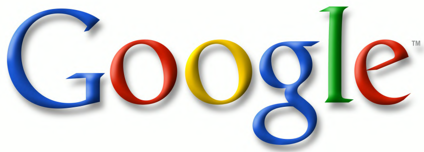

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

WIDENER
HN SPbZ 5

Digitized by Google

Harvard College
Library

FROM THE FUND IN MEMORY OF
Henry Wadsworth Longfellow
BEQUEATHED BY HIS DAUGHTER
Alice M. Longfellow
MDCCCCXXIX

Digitized by Google

Digitized by Google

3. böker
24 -

Digitized by Google

ISAAC KAPERGAST

Digitized by Google

Digitized by Google

VILHELM KRAG

ISAAC KAPERGAST

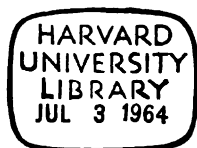

KRISTIANIA
FORLAGT AF H. ASCHEHOUG & CO. (W. NYGAARD)
1901

Digitized by Google

Scan 7709.49

AKTIE-BOGTRYKKERIET

Digitized by Google

I.

«Det Skarn Isaac!» sagde Consul Jan.

Hr. premier Major Ulrich Friedrich Schousboe von Knarren, der netop var kommet indad Kontordøren, stansede midt paa Gulvet.

«Na, wieder der Flegel,» knurrede han og smattede ilskt med Tungen.

«Sig heller: immer der Flegel! Immer og altid den samme Kummer med den Dreng.» Og den arme Jan sukkede sorgfuldt og rystede paa sine Lokker, som allerede var blevet uryddige ved Tindingerne. Thi naar Consulen om Morgenen gik paa Kontoret, var hans Lokker altid velordnede og hans Halsdug altid skinnende; derfor sørgede nok hans Frue, født Comtesse von Baaren.

Men mødte der ham Ærgrelser i Dagens Løb, havde han for Vane at rive sig i Haaret og rykke i Halsdugen, saa hans

Digitized by Google

Frue allerede ved Middagstider fandt ham impossible.

Majoren lod sin Ven sukke og satte sig i sin sædvanlige Stol, fik sit sædvanlige Bæger af den hemmelighedsfulde Flaske, der stod i Consulens hemmeligste Gjemme. I den senere Tid var Majoren bleven vant til, at hans Ven hver eneste Dag havde en ny Bekymring. Han havde tilsidst givet sig helt over, prøvede sjelden paa at tale ham tilrette, ei hellere at trøste: thi han vidste, at intet nyttede. —

«Ak, den Dreng lægger mig i Graven,» sukkede Consulen igjen.

Majoren rømmede sig; han saa op — morsk i Øinene; prøvede en Stund paa at tie stille, men kunde tilsidst ikke bare sig.

Det har du sagt i ti Aar, min bedste; men se om du ikke har Helsen den Dag idag.»

Consulen sprang op. «Javel,» sagde han og begyndte at gaa med smaa sinte Skridt op og ned ad Gulvet. «Og du har i ti Aar de hundrede Gange taget ham i dit Forsvar. Ja, om det saa var hin Gang, han flygtede til Paris og holdt paa at blive hængt som en ussel Misdæder, selv da hed det sig til Stadighed: Det er en brav Dreng, min bedste! Lad ham blot rase ud, min bedste, saa bliver han

Digitized by Google

nok en Pryd for sit Land. — Men nu siger jeg dig: min bedste Major, siger jeg, den Dreng er den skinbarlige Slyngel, som gaar platterdings til Grunde. Og det bedste, som vilde kunne times ham, det vilde være, om han blev hængt, forinden han endnu har gjort alle de Skalkestykker, som han sikkerligen pønsker paa.»

Majoren nippede til sit Glas og brummede.

«Javel,» fortsatte Consulen, som skjønte, at von Knarren fandt ham urimelig, «andre Folk begriber naturligen altid bedst, paa hvilken en Maner en uartig Dreng skal opdrages. Andre Folk har stadig paa Læben: det stakkels Bæst af et Barn, ham gaar det ilde, efterdi han har saa uforstandige Forældre. Haha, hvor ofte hører man det ikke gjentaget selv af ens nærmeste.»

Majoren tog sin umaadelige Bart, slyngede den flere Gange om Pegefingeren og viklede den tilveirs, saa den tilsidst næsten pirkede ham i Øinene. Og naar hans Bart reiste Bust paa denne Maade, var det Tegn paa, at Majoren ikke var til at spøge med.

«Tilvisse har jeg altid sagt, at Isaac tilsidst bliver en tapper Mand og en duelig Borger. Men jeg mener, at om saa sker, da er Skylden ei hans hjerte Faders.» Consul Jan

Digitized by Google

stansede op, gnistrede og lo af Sinne. Men da reiste Majoren sig ogsaa og lagde sine solide Knoger i Bordpladen.

«Jeg sagde for ti Aar siden, at du burde sende en Dreng af Isaacs usædvanlige Gemyt til Kadetakademiet, hvor der er saa streng en Tugt, at selv saa stridig en Nakke som hans maa lade sig til. Se, det gjorde ikke hans hjerte Fader. Da han saa voxte dig over Hovedet, sendte du ham til Monsieur Pugile i Frankrige, en Mand, jeg intet kjender, men som begribeligvis ingen Skik har faaet paa Personen, eftersom han rendte sin Vei, tog til Paris, blev Jakobiner eller hvad det Rak hed, og maatte hentes tilbage ved Magt. Saa sendte du ham fra dig langt ind i Skovene, hvilket kunde være kløgtigt nok, eftersom han paa denne Vis kunde faa en sund og virksom Anvendelse for sin overflødige Kraft. Men dette engang gjort; tror du da virkelig, min høitærede og høitelskede Ven og Broder, at du hermed kan stanse og slaa dig tiltaals? Din eneste Søn og Arving til dit agtede Navn og dit smukke Handelshus, — tror du, han faar sin rette Tugt og Opdragelse imellem Tømmerdragere og Bønder? — Nuvel, jeg har foreslaaet at sende din Søn til Christianis Institut i Kjøbenhavn, hvorhen alle

Digitized by Google

gode og fremragende Handelsmænd nu for Tiden sender sine Sønner for at give dem Indsigt i alskens nyttige Videnskaber. Dog til dette mit forstandige Propos har du intet andet at svare mig end onde Ord, der betager mig Lysten til en anden Gang at give dig de Raad, som mit Vennehjerte tilsiger mig.»

«Men har du ganske forglemt, hvordan det endte, dengang jeg for to Aar siden forsøgte at tilbagekalde det Drog ifra hans Landflygtighed?» raabte Consulen op. «Har du glemt den hele Forargelse og Skandale? Her slagter jeg den fede Kalv for at feire den forlorede Søns Atterkomst; her byder jeg den ganske Stad til Fest, paa det at alt det forgangne skal vorde glemt og udslettet. Og hvordan lønnes jeg? Der gaar det Drog hen og forlieber sig sterbens zum Tod und Teufel i den vakre Antoinette, der har været under mit Tag som en Datter, lige siden hendes Fader, Monsieur Pugile, døde. Og da hun ei kan gjengjælde Hr. Urians Elskov, føler han sig krænket ikkun derved, at hun danser Polskdans med en anden og mere beleven ung Mand. Og for at hævne sig render han sig sin Tollekniv i Læggen, saa Blodet skyller frem. Midt i Balsalen, min kjæreste, forat alle Gjæster rigtig kan se og vidne, at

Digitized by Google

han fremdeles er den samme Æsel, han immer har været. Saa besvimer Damerne, Festen er opløst, min Umage spildt og mit Navn nok engang gjort til Spot og Spe hele Staden over. — Hvad har jeg da andet at gjøre end at sende ham tilbage til de Bønder og Tømmerdragere, iblandt hvilke han hører hjemme?»

Majoren havde atter sat sig i Stolen. Han pustede og brummede nu og da, men kunde ikke bekvemme sig til atter at tage til Orde. Dette behøvedes heller ikke; thi Consulen var uudtømmelig, naar han først var kommen i Aande.

«Jeg havde i alle Fald næret det Haab, at det histoppe var ham hartad umuligt at udfinde noget Skjelmstykke, som Fama vilde bringe ud over Verden. Men idag er dette dog skeet. Mit Smertens Bæger er endnu ikke fyldt. Ak Gud, hvor mangen bitter Kalk har ikke den Dreng ladet mig tømme, og hvor mangen vil han endnu ikke kredense mig, forinden han faar mit Hoved under Mulde.»

Og nu kunde virkelig ikke den brave Jan mere, men brast isammen paa sin Stol og hulkede med Hovedet i sine Hænder.

Majoren reiste sig, gik hen til ham og klappede ham paa Skulderen. Han vidste slet

Digitized by Google

ikke, hvordan han skulde bære sig ad for at trøste. «Aber mein lieber Freund,» sagde han, «mein lieber Bruder, was ist denn los?

Endelig kom da Consulen til sig selv igjen, pudsede sin Næse og torrede sine Øine, fældte endnu etpar Taarer, men fik da tilsidst frem de Ord:

«Min Søn vil gifte sig!»

«Er du fra dig selv?» Majoren fór op. «Den Tyveaarsflab gifte sig, siger du?»

«Som jeg siger. Han vil gifte sig. Og det ikke med et Fruentimmer af sin Stand, oh nei!»

«Wie meinen Sie?» hviskede Majoren og skottede ængstelig hen til Døren; thi Consulen forglemte sig ganske og talte overmaade hoit.

«Med et Bondefruentimmer, siger jeg dig. En Tøs, der ingen anden Elevation har end den, hun har lært af sine Kjør og Gjeder. Du milde Himmel; jeg ser min Kones Ansigt! — Tænk dig dette Menneske, sandsynligen befængt med alskens Utoi, sandsynligen med Manerer, som vil støde selv den liberale, og talende et Sprog, som vi kun med Besvær forstaar, og som i min Kones Øren vil klinge værre end det malebariske, som Abekattene siges at traktere hinanden med. — Du milde

Digitized by Google

Himmel, jeg ser dette Væsen residerende paa Mon Plaisir!

«Kreutz!» stønnede Majoren.

«Og min Kone! Hvilke nye Bebreidelser vil hun ikke nu finde at rette mod mig. Thi naturligen bliver alt tilhobe regnet mig til Forseelse. Ak, hvilket Liv, hvilket Liv!»

«Men, bedste Ven, dette maa man dog kunne forhindre — —»

«Du taler, som du har Forstand til. Ak, nei, det Haab er saare svagt. Thi den Mand, som idag bragte mig dette Sorgens Bud, han fortalte mig end yderligere, at den Kvinde, Isaac vil ægte, egentlig er en andens Brud, men at min Søn allerede flere Gange har gjort Forsøg paa at overtale hende til Flugt. Og disse uvidende Menneskers Skik er saaledes, at en Kvinde, der har givet én Mand sit Ord, kan før Vielsen bortføres af en anden Mand og blive hans Ægtehustru, hvilket ingenlunde betragtes som nogen Skam eller Forseelse, men tværtimod ansees som noget ret ridderligt og eventyrligt. Du vil jo indse, at netop en saadan Bortførelse er noget for Isaac! Ak — og her sidder jeg, hvert Øieblik ventende, at han skal trine ind af denne min Dør med sin Hjertes udkaarede ved sin Side.»

Digitized by Google

Majoren reiste sig. Hans Barter var forfærdelige.

«Det Bryllup bliver der Drolen æde mig intet af!»

«Ak min Ven, hvem hindrer det?»

«Det gjør premier Major Ulrich Friedrich Schousboe von Knarren,» svarede Majoren og gik sporeklirrende ud af Døren.

— — —

Digitized by Google

II.

Der var en liden Sti, som smuttede henover Lyngmarken, klavrede op langs Fjeldsiderne, — en liden, smal Sti. Men hvor den kom til en Furumo, blev den bredere og roligere, brun og blød af nedfaldne Furunaale. Hist og her kom den over en Eng, og da blev den rigtig staselig. Undertiden var den endog belagt med Sten i Kanterne, saa man kunde tro sig hensat fire Mil længere nede i Dalen, hvor der endnu var Kongevei med Christian d. VI kronede Milepæle kneisende ved Siden.

Men den Herlighed varede ikke længe; snart blev den igjen en liden smal Sti, som undertiden blev rent væk under Ener, Pors og Mikkelsbærbusker.

Og jo længere op i Dalen man kom, des brattere gik det op og ned ad Bakke; Husene blev sjeldnere og sjeldnere og ældre og ældre.

Digitized by Google

Ofte var de ganske brunsorte af Ælde; Ruderne var smaa og grønne; ja, hist og her var der ikke engang Vaaningshuse at se; men alt var som i ældgammel Tid, da Folk boede i Rogstuer, med Ljore i Taget og Kaaver om Væggene. — Men Majoren brød sig ikke stort om disse Ting. Det smukke Snitværk i Stabbursdøre og Loftstrev var for ham det rene Barbari; og da han saa, at der over hver Fjosdør stod tre friske Tjærekors for at skræmme Tusser og Underjordiske bort fra Kreaturene, lo han i Skjægget og brummede noget om Uvidenhed. —

Majoren red paa en liden blakket Hoppe, som han havde leiet paa en Gaard længere nede i Dalen. Den var saa liden, Hoppen, at hans Fødder daskede helt nede ved Jorden og ofte fik en ordentlig Dult af Stene og Stubber, som stod ved Siden af Stien. Foran ham gik en endnu mindre Bondegamp med Kløv paa Ryggen. Det var Majorens Bagage; thi naar den Herre skulde ud i Veiene, maatte han udrustes ordentlig baade med Mad og Drikke, og eftersom han havde udrustet sig til en otte Dages Udflugt, var Kløven aldeles ikke let for den lille Hest.

Bagefter Hesten gik en Mand og muntrede den med en lang Stok, hvergang den forsøgte

Digitized by Google

at stanse op for at nappe en Mundfuld Græs. Denne Mand var iført Knæbukser, Trøie med Sølvknapper, Lue og Sko med digre Sølvspænder. Han var en pratsom Fyr, og naar han kunde komme sig til for Klovhesten, lurede han sig ned paa Siden af Majoren og konverserede ham paa det livligste. Og uagtet Majoren i Almindelighed ikke gav sig synderlig af med gemene Folk, laante han dog denne Bondemand villigt Øre, eftersom det jo kunde hænde, at noget af det, Manden fortalte, siden kunde komme ham til Nytte.

Til at begynde med vilde naturligvis Manden vide, hvad Majoren var, hvorfra han kom, og hvad Ærinde han havde. Men da disse Spørgsmaal blev bidt ubarmhjertig over af Majoren, fandt den listige Bondemand paa en anden Fremgangsmaade. Han begyndte at fortælle. Han fortalte om Præsten Baus, — om kanske Majoren kjendte Præsten Baus?

Nei — han kjendte Drolen hverken Præsten Baus eller Provsten Claus. Ikke det? Jasaa — han havde næsten tænkt sig, at det var til ham, slig en Storkar æslede sig hen. Nei, Præsten Baus, det var en grovelig god Mand, snil og gild og sagde ingenting, om Gutterne sloges lidt og kom med Biler til Kirken. Nei,

Digitized by Google

han var noget andet end Præsten Gyldenpalm. Kjendte Majoren kanske ikke Præsten Gyldenpalm?

«Nei, Drolen æde mig om jeg gjør! Men pas nu paa Hesten, dit Drog, der staar den jo og gnager Græs igjen.»

— «Ja, for Præsten Gyldenpalm, det var en Skjelm og en Kju og en Dævel. — Det var han. — Og det skal være sagt om ham, saalænge han mindes her i Dalen. — Det skal det. — Og han vil mindes længe, haa, haaj, forskrækkelig længe. Det vil han mare, det!»

Og nu begyndte Bonden at lægge ud om, hvilken Skjelm Præsten Gyldenpalm havde været. «Tror du ikke, han sagde, der ikke var Tusser til? Og det endda snartsagt hvert Barn i Dalen har seet dem med sine egne Øine, og det desuden staar at læse paa Tryk i Skriften.»

«Hesten!» skreg Majoren.

«Og saa vilde han forbyde Bønderne at tage Vaaben med til Kirke; og var der en, som havde faaet en liden Rus paa Veien og kom til at sove den ud i Kirkestolen; — se det kan jo sagtens hænde den bedste —, tror du ikke, han da stod paa Stolen og gaulede op: Hei, du din drukne Skjændegjæst, sagde han, gak ud af Herrens Hus, sagde han, og sov

Digitized by Google

Rusen ud blandt de Svin, hvor du hører hjemme. — Har en hørt Mage til Kar! Staa paa Stolen og gaule sligt! Men tilsidst fik han nu sin Straf, ja mare fik han! Der stod to af Bygdens bedste Mænd udenfor Vaabenhuset, og de tog sig en Dram, det gjorde de; men det var mod Kulden, det er sikkert det, for det var endda en Juledag med slig en forbaskede Kulde. Men tror du ikke, han saa kommer, Tvisaxen, — ja, de kaldte ham Tvisaxen, Præsten, fordi han til Hverdags gik med en brunrød Dyffels Kjole med to side Skjøder, saa han saa ud som en af de smaa Udyrene, en kalder Tvisax. Tror du ikke saa han kommer og triver Klunkeren ud af Næverne paa de to Karene og kastede den imod Stenmuren, saa den sprak, og den gode Julefinkel skvat ud i Sneen. Og tvi! sagde han, og skam! sagde han og alt sligt.

Men se det skulde han ikke sagt, skulde han ikke, Tvisaxen, for da blev de to Folkene forsinnet og rasendes. Og Gunder Moll, saa hed den ene, han sagde til Præsten: Nei saa skal da ogsaa Graatassen klore dig, og dermed lagde han Labben i Præstebrasken, saa Blodet sprat, og Præsten dat. Og den anden, han hed endda Filippus Govertsen ifra Moi, han slog

Digitized by Google

ham med Oxeskaftet, saa han knækkede Laarbenet paa Tvisaxen. — Ja, slig skal de have det. saa reiser de, som Gyldenpalm gjorde — vanfør og ussel, saa det var rent frygtelig. For hvad skulde han med det? Hoh; slig havde de nu levet, saalænge nogen kunde mindes, og hverken Præster eller Bisper eller Fændriker havde vaaget at mukke. Men slig skulde han have det, Tvisaxen.»

«Kjender han Isaac Seehuusen,» spurgte pludselig Majoren.

Bondemanden saa op og maabed; — han blev saa ganske afbrudt i sine egne Funderinger, og det varede en Stund, før han kunde komme sig igjen.

«Haa?» sagde han. «Isaac? Haajo, haajo; — den Kroppen er nok kjendt.» —

Men i det samme Øieblik tændtes et lidet listigt og fornøiet Blink i Mandens Øine, og der gled lidt efter lidt et fiffigt Smil opover den skakke, tynde Mund. — Haahaaj — det var altsaa til han Isaac, Fremmedkaren skulde. — Ja, da kunde en nok begribe, han ikke vilde svare, den Tiden han blev spurgt om sit Ærinde. — Saa han skulde til Isaac han, Karen; ja saa skulde han da mare ogsaa faa Besked.

Digitized by Google

Og saa begyndte han; var han end sen i Vendingen og traa at snu, saa var han til Gjengjæld paalidelig og uudtømmelig som en gammel Postille, naar han først lagde i Vei.

Jo, med Isaac var det nu saa, at han baade var grei og ugrei. Det var rent, som det kunde falde sig — ja, en kunde tro, det bare kom an paa, hvad for en Lab han først satte paa Gulvet om Morgenen, naar han steg ud af Sengen. — Ja, slig var Isaac. — Ingen var saa spræk en Arbeidskar som han, og det endda de sagde, han skulde være Sønnen til en Storkar inde i Byen. Grov til at slaas var han ogsaa, og han kunde heller ikke sige sig fri for at gaa paa Natteløberi, — men det var der nu heller ingen Skam i. Men saa var det nu dette med Folkene paa Møll, og det kunde ikke nægtes, nei det kunde det ikke, at der havde nu ikke Isaac gaaet rettelig til Værks.

«Hvad for noget? Hvad var det med Folkene paa Møll?»

Aa, det var nu en kjendt Sag det. Gutten paa Møll, Gunder den unge, han og Isaac de skulde nu altid slaas og gjøre ondt for hverandre. Og nu var det jo det med Gunder, at han havde trolovet sig med Aase, Datter til Filippus, Manden paa Möi. Det var nu ingen-

Digitized by Google

ting rart i det; for baade de paa Moi og de paa Møll var rige Folk, dertilmed beslægtede, og Gaardene stødte sammen saa greit, at Gunder paa den Maade vilde faa en herlig god Skau til den, han havde, og et Sagbrug og mange andre Herligheder.

«Jamæn Isaac — hvad vedkom dette Isaac?»

«Ja saa havde Isaac sagt paa Kirkebakken i Vaares, at ikke skulde det blive Gunder, som skulde faa hun Aase paa Moi til Kone. Om ikke før saa naar hun skulde ride til Kirke paa Bryllupsdagen, — jaja, han skulde nok være Karen, han Isaac, for at faa hende fra slig en veik Kar som Gunder paa Møll. Og de, som kjendte Isaac, de vidste nok for sanden, at han kunde finde paa slig en Galenskab; men alligevel saa havde han nok gabet for høit den Gangen; for der var sat Vagt baade Nat og Dag, baade Bikjer og Folk, som skulde holde han Isaac borte. Og endnu havde han ikke saameget som seet Snippen af Skautet af Aase, og sandfærdigen maatte han nu skynde sig, for idag stod Bryllupet —»

«Idag!»

«Ja nu tænker jeg mest de er komne fra Kirke. Og ikke har han faaet hende Aase

Digitized by Google

fat, for jeg ved nok bedst, at alle Mandfolkene i Ætten red lige efter hende.»

«Hm!» Majoren faldt i Tanker, medens Manden prækte videre.

«Hvorhenne er det Bryllupet staar?» Atter slog Spørgsmaalet ned midt i Mandens Talestrøm og gjorde ham ganske konfus, saa han efter en liden Betænkningstid svarede halvt ærgerlig, at det naturligvis holdtes paa Moi, hos Aases sine Forældre.

Javel, men hvor langt var det herfra til Moi?

Aa — her var nu et herligt Stykke.

«Hvor langt,» skreg Majoren; han vilde vide grei Besked.

«Ja, to Mil er her nu ikke,» svarede Bonden, «men over halvanden er det sagtens. Og saa er det nu det, at en maa over Elven.»

«Hvorhenne?»

«Aa — strax hernede ved Juvet. Men saa er det nu det, at her ventelig ikke er Pram idag.»

«Ikke Pram — idag?»

«Nei — for den Prammen er ventelig paa Moi til Bryllupet.»

Majoren satte i en lang tysk Ed. «Og her er ikke noget andet Sted, hvor man kan komme over Elven?»

Digitized by Google

Bonden smilte lurt. «Aanei,» svarede han, «du slipper nok for at være med i det Bryllupet.» Nu blev Smilet endnu lurere. «Hvis du da ikke vil prøve Riddersspranget. Der skal en Riddersmand have sat over med Hesten, endda han var i fuld Rustning. Men se det gjør neppe nogen nu for Tiden.»

«Hvor bredt er der?» spurgte Majoren.

«Aa, jeg skal ikke sige det saa sikkert,» svarede Bonden. «Men tyve Fod er det da altid. Ja, og saa er der jo et Par hundrede Fod stupbrat ned i Fossen.»

Det blinkede og smilte i Bondemandens Øine, og det kriblede af Morskab rundt i alle Rynker og Ansigtsfolder; men han talte saa ganske rolig; en skulde saamæn ikke høre paa ham, at han gik der og gottede sig guddommelig over Storkaren.

Majoren var i Krigshumør. Han halede i Barterne og brummede og murrede. Det begyndte at blive sent. Skyggerne blev lange, Solen holdt paa at gaa ned bag Aasen. Da de kom til Juvet, var det allerede fuld Kvæld. Imedens Bondemanden løsnede paa Kløven, gik Majoren ned til den forbistrede Elv, der flød blank og bred og dyb forbi. Nu og da sprang en Ørret op over Vandfladen og plaskede

Digitized by Google

ned igjen og slog hele Vandspeilet i Stykker. Men end ikke Ørreten kunde vække Majorens Interesse iaften. Han stirrede Elven op og ned. Et Stykke nede gik et Tømmerstængsel tværsover; der laa Tømmer i Flaader ved begge Elvebredder. — Den, som kunde bruge de Flaaderne til noget!

Men nei; Majoren tænkte og tænkte; men tilsidst gav han sig rent over og gik opover Bakken didhen, hvor Bondemanden sad ved en liden Ild og stegte Flesk til ham.

Men midt i Bakken stansede han pludselig og vendte sig. Thi gjennem den stille Aften hørte han Skrig og Skraal langt bortefra. Bondemanden blev ogsaa opmærksom; han kom rendende ned med Flesket halvstegt paa Spiddet.

Og der stod de begge to — med tilbageholdt Aandedræt og lyttede til de rasende Hyl, som lød langt inde fra Fjeldene paa den anden Side af Elven. —

Digitized by Google

III.

Moigaarden laa under et høit og brat Fjeld. Solen kom der tidlig om Morgenen og glitrede i de smaa Ruder og vækkede Hanen i Fjøset, saa den gol vide udover Dalen. Men ligesaa tidlig paa Kvælden bredte Skyggerne sig udover Tag og Tun; Fjeldvæggen stod lige bag og truede, Granerne mørknede alle Veie, og stod man nede ved Elven og saa op, var der kun to Lys at se, — tindrende i Mørket som to gnistrende gule Ulveøine.

Selv Høisommerstid var der dystert om Kvælden deroppe i Bakkerne, og Folk snakkede meget om Moitusserne, der holdt til under Tussetrærne — etpar urgamle Furuer, som stod paa en Haug nordenfor Gaarden, og som ingen turde røre. Ved Høitiderne fik ogsaa Furuerne sin Skjænk; der blev heldt fed Suppe over Rødderne og klint Svor langt opover Stammen.

Digitized by Google

Men ikvæld var der ikke mørkt og stille paa Moigaarden. Lyset straalede ud af alle Glugger og væltede ud af alle Døre; — varmt var det, saa alt aabnedes, som aabnes kunde. — Paa Jordet et Stykke borte fra Gaardstunet brændte der et svært Tyribaal; og rundt om Ilden svang sig store, brogede Skikkelser i Takt til Felens rappe, sprættende Toner.

Der var et Staak og et Braak, som fyldte Kvælden; aj! aj! haukede de fulde Doler og sprang som lodne Foler opover Bakke, nedover Bakke, stupte Kraake, lo og skreg og hoppede, indtil de dat overende og sovnede en Stund, for snart igjen at begynde paany.

Felen kneppede og ærtede og lokkede borte ved Baalet; Parrene dreves did, Fødderne blev yre af Dans, — haj! haj! — saa sprat en Gut høit i Veiret, medens Jenten fulgte blygt og stille. — Indtil Fødderne blev trætte, Ansigterne blussende røde af Dansen og Varmen, og Gutten svang Jenten ud af Ringen med et karsligt Ryk, saa Skjørterne svingede. Og de vandrede sammen afsted gjennem dugvaadt Græs indimellem Rogn, som duftede, og Nypekrat, som stak. Ind i Graneskov, hvor der var ganske mørkt, ganske stilt og ganske ensomt.

I Stuen sad endnu nogle Karer, som taalte

Digitized by Google

Heden der. For denne var ikke liden; etpar svære Furrødder var væltede op i Peisen og brændte, saa det knaldede og smaldt og Harpixen tød ud i lange, svovlblaa Flammer. — Ølbollen gik rundt tidt og ofte; og Mændene lod det stærke, krydrede Bryg vederfares Retfærdighed. De sugede og slurkede i sig, saa det surlede og drev om Læber og ned ad Skjæg. Kofterne var forlængst kastede; Skjorterne var flængede op og brættede tilside for de svære lodne Mandfolkebryst. Ansigterne brændte, Øinene skinnede dumpt. Brudgommen sad i Høisædet; det var en duknakket, olm Kar med rundt, brunt Skjæg, der idag var kruset og vel kjæmmet. Rundt om langs Bænkene sad Mænd af hans og Brudens Æt. Brudgommen saa ikke glad ud; ret som det var, rykkede han Brynene tæt sammen, bandede og skar Tænder, saa det gnislede. Engang tog han et Tinstøp fuldt af Brændevin, tømte det i en Slurk, klemte det fladt mellem Fingrene og slængte det op i Baalet. Saa lo han og rykkede lidt paa de tykke Aksler, kastede sig tilbage i Høisædet og slog i Egebordet med Knytnæven. Han havde været snil i hele Dag; men nu, da Brændevinet begyndte at virke, kom der onde Tanker over ham.

Digitized by Google

«Skal stinge ud Gluggene paa ham! Skal brække sund Tandgaren paa ham — Varulven!» Og nu var der Blod under Øinene. der de laa og ulmede under de tykke, hvide Bryntotter.

«Nu faar du helst fare lidt med Lempe. Gunder.» Det var en af dem fra Moi, som talte; og han talte rolig og besindig. De fra Moi tog heller ikke saa dybe Slurker af Ølbollen som de fra Møll. Den besindige saa bort paa sine Frænder og nikkede til dem; han mente, det var vel talt.

«Ja,» fortsatte en af de andre fra Moi. Det var en graaskjægget Gubbe med en dyb Flænge fra Panden ned til midt paa Kindet. Det var en Bjorneklo, som havde sat Arret, og Øiet var stroget med i samme Riftet.

«Ja,» sagde han, «og saa maa du jo huske, Gunder, at Jenten er lige god. Ikke har han saameget som seet Skyggen af Stakken hendes fra den Dagen, du selv ved.»

«Nei, det er Sanningen det,» mælte den besindige.

Brudgommen sad som før. Øinene ulmede og blev ganske smaa; Næven paa Bordet knyttede sig, saa det knagede i Fingrene.

«Det er forste Gang, nogen har vaaget sig til at sige om nogen af os paa Moll, at vi er

Digitized by Google

laake.» Tænderne gnislede igjen. «Og det turde hænde sig det skulde blive sidste Gang og.»

Han sad stille en Stund; men pludselig sprat han i Veiret, tog en Kubbestol, svang den over sit Hoved og knasede den mod Peisens Stenheller, saa svære Fliser sprat ind i Varmen. «Hoj, hoj, hoj,» skreg han hver Gang, han slog. «Her skal du se Frikar, her skal du se Frikaren, her!»

Hverken de fra Moi eller de fra Moll sagde noget til dette. En af dem drak lidt af Bollen, en anden slog Ild med sit Fyrtøi og tændte Piben. De saa paa Brudgommen uden at fortrække en Mine.

Endelig havde Brudgommen knust den tykke Stol i ganske smaa Stykker og satte sig igjen i Høisædet — øiensynlig beroliget.

Nu blev der stille en Stund, — saa halte Graaskjæggen i sine Bukser. «Aaja,» sagde han og sukkede.

En Stund efter snudde den besindige lidt paa sig og tog til Orde: «Ikke vilde det være retteligt af dig, Gunder, om du troede noget om hun Aase. For hun er uskyldig som Blommen.»

«Ja — det er hun, det!» forsikrede Graaskjæggen.

Digitized by Google

Brudgommen slog op en lang Skoggerlatter. Han lo og lo og kunde ikke holde op; altimens brændte Øinene i Had og Ondskab; men det, som gjorde Folk stille og underlige, det var, at der hikstede Graad inde i den stygge Latteren og dryppede Taarer ifra de hede, hadefulde Øine. —

«Skal tro det!» skreg han; nu var Latteren blevet til korte Anfald, der kom som en dyb, vanskelig Hoste. «Skal tro det, ja. — Men sagtens er det godt nok for os paa Møll. Hvad? — Haj! Husker I Farfar; — han friede til en fra Moi; men der var ingenting at sige paa hende, og derfor tog hun en Fændrik nede paa Juvet! Haj, haj! Men denne Gangen er det godt nok til Møllgutten!»

Der blev lidt Rore i Stuen. En Mand fra Moi, som var drukken, røg op som en Okse, olm og arg. Han stod for Bordenden, tung og bred, han svaiede langsomt. «Agte dig, Gunder!» sagde han — og han tog i det samme om Hanken af et tykt Triækrus. «Tag vare paa Ordene dine; ellers kunde det blive spogeligt for nogen hver.»

I samme Nu stod Brudgommen og gnistrede imod ham; han skjød Akslerne høit i Veiret og strakte den korte Hals frem; det saa et

Digitized by Google

Øieblik ud, som han var pukkelrygget, slig fræste han. «Er du Frikar, Gut?»

Ved dette farlige Spørgsmaal sprang alle op. Det var nemlig blandt Dølerne den dristigste Udfordring, naar nogen tvivlede paa, at den anden var «Frikar», og var han en Døl af Ære, maatte det hævnes blodigen. Skyldfolket skjønte dette, og de vendte sig hver mod sin Slægtning; men før nogen vidste Ordet af det, suste det tunge Trækrus gjennem Luften og klaskede midt i Maven paa Brudgommen, saa han sak tilbage og Øllet sprøitede til alle Kanter.

Men i samme Nu var begge Slaaskjæmper overmandede. Thi skjønt det vel høvede sig, at der i hvert Bryllup var etpar muntre Slagsmaal med Blod og braadne Pander, vilde det være rent forskrækkelig en Skam for Ætterne, om selve Brudgommen og en af Brudens Folk skulde komme op at strides. Og med den stærke Følelse for, hvad som sømmer sig, der var disse Døler egen, glemtes alt dulgt Nag i samme Nu, og allesammen havde kun et eneste Ønske: at forhindre en Skandale, der vilde rygtes langt som uhøvisk og nedværdigende for saa godt Folk.

Og det hjalp lidet, at baade Brudgommen og den andre sprællede og bandte; — det var

Digitized by Google

haandfaste Næver, som holdt paa dem. Langt om længe blev dog de to trætte af at rase og satte sig udmattede paa Bænken. Men der var ingen Hygge i Stuen længere; hver Slægt sad for sig, klumpet tæt sammen om hver sin Slagsbroder, og der blev intet Ord mælet, uden hver Gang de to sagde hinanden etpar Ukvemsord, der dog strax blev hysset ned af Skyldfolkene.

Og da tilslut de to var blevne ganske stille, var der ingen mere, som kunde tage Samtalen op paany. Ølbollen sendtes omkring paany; men uden Latter og djærve Ord. — Paa Peisen holdt Ilden paa at dø ud; Tyristubben var bleven en underlig krum Glo, som kastede et blodrødt Skjær over Mændenes sved-vaade Ansigter. Luften inde i Stuen var glødende hed og fuld af Stank. Det osede emment af det søde Øl, som silede over Gulvet, det lugtede skarpt af Brændevinet, der stod og æsede i Tinkopperne, og det røg af de mange svære Mandskroppe. — En og anden ravede hen til Døren og satte sig paa den høie Svil for at svale sig; — længere turde ingen gaa; en fik jo passe paa, at intet ondt hændte nu — Bryllupskvælden. Og efterat der var blevet saa stille i Stuen, blev en var alle Lyd fra

Digitized by Google

Natten udenfor; først og fremst Felespillet et Stykke borte; det lød dulgt og underjordiskt. Lidt længere nede sad en Agerikse og skar og skar. Men under altsammen sang Duren af Elven. En var saa vant til den, at en sjelden lagde Mærke til den om Dagen. Men om Natten hørtes den altid, Elveduren. Undertiden lød den fjernere, — en sad og lyttede, ræd for at den skulde dø helt bort; men saa vendte den tilbage igjen, og Luftdraget bar den nær hen, som var den her ligeved. Stundom lød det ogsaa, som om Kværnen gik med Fos om Stenene, slig surrede og knurrede det.

Hører du, sagde den ene til den anden. Ikvæld er der meget at gjøre paa Kværnen. Men ingen undrede sig over, at Kværnen gik paa slig underlig en Tid; for alle vidste jo, at det var Tusserne, som havde Brug for den, og det var, som det skulde være.

Men saa døde Elvesuset bort igjen, og saa var det Feleklunket, som kom saa dybt nede fra som en Kilde, der bobler op af Jordens Dyb.

«Aj, aj!»

Tæt ved Gaarden skar et hvast Skrig ind i Nattefreden. En høi Stemme talte; to tre svarede; flere kom til; Uroen bredte sig udover Markerne; vrede Mandsstemmer — nogle iltre

Digitized by Google

Hvin fra Kvindfolkene. Ned igjennem Lierne kom de rusende — Parrene, som havde gjemt sig bort, Skojernene slog mod Svaberget i hvast Løb, og trampede dumpt over Engen. Det var, som om al denne Larm vakte Natten; det begyndte at blæse i Skoven, og Hanen gol. Hestene, som stod bundne bag Laaven, knægg-gede urolig. En af dem blev skræmt, sled sig løs, saa Tjoret smældte den om Bringen; ræd-dere blev den, skreg og steilede og satte i vildt Løb udover Bakkerne. Efter den etpar hujende Unggutter.

Og i al denne Tummel var der et Ord, som gjentoges atter og atter — af dirrende sinte Mandsstemmer, af høie, forfærdede Kvin-deroster. De inde i Stuen sad og lyttede efter; — men ingen kunde høre, hvad det var. Endnu sad Skrækken for Skandale dem i Kroppen, ellers var de naturligvis gaaet sin Vei for at faa Besked.

Men netop som den, der sad paa Dørsvillen for at svale sig, havde reist sig og bukkede Nak-ken for at slippe ud under den lave Dørbjælke, kom der en Mand springende lige imod ham.

«Er han Gunder herinde?» spurgte han.

«Ja» — svarede de fra Moi og de fra Møll som en Mund.

Digitized by Google

«Ja, nu faar du komme, Gunder; for retnu er han Isaac paa Gaarden!»

Et Brøl inde fra Mørket; Borde knasede overende, Bænke sparkedes tilside, alle sprang op og stimede mod Døren, — men tværsigjennem den tætte Menneskeklump stampede Brudgommen; tumlede over Svillen, faldt overende, reiste sig og drog i det samme Tollekniven af Sliren og stødte den i Væggen.

Nu var der ingen, som holdt paa ham mere; men om Tollekniven næste Gang traf Isaac, da havde den gjort en god Ting.

Hele Tunet mylrede; det var ikke længere Mennesker, som stimede fra og til, rumsterede i Stabbur og Fjøs, ledte i Skjul og Binge, brød ned og slog i Stumper det, der stod i Veien, alt imedens de hylede. Det var ikke længere Mennesker; det var drukne Fauner, slupne ud ifra Furuskoven. Værst af alle teede Brudgommen sig; thi nu gik han Bersærkergang og sprang i en Ring paa Tunet; ofte kastede han sig næsegrus paa Græsset og huggede Kniven Gang paa Gang i Torven.

«Se dèr! Og se dèr! Tvi dig —! Varulven!»

Indtil en raabte nede fra Engen: «Her er han.» «Hør! De har ham dernede!» gjentog

Digitized by Google

en paa Tunet, som hørte Raabet. «Dernede, dernede!» gik det fra Mand til Mand. «Dernede!» bruste det.

Og Jorden dundrede under hundrede Fodder. En sort Strøm væltede afsted over høi Eng og ung Ager. «Dernede!»

Men foran Strømmen sprang en Mand op paa en glat og nøgen Fole. En Stund sad han ganske stille og saa paa Menneskemassen.

Saa svang han sin Hue. — «Hoj!» skreg han, lagde sig flad langs Hesteryggen, og som en Pil skjød han afsted udover Markerne ind i Nattedisen.

Tværs igjennem Engen; hyp! den unge Fole prustede af Glæde, spændte sin unge Bringe i Stolthed og kneisede med sit smukke Hoved. Den havde allerede været paa Heien iaar, — den kjendte igjen den samme vellystige Frihedsfølelse: at være ganske blank og nøgen, ganske fri for Baand og Remmer, — og saa at kunne springe af alle Livsens Kræfter uden at spørge, om der var banet Vei, der Hoven traadte. —

Plump — der sprang den tilknæs i en Bygager. — Den skreg høit af Glæde, Folen; — det var som at svømme i en Sø; se Aksene,

Digitized by Google

de bølgede og svaiede, og bagefter laa det nedtraadte Korn som en smal Kjølvandsstrime.

Pludselig greb Manden den i Manen — «Prh!» Folen stansede — midt ude i Ageren. — Manden vendte sig, saa tilbage; Folen løftede Hovedet, veirede og spidsede Ører. — De lyttede begge to.

«Haha.» — Han lo overmodigt; — i et Øieblik havde han jo redet dem fuldstændig agterud allesammen. Nei, det var ikke Meningen. Han maatte da tirre dem lidt mere, saa de tilslut gik rent fra Sans og Samling af Sinne — og saa vips! op paa Folen og væk. Han trak i Manen, den snudde sig lidt forundret; men da Isaac satte Hælene i den for at faa den tilbage samme Vei, den var kommet, knæggede den urolig, gik modvillig etpar Skridt, vippede med Ørene og spilede begge Næsebor op.

Det var da underligt, tænkte Isaac. Nu stod Hesten ganske stille og skalv. Og i det samme hørte Isaac hastige Hovslag nær ved — —

— Folen snudde paa Bagbenene og fløi afsted. Isaac skreg af Glæde. Dette var noget for ham — hele Bygden efter ham — hyp san, Fole, de faar os nok aldrig, Blaamændene.

Digitized by Google

Snart var de kommet ned alle Bakker lige ned til Elvebredden. Her var det meget lysere end deroppe i Skyggen af Fjeldet; det var næsten Dag endnu; men alle Farver var bare meget blegere og alle Skygger mere udviskede end for to Timer siden.

Det bar afsted langs Elven et Stykke, saa snublede Folen, Isaac holdt paa at falde af, men klarede sig. Videre.

Men der dukkede Skoven frem lige foran ham; den reiste sig som noget truende, uigjennemtrængeligt.

Isaac vidste, der var en Skovvei, som førte hen til Færgestedet tværsoverfor Juvet. Kunde han naa did, snappe Baaden og staa paa den anden Bred, naar de kom efter ham. Det kunde være Løier!

Hovslagene var lige bag ham; — han hørte Mændene huje.

Saa gled han ned ad Folens glatte Side og smuttede hen i Skovkanten. Folen trak han med sig og skjulte den bag de første Trær.

Straks efter var Forfølgerne der. Først én; — i Mørket kunde han ikke se, hvem det var, saa to til og saa igjen én. Og endnu hørte han Hestetramp bagenfor.

Digitized by Google

De fire samledes i en Kreds lige foran det Sted, hvor han stod. — Han hørte dem snakke sammen. Hvor i alverden han Isaac nu var blevet af? Om han var kommet over Elven?

Da kom én til ridende; han var yr og høirøstet. — Isaac hørte, det var Gunder, Brudgommen. — Han svor og bandte; og der var ikke Maade paa alt det onde, han vilde gjøre «Varulven», naar han nu snart fik slaa Kloen i ham.

Isaac satte i et langt Hauk. Alle fem skvat til.

«Her staar han Isaac! Kom an, Gunder, saa skal vi se, hvem er rappest paa Foden!» —

Isaac indover Skovveien; fem Mand i Storm efter ham.

— — —

Digitized by Google

IV.

Men da han kom frem over Heien, ned til Elven igjen tværsover for Juvet — da var der ingen Baad. Isaac stampede i Jorden; hvor mon de nu havde lagt den, de Slurver! Aldrig kunde disse Mennesker lægge Baaden paa samme Sted! Og Isaac op langs Bredden.

Ingen Baad.

Tilbage igjen! Blodet begyndte at banke underlig i Hovedet; langt Forsprang havde han ikke; og fandt han ikke Baaden nu snart, saa var det ude med ham! — I fuldt Firsprang nedover Elvebredden, over Bergrabber og Vindfald, over Myrsig og Enerkrat; en hvas Torn skar ham bortover Læggen, saa Blodet silede ned i Strompen. — Videre, videre! Kanske Baaden laa nede ved den store Tommerlaasen; ja, der maatte den naturligvis ligge; Floderne

Digitized by Google

havde vel været der nylig og repareret. En-to-tre — der var Tømmerlaasen.

Men ingen Baad.

Hvad i alverden skulde han nu gjøre? Foran ham Elven — bag ham et Kobbel rasende Mennesker, som vilde rive ham istykker, om de fik Tag i ham. —

Sveden piblede frem paa Panden; — nu hørte han dem hauke bag sig. Svømme over? Ugjørligt i denne brede Isstrøm — den stærke, dobbelte Tømmerlaas stod tværsover Elven i spændt Bue; Vandet boblede i svær Fart mellem Stokkene. Gjemme sig? — Ja, men hvor? De vilde søge, til de fandt ham.

Det knagede og bragede i Smaaskoven bag ham — og uden at han selv rigtig vidste, hvad han gjorde, lagde han paa Sprang ned til Tømmerlaasen og styrtede udover Stokkene.

«Isaac!»

— Raabet kom fra den modsatte Bred — et Øieblik saa han op — der stod et Menneske ved Bredden — slog med Armene — skreg som en Gal. Hvem var det —; nei, ingen Tid var at spilde — bagenfor hylede allerede Forfølgerne; — videre, videre udover de glatte, tunge Stokke. — Ofte sank de i under ham;

Digitized by Google

Vandet rislede over Skoene, nedigjennem Strømpen — iskoldt indover den varme Fod —

Saa — hvad er det — Foden gled. — Han vaklede. Slog ud med Armene, krummede sig sammen som en Staalfjær.

— — Dødsstille paa begge Bredder —

Nei — han — vilde — op! Senerne spændtes — det suste i Ørene — saa rettedes Kroppen langsomt — han pustede tungt ud — Sveden silede.

Han var midt ude nu. To smale Stokke Side om Side. De var ikke til at stole paa; glatte, lunefulde, kunde svinge rundt i et Nu. — Men frem maatte han — maatte han — helt dèr frem — forbi det Hængslet dèr, og det dèr og det dèr.

Det var forfærdelig langt igjen; — saa, Skridt for Skridt fremad; — Foden blev følsommere end en Haand; — om Stokken nu laa fast; om Skoen nu havde Fæste — —

Men det farlige, det var Vandet, som gled og gled. Hans Øine, som skulde passe paa, hvor Foden sattes, blev forvirrede af denne Strøm, denne Gliden, Gliden, Gliden. — Besynderligt; — Blikket blev ligesom langsomt fort med — ud i dette evindelig glidende, — det vilde have ham med sig, — det vildrede, vild-

Digitized by Google

rede, gjorde ham saa underlig sløv — svimmel. — Smilte og lo gjorde det og dernede, og nu hørte han, hvordan det surlede og klukkede, surlede og klukkede.

Videre — ja — vist — og saa forsigtig —

Nei — Det begyndte at glide rundt og rundt inde i Hjernen, Øinene — kunde — jo — ikke — rigtig — holde fast, Stokkene gled unna. — Se, Stokkene han gik paa, gled unna!

Han hugede sig ned — og tog sig med Haanden bortover Panden. Hvis han nu ikke samlede sig sammen, saa —!

Tænderne hug han i Underlæben, Blikket borede han ned i Stokkene, tviholdt sig ved Bark og Kviste, nidstirrede paa Vidjerne, som bandt Stok til Stok; — maatte ikke mere hverken tænke eller se paa Vandet — hverken tænke eller se. — Nu et kort Blik kastet fremover, — saa, nu er der ikke langt tilbage — det værste er over.

— Og nu havde han igjen Herredømme over sin Krop, og Skridt for Skridt — langsomt og forsigtig gik det fremover.

Nu var sidste Stok naaet; — der saa han Bunden; og med et Frydeskrig svang han Huen, hoppede i Vandet og sprang iland, men saa sank han ogsaa overende, skjælvende over

Digitized by Google

hele Kroppen. Alting svingede rundt for ham, og Bevidstheden gled væk — —

«Min Søn, min Søn, min tapre Dreng!» sagde en i hans Øre, og der var nogen, som kyssede ham paa Panden. Forundret slog han Øinene op; men du milde Himmel! Det var jo Major von Knarren, som stod over ham! Og han saa jo rent forstyrret ud, gjorde Majoren; — de blanke Taarer trillede nedover hans rynkede Kinder, medens han holdt ham i sine Arme og gjentog ustanselig: «Min tapre Dreng, min tapre Dreng!»

Digitized by Google

V.

Nu maa man ikke tro, at Consul Jan blev tilfreds, fordi han havde faaet sin Søn Isaac tilbage baade ugift og uskadt. Nei, tværtimod; nu havde han jo faaet en Bekymring til, og naar han ikke havde andet at klage over, var det altid: «Ak, nu gjør naturligvis den Dreng Malheur; — bare han ikke er inde i Byhuset og plager Antoinette!» Og naar disse Tanker først overfaldt Consulen, lod de ham slet ikke i Fred; nei, de drev tilsidst den flittige Kjøbmand op fra Stolen og over Gaden ind i Huset.

Gaasefjæren stak gjerne bag Øret; oftest glemte han at lægge den fra sig i Farten; og naar han i svær Fart stormede ind i sin høiadelige Frues Gemak: «Har nogen seet Isaac —!», saa fik han et langt, fornemt Øiekast, Pince-nezen hævedes langsomt foran to

Digitized by Google

graa, kolde Øine: «Min Ven! Deres Frisure er i Uorden! Min Ven! Deres Pen staar bag Deres Øre!»

Dette bestandige «Min Ven», udtalt i en isnende sød Tone, var Jans Skræk. — Og fra at være den strenge Fader sank han med et ned til at være den mislykkede Ægtemand. Og slukøret luskede han over til Kontoret igjen, medens han hele Tiden mumlede: «Ak, hvilket Liv, ak, hvilket Liv!» — Denne lille Sætning var i den senere Tid gaaet ham i Blodet; det var blevet hans Refrain for Dagen, hans første Udbrud om Morgenen og hans sidste Suk og Aftenen.

Ak, hvilket Liv!

Ja, det var virkelig andre Tider nu, end den Gang han havde sine smaa Udenlandsture at glæde sig til og styrke sig med. Dengang da han og Skipper Spink heisede de hvide Seil paa «Trefoldigheden» og lagde alle sine Sorger tilbage paa Bryggen.

Ja, Skipper Spink; — atter grøssede det nedover Ryggen paa Consulen. Skipper Spink, hans sidste Haab, hans eneste Redning! Han førte nemlig Consulens største Skib, der havde den dyrebareste Ladning inde —: en hel Formue! Levnetsmidler af alle Slags, som i disse

Digitized by Google

Krigstider var Guld værd, Klæder og Tøier ifra de simpleste Uldstoffe til den dyrebareste Damask. Tobak og Brændevin. Krydderier og Salt. Og endelig: en stor Sum i rede Penge! Og Sandheden var, at Firmaet Seehuusen i dette Øieblik stod saa paa Kant, at det eneste, som kunde bringe det paa Fode igjen, var denne Formue. Fem Skibe af forskjellige Størrelser var allerede opbragte og ført bort. Og hvis nu Skipper Spink havde havt samme Skjæbne —? Han kunde allerede have været her, ja, han burde egentlig allerede have været her; og Skipper Spink gjorde altid, hvad han burde. Ja, det saa mørkt ud, isandhed!

Ak, hvilket Liv, hvilket Liv!

Hver Morgen og hver Aften gik Consul Jan ud til Varden — et Udsigtspunkt, hvorfra man kunde se mange Mil tilhavs. Jan havde sin gode engelske Kikkert med, og i denne stirrede han baade længe og vel. Var der et Fartøi i Sigte, da blev det undersøgt fra øverst til nederst; men aldrig var det Spinks Brig. — Nei, oftere var det en af disse uhyggelige, fiendtlige Kapere, som laa og gjorde Havet usikkert. De var som stygge, sorte Hajer, syntes Jan; smaa og sorte og farlige, hurtige

Digitized by Google

i Bevægelserne, hvast bevæbnede! Tænk, om Briggen havde truffet paa en saadan Haj!

— —

Det var intet Under, at Consul Jan havde vanskeligt for at finde sin Søn Isaac nu om Dagene; thi han gik isandhed sine egne Veie. Det var en stor Forandring at komme fra Fjeldbygdens Stilhed herned til Byen, hvor alt var Liv og Røre. — Ja, Isaac kjendte sletikke sin Fødestad igjen. Her hvor der forhen var tomt og graat i alle Gader, hvor Folk gik tilsengs samtidig med Hønsene, — her var nu Færdsel Dag og Nat. Folk havde det ligefrem travelt; de sprang afgaarde, hei! saa Sanden stod i en Sky om dem. Havnen laa fuld af fremmede Skibe; Kaperen derude havde jaget dem sammen under Kanonerne paa Stadens smaa Fæstningsværker. Baade løb frem og tilbage fra Skibene til Bryggerne; snart var det Matroser, som skulde iland og more sig, snart Kræmmere, som skulde ud til Skibene og handle. Stundom hændte det ogsaa, at en Skipper solgte hele sin Ladning ud i smaat, deponerede Pengene iland og gik tilsjøs med Ballast. Han mente som saa, at skulde han først nappes af Kaperne, lod de ham slippe

Digitized by Google

lettere, hvis han intet af Værdi havde ombord. Saadan fattig Fugl lod de kanske flyve og jagede heller dem, der kunde skaffe dem nogen Fortjeneste.

Rygtedes det, at en Skipper solgte ud, da kan det hænde, der blev Liv! Særlig naar det var Ting, som Fruentimmerne havde Brug for; da kryede det af alskens Farkoster; fra tunge Skibsjoller til usle, smaa Pramme, der ikke var stort større end Bagstetraug.

Og Madammerne pruttede og prøvede og rodede, men kjøbte altid noget tilsidst, et eller andet nyttigt til Huset — Stentøi eller Tæpper eller sligt; men de unge Piger, de tænkte naturligvis mest paa Stasen; og der kunde være saa meget ombord paa slig en liden Skude, som kunde faa de unge Hjerter til at banke; deilige Huer med Silkebaand af mange Kulører, Ringe med gule og grønne Stene i, Livbaand og Koralspænder, Fløielsstykker af de lifligste Façoner og de yndigste smaa Sko med de koketteste Hæle af Verden.

Hvor de pyntede sig, de smaa Piger; hvor det straalede og skinnede af dem, naar de gik i Gaderne om Sommeraftenerne — Arm i Arm tre fire sammen! Ja, nu var det da fornøieligt at gaa i Gaderne om Aftenerne; thi nu

Digitized by Google

var der da nogen at gaa efter. Unge Sjøgutter, friske, brune, med mange Penge og megen Lyst til at more sig. Og Fornøielser var der ogsaa blevet mange af i det sidste; først og fremst var det jo Madam Stradellis Dansehus ved Elven. Hver eneste Kvæld spilledes der op til Dans af tre Italienere, og de kunde spille! Hver Dans kostede en Skilling, og ude i Haven var der Løvhytter, hvor enhver kunde sidde med sin Ven.

Desforuden var der flere Steder oppe i Fattigbyen, hvor der blev danset, og hvor mange fordægtige Ting gik for sig; men did gik nødig de pene Piger. Nei, men hvis man ikke havde Lyst til at danse, kunde man jo se paa Bjørnetrækkeren oppe bag Daarekisten eller lade sig spaa hos Else Blytækkers i Hytten ved Kirkegaarden. Og var en først saa langt udenfor Byen, da var der saa mange Stier ind i Skovene, og inde i Skoven saamange yndige smaa Pladse, hvor der var det fineste Græs og de sødeste Blomster, og hvor det var stille og lunt, og hvor aldrig nogen kom — —

— Men de gamle Koner, de sad paa Græsbænken udenfor Husene og rokkede paa sine graa Hoveder. Aanei, aanei, dette gik aldrig godt; nei, da de var unge, da var der

Digitized by Google

ærbare Piger til; men nu —! Ikke kunde de unge nu for Tiden væve sig en Kjole eller bøde etpar Sokker; altid skulde de rende med disse Mandfolk. Og fine var de alligevel, saa det var en Skam og en Ugudelighed at se paa! Hvor tro de fik al Herligheden fra? Hvor tro de fik Silketrøierne fra og de hvide Hoser og de røde Sko? Og tro, om de kunde blive anstændig gifte paa den Maade? Aa nei, aa nei, dette gik aldrig godt! Alle disse fremmede Folk, ja der kom sagtens Penge med dem, men mangt andet ogsaa, der ikke var af det gode. — Se, i gamle Dage. Da kunde et skikkeligt, gammelt Menneske sidde i Fred paa sin Græsbænk og nikke over Gaden til sin Gjenbo, og Mandfolkene tog sig en Pibe om Kvælden. Og saa sov en trygt hele Natten; og aldrig hørte en om Tyveri eller Mord eller Utugtighed. Men nu var der en Forfærdelighed den ganske Nat igjennem; Dansemusik og Skraal og Skrig og Slaassing. Og Mandfolkene rendte rundt som galne; alle skulde jo tjene Penge; og Kvindfolkene rendte efter Mandfolkene, og galt blev det for en gammel Stakkar, som skulde sidde igjen paa Græsbænken og fortørnes og ikke have nogen at tale med om sin Fortørnelse.

Digitized by Google

— Var der Lystighed i den fattige Del af Byen, saa maatte dog dette regnes som smaa Ting i Sammenligning med, hvad der gik for sig i de Kvarterer, hvor de fine Folk boede. Uagtet Sommeren knapt var forbi, gik der næsten ingen Aften, uden at der var en eller anden Fest. — Og i denne Tid, da det øvrige Land sukkede under Krigens Byrder, voxte denne ene By i Rigdom og Glans, og Byens brogede Liv straalede end stærkere frem imod den mørke Baggrund af Krigstid og Hungersnød. —

Hans Høiærværdighed Hans Pedersson gik om og rasede. Ja, han besteg mangen Gang Kirkens Stol og tordnede mod Letsindigheden, som bredede sig fra de øverste Lag nedover til Hytterne. Der var ingen Respekt for Religionen mere; der var ingen Medfølelse med Landsmænds Fattigdom, de Frankers og Spanjolers lette Sæder havde vundet Indpas paa Norriges Jord, og selv Ægteskabets Baand tyktes løsere end Traad. — Nei, der var ei Marv og Livets Kraft i denne By. Det var en By af Sjørøvere at kalde, efterdi den ernærede sig af Medmenneskers Ulykke og Tiders Ondskab, for sidenefter, naar lovlige Tilstande indtraadte, at falde tilbage til sin gamle Sløv-

Digitized by Google

hed. Dovenskab og Nederdrægtighed raader i denne Stad; og Syndens Sold vilde blive den ene tildel, hvis den ikke i Tide vendte om fra sin forargelige Bane.

Dog — det baadede lidet, om Bispen slog i Stolen, saa de gamle Træapostle, der støttede den, skalv af Skræk. Thi hvem gad gaa i Kirke for at høre Ubehageligheder? — Det var saa smukt Veir om Dagene; og Søndagene maatte især benyttes til Udflugter og Selskaber fra den tidlige Morgen til silde paa Aftenen. Saa Bispen havde mest gamle Fattigkoner som Tilhørere; og naar han saa disse runkne Skind, som græd for et godt Ord, da blev den vrede Jyde endnu mere nidkjær og forarget og tordnede imod alle dem, der ikke havde givet Møde. Før i Tiden havde han været med i mange af de Fester, som Borgerne glædede sig ved; men da han forstod, at hans Formaninger lidet nyttede, holdt han sig borte.

Dertil kom ogsaa, at den gyldne Strøm havde taget mange underlige Veie; den havde gaaet mangen fornem Dør forbi og samlet sig i Hytterne. Og disse Mennesker, der vante til Smuds og Fattigdom nu pludselig saa sig omgivet af Luxus og Vellevnet, de havde ikke den Aandens Harmoni, som alene gjør Livs-

Digitized by Google

nydelsen smuk og tilladelig. Og derfor kunde nu Bispen, som dog forhen havde været en stor Ven af Bordets Glæder, med fuld Overbevisning sadle om i en Hast og forkynde Afholdenhed med den stærke Pathos, som var ham eiendommelig.

Han kom endnu til Consul Seehuusens i de smaa og tarvelige Selskaber, som endnu holdtes der. Se, der gik det smukt og ordentlig til; og selv om han i sin Tid havde været med paa baade det ene og det andet i Mon Plaisirs gjæstfrie Stuer, saa var dog dette nu gjemt og glemt og Consul Seehuusen stadig fremholdt som et Mønster paa en nøgtern, sand og god Borger.

Men Isaac var aldrig tilstede i de smaa, tarvelige Selskaber. Han gik sine egne Veie. Der var heller ingen Glæde for ham i at være hjemme; han blev jo behandlet som en uskikkelig Gutunge af dem alle, tiltrods for sine fire og tyve Aar. Af Faderens Mund hørte han aldrig andet, end at han var et Drog og et Æsel; Moderen, den fine Comtesse, talte slet ikke til ham, og Antoinette saarede ham ved sin haanlige Overlegenhed. — Ja, han hadede hende, denne store, stærke Pige. Hendes Foragt skar ham i Sjælen. Men nu havde

Digitized by Google

han raset Sorgen af sig deroppe i Fjeldbygden; nu skulde han hævne sig; — der skulde komme en Tid, da han var den, som skulde kneise, — og de andre, som skulde være de smaa. — Tiden var fuld af Eventyr og Fare; Byen var fuld af forvovne Folk; — der kunde gjøres meget med dem.

En Dag kom der Brev og Bud fra Isaac. De behøvede ikke mere at vente ham med Middagsmaden; for han var gaaet med som Menig paa en Kanonbaad, der laa opstationeret i Skjærgaarden lige udenfor Byen. —

Consul Jan rystede paa Hovedet; hans Frue gik tilsengs af Migræne; men Antoinette brød sig om intet, hun pyntede sig til Aftenen. Thi hun skulde i en lystig fête champêtre til Amtmand Palmfeldt de Friederichsons.

— — —

Digitized by Google

VI.

En forsinket Terne skar gjennem Tusmørket; det peb om de skarpe Vinger. Ilsomt skjød den opover Gauleholmens hvasse Væg, sænkede sig i brede, magelige Slag lavt over Sjøen, sagtnede Farten, strakte Vingerne ret tilveirs og satte sine røde Fødder pertentlig paa det lille Skjær, hvor den pleiede at sove.

Sjøen var ganske stille ikvæld; den havde allerede faaet Høstens sorte Glans, skjønt det ikke var mere end Midten af August. Det puslede saa smaat i Tangen om Skjæret; det var nogle galne Ræger, som sprat i Vandskorpen, og en liden Aal, som slog Halen op med et lidet Plask.

Der var rigtig koseligt derude paa Skjæret i saadanne Aftener; der var endnu Sommer i Luften, men længe varede det vel ikke, saa kom Kulden, og saa fløi Ternen sin Kos mod Syd.

Digitized by Google

— Ternen skulde netop til at stikke Hovedet under Vingen og lægge sig tilro, da den skvat op ved en svær Larm henne i Gaulesundet. — Dens smaa skarpe Øine var med et lysvaagne, Vingerne parate — —

Det lyste fra alle Vinduer borte i Gauleholmens Gjæstgiveri; nu sprang ogsaa begge Døre op, og to Mænd tumlede ud midt i Lysstrimen. Men da Ternen saa, at det bare var Mennesker, som sloges med hinanden, tænkte den som saa, at da har de ikke Tid til at bryde sig om en liden Terne, som sidder og sover paa Jomfruskjæret. Og dermed lagde den sig atter til at sove. —

Gauleholmens Gjæstgiveri laa lige i Sjøkanten. Det var bygget paa Stolper, saa en kunde høre Sjøen skvulpe under Gulvet i Skjænkestuen. — Ret udenfor de to Indgangsdøre laa en Brygge langs hele Husets Længde; men bagenfor Huset reiste Fjeldvæggen sig, brat og graa, og saa tæt ind til Huset, at det var mørkt i Kjøkken og Spisekammer selv paa klare Dage, og de som tiest maatte brænde Tyristikker der fra Morgen til Kveld.

Det var rigtig et gammelt Skrummel, Gjæstgiveriet; fuldt af Kotter og Gange og Løndøre, der førte ind til mystiske, smaa Rum.

Digitized by Google

I disse smaa Rum sagde Folk, at Gjæstgiveren skjulte Folk, som var forfulgt af Tolderen paa den anden Side Sundet.

Huset var bygget for hundrede Aar siden af en Mand, der hed Gjert Hemmingsøn Falk. Han var kommen reisende didop fra Danmark og maatte vist være en Standsperson; thi han var brysk i sit Væsen som en hel Herremand og havde altid Penge i Lommen. Gjert Hemmingsøn byggede Gjæstgiveriet ved Bryggen og fik et kongeligt Privilegium til at drive Værtshusholdning og Krambod i Gaulesundet, og i tre Miles Omkreds skulde ingen anden kunne erhverve lignende Ret.

Gjert Hemmingsøn og hans Søn Mogens Gjertsen var begge flinke Folk, som forstod at faa andre til at trille sine Skillinger ind i deres Skuffer, hvor de fandt Hvile og stabledes i Lag og pakkedes i Tutter og ordnedes i en stor Jernkiste, der var indmuret i Kjældermuren. Rasmus Mogensen — eller Monsen, som han kaldtes i Dagligtale — hed den nuværende Gjæstgiver. Han var mere god af sig end sine Fædre, og i de onde Aar gav han Fattigfolk lang Kredit. Han var en stor og svær Mand, grovlemmet og langsom i Bevægelser. Ansigtet var graat — ligesom bedækket med fint Støv

Digitized by Google

og Øinene aldrig helt oppe. Han saa altid ud, som om han netop havde sovet eller netop skulde til at sove. I Regelen pleiede han at sidde henne ved Skjænken i en høirygget Stol, der var betrukket med Svinelæder baade i Sæde og Ryg. Her sad han Dagen lang og saa paa Gjæsterne og sagde intet. Nu og da gjæspede han drabelig, og da stønnede han altid: «Aa Herre Jeh! Aa Herre Jeh!» Men ellers skulde ingen sige, at Rasmus Falk tog noget utilbørligt Ord i sin Mund. —

Der var gode Tider nu ude i Gaulesundets kongelige Gjæstgiveri. Der laa ganske tæt af Skuder og Jagter ved Bryggen, og i Stuene var der altid fuldt af Folk, som skulde have sin Opvartning. Alle Husets tre Kjøkkener var i Brug og sex Piger løb til og fra med Mad og Drikke til Gjæsterne. Ovenpaa var tre af Værelserne optaget af Officererne paa de Kanonbaade, som var stationerede i Gaulesundet. Saa der var Liv og Lys overalt i Gjæstgiveriet; og Sang og Tummel inde fra Matrosernes Skjænkestue, der laa for sig selv i et Hjørne af Huset — skilt ved en Gang fra Skippernes Stue, hvor det var, Rasmus Falk pleiede at sidde og se søvnig ud.

Men Rangspersoner havde det fineste Rum

Digitized by Google

i Huset; den lysegrønne Sal i Husets vestre Ende. Der var der Billard og Spilleborde, og om Dagen havde man den deiligste Udsigt over Leden gjennem to brede, lave, smaarudede Vinduer.

Men var der end paa denne vis Rangforordning i Skjænkestuerne, saa aad og drak man lige godt paa alle Steder.

Det var Rasmus's Søster Jomfru Lise, som stod for Madstellet, og denne tykke, vrede og røde Dame vilde alle sine Gjæster lige vel; — det fik nok ofte hendes Tjenestepiger erfare; thi naar nogen af de fremmede ikke ænsede Maden, da knaldede der Ørefigener i alle tre Kjøkkener.

Men der var en, som gik ud og ind i alle Stuer, ja som endog havde bedaaret Jomfru Lises Hjerte, saa han fik Lov til at sidde paa Skorstenspallen og snakke med Pigerne, naar de lavede Mad. Det var Isaac Seehuusen.

Blandt Matroserne blev der altid Glæde, naar han stak Hovedet ind: «Naa Manne, — skal vi have en Bolle ikvæld?»

Ingen kunde lave slige Boller som Isaac; det havde han lært af Majoren. «Stark wie der Tod, heiss wie die Liebe, süss wie Feinsliebchen mein!» — sang v. Knarren altid,

Digitized by Google

naar han mixede Cognac og Rum, Madeira og Rhinskvin sammen i en stor Bolle, hvor der i Forveien var heldt skoldende hedt Vand og et Spand Sukker. Naa, saa fine som Majorens var vel ikke Isaacs Boller; men vist er det, at han holdt sig Regelen efterrettelig.

I Skippernes og Rangspersonernes Rum var han ogsaa vel seet — baade fordi han var en god Kamerat, og fordi han var Consulens sin Søn, — men kanske mest fordi de vidste, han var en forvoven Knægt, der nok vilde gjøre sine Sager godt, hvis han fik Anledning til det.

Og der var mange forvovne Knægter, som i disse Tider kom i Gauleholmens Gjæstgiveri. Gamle, sværtede Gaster, som havde døiet mangen Dravat og havde mere end en Skramme til Minde rundt omkring paa sine stærke Lemmer; nu sad de her, kastede iland af Livets Storme — den ene fra Øst, den anden fra Vest. Mange var de Historier, som fortaltes ved Matrosbordet i Gjæstgiveriet; naar den ene Gamling var færdig, var der altid en anden, som kunde fortælle noget, der var endnu værre. — Og rundt om Bordet skinnede Ansigterne; Øinene stod stive af Spænding paa de unge, som endnu ikke havde prøvet sig, men som havde rendt hjemmefra for at opleve store Ting.

Digitized by Google

Senere paa Kvælden kunde det hænde, at etpar af Gasterne blev uenige. Der skulde ikke stort til; var der bare en, som trak lidt vantro paa Smilebaandet, naar den anden fortalte vidunderlige Ting om Tryntyrken, som aad Jomfrukjod, saa fog Fortælleren strax op. Om han troede, han sad og skrønede —? For saa kunde han komme — bare udenfor paa Bryggen, saa skulde nok det Opgjør snart være færdigt.

Og var Klokken mange og Hovederne hede, saa hændte det jevnlig, at de tørnede ud og røg i Totterne paa hinanden. Og ikke sjelden blev Slutten paa det hele, at de trillede i Sjøen begge to og maatte hales op af de andre.

Nu og da kom Vagten oppe fra Varden og gav Rapport. Der var i Regelen lidet at melde. Og efterat Rapporten var afgiven, gik Manden ind i Matrosstuen for at faa sig en varm Slurk. Og naar han saa følte sig gjennemvarm, kravlede han op af en Hønsestige, der gik fra Bryggerhuset op i anden Etage, hvor der var strøet Halm paa Gulvet i etpar store Rum, og hvor Matroserne sov Side om Side — fuldt paaklædte.

Klokken blev gjerne baade tre og fire, før den sidste var kommen tilro. I hele denne

Digitized by Google

Tid havde Rasmus Falk siddet i sin Stol, taus og søvnig. Hvergang Klokken slog, gik han rundt i alle Rum med langsomme Skridt. Han havde store Tøfler paa Fødderne og to Par Strømper imod Gigten, og paa alt dette Bentøi slæbte han sig rundt fra Bord til Bord og pudsede Lysene med en Messinglysesax. — Dette var ganske overflødigt; thi naar Talglysene satte Tande, blev de simpelthen snydt af med Fingrene, og det i alle Stuer. — Men Rasmus passede dog sin Dont ligesaa nøiagtig, som Uhret slog sine Slag; og han saa ud, som om hans Arbeide var det vigtigste i hele Huset. —

Var der nogle lystige Fættere, der raabte et og andet snurrigt til «Farbror Rasmus», svarede han slet ikke, og hans støvede Ansigt fortrak aldrig en Mine. Men naar han efter sin Runde var kommet tilbage til sin Stol, satte han sig altid tungt i denne, stønnede ynkelig og sagde: «Aa Herre Jeh! Aa Herre Jeh!»

Og naar alle var gaaet sin Vei, tog Rasmus Falk endnu en Runde. Han slukkede hvert Lys med en Messinglyseslukker, lagde omhyggelig alle Stumper og al Talg, som havde dryppet, sammen i en Voxdugspose; thi det skulde bruges til Høsten, naar han skulde støbe Lys igjen.

Naar han havde forvisset sig om, at alt

Digitized by Google

var slukket i Stuerne og paa Skorstenen i Kjøkkenerne, da gik han rundt med en Lygte og saa efter, om alle Døre var lukkede. Naar han kom til Kjøkkendøren, aabnede han den og slæbte sig ud paa Bryggen. Hvis da ikke strax den gamle Puddel borte ved Sjøhuset lod høre fra sig, maatte han hen og vække den, hvilket forresten gjorde ham ondt; thi Pasop var det eneste Væsen, han viste Hengivenhed for, og hver Solskins Søndag Eftermiddag sad han og Pasop ved Siden af hinanden paa Varden og saa udover Sjøen.

Naar Pasop var vækket, gik han tilbage indad Kjøkkendøren og henad Gangen. För i Tiden klatrede ogsaa Rasmus opad Hønsestigen i Bryggerhuset; men efterat hans Ben var bleven saa medfarne af Gigten, gik han Hovedtrappen, hvis brede Trin snoede sig mere lempelig op i anden Etage.

Farbror Rasmus gav sig god Tid til at klæde sig af; og før han gik iseng, aabnede han Vinduet for endnu engang at høre efter, om alt var i Orden.

Nei, intet var at høre, og i den graa Morgendæmring kunde han intet levende Væsen se uden en Terne, som ganske stille hævede sig fra Jomfruholmen og satte tilhavs. —

— — —

Digitized by Google

VII.

Men naar selv Rasmus Falk havde lukket sine tunge Øienlaag, var der dog en, som laa vaagen og kastede sig frem og tilbage uden at kunne faa sove. - - Tankerne stormede frem og tilbage, — stundom jog de ham op af Sengen — med knyttede Næver! — snart kastede de ham næsegrus i Dynerne og pressede de bitre Taarer udaf hans Øine.

Ja, han kunde hulke som et lidet Barn; han kunde slet ikke holde Graaden tilbage, den overvældede ham aldeles. — Og naar han havde grædt ud, var han altid dødsens angst for, at nogen skulde have hørt ham — den tapre Isaac — klynke som en liden Pige. —

Isaac var ulykkelig forelsket. Han var jo fire og tyve Aar — og bundløst fortvivlet, men vilde ikke vise det for nogen.

Digitized by Google

Det var ifjor Jul paa Mon Plaisir, at han var bleven saa forelsket i hende. — Da han sidste Gang havde været hjemme, var han jo i Slyngelalderen, og hun gik med løst Haar som en liden Pige.

Men ifjor Jul var der pludselig kommet en deilig ung Dame imod ham; og den deilige var Antoinette.

Hun tog ganske Veiret fra ham; han havde jo vænnet sig til Fjeldbygdens greie og bentfremme Kvinder, som en kunde tale med, ganske som det skulde være almindelige Mennesker.

Men denne Aabenbaring! Der bølgede hvide Slør om hende, de vuggede let henover hendes unge, stærke Bryst, de gled glat og tæt henover hendes unge, stærke Hofter.

Deilig var hun — unærmelig, høi, stolt. Hendes Ansigt havde dette forunderlige, fraværende Udtryk, som gjorde Isaac endnu mere ærbodig. — Han tilbad hende; intet af det, hun sagde eller gjorde, var som det, andre jordiske Mennesker sagde eller gjorde. — Hun var en Fe; en ung og lys og sorgfuld Fe, som han elskede, men som han aldrig kunde naa.

Men denne resignerende Beundring stred rigtignok stærkt imod hans sunde Konstitution,

Digitized by Google

og en Gang havde han ogsaa forsøgt at gjøre Opstand mod sin næsegruse Beundring.

Det var paa Nytaarsballet sidste Vinter; han havde siddet og talt med hende; hun havde svaret ham, fraværende, uinteresseret, halvt fornærmet, — som en voxen Baldame svarer sin halvvoxne Kavaler. — Isaac havde følt sig saaret; hans mandlige Stolthed var dybt krænket. Der skjød en rasende Bitterhed op i ham; hvorfor skulde alle Mennesker foragte ham — anse ham for et Drog og et Æsel? Og hvorfor skulde nu hun sidde der og behandle ham som en Skolegut? Hvad var det, de vovede allesammen? Aa, han havde Lyst til — han havde Lyst til — —

Han sad der i det lille Kabinet ved Siden af Balsalen paa Sofaen tæt ved hende. Hun legte med nogle Baand paa sin Kjole; legte paa en egen skjødesløs Maade, der viste, hvor hun kjedede sig.

Aa, han havde Lyst til — —

Og i et Øiebliks Brus af Bitterhed og Raseri havde han slaaet Armen om Livet paa hende og draget hende til sig.

Men hun stod høi og rank for ham, blussende, dirrende; — der var en liden hvid Tand, som sattes vredt ned i den purpurrøde Over-

Digitized by Google

læbe, og Øinene overdyngede ham med Haan og Foragt.

Da faldt der et Bjerg af Fortvivlelse over ham; han var det usleste Menneske, det sjofleste, det uværdigste, — men han skulde ogsaa straffes for sin Forbrydelse, — og før hun fik sagt et eneste Ord, havde han trukket sin Tollekniv og hugget den i sin egen Fod, saa Blodet flød i Strømme. —

Denne Begivenhed satte meget dybe Mærker i Isaac. — Han syntes egentlig, det var ganske rimeligt, at hans Fader skjældte ham ud paa det groveste; han vilde ligefrem have savnet disse Skjældsord, saa dybt foragtede han sig selv.

Og da han saa sin Fader græde, — ja — virkelig græde, saa de salte Taarer trillede nedover det haarde, kraftige Ansigt, da anede han rigtig Dybden af den Sorg, han bredte om sig i Verden.

Men han forhærdede sig ganske; — hvad vilde det ogsaa have hjulpet, om han havde tilstaaet, hvor inderlig sønderknust han følte sig? Hvem vilde have troet, at han — Droget, Æslet Isaac — virkelig følte en oprigtig Anger og Ruelse?

Nei, da var det bedre at bide Sorgen i

Digitized by Google

sig. Haard skulde han blive som Flint og Fjeld. Ingen var der, som brød sig om ham; han var som den vilde Varg paa Heien, for hvem Godtfolk stænger sine Døre. Haha; men saa skulde de ogsaa faa se, at Vargen havde Klør.

Ondt skulde han gjøre; Kiv og Krangel skulde han øve; og der skulde ikke være Medlidenhed i hans Sjæl. — Hans Livs Lykke var lagt øde; — nuvel; — men saa skulde han heller ikke give sig, før han havde lagt andres Liv øde.

Saa bittert, saa haabløst som kun en Tyveaaring kan sørge! Og under alt dette laa hans Beundring og unge, vilde Kjærlighed og ulmede — som Ild under Aske.

Kunde han end finde paa slig en Slyngelstreg som den med Bruden fra Moi, — det var jo bare for at «hævne sig paa den ubarmhjertige Skjæbne».

Da denne Ildgjerningsmand, denne Bruderaner, denne Helligstormer traadte ind paa Mon Plaisir, stod hun der — lige deilig, lige unærmelig, lige haanlig smilende som før. Alt Blod veg bort fra hans Hjerte, han maatte holde sig fast i Gelænderet for ikke at falde overende og skynde sig op paa sit Værelse for at græde ud Ungdommens haabløse, heftige, salige Graad.

Digitized by Google

VIII.

En Morgen kom Consul Jan hjem fra sin Tur til Varden — endnu traurigere tilmode, end han pleiede. Han lagde sin kostbare engelske Kikkert skjødesløst fra sig paa Bordet og satte sin høie Ibenholt Stok ifra sig i en Krog.

Nu var det forbi! Idag var det sidste Frist; det var den 12te September. Thi Skipper Spink havde skrevet i sit sidste Brev: «Min kjære Broder — anbelangende min Atterkomst, saa tør jeg intet love at arrivere medio Augusti, som jeg forrige Gang tilskrev dig, men jeg haver vistnok mine Aspekter og Hensigter om at komme inden Hundedagene gaar ud, hvissom Vinden hun føier sig til og er mig med Skude velbehagentlig, men hvissom at hun er vors contralig og lei, saa maa du ei forfærdes forinden ultimo; og jeg siger dig, min hjerte

Digitized by Google

Broder, at du ei hellere da maa falde i Afmægtighed for mig med samt Skuden, om vi saa skulde drage os et Par Dage ud i September, efterdi du erindrer alt dette Saaberi med Engelskmanden, der kan ælte os ind i en Havn, der som vi ikke skulde vaaren; men det siger jeg saa sandeligen som jeg hedder Spink og er en ærlig Skipper med Ære og Ambition, at kan du ikke sidde ombord paa Briggen inden Fingergullsmesse og drikke Kanarisekt af de fine Kugleglasser, du skjænkede mig den Tid vi var i Hamburg med «Trefoldigheden», ja da er vi æden op af den Jævlens Engelsken, som Svensken siger, og Skipper Spink sidder i Prisonen og piller Drev og tænker paa sin hjerte Ven.»

Og idag var det Fingergullsmesse; og han havde været en Time paa Varden, men intet havde han seet.

Saa nu var det sidste Haab slukket; Briggen var æden op af den Jævlens Engelsken, og den arme Spink — (Ak, hvilket Liv!) — den arme Spink sad maaske allerede nu i det frygtelige Fængsel, om hvilket der gik de mest haarreisende Beskrivelser.

For Sikkerheds Skyld havde Jan sat ud Poster paa flere Steder; hvis de saa noget Seil

Digitized by Google

i Horizonten, skulde de alarmere ham. Man maatte jo klynge sig til Haabet, ligervis som den druknende klamrer sig til Vragstumperne.

For rigtig at fordybe sig i Sorgen tog han frem en Fortegnelse over alt det, Skuden havde inde; han formelig fraadsed i sit Tab; han beregnede, hvormeget det vilde have kunnet indbringe ham, og hvordan Sagerne da strax vilde have havt en anden Stilling. — Kontanterne vilde strømme ind; — det hele vilde være reddet.

Og nu!

Han krammede Papiret sammen i Haanden og kylede det hen i Kakelovnskrogen. —

— Det var et svare Rend paa Seehuusens Kontor nu om Dagene. Det var mest Matroskoner, som skulde spørge efter Mændene sine, og Smaakjøbmænd, som havde bestilt Varer, og som skulde spørge om, hvor de blev af. Og skjønt de alle vidste, at der var ingen, som kunde give dem nogen Besked, kom de dog. Ja, som det led med Tiden, kom de endog flere Gange om Dagen; og det hjalp ikke, at Fuldmægtig Feddersen svor og bandte; Døren stod ikke stille hele Dagen, og tilsidst samlede de sig ved Middagstider i en Klynge udenfor Døren, og naar Jan kom for at smutte

Digitized by Google

over Gaden ind i Byhuset, var der en Graad og Jammer, som der ikke var Ende paa.

«Men du milde Himmel, hvad kan jeg arme Mand udrette, mine gode Madammer?» jamrede Consulen, — men de lod ham ikke gaa, kastede sig i Veien for ham, ja, igaar havde en endog holdt ham i hans ene Kjoleskjød, men da var Jan blevet fortørnet og jaget hele Skaren bort med sin Stok. —

— — Hele Kontoret vidste, at den tolvte September var den sidste Frist. Derfor blev der ikke bestilt noget paa Kontoret den Formiddag. En egen ængstelig Stilhed hvilede over alle — selv Matrosmadammerne turde ikke mere end hviske, naar de kom og spurgte. Og Fuldmægtig Feddersen, der ellers røg op som en Okse, hoppede fra sin Stol henimod Disken, hvor han skjændte og brændte: idag rystede han bare paa sit graanede Hoved og saa meget alvorlig ud.

Da Jan var kommen hjem fra sin Tur, havde de alle reist sig og hilset ham med den samme tause medlidende Ærbødighed, som man hilser en, hvis nærmeste ligger for Døden.

Jan havde ikke seet nogen; ikke hilset, ikke smilet eller skjændt eller spøgt — ingenting — bare gaaet lige tværs igjennem Kon-

Digitized by Google

toret. Og han gik endnu med Hatten paa Hovedet; han glemte at tage den af, da han kom ind, og dette, at Consul Seehuusen gik med Hat paa i sit eget Kontor, det maatte betyde det allerværste.

De tre Kontorister hang med Hovedet over hver sin Bog og bestilte Ingenting. Feddersen skar Penner — ustanselig skar han Penner, men lige gale blev de allesammen, saa han Gang paa Gang maatte begynde paany.

Og Solstriberne, som trængte ind mellem Gardinaabningerne, vandrede sin langsomme Gang henover Bordene med sine Stabler af Bøger og Papirer, der idag fik ligge urørte.

Klokken ringede tolv nede paa Værftet, — de ventede alle, at Consulen skulde komme fra sit Kontor, som han pleiede; thi Consul Jan var altid meget præcis.

Men nei, Consulen kom ikke. De havde hørt ham dreie Nøglen om, men siden havde de ikke fornummet en Lyd derindefra. — Der gik nogle Minutter; — allesammen begyndte at lytte; — de ludende Hoveder reiste sig, de holdt Pusten, — men de hørte bare Matroskonerne, som stod der udenfor og klagede. — — Hvad skulde dette betyde —? Bare ikke — — bare ikke — —!

Digitized by Google

Fuldmægtig Feddersen lyttede ogsaa; han sad med sin Kniv og sin Gaasefjær i Haanden, men han skar ikke længer. Tilsidst lagde han begge Dele væk; han rømmede sig stærkt, reiste sig fra sin Stol og gik henover Gulvet med megen Larm. Fuldmægtig Feddersens Støvler larmede nemlig mere end alle andre Menneskers Støvler, og der var dem, som paastod, at han havde noget, som de kaldte «Knirk», i Saalerne, forat det rigtig skulde høres.

Han knirkede altsaa helt frem til Consulens Dør, blev staaende et Øieblik der — med fremstrakt Hoved, Hænderne paa Ryggen.

Da han vendte sig, mødte han tre blege, forskræmte Ansigter, i hvis Træk han læste sin egen Frygt. —

Atter rømmede han sig og stirrede strængt paa de tre Kontorister, saa de strax dukkede sig næsegrus ned i sine Papirer igjen.

Og Feddersen knirkede hen til sin Stol, hvor han satte sig med et dybt Suk.

Nu lod han baade Gaasefjæren og Kniven ligge; han stirrede melankolsk ud i Luften og gned nu og da sin fede Næse med Bagsiden af sin Haand. —

— Men pludselig hørtes høie Stemmer udenfor; — mange ivrige Mennesker snakkede

Digitized by Google

i Munden paa hinanden, Kvindfolkene skreg op med skingrende Diskanter, saa Feddersen reiste sig forarget i sin Stol, men førend han var kommet hen til Vinduet, blev Døren revet op, og et forvildet, forpustet Menneske stod der — slog med Armene og hikstede — han pæsede, saa han lidet kunde snakke.

Feddersen hen til ham; — «hvad feiler ham?», og dermed rystede han ham i Armen; — «saa, kan han snakke?»

«Spinks Skude —!» stønnede Manden — holdt sig paa Maven med den ene Haand og rystede den anden ud i Luften. «Vi ser hinner derude. — Vi ser hinner derude.»

«Spinks Skude!»

Feddersen gjorde et Hop — og de tre duknakkede Kontorister dansede om paa Gulvet omfavnende hinanden og slog hinanden paa Ryggen, saa Kontorstøvet dryssede.

Feddersen hen til Consulens Dør; — han forglemte sig rent — han ruskede i Laasen, dundrede med Knytnæven i Tømmeret og raabte ustanselig: «Briggen, Seehuusen! Kom ud! Briggen! Seehuusen! Kom ud!»

Hvid som et Lagen stod Consul Jan der.

«Hvad er det for Alarm!» sagde han

Digitized by Google

med en underlig gispende Stemme; — han vilde ikke tro sine egne Oren.

«Spinks Skude!» raabte Feddersen, og den hæsblæsende Vagtmand, som havde vovet sig helt indenfor den hellige Disk, gjentog for tolvte Gang: «Vi ser hinner derude, Hr. Cunsel!»

Et Oieblik efter sad Consul Jan Seehuusen paa en Hest, — en almindelig Arbeidshest med Hovre og Sæler; den var kommen lige fra Værftet.

«Hyp, hyp,» han spændte og slog, og den langede ud med sine stive Ben, saa Sanden sprutede. Alle gamle Koner i Gaden nedover saa paa lang Afstand i sine Sladrespeil det gale Menneske; hvem mon det kunde være? Og da saa det gale Menneske kom forbi — saa var det ingen anden end Consul Seehuusen. «Hyp, hyp!» — saa Sæletoiet skranglede og Mærren fnøs!

Og som en Løbeild gik det over Byen: «Briggen kommer! Consul Seehuusens Brig!»

Hans Hoiærværdighed Bispen og Hans Høivelbaarenhed Kammerherre Amtmand de Friederichson kom adstadigen hjem fra sin Spadsertur, og da de skulde snu over det øverste Hjørne i Byen, var de paa Nippet til at blive redet overende —

Digitized by Google

Du milde Skaber! Consulen paa dette Og!

«Spinks Skude!» jublede han i Forbifarten.

Men de høie Herrer blev ikke klogere af dette Udraab; de blev længe staaende og se efter den besynderlige Rytter, og paa Hjemveien blev de to ellers saa uenige Herrer enige om, at en Mand af Consulens Stand ikke burde forglemme sin Værdighed paa en saadan Maner — hvad saa Grunden end monne være.

Digitized by Google

IX.

Snart var der en ren Folkevandring udover Veien; alle skulde se Briggen til Consul Seehuusen, og ude paa Brandvagten stod nogle af Borgervæbningen og ladede Muskedonnere; for saa sandeligen havde ikke Skipper Spink fortjent nogle Smæld. — Feddersen var levnet op igjen; Feddersen var fornøiet og skjændte og fløi; Feddersen var bleven ilter som en Top; alt det, som skulde arrangeres! Alle de Flag som skulde heises; — paa Huse og Kontorer og Boder og Skuder! Og Raketterne skulde jo findes frem fra Loftet nede i Beghuset; for naturligvis skulde der være Raketter ikvæld! Og Begtønder skulde trilles ned paa Bryggen og stables paa en Flaade tilligemed en gammel sprukken Baad; for naturligvis skulde der være Baal paa Havnen! Og Malene Kokkekone skulde der sendes Bud efter, for

Digitized by Google

naturligvis skulde der holdes almen Bespisning for Mandskabet med Madammer og Børn!

Rigtignok havde ikke Consulen sagt et Ord om alt dette, før han tog afsted; men Feddersen var en Fyr med Ben i Næsen, og han vidste, hvad der skulde til, og hvad der sømmede sig ved en saadan Anledning.

Og der var ikke nei i noget Menneskes Mund, aanei, da! Ligesaa seige og tvære som Folk her paa Stedet kunde være til hverdags, ligesaa geskjæftige var de, naar der skulde laves Kommers! Og det varede ikke længe, saa var Flagene heiste og det ikke alene Danebrog, men alt hvad der fandtes hos Seehuusen af Vimpler og Mærker og udenvæltske Signaler. — Da de saa dette rundt om i Byen, fulgte mange Exemplet; — snart var der Flag i Flag bortover Husene.

Ude ved Varden sankedes Folk mer og mer. Der var Kjærringer og Unger, store og smaa; — nogle havde endog givet sig Tid, til at tage Kaffekjedel og Smørrebrød med og legede Landtur med Dug paa Græstorven og Stokild mellem to Stene.

Og da der tilsidst ogsaa kom en Kagekone og en Italiener med Abekat og Lirekasse, blev det rigtig gildt; — Italieneren stillede sig paa

Digitized by Google

en liden Haug og dreiede løs, og snart dansede de unge Piger med sine Matroser, saa det røg af Marken, og det endda Solen skinnede, og der var mange, som saa paa. — Men selv de strengeste Gamlinger var lidt overbærende stemte idag; — thi se! derude — langt, langt derude i Sjøen skimtedes en skinnende hvid Flæk; og Sjøulkene, som havde Kikkert, sagde, at det var Spinks Skude, og at alle Flag var heiste.

— Det var en fin Høstdag; — Sjøen var næsten speilblank; — kun derude, hvor Briggen var, saa de, at der var lidt Vind; men den maatte være imod; thi Skuden laa og krydsede sig sagtelig indover. Det kunde drage ud i mange Timer, før den naaede ind paa Havnen, hvis det da ikke skulde lufte lidt op udover Eftermiddagen, hvilket forøvrigt var noksaa sandsynligt, efter hvad de Helbefarne sagde.

Men Folk vilde gjerne vente; nu havde de jo indrettet sig saa hyggeligt; Kagekonens Kurve tømtes hurtig, og Italieneren fik mange Halvskillinger i sin Hat.

Ved Firetiden luftede det op — som Sjøulkene havde lovet. En fin, lunken Bris, som fik Sjøen til at glitre og tindre i smaa Krus-

Digitized by Google

ninger. Briggen, som havde ligget ganske stille en lang Stund, begyndte at bevæge sig igjen. Consulen stod øverst oppe ved Varden. — Han straalede! — Ved hans Side stod Antoinette; hvid og festlig klædt; — der kom stadig Folk hen til dem for at lykønske; og Consulen takkede og trykkede alles Hænder, lige fornøiet, om det var en Standsperson eller Fattigmand. — Der var nogle Smaagutter som legte Gjemsel lidt nedenfor Varden. De holdt pludselig op at lege; de stod og pegte og snakkede i Munden paa hverandre.

«Se der!» raabte de op til de voxne. «Oj, se der.» Consulen vendte sig og saa did, de pegte. Han saa et sort, skarpt Skrog stikke frem bag en Holme. Høie, graa Seil. Den skar gjennem Sjøen med en uhyggelig Fart — som en Haj — en rap, lynsnar, graadig Haj.

Consul Jan skreg. De, som stod omkring ham, vendte sig imod ham. «Kaperen,» hviskede han. «Se Kaperen!»

Der blev ganske stille i Klyngen.

Nedenfra den anden Side af Fjeldet hørtes endnu Lirekassen synge sin idiotiske Musik. Ungdommen lo og dansede.

«Hys!» sagde en af dem oppe paa Varden.

Men ingen hørte — Lirekassen sang videre.

Digitized by Google

«Hys der!» skreg mange Stemmer. «Hys! Ti stille!» Og etpar løb i Raseri ned — «hys — Kaperen! — Der kommer en Kaper! Hys!»

Italieneren saa sig forbauset om og lirede videre. Han forstod jo slet ikke, hvorfor allesammen pludselig stansede midt i den glade Dans, og hvorfor alle Ansigter med et blev forfærdede.

Indtil en løb hen til ham, tog ham haardt i Haandleddet og rystede en Knytnæve under hans Næse.

Det forstod han. Han brettede Voxdugen over sit Instrument og tog det paa Ryggen, medens Abekatten krøb forskræmt sammen paa hans Skulder. —

Briggen stod fremdeles indover; men med engang saa man, at alle Seil blaffede. Den gik Baut og gled langsomt vestover.

«Det var rigtig!» mumlede Jan. Han stod og bed og bed paa Underlæben, medens hans Hænder krampagtig famlede henover Kalvekrydset, knyttede sig og løste sig uafbrudt.

«Det var rigtig. Han bærer af henimod Gauleholmen. Kanske Kanonbaadene kan komme tidsnok» — —

En hvid Røgsky sprang frem fra Kaperens Baug. Saa et fjernt Smæld. Kuglen vandede

Digitized by Google

henover Sjoen, slog endelig ned med et svært Plump; — der stod en høi, glitrende Skumsøile ende tilveirs. I samme Nu fløi det engelske Flag op under Gaffelen.

Briggen duvede rolig afsted. Seilene skinnede saa skjønt i Solen, alle Flag lo og lyste; høi og festlig gled den henover den tindrende blaa Sjø.

Og bagefter den Kaperen — lumsk og skarp i Baugen; mørk og styg og ond. Den halede forfærdelig ind paa Briggen; alle saa det; for hvert Minut blev Afstanden mindre. Det Skud, som den havde affyret, havde slaaet ned langt borte fra Skibet; men næste Gang! Næste Gang!

Der gik en Mumlen gjennem Folkeskaren. Kanonbaadene! Nu maatte de komme! Hvad i alverden laa de derude for, naar de ikke hjalp sine Landsmænd mod den engelske Rover!

Folk reiste sig op; — dette var et Skuespil, der hidsede, for det var Alvor — Dødens Alvor.

Atter en Røgsky — atter et Smæld — Kuglen slog ned nogle Favne fra Briggen.

Kvinderne skreg; — der var mange, som vilde gaa; de gik ogsaa, men bare et Stykke, saa maatte de tilbage og se, hvordan det bar

Digitized by Google

af. Uvilkaarlig gik man længere og længere ned imod Sjøen — for at se tydeligere — for at være nærmere.

Vinden løiede af igjen. Sjøen laa ganske blank omkring Briggen, Seilene hang slappe og slog. En Baad sattes ud med Trosse; sex Mand roede, saa det skummede om Aarerne, men Skibet laa bomstille og skinnede med Seil og Flag. —

Kaperen gled endnu raskt afsted. Derinde hvor den var, luftede det endnu lidt.

«Kanonbaadene!» skreg Consul Jan. «Hvor Djævelen er Kanonbaadene?»

Der var nogle, som hviskede sammen omkring Varden. De trak hinanden afsides og betroede hinanden noget mærkeligt. Og den, der fik høre det mærkelige, blegnede. — Er det muligt? Er det virkelig saa? Ja, det var ikke andet end den skjære Sandhed. To af Løitnanterne paa Baadene var seede i Byen idag Formiddag dødende drukne, — saa nu var der vel ingen, som kunde kommandere. — Og Hviskingen løb fra Mand til Mand; Minerne blev endnu mørkere end før, man skottede hen til Jan Seehuusen, som stod der bleg, forpint — med sin ene Haand krampagtig støttet til Antoinettes Arm.

Digitized by Google

Et Skud til. Det slog igjennem Briggens Seil, et til, det gik agtenfor, — et til — det traf Skroget. —

Consulen blev efterhaanden ganske stille; selv hans Hænder var rolige; baade hans Skikkelse og hans Træk var som stivnet til. — Hvergang han saa den lille hvide Røgsky, gik der et Ryk gjennem ham, det var det hele.

Der blev et Ophold i Skydningen; — «nu lader de Kanonerne,» sagde en af de gamle. «Næste Gang bliver det værre. Nu har de Skuden paa Kornet. Gud være dem naadig i sin Himmel.»

«Det var ligesaa godt for Spink at stryge med det samme,» mente en. «Hvad kan det nytte? Dette er bare at ofre Liv og Blod til ingen Nytte.» Og heri var de fleste enige.

«Skipper Spink stryger aldrig,» svarede den gamle, som først havde talt. Det var en langskjægget Lods med megen Værdighed og en dyb Profetstemme. «Han stryger ikke, før han gaar nedenom. Jeg kjender Spink. Gud være dem naadig i sin Himmel, som nu skal fare.»

Nogle Kvinder, som havde hørt dette, begyndte at jamre og skrige. De Stakler vidste jo, at de havde en af sine kjære ombord. Og

Digitized by Google

nu skulde de sænkes i Havet, medens de stod og saa paa — uden at kunne hjælpe, uden at kunne give dem en Haandsrækning. —

De græd og bad og jamrede, Kvinderne, og en, som gik med Barn, fik Krampe og maatte bæres bort. Nogle fornuftige Folk forsøgte at trøste dem; naturligvis gik Mandskabet fra Borde i Jollen, før Kaperen fik Tag i dem; der var sagtens ingen Fare for Folkene.

Men de fleste lod sig ikke trøste; den høirøstede Fortvivlelse smittede; Rædselen, som nu engang havde grebet om sig, lod sig ikke forjage ved Ord.

Bum!

Der begyndte Kanonerne igjen; — men det andet Skud kom ikke —; hvad skulde det betyde? De, der havde Kikkert, saa, at Mandskabet i Kaperen sprang forvirret omkring, som om nye Ordrer blev givet; — der blev halet i Reb og Liner — og langsomt dreiede Kaperen sin Baug udover.

Hvad ialverden skulde dette betyde?

De, der stod yderst paa Odden, begyndte at svinge sine Hatter, — i næste Øieblik saa ogsaa de, der stod paa Varden, et lavt sortmalet Skrog komme med svær Fart frem mellem Skjærene vesterpaa ved Gauleholmen.

Digitized by Google

«Hurra!» skreg de paa Odden. «Hurra!» skreg de paa Varden, og da der en Stund efter kom en ny Baad frem fra et andet Løb, tørrede selv de fortvivlede Kvinder sine Øine og begyndte at fatte Haab, skjønt Graaden endnu laa og hikstede nede i Halsen.

Den lange Rad af Aarer hævedes og sænkedes langsomt og i fast Takt; foran stak Kanonen sin lange Hals frem — se! der begyndte ogsaa den at spytte Røg — hør! der kom Smældet! «Hurra for Kanonbaaden!»

Det var en hidsig Krabat, thi den gjorde, som den slet ikke saa Spinks Skude — den bar lige løs paa den forbandede Kaper. Og saasnart den anden Baad havde roet sig ud af Grunde og Fluer, satte den Kursen sammesteds hen.

Kaperen svarede med korte, sinte Smæld; men det var ikke saa let at træffe nu, da de skulde sigte paa de smale, lave Baade, som det havde været, dengang da Briggen havde ligget og skinnet der med hele sin Bredside.

Efterhvert som Baadene nærmede sig, blev Kaperens Skud hyppigere; men det lod til, at de ikke gav sig Tid til at sigte, thi Kuglerne klaskede ned snart hist, snart her uden at gjøre nogen Skade. De smaa tapre Baade derimod

Digitized by Google

svarede rolig og besindig; og de lod sig slet ikke skræmme af Kaperens Hidsighed; de langede jævnt ud med Aarerne og holdt Kursen direkte paa det fiendtlige Skrog. Og da dette næsten ikke kom af Flækken i Dødvandet, forstod alle, hvad Kanonbaadenes Hensigt var: de vilde ikke blot befri Briggen, men ogsaa tage den engelske Røver tilfange!

Men hvad var det for en tapper Kar, som stod til Rors i den forreste Baad? Se! nu reiste han sig for bedre at kunne se at styre; han brød sig ikke om Bly, han; Hurra! Se hvor rank og uforfærdet han stod, som om ingenting var paafærde.

Hvem kunde det være? Kanhænde en af Løitnanterne, som var kommen til sig selv igjen —? Langtifra — de laa vist endnu inde i Byen og sov Rusen ud.

Men hvem ialverden var det da, som pludselig havde vovet at tage Kommandoen og nu gjorde denne Heltedaad?

Alle Kikkerter rettedes mod Chaluppen, — men de saa kun Ryggen af Manden; en smal, ung Ryg var det, mere kunde de ikke se.

Nu begyndte Geværerne at knitre paa Kaperen; — der segnede en Mand overende i den ene Kanonbaad; — men lige fort stævnede

Digitized by Google

Baaden frem, og lige rank stod Manden ved Roret.

Der laa en Sky af Krudtrøg om Kaperen — den drev lavt henover Vandet, — nu forsvandt den forreste Kanonbaad ind i Skyen, — nu blev ogsaa den anden borte derinde.

— En forfærdelig Spænding betog Folkene paa Varden; — hør — endnu nogle Skud, men nu blev de sjeldnere, bare et og et — og nu blev det stille, — nei der var et igjen.

Alle lyttede — hys! ingen maatte sige et Ord — ingen saa efter Briggen mere, — alles Øine stirrede kun paa den graa Sky, som langsomt drev hen over Sjøen.

Kanonbaadene laa ved Kaperens Side. De var tomme. Og se! der sænkedes det engelske Flag under Gaffelen.

«Hurra!» skreg alle de paa Odden! «Hurra!» jublede, hylte, fraadede de. Og da Danebrog vaiede ved Gaffelen og det engelske Flag heistes nedenunder, da teede de sig som vilde — kastede sig i Græsset og lo og græd.

Kun de fine Folk oppe paa Varden opførte sig mere dannet, og Consul Jan tog sin Hat under Armen og foldede sine Hænder, da han saa sit Fædrelands Flag flyve tilveirs over Fiendens.

Digitized by Google

Ja, han vendte sine Øine mod Himlen, Consul Jan, — han var egentlig ikke meget religiøs af sig, men nu vendte han alligevel sine Øine mod Himlen, og der trillede etpar Taarer nedover hans Kinder.

Gud Herren være lovet! Nu var alt frelst.

Men da den første Seiersrus var over, kom der et Spørgsmaal paa alle Munde: «Hvem er Helten! Hvem er Helten?»

Consul Jan var den ivrigste; — «han har retteligen fortjent Danebrogens Kors,» sagde han, «men da jeg ikke har i min Magt at skjænke ham dette, lover jeg derimod at bede ham modtage tre hundrede Rigsdaler som en ringe Erkjendtlighed for sit udmærkede Heltemod.»

Men han kunde ikke finde sig i at blive staaende her og vente paa, at Spink og Kaperen og Helten endelig fik bautet sig ind i den blikstille Kvæld. — Han fik fat i en Fisker, som havde sin Pram liggende lige ved, og ud roede han, saa fort Prammen kunde fosse; det skulde ikke mangle paa Skillinger, hvis de bare kom afsted i en Fart, sagde han til Fiskeren.

Og skjønt Fiskeren roede som en gal, gik det dog altfor sendrægtig for Jan; tilsidst stod han op i Baaden af bare Iver. —

Digitized by Google

Folkene var nu gaaet ombord i den ene Kanonbaad, og havde faaet en Trosse ombord fra Kaperen — nu gjaldt det at faa bugseret den ind i Havnen hurtigst muligt. Folkene fra den anden Baad var igjen paa Kaperen som Sikkerhedsvagt; de havde taget sit Fartøi paa Slæb.

Som nu Consul Jan kom paa Høide af den Baad, som bugserede Kaperen, kunde han slet ikke holde sig længere.

«Holloi Manne!» skreg han.

«Holloi!» Aarerne standsede.

«Hvad heder den Mand, som førte an Kanonchalupperne og bemægtigede sig Kaperen!» raabte han igjen,

«Isaac Seehuusen,» svarede de alle som en Mund over fra Kanonbaaden.

Og Aarerne plaskede videre.

Digitized by Google

X.

Sent paa Kvælden kom de langsomt glidende ind forbi Holmen; — først Skipper Spinks Brig — bugseret af fire-fem store Joller, der var komne ud fra Gauleholmen. Efter Briggen Kanonbaadene med sin Prise.

Med det samme de dreiede rundt Holmen saa de Baal flamme rundt hele Havnen; det tog sig deilig ud i den blikstille Septemberkvæld. Saa dundrede Kanonerne paa Brandbjærget og lige efter gik Feddersens Raketter tilveirs fra Seehuusens Værft. —

Ved Toldbodbryggen brændte to mægtige Begpander og bagenfor Toldboden, hvor Klubbens store Have laa med sine mægtige Trækłynger, glødede utallige Papirlygter mellem Løvet.

Raslende gik Ankrene tilbunds; — alle Folk strømmede ned til Tolbodbryggen for at

Digitized by Google

se, naar de steg iland allesammen. — Snart efter hørtes Aareslag ude fra Mørket; men blændede af det stærke Lys fra Begpanderne kunde ingen se noget, før Jollen kom ind i Lysstrimen; — jo, — der skinnede tre-fire hvide Ansigter; — dér var Consulen og dér var min Salighed Skipper Spink, — velkommen hjem, Spink.

Og der, — der sad Isaac; Røverungen, Udyret, Slubberten Isaac, som med en Gang, var blevet Byens Helt og Stolthed.

Atter rungede Hurraerne; — det var som Folk aldrig blev trætte af at brøle Hurra iaften; og det kan heller ikke dølges, at der var adskillige, som allerede havde smurt sine Struber for bedre at kunne holde ud.

Paa Landgangstrappen havde Feddersen lagt røde Tæpper, forat Dagens Mænd kunde komme standsmæssig iland, og ved Landgangens øverste Trin stod Majoren med Antoinette under Armen. —

Da Isaac traadte op i fuldt Lys, blev der ingen Grændser for Folks Glæde. —

«Der er Isaac!» raabte de, «det er en grei Gut! Det var godt gjort, Isaac! Hurra.»

Isaac vidste sandelig ikke, hvad han skulde gjøre. Han var forskrækkelig generet og holdt

Digitized by Google

paa at snuble i sine egne Ben, især da han saa Antoinette staa der. Hun smilede til ham paa en egen venlig Maade, som han aldrig før havde seet. Hun var ikke længer den hoverende Dame og han det foragtede Skumpelskud, — nei, hun rakte ham sin Haand og rødmede i det samme.

«Min Compliment,» sagde hun og neiede.

Men Isaac blev meget rødere end hun, og han var Hjertens glad og taknemmelig, da Majoren tog ham i sine stærke Arme, saa det knagede i Guttens Ribben, kyssede ham paa begge Kinder og sagde:

«Min tapre Ven! Er det ikke, hvad jeg altid har sagt: Officer skulde du have været, din Vovehals!»

Consul Jan var ganske fortumlet af Glæde og Stolthed og vidste ikke, hvordan han skulde gebærde sig ligeoverfor denne Søn, som han altid havde hundset og foragtet, men som nu paa en heltemodig Maade havde reddet hans Existence.

«Saa min Dreng! -- Saa min Dreng!» Han pillede ihærdig Isaac ud af Majorens Favntag. «Nu faar vi gaa hjem til Moder, saa hun ogsaa kan faa velsignet dig.»

Isaac havde i sin Sjæl langt mere Lyst

Digitized by Google

til at være sammen med sine Venner fra Bataljen end at sidde hjemme i Familiens Skjød, især nu, da han aldeles ikke vidste, hvordan han skulde opføre sig. Før, da han havde været det skabbede Faar, havde hans Rolle været let nok at spille; da havde han om muligt gjort sig galere, end han var. Men nu, da de allesammen var tilfredse med ham, roste ham, beundrede ham, — nu maatte han jo til Gjengjæld være artig og god, og dette var ham saare uvant.

Men da de gik opad Trappen til Byhuset hjemme, halede Majoren ham tilside og hviskede: «Vær ikke bange, min Dreng! Vi bliver der ikke længe! Senere gaar Jan og du og jeg ud paa Kommers.»

Jan og du og jeg! For første Gang i sit Liv følte Isaac sig paa lige Fod med de andre. Han kunde rigtignok ikke strax gjøre sig fortrolig med denne Tanke — at han, Isaac, skulde gaa ud paa Kommers med «Jan» og Majoren. Det smigrede ham kanske en Smule; men i sit Hjerte gav han saamæn Pokker i Familien, og havde han bare turdet — havde ikke Antoinette været der — havde han ikke maattet være artig iaften, saa havde han rendt afgaarde med alskens Matros-Rask oppe i Skipperbyen,

Digitized by Google

hvor der brændte smaa Voxlys i Blomsterpotterne til hans Ære. —

Comtessen var naadig. Isaac fik Lov at kysse hendes Haand, og hun smilede bittersødt, da Jan fortalte om Begivenheden.

De gik tilbords og spiste nogle smaa Retter, der forsvandt fra Fadene som Dug for Solen. Engang drak Antoinette med Isaac.

«Din Skaal, Isaac!» sagde hun, og medens hun drak, saa hun ham hele Tiden ind i Øinene.

Og endnu efterat de havde sat Glassene fra sig, blev de siddende slig — med Blikkene hvilende varmt i hinanden.

Havde de været alene; — aa, da havde Isaac sunket ned for hendes Fødder og bedt om Tilgivelse, han vidste ikke rigtig selv for hvad; — og sagt alt det forvirrede, som en forelsket Yngling siger til sin Elskede.

Men nu saa han, at hun lod sine Øine glide bort — med et forsigtigt Sideblik til de øvrige, — om de kanske skulde have opdaget noget.

Nei. Ingen havde seet noget. — Men det var, ligesom de to nu havde en Hemmelighed isammen, en sød Hemmelighed, som bragte Isaacs Hjerte til at banke hurtig.

Snart bruste Comtessen op fra sin Stol,

Digitized by Google

hævede Taffelet med et naadigt Knix til hoire og til venstre, lod atter Isaac kysse sin Haand og forlod Salen.

«Saa,» pustede Majoren.

Jan dunkede ham underfundig i Siden; han maatte dog ikke lade de unge forstaa, hvor fornøiet de var over at blive hende kvit.

Men han var uforbederlig. «Nu har vi gjort vor Pligt,» sagde han, «nu vil vi have Plaser. Farvel, min søde Antoinette, — gid vi kunde tage dig med, thi af et Fruentimmer at være er du god. Men gak nu du rolig i din Seng, saa gaar vi Kavalerer ud og ser paa Folket amusere sig.»

Isaac havde ikke Lyst til at gaa nu mere. Han havde Lyst til at tale alene med Antoinette, — der var kommet noget underligt mellem dem iaften, — ak, var det bare en Indbildning, eller skulde der dog kunne findes Haab?

Men der var ingen Bøn; Majoren tog ham under Armen og trak ham med sig til Døren.

«Det er i Sandhed ikke altid Morskab ikkun at være et Fruentimmer,» sukkede Antoinette, «nu begynder jo først Morskaben, og nu bliver jeg kommanderet tilsengs.»

Digitized by Google

«Min bedste Pige,» trøstede Jan og kyssede hende paa Panden, «den Morskab, som findes iaften, er tilvisse intet for en ung Frøken som vores kjære Antoinette.» Hun trak paa Skuldrene og saa lidt misfornøiet ud. Men da de skulde gaa ud af Døren, kom hun dog hen til dem med et lidet fint og skoieragtigt Smil om Munden.

«Ja — skal I til saadan Morskab, da misunder jeg Eder ikke. God Fornøielse, mine Herrer. Og tag nu Isaac ivare, saa han ikke fordærves!» — Hun fulgte dem helt ud i Gadedøren og blev staaende der straalende ung og lys, — og endnu, da de var kommet langt nedover den bælmørke Gade, saa de hende staa der og vinke, — som en god, hvid Fe i den mørke Nat, tænkte Isaac og sukkede.

— De tre Kavalerer tog hinanden under Armen og stampede afsted i den dybe Sand. Snart saa de Lygterne gløde mellem Træerne i Klubbens Have, og de hørte glad Musik og mange muntre Stemmer.

«Det er Feddersen!» sagde Consul Jan. «Han forstaar at opfylde sin Pligt, selv om Principalen er borte!»

Nede i Haven var der dækket lange Borde henigjennem de høie Alleer. Folk havde Lov

Digitized by Google

til at gaa ind og ud, som de selv vilde, og de kunde spise og drikke alt hvad de orkede — alt paa Consulens Regning, naturligvis. Han havde ofte talt med Feddersen om, hvordan han ønskede, at alt skulde løbe af, hvis Briggen kom tilbage, og nu, da alt var gaaet saa godt, og desforuden Isaac havde udmærket sig, nu havde den flinke Feddersen havt al Grund til ikke at spare paa Effekten.

Da de tre Herrer kom ind i Haven, var det allerede blevet saa sent, at de fleste havde ædt sig mætte og var begyndt paa Drikkevarerne. Store Boller med rygende Punsch stod paa Bordene, og ved hver Bolle stod en Kjøgemester med en stor Slev og fyldte villig de tørstiges Glasser.

Nederst i Haven var der nogle Trompetere, som tudede i vilden Sky — der dansede de fleste i sit Ansigts Sved. Fra en dunkel Krog helt nede ved Sjøen lød ogsaa melodiske Toner, — det var Italieneren med sit Positiv og sin Abekat, som nu havde fundet Veien hid.

Consulen, Majoren og Isaac gjorde en Runde i Haven og lod sig hylde; — etpar Steder blev endog Isaac hævet i Veiret af stærke Arme, medens Jubelen steg til vilde Hyl.

«Se saa,» sagde Consulen, da de havde været

Digitized by Google

helt nede hos Italieneren og seet, at man ogsaa der fornøiede sig, — skjønt det dér gik en Smule mere hviskende for sig. «Nu kan vi med tryg Samvittighed begive os op til vore Venner i Klubsalen.»

Da de gik over Gaden, hørte de Sang, Taler og Latter bruse ud af de aabne Vinduer. Og da de kom ind i den store Sal, — hei, hvor stod ikke Glæden høit i Taget, med Sang og Klang og Slag i breden Bord!

Øverst sad Skipper Spink — rød i Hovedet og blidere end vanlig. Han havde kastet sin Kjole — noget de fleste andre ogsaa havde gjort. Han røgte af en lang Kridtpibe og drak Kanariesekt som en liden Prins. Og han lod de andre snakke og synge; — han lod dem holde Taler for sig, saa meget de vilde, han tog saamæn det hele med Ro, gjorde Spink. Han havde været ude i slig en Storm før, han; skjønt Vandstanden var nu herlig høi til saa tidlig paa Kvælden at være. Men han kjendte sine Karle og vidste jo af Erfaring, at man aldrig skal lægge sig paa Minde eller tage sig til Hjerte den næste Dag, hvad der bliver sagt ved Bægeret slig en sildig Aftenstund.

De gode Folk havde forøvrigt næsten opbrugt sin Begeistring, de havde talt og sunget

Digitized by Google

og skreget Hurrah! — men se nu kom jo Jan og Isaac, og det var som at gyde Olje paa Ilden, og selv de trætte, som havde løst paa Kraverne og brættet Skjorteærmerne op for at gaa løs paa Kortbordet, selv de levnede nu op igjen og blussede paany af en Begeistring, der var ligesaa heftig som den for Spink. —

De Taler, som blev holdte, var der nu ikke videre ved. I alfald syntes Isaac saa. Dels havde Talerne hidset hinanden op til en unaturlig Veltalenheds-Høide, dels var de endel fugtige; — saa de sparede isandhed ei paa Krudtet. Nei, den Daad, der var udført i Eftermiddag lige for Godtfolks Øine, den var en af dem, Fama indridser paa Historiens udødelige Tavler; — den var at ligne med de største Sjøheltes Bedrifter, den var et Udslag af nordisk Klippekraft og Løvemod; — naturligvis dundrede Tordenskiolds og Nils Juels Navne Side om Side med Isaacs, og da der ikke mere fandtes noget verdenshistorisk Navn af tilstrækkelige Dimensioner, som kunde benyttes, gik man helt op i Mythologien. Men denne Videnskab kjedede Publikum, og Taleren blev afbrudt, saa han maatte sætte sig; men øieblikkelig var der en liden gneldrende Prop oppe igjen; hans Stemme skar med sin usædvanlig

Digitized by Google

ubehagelige Dissonans gjennem den værste Støi, og da han endte sin Tale med, at nu havde vi faaet Revanche for Skjærtorsdagsslaget, da var der aldeles ingen Grænser mere; — selv Kortbordene i Sideværelserne tømtes; — de gamle Flyndrer, som sad derinde, maatte ogsaa ind et Øieblik og smatte lidt op i Luften med sine fortørkede Næb. Men de blev der nu ikke længe; — de holdt sine Kort i Haanden, for ikke at komme udaf Spillet, og da den værste Storm havde lagt sig, vrikkede de fornøiede ind i sin Krog igjen. —

Det var en, Isaac søgte, men ikke fandt. Det var Jens Dam, hans gamle Ven fra Barneaarene. Han søgte høit og lavt efter et skinnende rødt Haar, — men selv om der i denne brogede Forsamling fandtes adskillige flammende Hoveder, var der dog ingen af disse, der viste sig at tilhøre Jens.

Men da Isaac spurgte Skipper Spink, fik han den Besked, at Jens var bleven saa skjebelig i det sidste, at en skulde tro, han gik i Giftertanker. Se nu iaften, nu var han gaaet ret op i Suppesmauet til sin Moder, og se om han endnu var kommen tilbage! Nei, det var ligt til, at Jens var bleven hængende, og det skulde undre Spink forsvarligen, om det ikke

Digitized by Google

var den lille svarthaarede Tøs paa et Værtshus i Amsterdam. — Spink kaldte det noget som het guldene Fliege — «det betyder den forgyldte Hveps, men Udtalen skal jeg ikke bande paa,» sagde Skipperen.

Isaac var ikke sen til at komme bort fra disse Folk, som dampede af Begeistring og sødt Brændevin, og han vendte sine Fjed op imod Suppesmauet. Herregud, den Vei havde han ofte gaaet; den var ikke let at finde i Mørke, men Isaac kjendte hver Rendesten i Gaden og hver Pompe paa Gadehjørnerne, saa han gik afsted sikkert som ved høilys Dag. Hist og her stod der endnu nogle Talglys-Stumper og osede i Vindueskarmen, og et Sted var der endog et Transparent! Det bestod af et Ark hvidt Papir, hvori der var klippet Velkommen! med gudsjammerlige Bogstaver og ved Siden af noget, som vist skulde betyde et Skib. Over disse Udklipninger var der klistret rødt Silkepapir, og naar der nu var placeret et eller to Talglys bagenóm, kan De tro, det saa pent ud!

Snart var Isaac ved Madam Dams Hus. Ak ja, det røde, lave Hus med Dueslaget i Gaarden og Stikkelsbær høit opover Væggen! Det kunde Madamen slet ikke forlade. Engang

Digitized by Google

havde Consul Jan foræret hende baade Gaard og Grund nede ved Havnen; men hun trivedes ikke dernede; «der var for store Forhold,» sagde hun, og hun længtede saa hjertelig tilbage til Suppesmauet, at der ikke var anden Raad; hun fik flytte tilbage did.

Isaac saa, at der lyste paa Kjøkkenet. Han fløitede — det gamle Signal, de havde havt som Gutter, naar de var ude om Høstaftenerne og gjorde Galskaber, og det gjaldt at give hinanden Tegn — —

Da Isaac havde fløitet den sidste Trille tilende, kom der et Hoved ud i Kjøkkendøren — et Hoved, som ligefrem straalede nu, da der faldt et Lysstreif fra Skorstenen henover et mægtigt og ildrødt Haar og et endnu mægtigere og endnu ildrødere Skjæg.

«Er det dæ?» kom Jens Stemme drævende og hverdagslig.

Isaac styrtede hen og tog Jens Dam om begge Skuldre. «Goddag og velkommen hjem.»

«Tak for det,» sagde den urokkelige Jens, «men vil du ikke komme indenfor. Mor har lagt sig i Kammerset, saa kan vi sidde ved Skorstenen og prate.»

Jo — det var netop det, Isaac helst vilde. Snart havde de tændt hver sin Kridtpibe og

Digitized by Google

dampede med Velbehag løs paa den stærke hollandske Tobak, Jens havde hjemført fra Amsterdam.

Aldrig før havde Jens Dam nævnt denne By, saa busede Isaac løs paa ham.

«Ja — hvordan er det? Du har jo faaet en Kjæreste i Amsterdam.» —

Jens Dam tog Piben ud af Munden, strøg sig med Haandbagen om Skjægget gjentagende Gange, spyttede betænksomt — og saa endelig kom det: «Hvordan gaar det til, at du kan vide det?» — Jo det var da Skipper Spink, som havde sagt det; var det virkelig sandt?

Nu maatte Jens først lægge et Vedtræ paa Varmen og klø sig lidt og spytte lidt, før han endelig kom sig til at svare, at — jo-o! det var nok saa det. Og Pigen hed endnu Gidsken. Og var Lykken god, saa skulde de gifte sig til Vaaren. Men saa vilde han begive Sjøen og slaa sig ned her i Byen; for han fik gjerne noget at gjøre hos Seehuusen, enten det nu kunde være paa Værftet eller andetsteds.

«Er hun vakker?» spurgte Isaac ivrig og nysgjerrig.

«Ja,» svarede Jens med urokkelig Overbevisning. Og lidt efter tilføiede han: «Hun

Digitized by Google

er rent altfor pen til Menneske at være. Altfor pen!» Og Jens sagde dette med et lidet Suk og et underlig sørgmodigt Udtryk i Ansigtet.

Men Isaac forstod saa godt, hvad han mente. Han syntes jo selv akkurat det samme om Antoinette. Hun var ogsaa altfor pen til at være et Menneske; — det var forunderligt, at netop det samme skulde hænde dem begge; og før han vidste Ordet af det, havde han fortalt Jens hele sin lille ulykkelige Kjærligheds-historie.

«Antoinette,» sagde Jens, da Isaac var færdig, «er det Datter til ham der tykke Pugile, som du ved vi traf, den Tiden vi var nede og hentede dig i Frankrige?» Men han brød sig forresten slet ikke om Antoinette; Isaac vilde absolut fortælle om hende, men Jens svarede i Hyt og Veir; han vilde nu snakke om gamle Dage, om den Gang Isaac havde været Jakobiner i Paris og var bleven hentet af Jens og Majoren og den tykke Pugile, som senere blev dræbt af de samme Jakobinere.

Tilsidst maatte Isaac give sig; han kom ingen Vei imod Jens's haardnakkede Langsomhed.

Men da alle gamle Minder var nøie gjennemgaaede, blev der en Pause. Isaacs Tanker

Digitized by Google

vendte atter tilbage til Antoinette; han lænede sig tilbage i den lave Stol, dampede løs paa den lange Pibe og drømte de skjønne Drømme, som man drømmer, naar man er tyve Aar.

Da sagde pludselig Jens: «Du var forresten flink idag.»

«Hvad mener du —?» fór Isaac op af sine Drømme.

«Det var forskrækkeligt, saa flink du var, da du kneb den Engelskmanden.»

«Aa — det var jo ikke noget at gjøre sligt forskrækkeligt Væsen af heller. Jo, saa for Sanden mente han det! Han var rent lei af al den Stasen, Folk gjorde af ham. For det hele var kommet saa ganske af sig selv. Der var de to Løitnanter i Byen, og den tredie havde siddet oppe hele Natten og spillet Kort og drukket sig saa ganske overende, at ingen kunde faa ham vaagen, da Vagten kom løbende og meldte, at han saa Briggen og Kaperen. — Og Gutterne var jo rent raadvilde; — de stod der og vidste ikke, hvad de skulde gjøre og snakkede i Munden paa hinanden; der var nogle, som vilde, og nogle, som ikke vilde; nogle, som turde for Løitnanterne, og nogle. som ikke turde for Løitnanterne. «Og saa siger jeg, at jeg skulde nok tage det paa mig, —

Digitized by Google

for var der Mening i at ligge der ganske rolig og se paa Engelskmanden tage Spink og hans Skude? Nei — saa løb de i Baadene, og jeg tog Kommandoen, og da jeg kom ud i rum Sjø og fik Øie paa det forbandede Skroget og det forbandede Flaget, saa blev jeg saa olm og saa sint, at jeg bare lod staa til lige løs paa Røveren. Og saa tog vi den — og det var det hele. Var det noget at skryde af? Pyt, kom det an paa det, saa skulde du faa se paa anden Dans.»

«Hvad mener du med det,» spurgte Jens; — men Isaac nikkede bare udtryksfuldt paa Hovedet og tænkte sit.

Ja — se slig en Affære som den idag — det var noget for ham, det! Sligt noget duede han til. Staa ombord paa sin egen Baad og vove sin Trøie i munter Dyst, det var noget andet end at gaa hjemme og ærgre sine Paarørende med alskens Fantestykker. — Slaas og tage tilfange — Krig for Alvor!

Og saa, — naar en vendte tilbage som Seirherre, naar alle Folk stod paa Bryggen og raabte Hurra, og Feddersen heiste Flagene paa Værftet, — da var dog det allervidunderligste tilbage.

— Hans Øine lukkedes halvt igjen, og

Digitized by Google

hans Tanker blev stille og blode, naar han tænkte paa Antoinette. —

Indtil han atter vendte tilbage til sine Krigstanker, sprang op og blev staaende foran Jens med Hænderne i Siden og Øinene straalende: «Jens, vi bygger vor egen Kaper! Vi rydder Sjoen! Hvert fiendtligt Skib, som stryger forbi, det tager vi, Jens, tager det og tommer det, saa der tilsidst ikke findes en engelsk Skude paa disse Kanter.» —

Frem og tilbage paa Gulvet! Se saa — nu kjendte Jens Dam sin gamle Ven Isaac igjen! Hvor han kunde præke! Slaa ud med Armene, knytte Næverne, kaste med Hovedet!

Og Jens gjorde det samme, som han altid havde gjort, naar Isaac i gamle Dage havde teet sig paa samme Maade: Han svarede bare ha og ja, passede Varmen paa Skorstenen og lod Isaac præke sig færdig. —

Men før det skede, lyste allerede Dagen indad de smaa, grønne Kjøkkenruder. — Isaac reiste sig, Jens gav ham sin Haand — nu var den bleven en stor, ærlig Sjømandsnæve. Og nu stod det fast: De to skulde nok rydde Sjoen.

Der var stilt i Suppesmauet, da Isaac travede nedover, syngende og knipsende i Fingrene af Iver og Glæde.

Digitized by Google

Men Veiret var saa smukt; en fin Rødme laa over Aaserne i Øst; lidt efter lidt flød der en smal, gylden Strime udover Himmelranden: nei, hvem kunde gaa iseng endnu? Desuden havde han saa mange Tanker i Hovedet, — alle de kjække Bedrifter, som han skulde øve! Vidt skulde de bære hans Navn, og da — kanske da, naar han var bleven stor og berømt, kanske da han var bleven hende værdig. — —

— Først efterat Solen var begyndt at skinne for Alvor, gik han hjemover. Men da han kom til Bryggerne, hørte han et svært Skraal. Det var en Skare syngende Ungdom; halvfulde Sjøgutter med hver sin Pige under Armen. Naa, de var ikke færdige med Festen endnu, de havde holdt det gaaende Døgnet rundt.

Udi Rostock er der en Pige — hoi!
alt med saa røde Sko —
— saa røde Sko!
Og hvis at du kunde mig lige — ohoi!
saa vandred vi paa Livets Vei vi to —
— ja vito!

Men da Isaac kom forbi, var der en, som drog Kjendsel paa ham, og saa blev der et Spektakel, og en af Pigerne kom hen og neiede for ham, og strax efter kom de andre, og Gut-

Digitized by Google

terne trak frem sine Lærker; — jovist skulde han drikke; han var jo en grei Kar, og saa skulde han have en Dram. Om han ikke kjendte Theodor — og om han ikke kjendte Mathilde — og om han ikke kjendte Mentz — ja for de kjendte ham allesammen, — jøs, ja hvem kjendte ikke Isaac! Haha — de havde jo været sammen og gjort Fantestykker mange Ganger. Kom nu — nu maatte han være med op til Sebedæus i Suppesmauet — der skulde de drikke Kaffe.

Og saa trak de afsted med Isaac.

Men da de kom forbi Kirken, stod der en svær Mand ganske alene midt paa Torvet. Hys, sagde Pigerne — lad nu være at synge. Det er kanske en af Vægterne. Men Gutterne brød sig ikke om Vægterne — de sang om Pigen i Rostock med de fine Sko.

«Stille I Skarns Yngel! I Satans Frø! Stille!»

Denne Stemme, som tordnede, gjorde dem ogsaa stille; — en af Gutterne, som var fugtigere end de andre, brummede rigtignok — men de andre dunkede ham i Siden. — Kors bevares! Det var jo ingen anden end sjelve Bispen!

Hans Høiærværdighed Hans Pederssøn

Digitized by Google

kom labbende henover det ujævne Fortaug med vrede Skridt. Han gnubbede sin Næse med Haandbagen og rettede paa sine Hornbriller.

«Kom saa løber vi!» sagde Pigerne. «Nei, lad være,» sagde han, som var kjæk og fuld og hed Theodor. «Jeg skal saagu lære ham.»

Men nu satte Pigerne paa Sprang, og da Gutterne opdagede, hvor sint Bispen saa ud, snudde de uden at sige et Ord og rendte sin Vei; endogsaa den tapre Theodor blev tilsidst mør og sagde til Isaac — «Hvad er det vi staar her og saaber efter?» — og saa løb han efter de andre om Hjørnet.

Der stod Isaac alene, og der kom Bispen i fuldt Sinne, med knyttede Næver og en Fart, saa Frakken flaksede om ham.

Den værdige Herre, der havde sit Domicil lige ved Siden af Klubben, havde ikke kunnet faa sove den ganske Nat paa Grund af Spektaklet fra dem, der holdt Fest. Og nu kunde han slet ikke taale at ligge vaagen; intet gjorde ham mere fortørnet. Da Larmen vedvarede til over Midnat, blev han saa vred, at han steg ud af sin Seng tiltrods for, at hans Frue, den lille korpulente Amalie, advarede ham mod at gaa paa bare Fødder.

Men Hans Høiærværdighed vassede afsted

Digitized by Google

i bare Skjorten, rev Gardinet tilside og stødte Vinduet op: «Stille i Haven! Forstyr ikke Nattefreden!»

Amalie sad opreist i Sengen og klynkede: «Men Hansemand! Du forkjøler dig, lille Hansemand!»

«Stille, I Døgenigter. Hei, Vægter, er her ingen Vægter!»

Men nei, der var ingen Vægter; og der var slet ingen, som hørte paa Bispen. Larmen nede fra Haven blev end mere forargelig, da Vinduet aabnedes: da hørte man først tydelig den lystige Musik, Mændenes raa Latter og Kvindernes letfærdige Skrig.

«Tøflerne, Hansemand! Tag ialfald Tøflerne paa!»

Men Hansemand lod bare det tunge Skyvevindu falde ned med et Smæld, saa alle Ruder klirrede. Der var ingen anden Raad; han maatte begive sig i Seng igjen; — men imorgen! Da skulde der vanke! Da skulde der tordnes for mange døve Øren!

Dog — da Spektaklet fortsattes, lige indtil Dagslyset kom ind ad Vinduerne, da reiste Hans Pederssøn sig endnu engang i sin Vælde, og da forstod hans Amalie, at nu var det Alvor, saa hun sagde intet. Bispen iforte sig sine

Digitized by Google

Klæder i en uheldsvanger Hast og gik ud af Døren uden at sige et Ord til sin Ægtefælle, som laa og skjalv under Dynerne: — Herregud! den stakkels Hansemand! Han var saa hidsig! Og han maatte jo slet ikke blive saa hidsig! Han havde saa meget Blod. Det var alt det Blod, som var Faren. Det kunde dræbe ham en vakker Dag. Selv om han aarelod sig hver fjortende Dag og tappede sig for en hel liden Kontorkop, saa hjalp det til intet; ved den mindste Anledning fløi det op i hans Hoved, saa han blev ganske blaa, den arme Hansemand!

Biskop Hans Pedersson ryddede Haven; han lyste af Nidkjærhed og hellig Harme, og hans Røst fik en overnaturlig Styrke. Den rungede gjennem Mængdens glade Larm; og den fik Munterheden til at forstumme.

«Gak bort, I Syndens Børn! Gak hjem og betænk Jeres Salighed istedetfor at drive Natten hen i Synd og Uterlighed!» —

Lydløst smuttede Parrene ud af Haven; men en fuld Mand, som vilde sætte sig til Modværge, blev kastet ud af Bispens egne Næver. — Og da kom hans Blod ganske i Kog; han skred opigjennem Gaderne i den lysnende Morgen; han forfulgte dem, der

Digitized by Google

endnu nølede, han forfulgte dem og prædikede med høi Røst om deres Synd og deres Ansvar.

Helt op i de smaa fattige Gader dreves han afsted af sin brændende, harmfyldte Nidkjærhed; flere Steder, hvor han endnu hørte Sang og Bægerklang indenfor, der bankede han kraftig paa de smaa Ruder og befalede Stilhed. Og naar de ærgerlige Ansigter kom stikkende frem bag Gardinet, blev de ganske forlegne ved at se Hans Høiærværdighed i egen Person staa der paa denne syndefulde Tid af Døgnet og læse dem Texten.

Tilsidst var der slukket og stille i alle Gader, og Biskopen vilde netop gaa hjemad, da han traf Isaac og hans Selskab. Med stærke Skridt gik han dem imode, idet han hele Tiden tordnede:

«Gak bort, I Syndens Børn! I Nattesværmere! I Galgenfugle!»

Det var saa naturligt, at de fleste tog Flugten, naar han raabte saadan op. Men saa meget mere forundret blev nu den brave Bisp ved at se en, der ikke løb sin Vei, en, der blev staaende trodsig og vente paa ham.

Blodet kogte sammen i hans Hjerne; han fyldtes af et Raseri, der kvalte hans

Digitized by Google

Stemme og blændede hans Øine, og truende løftede han begge Hænder mod Himlen. Isaac belavede sig paa det værste; han kan bare røre ved mig, tænkte han, saa skal han sagtens — —, men hvad var dette?

Bispens svære Skikkelse begyndte at vakle, — han slog ud med begge de høitløftede Hænder og sank isammen som en Sæk paa den bløde Sand. — Forfærdet løb Isaac hen til ham og søgte at reise ham op. — Men til ingen Nytte. Den stærke Bisp var død. Hans nidkjære Vrede havde slaaet ham ihjel. — —

— — — —

Digitized by Google

XI.

Der skinnede rødkindede Æbler mellem det store Høstløv; og iblandt Vinløvet paa Mon Plaisirs Façade var der endog Drueklaser, som var ganske røde. Om Kvælden, naar man sad paa Trappen i det velsignede Høstveir og saa paa Stjernerne, kunde man nu og da høre tunge Dunk i Græsmarken; det var de store overmodne Pærer, som faldt af Træerne og sprak af Saft og Sødme. —

Antoinette havde allerede i to Dage holdt paa med at samle Frugten og lægge den udover Lagener paa Mon Plaisirs Øversteloft. Saa nu seg der en sød Duft ned og bredte sig langsomt i alle Værelser, — en sød og blid Duft af moden Frugt. Men hver Formiddag fik den et Istænk af Reseda; thi disse Blomster stod i brede Rabatter om hele Mon Plaisirs Façade, og hver Dag, naar de vaag-

Digitized by Google

nede op i Solskin — friske efter Nattens kjølige Dug — sendte de sin stærke krydrede Vellugt op i den stille Luft, hvor den blandede sig med Æblernes fine Aroma.

Men det var altfor galt med alle de Pærer, som faldt ned og sprak, — — og Antoinette kunde slet ikke klare det hele, — det meldte hun ind til Byen, og saa spurgte Consul Jan en Eftermiddag sin Søn Isaac, om han ikke kunde reise ud og hjælpe Antoinette; — Feddersen kunde nok holde Øie med Folkene, som skulde bygge den nye Kaper.

Om Isaac vilde være saa snil? —

Antoinette havde boet i flere Uger alene paa Mon Plaisir. Fru Seehusen tog allerede ind til Byen i August; hun frøs saa saare, den fine Dame, og hun havde indbildt sig, at Mon Plaisir ikke var solid bygget, men at der blev raat og trækfuldt, saasnart den første Høstkjøling indfandt sig. — Jan havde havt en travl Sommer iaar, — kun nu og da havde han faaet Tid til at kjøre ud til Gaarden og grave i Jorden en Times Tid; men de mange Forretninger plagede ham ligefuldt, og han fik ikke Ro paa sig, før han atter sad paa sin Stol i Kontoret og stirrede melankolsk ud i Luften. —

Digitized by Google

Men Antoinette havde ikke været uvirksom, medens hun havde boet herude. Hun havde ikke ligget længe om Morgenen i sin nydelige silkeomhængte Seng, drømmende dunkle Drømme; hun havde ikke spadseret tankefuld i Alleens Gange eller siddet mellem de hvide Søiler paa Tempeløen og sukket, naar Sol gik ned. Ganske vist vilde Fru Seehuusen helst seet, at Antoinette havde opført sig slig, som det anstod en Jomfrulil i hendes Alder, men Antoinette gik rolig sin egen Vei; intet anfegtede hende. Hun satte sine Fødder fast paa Jorden; thi den hørte hun til. Taaber maatte sværme i den blaa Luft, Narre drømme i Aftenrødme og Maaneskin.

Hun styrede Gaarden, den unge Pige, og hun styrede med stramme Tøiler. Allerede som fjortenaars Pige havde hun jo staaet for sin Faders vidtløftige Husholdning i Frankrig; derfor var hun vænnet til Arbeide, og da hun kom til Norge efter sin Faders Død, saa hun sig ganske naturlig om efter en Beskjæftigelse her. Og da hun fandt, at Mon Plaisir netop var passe stort og vidtløftigt for hende, slog hun sig ganske rolig ned der som Herskerinde. — Consul Jan elskede sin døde Vens Datter; der var intet, han ikke havde

Digitized by Google

tilladt hende, hvis hun havde spurgt ham om Lov dertil. Men hun spurgte ham slet ikke, hun spurgte heller ikke Fru Seehuusen, født Comtesse von Baaren, hvilket denne blev dødelig blesseret over; men heller ikke denne Fornærmethed tog den store, tidlig voxne franske Pige sig nær.

Hun styrede Gaarden, gjorde hun, og da hun var sexten Aar, bandte Folkene paa, at hun var værre end noget Mandfolk. Slig en Kustus hun holdt! Og saa fort alt skulde gaa! Og var der nogen, som var obsternasig og mukkede og tænkte, pyt hun er jo bare et Fruentimmer — se, da fik han snart anden Besked. Ja det var engang en Gartner, der hed Pedersen, som brugte en grov Mund mod hende; — ham killevinkede hun ganske rolig, pegede ud og sagde: «Heraus, lille Pedersen!» Og heraus maatte Pedersen, om han saa peb og skreg, og siden saa blev dette rent et truende Ordsprog. Blev ikke Tingene gjort istand i betids — eller var der noget galt paafærde paa nogen Kant; da korsede Folkene sig altid: «Bære os alle for Frøken Tonette. Nu bliver det Heraus lille Pedersen igjen.»

Antoinette var nu lidt over de tyve, men ganske ulig alle sine jevnaldrende. De blege,

Digitized by Google

sminkede, pudrede, snørede Stueblomster inde i Byen knoppedes blegt bag Mamas tætte Vinduesruder, men denne vilde blussende Valmue havde Himmelens dybe Glans i sine Øine, Solens brune Sundhed paa sine Kinder og Jordens stærke Saft i sin Krop. — Hun besvimede ikke, om Gaardsgutten stak en Gris, hun rødmede ikke i forlegen Blusel, om nogen meldte, at Koen skulde kalve.

Nei, hun kjendte Naturen og dens Love; derfor fyldte ikke de Ting hende med hemmelighedsfuld Undren og lokkende Gru. Hun saa jo, hvordan Blomsterne aabnede sig om Vaaren for at suge ind Livets Sødme og knytte den sammen til Frugt. Hun saa jo, hvordan Fugle og Dyr forandredes i denne Tid; hvordan det skinnede i Hannens Fjær og Kam og bruste i hans Nakke, — hun hørte det lokke og kurre og græde og juble fra Skov og dybe Dale, — og hun kjendte i sit eget urolige Blod, hvordan der ogsaa var noget, som klagede og lokkede.

Men hun skjøv det væk; paa de urolige Dage tog hun tyngre Tag end ellers; hendes Tid kom nok, naar den rette kom.

Og der var aldrig Skygge af Tvivl paa, at hun nok skulde træffe ham.

Digitized by Google

— Den Aften, da Isaac kom hjem fra sin store Seir, følte hun med et, at hun var hans. Da hun saa ham komme op fra Baaden, saa det røde Fakkellys skinne paa hans unge bredkjævede Ansigt og over hans kraftige Skikkelse, da følte hun med et, hun var jo hans! Kjære, ham var det jo! — Isaac, som hun havde kjendt saa længe, seet saa tidt og aldrig ænset. Hvor havde hun havt sine Øine! Ham var det jo!

Det kom over hende — ikke som en Skjælven af Angst og Uro, men som en rolig Glæde, der lukkede sig helt over hende som Sjøens sommerlune Bølger lukker sig over en, der svømmer. — Hun slog ikke sine Øine ned; nei, de fulgte ham, smilende og frydefulde, og nød hans Lemmers unge og spænstige Styrke.

Hun saa godt, at det var ham, der var den forlegne. Og hun forstod godt, at det kom af, at han elskede hende. — Naturligvis. Det undrede hende ikke. Andet kunde slet ikke være hændt.

Men hvor havde hun før havt sine Øine? Rigtignok havde hun jo tidlig og sent hørt den samme Lektie, at Isaac — han var det skabbede Faar og den mislykkede Dreng; og da han hin Jul var kommet ned

Digitized by Google

fra Fjeldbygden, havde hun ikke skjænket ham en Tanke. Først da han havde taget fat paa hende for at kysse hende med Vold og Magt, først da var hun bleven opmærksom paa ham. Først da gik det rigtig op for hende, at han existerede, og at han havde krydset hendes Vei. Og da han havde rendt sig Kniven i Foden, var hun blevet forundret, — næsten en Smule imponeret. Hvad var dette for et mærkeligt Væsen? Han var da ikke som de andre. — Og naar hun siden hørte om hans gale og stygge Streger oppe fra Fjeldbygden, kom dette Spørgsmaal frem igjen Gang paa Gang: Hvem ialverden er han — denne Vildstyring?

Hun fik ialfald ikke Tid til at glemme ham; om ikke af anden Grund, saa fordi Consul Jan dagligen klagede over ham og hans Galskaber. Naa — hun syntes ikke det var noget at tage saa paa Vei for; — han var jo en ung Mand; — havde ikke Jan ogsaa været en ung Mand?

Jo — nok en ung Mand; — og han havde havt sin Rasetid; — men min bedste! Der er dog Forskjel! der er dog Forskjel! — —

— — Da derfor Isaac kom tilbage fra sin Forvisning, saa hun ham an prøvende og nysgjerrig; men hun følte intet derved i sit Hjerte.

Digitized by Google

Først den Gang da han steg iland i Fakkellyset, først da kjendte hun, at hele hendes Væsen, hendes Sjæl og Legeme aabnede sig og strakte sig ham imøde.

Og da Branden engang var tændt, var den ikke til at tæmme. Hun kunde tidt nok tage sig sammen, skjænde paa sig selv og sige: Naanaa, min Pige, giv Taal! Det kommer nok! Det kommer sagtens nok! Men hun kunde ikke give Taal; det gik ofte skralt med Arbeidet; hun kunde falde i Tanker lange Stunder; — og der laa Æbler og Pærer og raadnede, og Tærskerne dovnede sig i Middagstiden, uden at Frøken Tonette lagde Mærke til dem.

Nei, — dette gik ikke an; — hvad skulde det ogsaa være til? Der gik de begge og tæredes hen af Længsel efter hinanden, — høh! hvad skulde det ogsaa være til? --

Kort og godt: hun sendte Bud til Consul Jan og sagde, at det gik saa kleint med Æblerne; hun fik slet ikke samlet dem ind.

·Om Isaac ikke kunde komme ud og hjælpe?

-- ---- --

Til en Begyndelse gik det traat nok; det er ikke saa let at snakke rolig sammen for to forelskede, — især naar de er alene. Er

Digitized by Google

der en Trediemand, da bærer Øine og Hænder lønlige Bud; men staar de Ansigt til Ansigt, da skal det første farlige Ord siges — og det er saa vanskeligt at finde; — tænk om det førte galt afsted!

Nei — saa gik de igang med Æblehøsten. Isaac klatrede op i de gamle knortede Træer, og Antoinette stod nedenunder og kommanderede. Han var udrustet med en Haav, der var fæstet paa en lang Bambusstang, og nu gjaldt det at hugge Æblerne los, saa de faldt blødt ned i Haaven og ikke skamslog sig mod Jorden. —

Hvergang Haaven var fuld, blev den sænket forsigtig ned til Antoinette, som tog Frugten ud og ordnede den omhyggelig i en Rullekurv, og hvergang et Træ var høstet færdigt, skulde Kurven bæres op paa Øversteloftet; thi Frugten maatte ikke blandes; — nei, hvert Træ havde sin lille Baas deroppe; paa denne Maade kunde man holde Kontrol og se fra Aar til Aar, hvordan Frugten artede sig.

Naar Isaac og Antoinette havde baaret Kurven op af de mange Trapper, kunde Isaac hvile sig; thi hun overlod ingen det ansvarsfulde Hverv at tørre Frugten af og lægge den

Digitized by Google

tilrette paa Lagenet. Og mens dette stod paa, gik Samtalen istykker. Isaac blev igjen overfalden af sin Modløshed; han kunde jo ikke hver Dag udføre Bedrifter, og dette med Æblerne kunde da enhver Tjenestegut ligesaagodt have gjort.

Hvorfor havde hun da bedt ham komme ud? Han havde ventet sig hende ganske anderledes; — de lønlige Blikke hin Aften havde forjættet det deiligste, naar de næste Gang blev alene. — Og nu var de alene — og hun lod, som intet var hændt mellem dem, hun talte ligegyldig til ham, saa ligegyldig paa ham. — Men hvad skulde da det hele betyde? —

Antoinette paa sin Side var ogsaa lidt skuffet. Han burde jo have forstaaet, hvorfor hun havde kaldt ham ud; — forstaaet det og taget hende i sine Arme, strax de træffes. Og istedet derfor var han forlegen, og Tiden gik, — Aftenen kom, — og hvis de nu skiltes vilde de være blevne hinanden mere fremmede end nogensinde. — Hun ærgrede sig i sit stille Sind; slig en Helt kunde da gjerne være lidt mere modig, naar det gjaldt en ung Pige! Og hun gik der oppe paa de mørke store Lofter og lagde Æble ved Siden af Æble. — og hun bed

Digitized by Google

sig i Læben af Harme: der sad han taus og saa paa hende — og anede ikke, at hun bare ventede paa, at han skulde komme! —

— Sidste Kurv var baaret op; Æblerne var ordnede; der var ikke mere at gjøre. —

Antoinette reiste sig, strøg Haaret fra Panden, gik hen til ham.

«Ja, saa er vi færdige da, Isaac. Saa faar du have Tak for Hjælpen.»

Isaac reiste sig. De stod ganske nær hinanden og taug og saa paa hinanden længe.

«Nu kommer det, nu kommer det,» bruste det i hende.

Men Isaac vendte Øinene væk og gik lidt tilbage. — «Ja — saa faar jeg vel se at komme mig ind til Byen igjen.»

Da gik hun lige hen til ham, blussende rød og med Graaden i Halsen. — Hun lagde begge sine Hænder bag hans Nakke og bøiede Hovedet ind til ham:

«Men Isaac — ser du da ingenting heller?»

— De blev siddende oppe paa Mørkeloftet, helt til det blev ganske mørkt. Etpar Stjerner tittede ned til dem gjennem Tag-Gluggen, men nedenunder gik Kjøkkenternen og slog i Dørene og skjændte: hvor ialverden Frøken Tonette var bleven af? — Tilsidst raabte hun

Digitized by Google

endog — raabte i Huset — raabte ude paa Gaardspladsen — raabte nede i Haven fjernere og fjernere.

Da listede Antoinette sig nedover Loftstrappen stille som en Tyv, — men da hun var kommen ned i Gangen rommede hun sig, flyttede paa Stolene, og lod sig rigtig høre, — altimens Isaac gik en anden Vei og kom ned Kjøkkenveien.

Dette syntes de to var urimelig snedigt fundet paa; og da Antoinette havde skjændt paa Kjøkkenpigen, fordi hun ikke havde sagt fra til Aftensmaden, var de begge skraasikre paa, at ingen havde lagt Mærke til dem.

— Men nede i Drengestuen var der en Hvisken og Tisken og en lun Latter den hele Kvæld. Hehe! De vidste nok, hvad de vidste! Linken Kjøkkenpige havde jo seet dem gaa op paa Loftet sammen. Men den Tid, de skulde spise til Kvælds, da vilde de saamæn ikke svare, endskjønt hun raabte dem tilbords. — Og hvorfor skulde de tie stille, naar de ikke havde noget fore, som ingen andre maatte vide om?

De lagde lange krogede Rødder paa Skorstenen og hviskede sammen til langt paa Kvæld. — Ja, her blev vel noget til Bryllup, naar de to skulde sammen! Aa, du slette Tid! Ja,

Digitized by Google

da blev her Stas! For nu var det sikkert. Linken havde selv været inde og lyttet ved Døren og kigget indad Nøglehullet. De sad endnu ved Spisebordet og holdt hinanden i Haanden, sagde hun. Og de saa hinanden ind i Øinene og sagde ingenting, saa nu maatte de sikkert være forlovede.

Digitized by Google

XII.

«Det havde jeg immer ventet,» sagde Consul Jan.

«Du har Drolen, har du; men ikke havde du nogentid drømt om, at der skulde blive et Par af Isaac og Antoinette.» Majoren satte sig godt tilrette i Stolen for rigtig at nyde denne Nyhed.

«Var det kanske ikke mig, der skikkede Drengen ud til hende?»

«Saa var det dog Antoinette, der forlangte ham. Du vil dog aldrig bilde mig ind, at du med din ringe civile Hjerne kunde hitte paa en saa passe fornuftig Ting.»

«Nuvel, —. Antoinette var altsaa den, der hittede paa Indfaldet, mener du? Og ingen civil Hjerne kunde udgrunde saa fornuftig en Plan. Antaget. Men saa bliver ergo Antoinette en Militær?» Jan kunde nu aldrig like,

Digitized by Google

at Majoren ærtede ham med sin civile Stilling og pralede af de militære — selv om det skede i Spøg. «Ikke sandt? Ergo bliver Antoinette en Militær?» gjentog han stolt over sin Logik.

«Antoinette er det, som meget værre er: hun er et Fruentimmer. Og et kløgtigt Fruentimmer med Ben i Næsen! Brrh!»

Consul Jan flyttede sig nærmere ind til Majoren. «Og ved du saa, hvad hun svarer mig, da jeg i Spøg spørger, naar hun skal giftes. Helst fluxens! svarer hun — alvorlig, min bedste, som et stort Kirkelys. Helst fluxens!»

«Kreutz! Det er formelig et redeligt Fruentimmer. Ellers siger immer de unge Jomfruer: Ach Jeh — das pressiert ja nicht! Og rødmer dertil. — Nei, den Tonette! Det havde været en Kone for dig, Ulrich Friederich. Hun og alle hendes Penge, der ligger vel forvarede inde i Brandmuren paa Mon Plaisir — de havde været gode Penge for dig, Ulrich Friederich. — Og saa kommer mig her den snottede Dreng Isaac, der moxen er tør bag sine lange Ører, og snapper den smukke Fugl lige for Næsen paa slig en gammel Fuglefanger. Naaja — Tiden skrider; du er over halvtreds, min gode Major, og du i ligemaade, min gode Jan. Lad os drikke paa vore Børne-

Digitized by Google

børns Sundhed, — det er paa Tide at betænke Fremtiden.» —

Det blev bestemt, at Bryllupet skulde staa tredie Juledag førstkommende. Rigtignok klagede Comtessen; man kunde da slet ikke blive færdig saa hurtig. Antoinette skulde jo have sit rigelig Udstyr, hun ligesaavel som alle andre unge Piger. Saa og saa mange Dusin Lagener og Duge og Servietter og Gud ved hvad altsammen, uagtet der i Forveien laa det deiligste Damask stablet sammen i Kommoder og Dragkister ude paa Mon Plaisir. I Aarenes Løb havde det hobet sig op i utrolige Mængder, og Consul Jan spurgte med oprigtig Forundring, hvad i Alverden disse Bjerge af Dækketøi skulde være til.

Naa, — Fruentimmerne derom; Antoinette vilde have det saa, og da behøvede han jo ikke at tale mere om det. En Ting var ialfald Antoinette enig med ham i, og det var, at Bryllupet skulde staa tredie Juledag — ikke en Dag senere. Saa fik det heller være det samme, om det forfærdelige hændte, at nogle Dusin af Dækketøiet endnu ikke var blevet faldet og navnet. — —

Isaac — det Skarn! — syntes nu forresten, det var noget Tøieri med al denne

Digitized by Google

Forberedelse. Kunde ikke Antoinette og han flytte sammen paa Mon Plaisir, uden at hele Byen skulde allarmeres.

«Min gode Dreng!» formanede Consul Jan og tog sin høitideligste Mine paa, «saadanne Lærdomme har du indsuget under dit Ophold mellem Revolutionens Barbarer. Kom for Guds Skyld ikke frem med dem i vort velordnede Samfund.»

Antoinette frygtede mere for, at han havde indsuget sine barbariske Lærdomme oppe iblandt Dølerne, — slig klang de for hendes Øren, paastod hun. — Og dermed blev Bryllupet bestemt til tredie Juledag; — en glimrende Begyndelse til en Festvinter, som ingen skulde have seet Mage til. Og det tegnede godt, thi Penge var der nok af i Byen, og Lysten til at more sig var saa høi som aldrig før. —

— — Og naar nu Høsten først satte ind med Regn og Blæst, saa Folk maatte leve inden Døre, da skulde der vel blive en Travlhed! Thi alt skulde nu syes og stelles færdigt, før Julen kom. — En Dame, som der var noget ved, skulde mindst have sine to à tre nye Kjoler færdige; thi det gik ikke an at komme i Seehuusens Fester med Kjoler, der havde ligget over siden ifjor.

Digitized by Google

Den engelske Symadam paa Torvet var bortbestilt ugevis i Forveien, og der blev brugt baade List og Bestikkelser for at faa hende tidligere, end hun havde lovet. Ja, i denne Høst syntes Overdaadigheden at være blevet en ren Rus; — selv Tjenesteterner bugnede af Tyll, Netteldug og Kniplinger og skinnede af Guld og Silke; og de fine Damer vilde ikke staa tilbage; de fandt paa, at de nu kun vilde være tilvogns. — Før i Tiden havde det kun været Seehuusens, Amtmandens og et Par andre rige eller høitstaaende Folk, der havde holdt Hest og Vogn. Men nu havde saa at sige hver conditioneret Familie Ekvipage og Tjener; selv almindelige Kjøbmænd holdt Stald paa en, to eller tre Heste, og det uagtet man betalte 16 dyre Rigsdaler for et Skippund Hø. —

— — — Den fromme Provst, der har skrevet nogle Optegnelser fra denne Tid, siger, at han ikke mere kan kjende sig igjen i den kjære, gamle Stad. En Ødselhed som i Niniveh, en Folkevrimmel som i Babylon, en Sædernes Fordærvelse som i Sodoma og Gomoriha har nu holdt sit Indtog i vor By, der dog fra Herrens Haand er bestemt til at æde sit Brød i Nøisomhed og i Ansigtets Sved.

Digitized by Google

Og den fromme Provst slutter sit Afsnit med de Ord: «Gud være dem naadig, naar deres Regnings Dag oprinder, for alt hvad de dagligen forsynder sig imod alle hans Ti Bud Ord.»

*

Der gik ingen Uge, uden at Isaacs Kaper «Antoinette» og Jens Dams «Pasop» kom ind med en eller anden Prise. Tilsidst blev det saa almindeligt, at Folk i Byen ikke mere strømmede ned til Bryggerne og raabte Hurra. De stansede bare et Øieblik i sin Travlhed: «— Naa, se der har Isaac igjen været heldig!»

De fangne Skuder lagdes i Regelen ved Seehuusens Værft og den dyre Last blev bragt op i hans Vareboder. Og skjønt disse baade var mange og store, hændte det mærkelige, at den ene efter den anden blev stablet fulde af alskens Gods fra de fremmede Skuder. — Tilsidst maatte Skibsboden indredes. Denne vældige Bygning var egentlig kun et Skur for Skrog, som stod paa Bedding; men nu blev den indrettet med Gulv og Vægge og Afdelinger, og da det hele var færdigt, gned Jan sig fornøiet i Hænderne og sagde: «Se saa!

Digitized by Google

Nu har jeg Plads for alle Stormogulens Rigdomme!»

Dette umaadelige Held gjengav ham hans gamle Dristighed; — han udrustede mange Skibe, som han sendte til Danmark efter Korn thi dét var det, man mest trængte til. Dog — det var mange af disse Skibe, som ikke vendte tilbage med sin Last. Sjøen myldrede jo af fiendtlige Kapere og Krigsskibe, — saa der skulde et særligt Held til for at undgaa deres Opmærksomhed. —

— — Høsten det Aar var usædvanlig smuk. Løvet stod længe og skinnede i Solen, men da først Stormen kom, var der feiet rent Bord i en Fart. Og i Midten af December faldt der Sne, virkelig Sne, som blev liggende uden at skamferes af Taage og Tøveir.

Hver Gang Isaac kom hjem fra sine Ture, var det første, han gjorde, at kjøre ud til Antoinette og blive hos hende helt til om Aftenen. Var Kvælden klar og Føret godt, kunde det hænde, at de spadserede sammen ind til Byen.

En Maaneskinsaften de kom indover fra Mon Plaisir, hændte der noget usædvanligt. De kom spadserende Arm i Arm hen forbi Svingen, hvor Veien dreiede fra Sjøkanten ind i Egeskoven. Her var saa deilig en Udsigt, at

Digitized by Google

de unge forelskede Mennesker blev staaende og se udover. — Idet de nu skulde gaa videre, stansede pludselig Antoinette. «Hør,» sagde hun, «der kommer nogen efter os.»

Isaac stansede ogsaa og lyttede; — ja, han syntes ogsaa han hørte Trin knirke i Sneen lige bag dem.

Men strax efter døde de atter hen.

«Aa,» sagde Isaac, «det var Ekkoet fra den anden Side. Lad os høre, naar vi gaar videre.»

Og ganske rigtig; — de spadserede etpar Skridt; strax var Fodtrinene der igjen.

«Det var det, jeg vidste,» sagde Isaac; «det er da besynderligt, at jeg aldrig har lagt Mærke til Ekkoet før.»

Og saa taltes der ikke mere om det. Deres Sjæle var saa unge og ubekymrede; ingen Varsler kunde skræmme dem, men de glemte alt, naar de gik slig som nu, tæt sammen uden at høre andet end hinandens varme, dæmpede Stemmer.

— Men bagefter dem knirkede stadig Fodtrinene, og der gled Skygger henover Snemarken. Hvor de kom hen, gnistrede det langs Veien, og rundt om i Skoven stod levende Væsener stille i Maaneskinnet. — Det

Digitized by Google

var krumme Oldinge, boiede mod Jorden af en Sorg, der stirrede dybt tilbage i Fortiden og langt ud i Fremtiden. Men naar de to var gaaet forbi, da begyndte alle Væsenerne derinde i Skoven at følge efter dem med tunge, mødige Fodtrin. — Maaneskinnet bølgede mellem Træstammerne over en underlig Skare, og stundom dryssede Sneen skinnende hvid ned mod Jorden.

Digitized by Google

XIII.

Naar Byens Rigmænd foretog smaa Excursioner med sine flunkende nye Kabrioletter, hændte det til Stadighed, at de langs Veiene traf fillede Folk, der kom stavrende afsted med en slunken Sæk paa Ryggen. Mange af dem saa ud til at komme langveis fra; blege og hulkindede var de alle; og der skinnede noget i deres Øine, som gjorde de rige Herskaber underlig tilmode; — ja, der brændte en syg Ild i disse Fattigfolks Øine, og det, der tændte Ilden, var Sult.

Men stilfærdig traadte de ud i Grøften, naar Kabrioletterne susede forbi; intet Skjældsord slængtes efter de rige og mætte; de skyndte sig bare videre for at faa et Spand Ærter og en liden Pose Mel til dem, der sad hjemme og ventede i de sorte og tomme Hytter.

Digitized by Google

De, som boede længst borte, var uheldigst stillede; de maatte spare mest paa Rationerne og male Birkebark paa Kværnen for at gjøre Brødet drøiere. — Vinteren stod jo for Døren; hvordan skulde det gaa, naar Veiene lukkedes, og Stabburet var tomt?

Herskaberne i Kabrioletterne forvandt dog snart Indtrykket af de syge Øine. — Thi de havde jo sin gode Samvittighed; det offentlige gjorde sin Pligt; og ingen af de «fine» var oppe saa tidlig paa Morgenen, at de fik se den Skare elendige Mennesker, som stod udenfor Magasinet. Desuden laa Magasinet i en Udkant af Byen, hvor ingen fine Folk kom. — --

Om Lørdagene var der altid flere Fattige end ellers. Da var det ikke alene Folk fra Landet, — nei, da kom de ogsaa fra Skjærgaarden for at faa Salt. De derude havde jo med Guds Hjælp altid Havets Fisk at leve af, og de generede sig i det længste for at bede om Hjælp af andre. Men med Salt var det en anden Ting. Det var jo ligesaa nødvendigt som Vand, saa det var der ingen Skam i at forlange.

Blev det rigtig galt, saa sagde Magasinforvalteren stadig: «Nei, dette gaar aldrig

Digitized by Google

godt. Kan I ikke hellere gaa til Seehuusen.»

Og dermed gik Staklerne til Seehuusen, hvor Feddersen havde faaet i Opdrag at sørge for hver sulten Mund og ikke lade nogen gaa utilfreds bort.

Lidt efter lidt begyndte Almuen at glemme, at Seehuusen var en Privatmand, og at det var af hans egen Formue, de fik. Mangen Gang blev de grove og bandede Feddersen, naar han syntes, han maatte spare paa Rationerne. Da blev Feddersen vred og klagede til Consul Jan.

Der kunde man se, hvad man havde igjen, naar man hjalp Plebsen. Utaknemmelighed og Skjældsord! — —

Med Consul Jan brød ham altid af. «Min kjære Feddersen,» sagde han smilende. «Husk paa, at den høire Haand ei skal kjende til, hvad den venstre giver. Nu har Vorherre i disse forfærdelige Tider velsignet mig med Overflod; hvad vilde I kalde mig, hvis jeg forlangte nogen Ære eller Taksigelse, kun fordi jeg gjør min simple Kristenpligt? Ak, vi ved ikke, hvad det er at lide Mangel; det lille, vi kan gjøre, er kun altfor lidet i disse Nødens Dage, da man skulde dele al sin Formue som en Broder med Brødre.» —

Digitized by Google

Vinteren truede med at blive mere end almindelig haard. Den samme Sne, der for de unge og rige var ensbetydende med lystige Kanefarter i Fakkelskin, — den samme Sne hvirvlede iskold ind imellem Sprækkerne i Fattigfolks Huse, og stængte ubarmhjertig Vei og Sti for dem, der boede i ensomme Skove. — Ja, der blev trist udover Bygderne i denne Vinter — denne forfærdelige Hungerens Vinter, som der endnu gaar Sagn om. — Alle løse Personer, alle Landstrygere og Lykkeriddere strømmede til Byerne og slog sig ned der; thi sagtens var der en «Sjau» at faa, og skulde det knibe, var der saa let at tigge sig til nogle Skillinger til Brød og Brændevin.

Men den Fjeldbonde, som havde en Hest i Stalden, en Ko i Fjøset og Kone og Børn i Stuen, han kunde ikke saa let komme sig løs. Han vilde vel heller ikke. Det var ikke saa let at forlade Fars gamle Gaard. — Nei, han fik blive, om saa Stabburet var tomt og Peisen svart. Han fik sidde, der han sad, og se Nøden i Øinene.

Ned fra disse Bygder kom der reisende Præster og andre Embedsmænd. Og de gik om i Byerne fra Hus til Hus og bad om Hjælp til sine Sogne-

Digitized by Google

børn; — thi nu gik den rene Sult omkring i Husmandshytterne, sagde de, og den sad endog til høibords i brave og stræbsomme Bønders Huse. Og hvad der var særlig uhyggeligt: Ulven havde sat ind i store Flokke; ingen vidste, hvorfra den kom; det var mange Aar siden, den nu havde vist sig; men ihøst var den ene sultne Flok seet efter den anden. De havde gjort stor Ugagn mellem Kvæget; de havde dræbt baade stort og smaat og jaget hele Saueboler udfor Ur og Stup, saa de havde slaaet sig fordærvet. — Og efterat Bolingerne var bragt i Fjos, og Sneen var kommen, havde Kulden og Sulten drevet Udyrene helt ned i Bygden, og det havde hændt, at de havde angrebet Hesten foran Slæden og ædt op Gaardshunden udenfor Stuedoren.

Enhver maatte kunne skjønne, hvad dette havde at sige, især i dette Hungerens Aar.

Og udover Forvinteren blev Nøden overhændig stor ude i Skjærgaarden, hvor man ellers var sene til at give sig over. Tilsidst saa man dagstøt Skjægter ifra Udhavnene lægge til ved Bryggen. — Der var mest Kvindfolk igjen derude; — slig er det jo gjerne i Udhavnene; Sjøen kræver sine; og nu havde Prisonen taget endnu

Digitized by Google

flere; derfor var det saa rart med det, — — Livet skulde jo berges, — — omend det var hjertelig tungt at bede om Hjælp af Fremmedfolk. —

Den, der var utrætteligst i Hjælpsomhed, var Consul Jan. Hans store Held havde gjort ham saa uendelig blødhjertet. Det forekom ham, som om han stod i en bundløs Taknemmelighedsgjæld til det gode Forsyn. Hvordan var ikke den ene Glæde efter den anden kommet strømmende indover ham i det sidste? Han besad Rigdomme, som maaske ingen anden i det hele Land; hans forlorne Søn havde pludselig vist sig som en Helt og værdig Arvetager til det store Navn; og denne Søn havde nu indgaaet Forening med Antoinette, det elskede Barn. Ja, om det saa var Comtessen, var hun manerlig om Dagen.

Hvem kunde saa andet end være god?

Men han saa, at hans Hjælpsomhed alligevel ikke slog til. Den tørre og mindre følsomme Feddersen paastod som sædvanlig, at alle «værdige» kunde blive hjulpne, hvis bare Consulen vilde se sine Folk en Smule an; men han hjalp baade Skøiere, Dagdrivere og Drukkenbolte.

Men Jan smilte kun af sin brave Fuldmægtigs Forsigtighed, og udover Høsten gik han og funderede paa, hvordan han skulde

Digitized by Google

kunne høitideligholde Isaacs og Antoinettes Hædersdag paa den smukkeste og menneskekjærligste Maade; og tilsidst fik han en Idé, som han baade syntes var Anledningen og hans store Formue værdig. — Han vilde sende en hel Skonnert ned til Fladstrand, vilde han; og den Skonnert skulde lastes med allehaande Fødemidler, som tredie Juledag skulde uddeles blandt de trængende.

«Og jeg ængstes ei for den Skonnerts Skjæbne,» sagde han, «thi over den vil der nok hvile en god Haand.» —

Det gik ogsaa ganske, som Consulen havde haabet: Skonnerten kom uskadt tilbage fra sin vanskelige Reise. Imidlertid var det rygtedes vidt omkring, at der tredie Juledag skulde gaa for sig en større Broduddeling i Byen, saa det var egentlig ikke at undres paa, at der allerede Julekvælden strømmede Fattigfolk til Byen. De mente som saa, at det gjaldt at være om sig og ikke komme forsent.

Det er ikke godt at vide, hvordan de fleste klarede sig om Nætterne. Det kunde endda saa være med de fra Skjærgaarden, som havde en Skøite at ligge i; thi de tættede alle Luger og Sprækker og tullede sig ind i alle de Seil og Tæppener og Trøier og Filler, som fandtes ombord.

Digitized by Google

Værre er det at begribe, hvor de sov henne, som kom fra Landet; Værtshus kunde de ikke gaa paa, thi det kostede Penge, og de Skillinger, de havde, vilde de heller spare til Mad og Brændevin. — Der var jo nogle, som var saa heldige at slippe ind i en Stald, et Fjøs eller en Lade. Andre sneg sig op paa Hølofter, eller de lurede sig ind paa de Tagrum, som laa over Bagerierne. — Blev de ikke opdagede her, havde de det jo saa godt, som de kunde ønske det, og selv i den svære Nattekulde frøs de ikke mere, end de kunde holde ud. Men det var nu noksaa risikabelt, for hvis de opdagedes, blev de jagede og fik Prygl paa Kjøbet, og flere Steder var der sat ud bidske Gaardshunde, som bed Stodderne i Læggene og bjæffede saa ilskt, at Vagtmændene kom springende til med Stokke og Vaaben.

Nei, de fleste af Landsfolkene foretrak at slaa sig sammen i Flokke og begive sig op i Heiene bag Byen. Langt fra alfar Vei fandtes der nogle dybe Huler i Fjeldet; der krøb de ind, naar Natten kom. De murede Aabningerne til med Sne; saa tændte de Baal af Kviste og Kubber, som de stjal rundt om i Skoven, og saa satte de sig bagenom Baalet og sov. Nogle lagde sig tæt ind til Varmen og blev

Digitized by Google

næsten stegt; det hændte, at deres Pjalter sved op, før de vaagnede. Andre satte sig Ryg mod Ryg med Hovederne lænede mod Fjeldvæggen. Atter andre lagde sig om hinanden i en eneste Klump for gjensidig at varme hinanden.

Men de sov allesammen dybt og længe derinde i Hulen, hvor det dampede af de vaade Klæder og osede af den vaade Ved. Som et skjærende Billede paa menneskelig Elendighed var denne uordnede Bunke udhungrede Mennesker, der laa der i disse hellige Julenætter om hinanden og sov, mens Isvandet dryppede uophørlig fra Fjeldvæggen omkring dem og samlede sig til smaa Damme i Hulens Fordybninger.

Tidlig tredie Juledags Morgen, mens det endnu var mørkt og alle Stjerner skinnede, begyndte det at kry af Mennesker i alle Gader. — Allesammen skulde de samme Vei: ned til Seehuusens Værft. Men da de kom did, stod der allerede en liden Flok ved Porten og frøs. — Der kom stadig flere og flere stabbende gjennem de høie Snefanner; — det varede ikke længe, saa var Sneen trampet ned, og Folkemængden stod tværsover Gaden stablet sammen i en taus, frysende, morgengrætten Masse. Det skranglede lidt i Spande og kna-

Digitized by Google

gede i Kurve, naar de klemtes sammen, men der var ikke mange Ord at høre. Nogle stod lænet tungt mod sine Sidemænd, — Hovederne faldt helt ned paa Brystet. De sov. — Der kom en Vægter forbi; det var gamle Jens Arnaut i sin brune Kavai med Lammeskinds Opslag. Den høie, latterlige Hat sad ham dybt ned i Øinene, og Uldskjærfet var surret mange Gange om Ører og Hals. I sin ene Haand havde han en gammel Lygte med en halvt udbrændt Praas, i den anden Morgenstjernen.

Jens Arnaut blev forundret staaende og se paa Menneskemassen. Han gumlede og gumlede og forstod ingenting. Tilsidst tog han mod til sig, gik hen til de yderste i Rækken og lyste med Lygten henover dem.

Og han saa bare usunde, skidne, hulkindede Ansigter, — blege Læber og forvaagede Øine. Da skjønte Jens Arnaut, at han intet her havde at gjøre. Han vendte helt om og gik sin Vei, med Lygten dinglende ved Siden og Morgenstjernen slængt over Ryggen.

Da Klokken netop slog fem i Taarnet, gav han sig til at synge med sin grødede Stemme:

Digitized by Google

Hoi Vægter, ihoi,
nu slagen er Klokken fem.

Men det lille Vers, som han ellers pleiede at istemme, udelod han ganske; thi han frøs tværsigjennem sin Kavai, og det var saa ondt at faa al den kolde Luft ned i Lungerne. —

Nei, Arnaut han stabbede op til Sebedæus i Suppesmauet. Han vidste nok, Jens, at Kjendtfolk kunde banke paa hos Sebedæus paa alle Tider af Døgnet, hvis en bare gik Kjøkkenveien. Og saa var der sagtens en Genever at faa inde i Bryggerhuset til Husvalelse mod Nattens Kulde.

Digitized by Google

XIV.

Da Portene lukkedes op Klokken sex, stormede Skaren ind som sultne Ulve. De gamle og skrøbelige puffedes tilside, en stakkars Fjeldbonde med et kleint Ben væltede helt overende og laa og skreg og jamrede sig, medens de andre ubarmhjertig traakkede henover ham. Tilsidst fik han klavret sig tilside og reist sig, og da han kjendte, at der ikke var knækket noget Ben i hans Skelet, luntede han efter de andre, det bedste han kunde, alt imens han børstede Sneen af sine Filler.

Da Skaren kom ned til Bryggen, hvor Skonnerten laa, mødte de en tyk og morsk Mand, som brølede, at de skulde stanse.

«Hvad skal I her? Vil I se at komme Jer ud!»

Nei om de vilde. Her skulde jo være

Digitized by Google

Uddeling idag af «Jutestomp» og Mel; det var derfor de var komne.

«Javel, men det er først Klokken ni. Saa, marsch ud!»

Og de stakkels forfrosne Folk maatte igjen ud paa Gaden; — bagefter de andre gik Fjeldbonden og hinkede paa det kleine Ben. Han havde givet sig rent over, og nu græd han saamæn sine bitre Taarer, den lille Gamling, for han havde det saa ondt, at han aldrig kunde tro, det kunde blive bedre mere her i Verden.

Men hvad var der andet at gjøre end at vente? Han satte sig ned paa en Huggestabbe, der stod i Læ af en Bordstabel, og med Hovedet lænet mod en Bjælke og med de røde, svulne Hænder foldede, sad han og stirrede mod Himlen, hvor alle Stjerner endnu blinkede i Morgenens Frostluft.

Ja, han saa længe opimod Guds prægtige Himmel, og hans klare, enfoldige Øine fyldtes igjen af Taarer. Og han tænkte paa, hvor godt det vilde være, om Vorherre deroppe snart vilde tage ham op til sig, for her var ilde i Jammerdalen! Men saa var det nu det med hu' Ane og alle Børnene! Aa nei, en fik nok leve, en fik nok leve, om saa det mangengang kunde være strengt nok.

Digitized by Google

Og mens han tænkte disse sørgelige Tanker, faldt Øienlaagene sagte i, og han drømte en deilig Drøm: han syntes, at han sad hjemme hos hu' Ane, og det var Jul og gode Dage, og allesammen aad de Risengrød og stegt Flæsk og Molje. —

— Endelig blev Klokken ni, og den store Uddeling begyndte. Den ene Jutestomp efter den anden blev langet ned fra Skonnerten; snart gik der en hel Række fornøiede Stympere afsted med de to Alen lange Brød over Skulderen. — Men nu var der nogle Spidsbuber, som havde lagt over at gjøre en Affære ud af Consul Jans Godhed. Det var nogle af de tilløbende Fanter, som gik og drev i Byen og levede af en Sjau nu og da; nu havde de lagt over, at de skulde skynde sig hen paa et Loft i Nærheden, hvor de skulde gjemme sit Brød, og saa stille sig i Rækken igjen for at faa udleveret Stomp paany. Og da det var stærke, hensynsløse Karer, som kunde trænge sig frem mellem de forsagte Fjeldfolk, gik det rigtig godt en Stund. Henne paa Loftet stablede der sig op en hel Haug med deilig Stomp; — en af Fanterne var allerede sendt ud for at faa byttet nogle af dem med Brændevin. —

Digitized by Google

Men saa kom Feddersen!

Hans skarpe Øine opdagede strax Skøierne; og næste Gang en af dem kom, bad Feddersen ham gaa til Hekkenfjeld og det lidt fort.

Men nu blev der Spektakel. — Først skreg alle Fanterne op, siden ogsaa de brave Folk fra Skjærgaard og Fjeld, som misforstod det hele og troede, at det nu var Slut med Uddelingen, og at de var narrede den lange Vei til ingen Nytte.

Feddersen svarede ikke. Han vinkede paa en af sine Arbeidsmænd og bad ham rende alt det, han orkede, efter Byvagten. Det gjorde Manden. Men hvad hjalp det? I et Sæt var en af de sinteste Karer oppe paa Skonnerten, og i næste Øieblik myldrede det indover Rælingen. — Feddersen blev hevet overende og sparket afveien, og de Arbeidsfolk, der var ombord for at hjælpe til med Uddelingen, blev ganske vetskræmte og gjemte sig bort, hvor de kunde.

Og nu tog Folkene for sig, som de var hjemme. De fyldte sine Poser med Mel og Ærter og tog saa mange Brød, som de kunde bære. Men de, som havde faaet forsynet sig, havde ikke let for at komme ud igjen af den tætte Hob, som stimede samme Vei, og nu blev der en svare Kamp mellem dem, som vilde

Digitized by Google

frem, og dem, som vilde tilbage, — og midt under Forvirringen hørtes en skarp Trommehvirvel ganske nær.

Byvagten!

En panisk Skræk greb dem allesammen; de, som allerede havde beriget sig, kastede sit Bytte bort, og udover Rælingen væltede de om hinanden — nogle paa Hovedet, andre paa Benene, som det bedst kunde falde sig. Og for nu at kunne forsvinde i en Hast, smuttede de allesammen ud af sine tunge Træsko og lagde afgaarde paa Hoselæsten.

Et Nu — og Pladsen var som blæst ren.

Der var bare en eneste en, som stod igjen, en gammel Tusselad af en Fjeldbonde med et kleint Ben. Han skjønte ingenting nu mere, Stakkar; — han glodde paa dem, som løb, han glodde paa Feddersen, som stod høit paa Skansen og smilede som en Seierherre, og han glodde rædselslagen paa Soldaterne, som i Stormmarsch og med dragne Sabler styrtede lige paa ham. — Nu, troede han, var hans sidste Time kommen, og med et ynkeligt Vræl faldt han paa Knæ, foldede sine forfrosne Hænder og raabte til Underofficeren: Naade, Hr. Jeneral! Naade, Hr. Jeneral! — Men da det viste sig, at han slet ikke blev slaaet ihjel,

Digitized by Google

men tværtimod fik sine Poser propfulde og to Jutestomper under Armen og en Dram atpaa, — ja da forlod den sidste Rest af Forstand ham, og han gik bort aldeles fortumlet af allehaande modstridende Sindsbevægelser.

Og Solen randt og skinnede hen over den optraakkede Brygge, hvor der stod to Hundrede forladte Træsko, hulter til bulter, tomme og taabelige, i den latterligste Forvirring. Det saa ganske vanvittigt ud. —

— Consul Jan blev for Alvor vred paa Feddersen, da han fik høre om dennes sidste Meriter. — Han befalede, at naar Stymperne kom snigende ned igjen for at finde sine Træsko, skulde de faa sine Rationer, og der skulde ingen Kontrol øves — selv overfor Skøierne. Thi selv om disse ved List tilvendte sig mere end tilbørligt, fik de heller saa gjøre; det var ialfald ingen Grund til at lave Skandale og kalde Byvagten til Hjælp paa denne Dag.

Ganske rigtig; — snart kom der en Bondemand snigende paa Hoselæsten nedover langs Gjærdet. Han blev raabt an, vilde løbe sin Vei, men blev greben. Han hylte og skreg, og det var bare, saavidt to af Arbeidsfolkene kunde holde ham fast, indtil en tredje fik forklaret ham, at han intet ondt skulde veder-

Digitized by Google

fares — tværtimod! — han skulde saamæn baade faa Træskoene og Mad.

Og da han først var sluppet løs, gik den glædelige Efterretning som en Løbeild til de andre, som sagtens ikke var langt borte. Og snart kom de tuslende paa Hoselæsten, sagtmodige og spage; og de fik sine Sko og sin Ration og takkede til. Paa denne Maade blev Uddelingen tilendebragt i den skjønneste Orden.

Feddersen tog ikke ringeste Notits af Consulens Reprimande. Tværtimod — han roste sig senere altid af sin Konduite. «Jeg jagede ikkun Skjelmerne en nyttig Skræk i Livet,» sagde han. «Slig skal det Rak have det.» —

— Efter gammel Skik og Brug skulde Antoinette og Isaac «copuleres i Hjemmet». Bagefter skulde der spises, danses og spilles Kort til den lyse Morgen. Men dermed basta. — Consul Jan vilde i disse Tider intet tredages Bryllup holde; — der var i Sandhed andet at tænke paa og andet at bruge sine Penge til end Selskabelighed og Kommers.

Og han mente som saa, at i Egenskab af Byens første Mand burde han være den første, som viste Sparsomhed og Godgjørenhed; maaske da de andre fulgte villigere efter.

Digitized by Google

— Folk rundt om i Byen diskuterede stærkt denne Jans Opposition; den kom især overraskende for de unge Damer, hvis Rober nu laa og ventede i de parfumerede Kommodeskuffer. Consul Jan er bleven karrig, sagdes der; der vil kun blive serveret Kalvesteg og Catalanikage ved Bryllupsmiddagen. Men Malene Kokkekone havde nu været hos Seehuusens i fem samfulde Dage, og det tydede ikke netop paa Kalvesteg. —

Naa — henved Middagstider rullede den ene Slæde efter den anden frem foran Døren. — Der var bredt Tæpper fra Kjørebanen opad Trappen og ind i Seehuusens Forstue, forat Damerne ikke skulde blive vaade paa sine Fødder, og snart trippede de fine, spidse Silkesko forsigtig henover Tæppet.

En Stund var Stimmelen meget stor; — der stod en hel Række Slæder fra Seehuusens Dør og helt ned til Hjørnet i næste Kvartal. — Det var de forskjelligste Sorter Slæder; lige fra Amtmandens fine og smale Svaneslæde til de tunge, slidte Familiesluffer, der saa ud som smaa Hønsehus. — Og der var de forskjelligste Sorter Forspand; — fra Amtmandens ædle, hvide Pasgjænger med krøllet Man og Strudsfjær i Nakken til raggede, fede

Digitized by Google

Bondegamper, der svedede og dampede og opførte sig landligt selv paa Consulens røde Tæppe.

Vielsen forløb smukt. Der var arrangeret et lidet Kapel inde i Comtessens blomsterfyldte Kabinet: et Bord med hvid broderet Dug, to Sølvlysestager med brændende Kjærter, et Krucifix og to Skamler.

Det burde egentlig have været Husets gamle Ven, Bispen, der havde forrettet Vielsen, men han var jo død, den brave Mand, og den lille, tuslede Provst, hvis Hverv det nu blev at udføre den hellige Handling, fordybede sig i en længere Tale om Handelens Fortræffelighed i Sammenhæng ved Landlivets Nytte og Kjærlighedens Behagelighed — før han endelig kunde komme sig til at erklære de to unge for rette Ægtefolk at være.

Den eneste, som fældede Taarer, var Comtessen, men hun græd ogsaa overmaade — som om det var hende selv, der for anden Gang skulde slæbes til Hymens Slagterbænk.

Efter Vielsen skulde de unge trykke fem og halvfjerdsinstyve Hænder og takke ligesaa mange Gange. Dertilmed skulde de smile og se lykkelige ud; hvilket faldt Isaac vanskelig; thi allerede da han var kommen til den fem

Digitized by Google

og tyvende, var han saa mat i Haanden og i Kjæverne, at han havde mest Lyst til at dræbe de resterende femti.

Da han endelig var færdig, var han i det heftigste Oprør; han kunde næsten ikke lægge Baand paa sig, og Antoinette maatte knibe ham i Armen, alt det hun kunde; — for hendes Skyld maatte han dog være manerlig.

Isaac tørrede sig over Panden med Lommetørklædet; — «men jeg gjør det aldrig mere, Antoinette,» sagde han. «Jeg gjør det aldrig omigjen!» Han stampede i Gulvet og var nær ved at græde.

Antoinette lo og kyssede ham i Hemmelighed paa Øret. Samtalen var allerede igang, saa heldigvis ingen havde hørt noget. Kort efter meldtes der, at Middagen var serveret. —

— Man maatte indrømme, at ihvorvel der ikke blev serveret Kalvesteg og Catalanikage, saa kom dog Bryllupsmiddagen aldeles ikke op mod, hvad der før havde været præsteret af Fraadseri i denne Stad. En sex—syv Retter med dertil hørende Vine — det var det hele. Men der var ingen nye Pikanterier; alt gik for sig som i hundrede andre Brylluper. Der blev holdt en Mængde Taler og sunget en Mængde Sange, hvoraf en var digtet for Anledningen.

Digitized by Google

Isaacs Tale var kort og uden en eneste retorisk Blomst. Han saa i det hele taget ud til at være i daarligt Humør, og de unge Damer var aldeles ikke tilfredse med ham.

Efter Maaltidet maatte Brudeparret vise sig for Folket, som stod udenfor; og da de vendte tilbage, kom Isaac trækkende med en frygtelig udseende Person med stort, ildrødt Skjæg og klædt i almindelig Sjømandsdragt.

Comtessen blegnede og jamrede paa fransk, mens hun trak sig tilbage, og der blev en forundret Stilhed i Salen. Alle saa paa den besynderlige Gjæst. Men baade Consul Jan og Major v. Knarren gik strax hen til ham og trykkede hans Haand.

Jens Dam var inviteret til Bryllupet, men slig en Høitidelighed med alle de fine Folk var ikke noget for Jens. Nei, men han havde listet sig ind i Seehuusens Kjøkken, og siddet der og ventet paa, at de skulde blive færdige med Middagen. — Og da Brudeparret gik ud paa Trappen, smat Jens ud af Kjøkkenet.

«Jeg maatte da hilse paa dig, Isaac,» sagde han og nikkede kort og alvorlig med Hovedet. «Og saa vilde jeg fli dig dette som

Digitized by Google

Bryllupsgave.» Han stak en liden Pakke hen i Næven paa Isaac, som rev det gule Papir op og saa et lidet Skrin, paa hvis Sider Jens havde udskaaret et Skilderi, forestillende Isaacs første Sjøbedrift.

«Der staar du,» sagde Jens og pegede. Det han pegede paa var en liden Prik. Det kunde ligesaagodt betyde en Sky eller en Terne eller hvadsomhelst; men Isaac var imponeret over Jens's Kunstfærdighed — og uden videre slæbte han og Antoinette ham ind i Stuen.

Men dette likte ikke Jens; han blev saa gruelig generet.

«Nei, jeg vil ikke! Jeg vil ikke!» Men saa maatte han jo drikke et Glas med Isaac og et med Antoinette og et med Consulen og et med Majoren; men da de sagde, at nu skulde han blive med det samme, da svarede han ikke, tog bare Isaac haardt i Næven, nikkede kort og alvorlig med Hovedet og gik ud af Stuen. — Consulen vilde holde ham tilbage, men Isaac sagde: «Nei, lad bare være! Naar han ikke vil, saa vil han ikke.»

Nu blev Dørene ind til Dansesalen slaaet op — derindefra straalede der Lys og klang der skjøn Musik. Isaac bød sin unge Frue Armen; lige bagefter dem trinede Amtmanden

Digitized by Google

sirlig paa sine tynde Ben, medens Fru Seehuusen endnu stønnede bag sin Vifte.

Der var ikke mindre end fem Lysekroner i Dansesalen; en stor i Midten, og en mindre i hvert Hjørne. De sex Musikanter sad paa et lidet Galleri i Enden af Salen. — Rundt om Væggene løb der en liden Forhøining, hvorpaa der stod lave Sofaer til Damerne og de ældre.

I alt dette Lys saa Salen festlig ud med sit høie Loft, sit bonede Gulv og hvide Vægge, hvor flere smale Speile gav et funklende Gjenskin af Kronernes Glitter og den brogede Dans, som snart gled raskt over Tilje.

Men som Dansen gik livligst, forsvandt Brudeparret. Udenfor Døren stod de to hvide Heste fra Mon Plaisir forspændt en Sluffe, hvori der var Bjørnefelder og Tæpper af alle Slags. Antoinette havde klædt sig helt om efter Dansen, men Isaac slog bare en Pels om sin Festdragt.

Consul Jan trykkede begges Hænder; «vær lykkelige — og Gud velsigne Jer begge!» — han var meget rørt, men beherskede sig bedre end sin Kone, der græd, som om de to unge var paa Vei til Skafottet. —

«Ikke græd, min kjære Moder!» trostede Antoinette. «Vi kommer jo til Frokost imorgen.»

Digitized by Google

Saa gik de unge ud i Slæden. Der stod endnu mange Folk udenfor og ventede; — nu strømmede de alle til og skulde trykke Isaacs Haand.

Saa ringlede Klokkespillet paa Hestene, — hurra, raabte alt Folket. Hurra for Isaac Kapergast! Hurra!

I det samme susede det gjennem Luften, og tre Par af premier Major v. Knarrens gamle Støvler blev slyngede efter de unge. Det ene Par traf Hestene, hvilket Majoren udlagde som et udmærket godt Omen.

Digitized by Google

XV.

Der gik ti gode Aar for Isaac og Antoinette, og de mærkede det ikke selv. Det første Aar kom en liden Gut, som blev kaldt Jan von Knarren Seehuusen. Det var en spinkel liden Fyr med slanke Lemmer og tænksomme Øine. De unge Forældre var lige forundrede over ham; men Isaac mente som saa, at det nok rettede paa sig med Aarene; han var da ikke Kapergastens Søn for intet!

Men Aarene gik, og den lille Jan blev en «artig Dreng», pillen og fin og ordentlig og alt det, hans gode Fader ikke havde været. — Der var ingen Tvivl om, at han lignede sin Bedstemoder Comtessen, og han var ogsaa hende til megen Glæde. — Netop saadan en Søn burde hun have havt; saa smukt som han kom ind ad en Dør, den lille Kavaler, — han bukkede saa høflig og trippede saa fornemt

Digitized by Google

paa Tærne. Timevis kunde han sidde paa en liden broderet Skammel ved Bedstemoderens Fødder — uden at han var nogen til Besvær. Han saa i en Billedbog og sagde intet; begyndte paa Begyndelsen, bladede forsigtig fremover, og naar han var færdig med Bogen, begyndte han forfra uden at blive kjed af det.

Da han var fem Aar, kunde den lille Herre allerede hækle og brodere; medens han aldeles forsømte den Bue, hans Fader havde foræret ham, og den Gjedebuk, som hans Moder havde givet ham for at opvække hans Interesse for Landbruget.

«Jeg begriber mig ikke paa den Dreng,» sagde Isaac ofte. «Han er saa fin som en liden Kammerherre, og undertiden føler jeg mig helt generet for ham og har mest Lyst til at kalde ham Eders Hoivelbaarenhed.»

Da lo Consul Jan fornøiet: «Se nu faar jeg min Revanche. Jeg kunde i sin Tid heller ikke forstaa, hvordan en saadan Skjælm som du kunde være min Søn. Paa denne Maade, min Dreng, hævner altid ens Børn de Sorger, man har gjort sin Forældre.»

Consul Jan var forøvrigt særdeles fornøiet med sit Barnebarn; — det er jo ofte saa, at

Digitized by Google

Bedstefaderkjærligheden er langt blindere end Faderkjærligheden. Og da han i de senere Aar var blevet sygelig og svag, havde han maattet indrette sit Liv meget forsigtig; de smaa lystige Ture med «Trefoldigheden» var der nu ikke Tale om, ja selv den hemmelige Flaske i Kontoret var forsvunden.

Han havde ingen anden Fornøielse end at lege med sin Sønneson, og den lille Jan gjorde et helt Underværk: han fik sine Bedsteforældre, som hele Livet havde gaaet hver sin Vei, til at mødes i den samme Kjærlighed. Den arme Comtesse, der altid havde ment at være kommen paa den gale Hylde, fornam nu for første Gang en rent menneskelig Følelse. Hun hvis hele Væsen havde været indsnøret i Etikette, kunde virkelig kjende sit Hjerte slaa for dette Barn, og den ulyksalige Forladthed, hun havde følt i Bondelandet, afløstes nu af en inderlig Sympathi med dette tendre Væsen, der havde arvet saameget af hendes egen fornemme Race.

Og da først den kvindelige Hengivenhed var vakt i hende, bredte den sig omkring i hele hendes Sind og gjorde hende elskværdigere mod Medmenneskene. Efterhvert som Jan blev skrobeligere, viste hun sig stadig

Digitized by Google

mere hensynsfuld mod ham. Hun og den lille Jan kunde i timevis sidde ved hans Seng, og naar han var bedre og kunde gaa oppe, var de to stadig om ham og lindrede ham Smerterne med sin ivrige Omsorg.

— I Almindelighed pleiede de at tilbringe Julen sammen inde i Byen, men et Aar, da Lille-Jan var forkjølet, blev det besluttet, at «de Gamle» skulde komme til Mon Plaisir. — Fruen reiste ud allerede Lillejuleaften; men Consul Jan, som i den senere Tid havde været bedre, vilde selv kjøbe Julegaver og først tage ud Juleaftens Formiddag. — Og da den indelukkede Vogn ganske var fyldt af Presenter, rullede han afsted. —

Men da de naaede frem til Mon Plaisir, steg der ingen Consul Jan ud af Vognen. Kusken blev forundret, thi den ivrige Jan pleiede altid at holde Vogndøren aaben, længe førend Vognen var stanset. Men nei, der kom ingen; og nu sprang Kusken ned og aabnede Døren. Der sad Consulen stiv og stille, lænet mod Puderne i Hjørnet af Vognen. Rundt om ham laa Gyngehester og Drager og løierlige Masker, som Lille-Jan skulde have.

Consulen blev baaren ud af Vognen og forsigtig lagt i en Seng. Udpaa Aftenen

Digitized by Google

kviknede han lidt til og kunde sidde opreist i Sengen og se paa Lille-Jan, der red gravitetisk paa en Hest, med rød Chako paa Hovedet og gyldent Panser om sin lille Person.

Men det var forbi med Consulen. Livet randt langsomt ud, og efter nogle Maaneders Forløb sluknede den sidste Gnist uden Kamp eller Smerte.

Fru Seehuusen havde altid tænkt sig, at hvis Skjæbnen vilde bortkalde Jan før hende, vilde hun reise tilbage til sit elskede Kjøbenhavn og der atter træffe sammen med Mennesker, som hun efter sin Fødsel var bestemt til at omgaaes. Under andre Omstændigheder vilde hun have anseet det for en stor Lykke at komme bort fra et Samfund, hvor hun aldrig havde følt sig hjemme, men efterat den lille Jan havde erobret hendes Hjerte, blev der en smertelig Kamp om, hvad hun skulde vælge. Hun kunde slet ikke tænke sig Muligheden af for altid at skulle leve sit Liv borte fra «den lille Hjertetyv»; men hun bestemte da at foretage en kort Reise derned; — maaske havde hun i sit stille Sind en Bagtanke om at blive der for altid, hvis det viste sig, at hun kunde undvære ham. Men denne lønlige Tanke turde hun ikke nævne

Digitized by Google

hoit for sig selv nu, da hun hver Dag følte, hvor stærkt hendes Hjerte var bundet til Barnet.

En Dag udpaa Vaaren reiste hun afsted med Skibsleilighed. Sammen med hende reiste hans Høivelbaarenhed Amtmand Kammerherre Palmfeldt de Friederichson. Han havde i det længste forsøgt at holde ud i Fjeldlandet -- selv under den nye Statsforfatning. Men i den senere Tid havde Sagerne taget en alvorlig Vending; den gemene Mob kom mere og mere til Magten, og det turde hænde, at man skulde kunne opleve, at simple Bønder kom til at sidde ved ens Side. Ja, der havde endog hævet sig stærke Røster for, at den adelige Stands Rettigheder og Privilegier ganske skulde ophæves. Og dette blev Adelsmanden for meget. Han tog sin Afsked med megen Applomb og vendte Klippelandet Ryggen med lutter bitre Tanker. --

Og da han ved Comtessens Side saa de sidste Holmer synke i Sjøen, udbrød han pathetisk: «Naar Deres Naade og jeg reiser bort herfra, da er der knapt mere ædelt Blod igjen i dette Land, men ikkun Kræmmere og Studeprangere. Adieux, Norriges Land, — men jeg siger dig intet Levvel!»

Digitized by Google

Men i Fru Seehuusens Hjerte rørte sig mange modstridende Tanker. I dette Land laa hele hendes spildte Ungdom, mange tunge Taarer havde hun her grædt i Løn. Ja, hun havde forbandet dette Land, der uafladelig saarede hendes Følelse; -- men alligevel randt der nu milde Taarer fra hendes Øine, og i hendes ældede Hjerte klagede det i Vemod og Længsel: «Lille Jan! Min lille Hjertedreng!»

— Ogsaa Major v. Knarren havde flyttet ud af Byen efter Consul Jans Død. Den brave Mand tog sig Vennens Bortgang meget nær; og tiltrods for at han ufravigelig bevarede sit morske Ydre og sin martialske Stemme selv i den dybeste Sorg, løb dog hans bløde Hjerte jevnlig af med ham, naar han mindedes den døde, og Taarerne randt i stride Strømme.

«Der er Drolen æde mig intet skikkeligt Kreatur mere i den ganske Stad. Og den Skjælm Jan, som skulde spille mig det Puds! Den Erkeslyngel, som smuttede bort og lod mig alene med ikkun en begyndende Podagra til Underholdning! Men det lignede ham, det Bæst, slig var han immer i Livet, og nu er han død, den Himmelhund!» Og saa græd han, som han var pisket.

Digitized by Google

Da Isaac saa, hvordan Majoren vantrivedes i Byen, fik han ham flyttet paa følgende Maade:

Der var en Plet en halv Mils Vei fra Mon Plaisir, en sollys, grøn og fredelig Plet med en bred Ørretbæk, der slyngede sig langsomt frem gjennem dybe Enge og flød stille ud i Havet. Naar Isaac og Majoren var ude paa sine Jagt- eller Fisketure, skulde der altid rastes ved Flaabækken. Der kogte de Kaffe og strakte sig i det fine Græs, og Majoren sagde hver eneste Gang: «Ja, naar jeg bliver rig, naar jeg bliver rig — — —!»

Mere behøvede han ikke at sige til Isaac, thi denne vidste meget vel, at naar Majoren blev rig, da skulde der bygges et lidet Hus ved Flaabækken, og der vilde Majoren leve sine sidste Dage — ikkun beskjæftiget med sine Hunde, sine Bøsser og sine Fiskeredskaber. — Men uagtet den store Skaal altid stod fuld af Dalere paa Seehuusens Kontor, og Majoren ikke sjelden forsynede sig med en Nævefuld, saa var dog hans Finanser i den sørgeligste Uorden, og de blev værre Aar for Aar.

Og da de kom til Flaabækken første Gang efter Jans Død, da saa Majoren sig sørgmodig om og klagede: «Ak! Der bliver mintro aldrig noget af min Jægerhytte nu.

Digitized by Google

da den Skjælm Jan har spillet mig det Puds.» —

Men i Løbet af Vinteren og Vaaren, medens Majoren maatte holde sig borte fra sine Jagtture, fik Isaac i den dybeste Stilhed bygget et nydeligt lidet Hus lige ved Flaabækken. Der var et Par store høiloftede Stuer, et lidet Kammers, samt Kjøkken og udmærket Kjælder, som Isaac fyldte med de Mærker, han vidste, Majoren satte mest Pris paa.

Saa var det en Dag i April, da Majoren kom til Isaac og foreslog ham en Tur i det milde Vaarveir. Som sædvanlig styrede de to Jægersmænd først og fremst sine Fjed ned til Flaabækken. Isaac lod som intet, talte om Jagt og Fiskeri, — og da de dreiede om fra Stien ud paa Marken, stansede Majoren ganske bleg.

«Naa,» sagde Isaac. «Hvad er der paafærde?»

Majoren stammede nogle utydelige Ord, som lidt efter lidt blev tydeligere og tilsidst exploderede i en pragtfuld hollandsk Ed. Han saa yderst komisk ud, der han stod med aaben Mund og vidtopspilede Øine. Saa tog han Hatten af og rumsterede noget ganske forskrækkeligt rundt om i Haaret.

Digitized by Google

«Men kom nu, Major — vi maa da se, hvordan det ser ud indvendig,» sagde Isaac og slog Majoren paa Skulderen, — men idetsamme var han grebet af Majorens Kjæmpearm og kastet overende paa Jorden og pryglet forsvarlig igjennem. «Himmelkreutz! jeg skal give dig, din Vindbøitel» —

«Lad være, lad være,» skreg Isaac, han lo saa stærkt, at han ikke kunde slaa igjen, men bare maatte lade Majoren prygle og skjænde.

Majorens Rørelse steg for hvert Værelse han kom ind i; men da han kom ned i Kjælderen og undersøgte Rummene i Muren, taug han ganske stille og rystede paa Hovedet. Hans Ordforraad var ganske udtømt.

Forsigtig trak han op en Flaske; — «den kjender jeg fra gamle Dage,» sagde han, «det er Kontorvinen —;» og han heldte Vinen høitidelig i to Glasser og gav Isaac det ene af dem. — Saa rømmede han sig, og Isaac forstod, at nu vilde Majoren tale.

Og Majoren var svær til at tale. Han havde en Pathos som en Elefant.

«Min kjære Ven — Ætling af den ædleste af Mænd — lad dette første Bæger af den kostelige Nektar vies Mindet om ham, den uforglemmelige, hvis Hjerte var en Ridders,

Digitized by Google

og hvis rene Sindelag jeg vil elske til min sidste Time. Lad dette Bæger vies denne Ædling, og lad ogsaa dette skjønne Hus vies ind til ham; thi vil jeg, at det til evige Tider skal bære Navnet «J a n s m i n d e», for at vidne om ham, der — —»

Længere rak ikke Majoren, thi nu kom atter Rørelsen op i ham og kvalte hans Tordenrøst.

«Skaal,» sagde han med brudt Røst. «Et Mindebæger for Jan, et Indvielsesbæger for «Jansminde»!» De drak tilbunds, og Majoren slog sit Glas imod Muren, saa det sprang i tusinde Stykker. —

— Majoren tog strax sin Afsked; Jagthytten var et kjærkommet Paaskud: han var slet ikke fornøiet med Politiken for Tiden. Han havde altid hørt til det stærkt nationale Parti, der heller «vilde dø med Ære end leve med Skam», og efter Foreningen med Sverige saa han Fremtiden meget mørkt imøde. — Derfor havde han nu intet høiere Ønske end at trække sig tilbage paa sit Refugium, hvor han i Ro kunde plante sin Kaal og uden at føle noget Baand kunde haane de nye Tilstande og de nye Mænd.

Byen var ogsaa blevet en ganske anden

Digitized by Google

efter Krigen. Biskop Hans Pedersson fik Ret, der han laa i sin Grav. — Da «Sjøroveriet», som han kaldte det, hørte op ved Fredsslutningen, faldt Folk hen i en Døs. De glimrende Tider var forbi; thi denne Bys Indvaanere skjønte sig lidet paa Fredens Idræt. Der gik en Skude paa Vandet i Ny og Næ, og der laa nogle Gamlinger og pilkede lidt Sild og Makrel udenfor Bryggen; det var det hele. — De samme Gader, som i Krigens Tid vrimlede af Mennesker og smukke Vogne, laa nu hen graa og tomme. De store rummelige Huse, som havde reist sig for et halvt Snes Aar siden, stod og slumrede bag nedrullede Gardiner. Velhavende Kjøbmænd sank ned til Hokere, der sad bag sin Disk hele Dagen og nikkede halv paaklædte med Natluen paa Hovedet. — Hvergang Bjælden singlede, kom der lidt Liv i dem; de rørte langsomt Arme og Ben som Bloddyr, der vaagner af Dvale. — Og der var heller intet at springe for; — det var lidt Hyssing, lidt Tobak; — det var Halvskillinger altsammen.

Men de befandt sig saa vel derved. Kom der en ung Mand, som skreg op og vilde sætte Fart i Hokerne, da dryssede Taushedens fine Støv over hans Isse. Han taug stille, — for-

Digitized by Google

legen. som en, der ser, at han staar og taler begeistret i en stor, tom og mørk Sal. Og han blev som de andre; han krøb sammen bag sin Disk og døsede og lod Dagene glide ørkesløst forbi. Eller han samlede sin sidste Rest af Harme og Iver og reiste bort — ud i Verden, hvor hans Fantasi kanske kunde faa Luft under Vingerne.

Digitized by Google

XVI.

Samme Høst havde Isaac og Majoren været ude paa en tre Dages Jagttur. De havde streifet omkring imellem Fjeldene og de vendte hjemad i det bedste Humør. Men da de en Eftermiddag kom til Jansminde, var de begge saa udslidte af Strabadser, at de slog sig ned der, medens der blev sendt Ilbud hen til Mon Plaisir for at hente Hest og Vogn. — Saa fik de to Jægersmænd Tid til at vaske sig, barbere sig og stelle sig istand, før de kom hjem til Antoinette, som naturligvis ventede dem med et kraftigt Maaltid.

Da Vognen kom, var de ogsaa ganske parate til at gaa tilbords; i en Fart fik de sin Bagage og sit Vildt læsset paa Vognen. Men tiltrods for sin Travlhed, maatte dog Isaac lægge Mærke til Kjørekarlen, Jørgen Lauritz — kaldet Jørg Melkemand, fordi hans Hoved-

Digitized by Google

bestilling var at kjøre Melk til Byen om Morgenen. — Jørg var til hverdags en ganske almindelig træg Bondemand, hvis Ansigts Udtryk sjelden forandrede sig hverken til Sorg eller Smil. Men idag saa Jørgen overmaade bedrøvelig ud; han stod og maabede og fulgte Isaac med Øinene; idet han nu og da rystede paa Hovedet og sukkede tungt.

«Jørg, —» brølte Isaac; «hvad somler du efter? Kom hid, Jørg, og hjælp lidt til. Høh, — hvordan er det du ser ud? Hvad er der hændt, siden du er saa melankolsk? -- Hvad —? Er Kjæresten gaaet med en anden, siden du staar der og falder i Staver?»

Jørg svarede slet ingenting; men da han siden sad paa sin Kuskebuk og havde faaet de to tykke brune i Luntetrav, da sank han atter hen i triste Betragtninger. Men stundom fór han op, skottede tilbage og mumlede hovedrystende:

«Stakkars Karen, som har slig Kjærring. Men Herren bevare min Mund; for det er jo ikke en Ting, jeg har noget med.» Men saa sukkede han igjen og døsede bort i sine Tanker, mens han rent mekanisk holdt Øie med de to brune.

Da de rullede ind paa Gaarden, stod alle

Digitized by Google

Folkene der og stirrede Isaac alvorlig imøde. — En pludselig Angst skar igjennem ham, — han sprang ned af Vognen — hvad skal dette betyde? —

Da han kom hen imod Folkene, hilste de ærbødig paa ham, men ingen sagde velkommen hjem, som de ellers pleiede, ingen spurgte efter Jagten, ingen trængte sig om Vognen for at beundre Hareme og Storfuglen. — De stod i en Klump tæt sammen og taug stille eller hviskede lidt sammen Mand ved Mand.

«Men hvad skal dette betyde!» raabte Isaac, halvt ærgerlig, halvt angst. Intet Svar; — Hovederne sænkedes, — Klumpen løste lidt paa sig, gled fra hinanden, de bagerste smat ind i Drengestuen.

«Er der hændt en Ulykke, siden I ikke svarer?» — han gik lige hen til den forreste — en rapmundet Husmand ved Navn Tønnes. — «Naa du da Tønnes, snak da fra du, som ellers pleier være saa rask i Kjæften.»

«Nei,» sagde Tønnes og tog Luen af og sænkede Hovedet dybt, «jeg ved ingen Ting, som jeg har at sige.»

Majoren kom hen til dem. «Nonsens,» sagde han, «jeg begriber ikke, hvad det er, du løber hid efter? Jeg er saa sulten

Digitized by Google

som en Skrub og Antoinette staar i Kjøkken-vinduet og vinker — —»

«Ja men dette er da besynderligt,» sagde Isaac og saa paa Folkene. «Noget maa der jo være hændt, medens vi var borte. Bare ikke lille Jan er syg — ja nu faar vi jo snart vide det af Antoinette.» —

Men hvorfor kommer I da ikke ind?» lød det oppe fra den store Graastens-Kjøkken-trappe; — de vendte sig og saa Antoinette staa der, stor og sund og smilende, med et stort Forklæde om sin lyse, blomstrede Kjole.

«Velkommen hjem!» — Hun gik nedover Trappen, hilsede paa begge Herrer og kyssede Isaac midt paa Munden.

Folkene stod og stirrede, stive som Støtter.

«Og alt staar vel til herhjemme?» spurgte Isaac.

«Udmærket. Lille Jan har været i Byen etpar Dage; han skal jo have Information af den franske Danselærer. Baade Formiddag og Eftermiddag; — du kan tro, han gererer sig sammen med den nye Amtmands Smaapiger. — Men nu maa I ikke staa herude i Gaarden længer; gode Gud, kom nu ind; Maden er strax færdig.»

Idet Isaac vendte sig for at gaa ind,

Digitized by Google

streifede hans Blik endnu engang Tjenestefolkene.

«Hvad Satan er det, de Bæster staar der og glor efter?» Nu brast virkelig hans Taalmodighed, saa underfundige og ondskabsfulde saa de ud, disse Mennesker.

«Aa, Folkene har været rent desperate i det sidste.» Antoinette var bleven lidt bleg i sit store Ansigt; der var noget, som skalv ved Øinene og de voldsomme Læber fik et næsten brutalt Udtryk, idet hun gik etpar Skridt hen imod dem:

«Labaner!» sagde hun. «Hvad gaar I her og driver efter? Gaa til jert Arbeide! Fluxens! Og det siger jeg jer for sidste Gang, at hvis nogen mere vover at være opsætsig, saa skal det vise sig, hvem der raader her paa Gaarden I eller jeg. Saa — marsch afsted, hører I?»

Der gik en langsom Bevægelse gjennem Skaren; men da hun vendte sig om til Herrerne, der lo og komplimenterede hende for hendes Kustus, da kom der et ondt og hadefuldt Blik i alles Øine. — Da Herskaberne var gaaet ind, saa Folkene paa hinanden; der var etpar, som smilede stygt; men Lægdekjærringen truede med Staven og spyttede efter hende: «Forbandede Toite,» skreg hun med

Digitized by Google

sin hæse Stemme. «Saa I, Godtfolk, at hun kyssede Isaac. Tvi — slig en Judas Iskariot — som ikke eier Skam i sin syndbefængte Krop — Tvi dig! Tvi dig!» — —

— De to Jægere aad, som kun sultne Jægere kan æde, og Isaac havde forlængst glemt den Uro, Folkenes mærkelige Udseende havde forvoldt ham. Da de var komne langt ud i Maaltidet, og den gode Mad, og den megen Vin havde gjort dem lidt døsige, sagde Antoinette henkastet: «Der drog forresten et Jagtparti her forbi iforgaars. Det var nogle unge Mennesker fra Byen og en fremmed Sjøofficer. Har I ikke truffet dem?»

Nu blev begge Herrer ivrige —: «hvor skulde de jage? Kanske de havde gaaet paa Isaacs Enemærker, og da skulde de nok kræves til Regnskab. Hvad var det for Kanaljer?

Antoinette nævnte etpar Navne. — «Den Sviskendreng,» raabte Isaac efter det første. «Den Plastersmører,» prustede Majoren efter det andet. — Og de andre Navne blev der bare haanleet af; de æsede formelig af den umaadelige Overlegenhed, dygtige Sportsmænd altid nærer ligeoverfor mere tilfældige Skyttere. —

Antoinette lo med. — «Og det værste

Digitized by Google

var,» sagde hun, «at den fremmede Sjøofficer vrikkede Foden, strax han var kommen op i Heien og maatte bringes ned til Mon Plaisir.»

«Haha — og slige Høns vil vove sig ud paa Jagt — haha,» lo Isaac og reiste sig fra Bordet.

«Ja -- næste Morgen maatte han kjøres ind til Byen for at søge Læge.»

«Saa er han vel kureret for at gaa paa Jagt en anden Gang, den fordømte Ulk,» sagde Majoren og gik ind i næste Rum.

Antoinette og Isaac blev staaende igjen et Øieblik i Spisestuen. — Og pludselig gik Antoinette hen til Isaac, slog Armene om ham og kyssede ham heftig. «Hvor jeg har længtet efter dig,» sagde hun.

«Min kjæreste Pige» —; og de to unge Mennesker omfavnede hinanden varmt og længe.

«Naa — I to Turtelduer, hvor bliver I af?» raabte Majoren indenfra. —

— — —

— Og der gik atter et Par Aar, gode skjønne Aar; og Isaac og Antoinette kom udover den første Ungdom, men de mærkede det ikke; deres Lidenskab var lige stærk nu som den første Dag. Lille Jan blev en Gut paa ti Aar; en fin og pertentlig Kammerjunker, som for-

Digitized by Google

ældrene havde lidet at gjøre med. Han havde allerede to Gange været i Kjøbenhavn for at besøge sin Bedstemoder, født Comtesse von Baaren, nu gift med Hans Høivelbaarenhed Amtmand Kammerherre Palmfeldt de Friedrichson. Der havde altid været et stille Sværmeri mellem disse to Standspersoner; de havde vist hundrede Gange havt hinanden tilbords i gamle Dage og altid havde de følt Trøst i hinandens Selskab. Da de nu kom til Kjøbenhavn var alting anderledes, end de havde tænkt sig det. Der var kommen en anden Aand, en anden Omgangstone; deres gamle Bekjendte var slet ikke til at kjende igjen, mange af dem var døde. — Tilsidst havde de to halvgamle Mennesker kun hinanden at holde sig til. — Og i sin fælles Bitterhed og Ensomhed faldt det saa naturlig, at de knyttede Baandet saa tæt som muligt. — Der var kun en Ting, Kammerherreinden havde forbeholdt sig: Lille Jan maatte fremdeles indtage Førstepladsen i hendes Hjerte, og hver Sommer maatte hun besøge ham, ligesom han ogsaa maatte betragtes som hørende til det Palmfeldtske Hus, naar han fik Lov at besøge sin Bedstemoder. — Og Kammerherren, galant Ægtemand som han var, indvilgede i alt med et Buk og et Fingerkys.

Digitized by Google

Naar Kammerherreinden sad i sin store smukke Stue i Amaliegade og havde lille Jan siddende ved sin Side, var hun ganske og aldeles lykkelig. Solen skinnede saa muntert ind ad Vinduerne — henover Fuchsier og Roser, henover blanke Mahognistole og ind igjennem Prismekroner; og det var saa stille omkring den ældede Dame, saa stille, at hun ofte lænede sig tilbage i sin Stol for ligesom at indaande den fine lykkelige Stilhed. Og saa sad dog lille Jan der og saa paa Papegøien. Ja de kunde sidde og se paa hinanden lange Stunder, lille Jan og Papegøien, uden at nogen af dem gjorde andet end at blinke med Øinene. — Det var noget andet end den kjære Coco, som for mange Aar siden fik en forsmædelig Ende for Isaacs plumpe Haand! —

— Men nei, de Tider var glemte og døde. Og streifede nu og da en Tanke noget fra dengang, som saarede hendes Hjerte, behøvede hun kun at sige «Mon cher!» og Kammerherren sprat op og trinede hen paa sine sirlige Benstilker. Almindeligvis vilde hun ham slet intet; hun rakte ham sin Haand til Kys, hvorpaa han trak sig tilbage til sine Porcelænskopper.

Det var nemlig Kammerherrens Arbeide

Digitized by Google

nu om Dagen: han pressede Blomster og malede efter dem paa Porcelæn.

«Det er en ophøiet Beskjæftigelse,» sagde den gamle Herre, «thi herudaf lærer man, hvorlunde den menneskelig Geyst endog kan forlene den døde og ufornuftige Natur med en ophøiet Gratie og en evig Skjønhed.»

Digitized by Google

XVII.

Antoinette skulde have sit andet Barn.

Denne Begivenhed var saameget glædeligere, som baade hun og Isaac for mange Aar siden havde opgivet Haabet derom. Det havde seet ud, som om Naturen havde villet spille de to unge, blodrige Mennesker et Puds ved kun at skjænke dem det lille Persilleblad Jan. — Og alle, som saa Antoinette, der hun skred frem i sin fuldmodne Kvindepragt, maatte uvilkaarlig sige: «Se! Hun synes skabt til at sætte mange stærke Mænd og sunde Kvinder ind i Verden!» —

— Den Tid, som pleier at gjore saa mange Kvinder vansirede, var for Antoinette en Foryngelse. — Der kom en gylden Glans over hendes Hud, og hendes Øine fik en tindrende Straalefryd, der talte om dyb Glæde. Ja, der hun gik i sin rige Sundhed, var hun som

Digitized by Google

et Billede paa Midtsommerens Tid, da Ageren bugner af Guld og Grøde, og Skoven blusser af tykt og dunkelt Løv.

Men dét hændte, som ingen havde troet muligt. — En Dag gled Antoinette paa et Gulv og faldt overende. Dette lille Uheld bevirkede, at hun fødte længe før Tiden. Bagefter fik hun en voldsom Feber; hendes stærke Legeme kjæmpede haardt med den forfærdelige Sygdom; Lægerne troede, at hun kanske kunde staa det over.

Men Antoinette døde.

Isaac Seehuusen havde aldrig før vidst, hvad Hjertesorg var; derfor brød den nu indover ham som et Stormveir. — Og dog — dette Stormveir var ikke af dem, som lægger Livet øde; denne Sorg var ikke af dem, som sætter giftige Saar. — Nei, det var gode Taarer, han græd; det var blanke Taarer, der brast frem fra lutter rene Minder. Den Graad gjør Menneskehjerterne kjærlige og vemodige; — dét Stormveir renser Luften, og naar det er over, er alt stille og skinnende; Høstens Renhed straaler i dit Hjerte.

Og hun, der ikke er her mere, hun er her dog; hun smiler i dine Minder og taler i dine Tanker; hun staar hos d g hver Time paa Dagen

Digitized by Google

og leder din Haand i al din Gjerning; og aldrig vandrer du Veie, hvor du ikke kan have hende ved din Side. —

Sorgen forandrede Isaac meget; men den knækkede ham ikke. Den glade, tankeløse Gut, som han indtil nu havde været, blev fra denne Dag af en Mand, hvis Skuldre blev stærkere, fordi de havde løftet en tung Byrde, og hvis Øine blev mildere, fordi de havde grædt den gode Graad.

Fru Kammerherreinden var kommet fra Kjøbenhavn for at trøste sin Søn i den store Sorg. Men kunde hun sige ham noget, der dulmede en Smerte, saa dyb og oprindelig som Isaacs? Nei hun var ham tværtimod til Besvær, som hun sad der evig og altid vogtende paa ham med sine graa, fremmede Øine; og han glædede sig til, at hun vilde reise igjen og lade ham alene med sin Sorg. Det varede heller ikke længe, før hun mærkede, at hun slet intet havde at gjøre hos sin Søn. Men der var dog en Ting, som holdt hende tilbage; — en Ting, hun vilde spørge om, men som hun ikke kunde faa over sine Læber. Hun ventede bare paa en Anledning; og en Aften, da de sad sammen i Storstuen paa Mon Plaisir, kom denne ganske af sig selv. —

Digitized by Google

Lille Jan havde været inde og sagt Godnat; han havde gjort sin Reverentz for Isaac og kysset sin Bedstemoder paa Haanden; borte ved Døren havde han vendt sig og bukket endnu engang.

Isaac blev siddende og se efter ham. Lidt efter rystede han paa Hovedet og skjulte sit Ansigt i Haanden.

«Hvad er det, kjære Isaac? Hvad tænker du nu paa igjen?»

Isaac blev siddende som før. — «Drengen,» hulkede han, «hvad skal der blive af Drengen?»

Kammerherreinden løftede Hovedet; der gled et hastigt Blink henover Øinene.

Hun reiste sig halvt i Stolen, men betænkte sig, satte sig rolig ned igjen, rømmede sig og sagde: «Aa Drengen! Bryd dig ikke om ham! Han er et godt Barn; han faar du ikkun Glæde og Velsignelse af.»

«Men hvordan skal jeg kunne opdrage ham, der er mig saa helt forskjellig? Ak, kun en Moders Haand kunde have ledet ham frem. — Kun en Moders Haand» — — og nu hulkede han igjen.

Da reiste Kammerherreinden sig — og nu var der ingen Tvil mere i hendes Sjæl.

Digitized by Google

Hun gik hen til sin Søn, lagde Haanden forsigtig paa hans Skulder.

«Isaac!» sagde hun. Se paa mig! Hør, hvad jeg har at sige!»

Isaac saa op, tørrede sine Øine — lidt forundret over at møde det høitidelige Udtryk i Moderens Ansigt.

«Tør du overlade mig din Søn?» sagde hun.

Isaac taug; han stirrede forvirret paa hende, som han ikke endnu forstod, hvad hun mente. —

«Tilgiv mig,» fortsatte hun, «hvis jeg har saaret dine Sentiments. Men du har Ret i, hvad du sagde; Jan tiltrænger en Moders Haand — saa fin og tender, som han er. Og jeg elsker dette Barn af hele min Sjæl; jeg vil skjænke ham en Moders hele Ømhed — Isaac — giv mig dette Barn; jeg ved, det vil blive til Velsignelse for os alle.» — Hun talte heftig, hun bønfaldt; Isaac havde aldrig seet sin stive og ubevægelige Moder saaledes. Der suste en Sværm af Tanker gjennem hans Hoved; gav han lille Jan fra sig, havde han mistet ham for alle Tider. Og det var jo hans og Antoinettes Barn; — deres Kjød og Blod. Gav han dette Barn fra sig, vilde han staa ganske ene igjen uden noget Minde om Antoinette.

Digitized by Google

— Nei, nei han kunde ikke! — Og dog, — Tankerne fra før vendte tilbage: hvad ialverden skal der blive af Drengen? Han er en Fremmed i sin Faders Stue; han vil blive et lidet melankolsk og ulykkeligt Væsen, hvis han skal voxe op her, hvor alt er ham imod, medens han kun længes ned til Bedstemoder. Og han vil tilsidst hade sin Fader, som har spærret ham ude fra det Liv, han synes skabt til.

— Kanske alligevel. Kanske det blev det bedste. Kanske han engang vilde takke sin Fader, fordi han netop i denne Sorgens Tid havde vovet at tage dette Skridt. Kanske alligevel!

Han rakte Moderen sin Haand. «Tak,» sagde han. «Lad det blive saa. Du har Ret; lille Jan vil faa det bedre hos dig.»

Kammerherreinden tog sin Søns Hoved mellem begge sine Hænder og kyssede ham paa Panden. —

— Da lille Jan næste Morgen ved Frokosten erfarede denne nye Bestemmelse, blev han ganske bleg; men saa straalede det op i hans Øine, og han kastede sig om Halsen paa sin Bedstemoder og jublede: «Er det sandt? Er det sandt?»

Digitized by Google

Kammerherreinden hyssede paa ham, og han blev strax stille. — Han forstod, at han havde gjort noget galt; han pleiede heller aldrig at larme, men han var bleven saa ubeskrivelig glad. — Han stirrede paa sin Bedstemoder og paa sin Fader; — hun taug forlegen, han smilede forunderlig vemodig. Saa kom Faderen hen til ham, klappede ham paa Hovedet og sagde: «Gud velsigne dig, min Søn!»

Lille Jan forstod ingenting. Han saa hjælpeløst fra den ene til den anden, og der kom store Taarer i hans Øine. — Hans Fader gik ud af Stuen med langsomme Skridt; men da han var ude, trykkede hans Bedstemoder ham heftig til sit Bryst og kyssede ham mange Gange.

Saa var Isaac ganske alene tilbage.

Men da han havde sørget sig syg i Mon Plaisirs tomme Stuer, brød han en Dag overtvært, tog ind til Kontoret i Byen, hvor Feddersen nu havde styret alene i saa mange Maaneder.

Isaac satte sig tilrette i Jans Stol, og Feddersen maatte ind og give Rapport om, hvordan alt stod til. Og fra den Dag af var

Digitized by Google

Isaac den flittigste af alle dem, der sad paa Kontoret; i Begyndelsen kastede han sig over Arbeidet ene og alene for at jage de triste Tanker bort; men lidt efter lidt interesserede Forretningerne ham for sin egen Skyld; han blev ivrig; han var dristig og heldig; — og Heldet ansporede ham; Seehuusens Forretning blomstrede som aldrig før, medens den øvrige By laa nede i Døsighed og Tomhed.

Paa alle de andre Værfter stod Dørene laaste med svære Hængelaase; Skibsboderne var forfaldne og tomme, og tykke Nesler voxte lydløst op over de fordums Lastetomter.

Men paa Seehuusens Værft var der Liv og Trafik fra Morgen til Kvæld; der laa store Flaader udenfor Bryggerne, og de tusen Tømmerstokker ventede bare paa at hales iland af smaa iltre Hester. Der stod Skibe paa Bedding, og det klang lang Vei lystig af Hammer og Klubbe. Der kom Fiskerbaade i Sværme til Bryggen, og oppe fra Lofterne hørtes Saltepigernes Latter og Viser.

En vakker Dag fandt Isaac paa at male alle sine Boder ildrøde; og nu var Forskjellen endnu mere fremtrædende mellem Seehuusens lystige Værft og alle de andres tomme Lastepladse og raadnende Boder. —

Digitized by Google

— I denne Tid kom Jens Dam hjem med sin hollandske Kone. Isaac søgte ham strax, skjændte paa ham, fordi der var gaaet saamange Herrens Aar, siden han drog ud. Men nu skulde det blive anderledes; — vilde han have Emploi hos Isaac, maatte han bare sige fra. Han kunde blive, hvad han helst vilde være. — — — Men Jens var bleven saa underlig siden sidst. Der var kommet noget dvaskt og tungt over ham; han sad ligesom langt inde i et lummert Mørke, hvor han lidet hørte af det, Folk sagde til ham. Og naar han saa op, var det med to sløve rødkantede Dyreøine, der hævedes langsomt og sænkede sig træt ned i sit triste Mørke igjen.

Nei, han vilde ingen Plads have, Jens. Slet ikke. — Jamæn, hvad han da vilde tage sig til? Her var kleine Tider herhjemme, saa det var vanskeligt at finde Arbeide. — Det var det nok, svarede Jens; men han havde nu engang besluttet sig til dette, og saa fik det blive med det! — Og videre kom ikke Isaac. —

Han fik saavidt se et Glimt af Jens's Kone, Gidsken. Det var et Stasfruentimmer; lav og bred og frodig. Lav Pande og Æblekinder og en fast svulmende Mund. Øinene

Digitized by Google

sad og lo og spurgte hele Verden efter Morskab, og hun havde to tykke Fletter i en Krans om Hovedet. De var saa lyse som bleg, moden Hvede og gjorde hende uskyldig som en ung Pige.

«Nei, hvor nydelig hun var,» sagde Isaac, da hun var forsvunden.

Jens hævede Hovedet, der kom et ubeskriveligt tungt Drag om hans Mund, et Smil, der gjorde ondt lige ind i Hjertet. Der kom ogsaa noget ganske andet ind i de sløve Øine, et dulgt Blink, som af et fjernt Lyn gjennem blybrune Skyer. Bar det Bud fra et Uveir, som havde raset langt borte; — et Uveir, som pludselig kunde flamme op ganske nær en stille bælgmørk Nat og vælte Helvedes Ild op fra skjulte Dybder? —

— Isaac var ikke af dem, som lagde sig slige Indtryk paa Hjerte. Han snakkede videre om Forretninger, han drev paa med sit; men Jens taug stille eller svarede drævent nei. Saa gik Isaac sin Vei ganske overgivet, og nogen Tid efter hørte han, at Jens var bleven Nattevægter i Østerbyen.

Det var da en besynderlig Ide, tænkte Isaac, og da han den Dag kjørte hjem, tænkte han uvilkaarlig nærmere over den Forvandling,

Digitized by Google

som var foregaaet med Jens paa disse Aar. — Skulde der være noget iveien med hans Ægteskab? Men hvad havde egentlig Jens at klage over, som havde slig pen Kone? — Han kunde have faaet en, som var værre. — Ja, det maatte han se at faa Greie paa næste Gang, han traf Jens.

Men det varede længe, før han næste Gang traf Jens. Thi hvergang Isaac besøgte ham i det gamle Hus i Suppesmauet, laa Jens og sov. Han sov tungt, og man kunde ikke høre ham puste. Han saa ganske ud, som han var død.

Men Isaac fik sig alligevel en Samtale med Gidsken, og han fandt meget Behag i den forlokkende hollandske Kvinde. Der var noget fremmedartet ved hendes Skikkelse, som gjorde hende sjelden og skinnende. Hun klædte sig i brogede Livstykker og bar Silkeschawl om Skuldrene. Paa Hovedet havde hun en Nakkehue af Sølv behængt med lange kulørte Baand. — Der var i hendes Stemmes Klang noget kjærtegnende, og naar hun talte sagte, en egen Strubetone, der mindede om en Kat, der maler. Hendes Hals var bred og ganske rund, og et sort Fløielsbaand viste, hvor hvid den var.

Digitized by Google

En Gang imellem rørte Jens paa sig og slog Øinene op. Men han reiste sig ikke, skjønt han saa Isaac sidde der. Han sukkede bare og lukkede de sløve Øine og sov videre.

Digitized by Google

XVIII.

Det var en Dag tidlig paa Høsten; Isaac og Majoren havde været langt tilsjøs paa Alkejagt. Udover Eftermiddagen blev Majoren træt, og det blev bestemt, at de skulde reise hen til Gauleholmens Gjæstgiveri og overnatte der.

Det var mangfoldige Aar siden, Isaac havde været der sidst; men isandhed! der var ganske uforandret. Det lange gulmalede Hus laa ved sin skakke Brygge og skinnede med en Mængde smaa Ruder i Aftensolen. Over Døren dinglede Skiltet i sin rustne Stang, der maaske var bleven en Smule mere rusten og kroget end sidst.

Men Havnen var øde. Før havde der ofte ligget saa mange Fartøier, at man havde kunnet spadsere fra den ene Holme til den anden paa lutter Skibsdæk.

Digitized by Google

Nu laa der bare en svart Fanteskøite halvt skjult bag en Odde, og lidt længere ude stak et Vrag nogle svarte Ribben op over Vandskorpen.

Men gamle Rasmus Falk sad endnu i sin Dør og solede sig i den brunlide Høstsol. Og Puddelen laa under hans Lænestol; den var nu bleven saa affældig, at Krøllerne i dens Uld var gaaet ganske ud.

Majoren og Isaac steg op af Bryggetrappen, der var grøn og glat af Sjøslim. Langsomt dreiede Rasmus sit graa Hoved; han hørte, der kom fremmede, og med et umaadeligt Besvær stablede han sig op paa Benene. «Aa Herre Jeh!» stønnede han. «Aa Herre Jeh!» — Puddelen laa rolig under Stolen; den sov ikke, den gløttede nu og da paa sine smaa Øine; men den rørte sig ikke.

«Nei bare sid, bare sid, Hr. Falk,» raabte Isaac, «jeg er gammel kjendt her, saa jeg finder sagtens Veien. — Jeg er Isaac Seehuusen — Isaac Kapergast — De husker mig kanske igjen, Hr. Falk?»

Hr. Falk lod sig bare glide ned i sin Stol igjen. — «Aa?» sagde han, og Isaac gjentog sit Navn høiere; — men den gamle rystede bare paa sit mosede Hoved og lod Solen skinne

Digitized by Google

paa sig, mens han sank ind i sig selv og blev borte fra Verden.

I det samme blev der aabnet et Vindu ovenpaa og et bittelidet brunt Ansigt omgivet af kridhvide Blonder stirrede ivrig ned. —

«Aa nei, men er det ikke Isaac,» peb det ovenfra, «aa nei, det er jo sjelve Gossen;» — og da hun snakked svensk, husked Isaac Jomfru Lise igjen; hun talte altid svensk i høitidelige Stunder. Lidt efter kom hun vimsende nedad Trappen, væver som en Mus trods sine otti, — med smaa rynkede Hænder, som altid var paafærde — høit og lavt — og hvis Fingre var tynde og nervøse som Edderkoppeben.

«Aa — det var gaaet tilbage — tilbage — tilbage! Ingen Gjæster mer som i forna Dar! Ingen Kaptener i Skjænkestuen, ingen Flikker i Kjøkkenet — allenfals om Sommeren, — udover Høsten fik de stundom Brug for en eneste. — Nei, tilbage gik det med Gjæstgiveriet tiltrods for det gamle Privilegium. Om Herskaberne vilde tækkes med litet Mat? Vær saa god, stig paa — nei, helt ind i Grønstuen, — helt ind i Grønstuen, — det var ikke hver en Dag Isaac Kapergast kom til Gauleholmen.

De to Herrer tog Plads ved Vinduet i

Digitized by Google

Grønstuen, hvor der var en smuk Udsigt over Sundet — især naar Solen holdt paa at gaa ned, og det glitrede i Smaasjøen, saa Reflexerne gled i lyse, vævre Vover henover Stuens Gibsloft. — Jomfru Lise vimsede ud og ind og prækede løs efter mange Tiders Taushed. Alt skulde gjøres paa engang — Bordet skulde dækkes og Tallerkener vaskes og Ild gjøres op ude i Kjøkkenet, og samtidig skulde Majoren se de Falkers Adelsbrev; det var skrevet paa svensk, og Majoren forstod ikke et Muk af de gammeldagse Bogstaver, men Jomfru Lise kunde dem udenad og læste det op med sin mest høitidelige svenske Stemme.

Men imidlertid gik det ikke hurtig med Madlavningen; — og da de to Herrer var skrubsultne, tog de Sagen i sin egen Haand og gik rolig ud i Kjøkkenet, afsatte Jomfru Lise og lavede Maden selv. Alt naturligvis paa den galanteste Maade — især var Majoren utrættelig i sine Forsikringer om, at det ikke gik an for saa adelige Hænder at stelle med Gryder og Kopper.

Da de endelig havde sat sig tilbords og intet andet ønskede end at spise i Ro, blev Jomfru Lise staaende ved Bordet og præke; og de blev derfor himmelglade, da der kom

Digitized by Google

et andet Selskab nede fra Bryggen — ogsaa et Jagtselskab, der var ligesaa begjærlige efter Mad, som de selv havde været.

Baade Isaac og Majoren pustede ud, da endelig Jomfru Lise anbefalede sig med mange svenske Komplimenter og mange sirlige Knix.

Det andet Selskab blev anvist Plads i Sideværelset, som før havde været Skippernes Skjænkestue. Væggene var saa tynde, at man kunde høre tværsigjennem dem; især naar man talte saa høit som de derinde.

Imidlertid lod ikke Isaac og Majoren sig forstyrre; de spiste og drak langsomt og længe, og da der blev mørkt i Værelset, tændte de Lys; Isaac vidste sagtens Besked om, at der i gamle Dage havde ligget lange Talglys i Hjørneskabet, og da han saa efter, fandt han dem ganske paa samme Plads som dengang.

Da de nu havde spist, røgt en Pibe og drukket en Rumtoddy, vilde Majoren gaa og lægge sig. Han var saa søvnig, at han ikke længer kunde sidde opreist i Stolen.

«Ak ja,» klagede den svære Kjæmpe, — «man bliver gammel, man faar visse Paamindelser. — Godnat, min Dreng; jeg antager, du kommer til at slutte dig til de unge Mennesker derinde, naar Klokken bliver saa mange.» —

Digitized by Google

Selskabet ved Siden af var nu færdigt med sin Aftensmad; nogle af dem var gaaet ud for at spille Kort, men et Par blev igjen i Sideværelset, hvor de smaasnakkede sammen og fortalte hinanden Historier — mest galante Oplevelser, hvori Fortælleren altid spillede Hovedpersonen. De gjorde ingen Hemmelighed af det, de fortalte, nei, de blev mere og mere høirøstede og mere og mere intime, og Latteren mere og mere larmende. Saavidt Isaac kunde skjønne, var det Officerer, mest unge, men og-saa endel ældre, men disse lagde ingen Dæmper paa Munterheden, tværtimod! de gik foran og gjorde Historierne mere og mere vovede.

Der blev en liden Pause; man drak og ventede paa, hvad der vilde komme næste Gang. Saa var der en, som rømmede sig: «Ja,» sagde Stemmen, der var dæmpet og lidt snøvlende, som om den tilhyllede Ordene i et mystisk lokkende Slør. «Ja, der kan fortælles meget — derudefra — fra den store Verden, hvor Kvinden er ligesaa lokkende som villig. Men hvis jeg vilde fortælle Jer min Historie, vilde I ikke tro den.»

«Det er rigtig, Hr. Kaptein! Lad os faa en af de berømte — —»

Digitized by Google

«Nei, mine Herrer, I vilde neppe tro, at et saadant Eventyr kan opleves under vor nordlige Himmel. Ak, det staar for min Erindring saa smukt som et af Boccacios glødende Digte. Og saa er det dog gaaet for sig her, mine Herrer, i dette Land af fattige Bønder, i denne Egn, mine Herrer, nær ved dette Sted, hvor vi nu sidder.» —

Kapteinen stansede; — der var blevet ganske stille derinde; man kunde tydelig forstaa, at Forventningerne var spændte; — saa kom endelig den magelige og dæmpede Stemme igjen.

«Og ikke sandt, mine Herrer, vi er Officerer og vi er Kavalerer; — vi møder Kvinder, smukke Kvinder. Man lokker og lader sig lokke. Og dog — naar man er blevet i min Alder; — man er ikke længer ung — ialfald ikke saa ung som da. — — Man er Familiefader, man har faaet Samvittighed, — kort sagt: der er ikke mange af disse Ungdommens Erindringer, jeg giver meget for. Der følger saamegen Sorg og saamegen Uskjønhed med disse Erindringer; — jeg forsikrer Jer, mine Herrer Officerer, jeg vilde idag helst ønske, at jeg havde undværet alle mine Oplevelser. Alle — undtagen en eneste en, og det er denne, jeg vil fortælle. —

Digitized by Google

Pludselig kom den, pludselig forsvandt den. Det hele var som en vidunderlig Aabenbaring — saa jeg ofte maa spørge mig selv: mon det ikke var en Drøm! Men, mine Herrer, det var ingen Drøm, — det var det voldsomste, jeg har levet; — det var Ild, mine Herrer — ah! det var Flammer!»

Atter taug han, en liden Kunstpause, der gjorde Tilhørerne endnu mere nysgjerrige, og en af dem sagde: «Nu — til Sagen — Hr. Kaptein! De bliver jo helt poetisk!»

«Hvad jeg skal fortælle,» begyndte den anden, «ligger langt tilbage i Tiden, mange Aar; jeg var ung Løitnant, temmelig uerfaren, men saa meget desbedre. Erfaringen gjør Menneskene mindre modtagelige; selv de smukkeste Situationer forekommer den erfarne banale; thi man kan sammenligne med noget, der er skeet før, man kan beregne, hvordan hver Situation vil falde ud; — man har en Hjerne, som er kold og som lytter til Hjertets Slag. — Men dengang var jeg uerfaren og modtagelig for alt godt og skjønt. — Vi kom seilende langs Kysten, — etpar Dage blev vi liggende i Byen her ved; der blev holdt etpar Selskaber — jeg husker ikke hos hvem; men en Eftermiddag kom der nogle unge Mennesker og

Digitized by Google

inviterede mig ud paa en Jagttur. Nu har jeg altid havt stor Glæde af Jagt, men i min Stilling havde jeg havt saa liden Anledning til at dyrke Sporten, at jeg nu med Glæde tog med. Mine Kammerater — jeg husker ikke, hvem de var, men de var nogle kjedsommelige Personer, nogle smaa Kjøbmænd eller lignende, som jeg snart smuttede fra. Jeg streifede paa egen Haand ind i Skoven. Kort at fortælle: jeg fór vild; jeg gik en Times Tid omkring uden Maal og Med, — nød Naturen; thi der var ikke Spor af Vildt.

Pludselig stod jeg ligeoverfor hende — den unge Kvinde.

Naa, — jeg ser, I smiler! — jeg hører der mumles et lidet vantro: haha! Jeg forstaar, I vil sige: Hør nu paa Kapteinen og hans romantiske Oplevelser! — Ja, I maa virkelig saa sige; — naar jeg sidder her og skal fortælle, da synes jeg selv, det hele lyder ganske usandsynligt.

Men har ikke enhver af Jer i Livet stødt paa det samme — Eventyret, som faldt ned fra Stjernerne og forsvandt, da Solen randt? Det som staar og glimrer saa besynderligt blandt Eders øvrige Erindringer, netop fordi

Digitized by Google

det ikke er voxet ud af samme Rod som de andre, men er ganske fremmed og uafhængigt af alt, der heder Hverdagens Liv?

Jeg siger Dem, mine Herrer: midt derude paa Fjeldmarken — midt i den brune, blomstrende Lyng, staar der foran mig en Kvinde, ung, høi, sterk — — blændende! — Ak, hvorfor forsøger jeg at beskrive hende med tomme Ord; — jeg erindrer slet ikke, hvordan hun egentlig saa ud; det eneste, jeg husker nøie, er det brune Modermærke paa hendes høire Skulder, thi det gjorde mig halvt vanvittig — det maatte kysses væk! — Men jeg tror neppe, jeg havde kjendt hendes Ansigt igjen næste Dag; jeg saa det jo kun i en stor Rus. Og dog føler jeg hende i dette Øieblik ganske nær — som en hed Strøm gjennem mit Blod.

Hvordan det gik? — Ja, hvordan, hvordan? Vi stod og stirrede paa hinanden, først forundrede, men saa fik Øinene rigtig Tag, og de slap ikke hinanden hele Tiden; de viklede sine Blikke tæt sammen. Vi snakkede vist nogle ligegyldige Ord; vi kom tæt sammen og drak os øre af hinandens stille Blikke, og jeg ved om ingenting, førend jeg havde hendes Læber mod mine. Oh, disse nøgne Læber, der dirrede af Glød, og disse Kvindearme, —

Digitized by Google

jeg ved, hvor de var panthersmidige! Jeg ved det nok; thi vi kjæmpede! Har I nogensinde kjæmpet med en stærk Kvinde, som vil beseires? Har I seet dette døende Blik, naar hun synker overvældet i Eders Arme?

Vi gik nedover sammen, — der kom en Sti, der kom en Vei, vi gik Stien og Veien, og vi kom til et stort, pragtfuldt Hus. Der var Heste, Vogne, Tjenere. Alle Folk, vi traf, hilste den Kvinde, jeg havde mødt, hilste hende ærbødig som en Herskerinde. — Jeg gik i en Drøm — ind i en stor, hvid Sal. Der blev dækket til os to — vi spiste og drak ædel Vin. — Nei, hvad mere skal jeg vel fortælle?»

«Videre, videre!» lød det fra alle Tilhørerne.

Nu dæmpedes Stemmen; — det blev bare en uforstaaelig Hvisken, — men nu og da blev der leet kort og paa en egen graadig Maade. Mere! Mere! Og Latteren kom igjen, snart lysten og knæggende, — — pludselig i et stort, hikstende Kor.

Saa hævede Stemmen sig atter: «Men hele Natten gik de fordømte Tjenestefolk og lurede — og om Morgenen, da jeg skulde smutte bort, havde de Bæster sluppet Hundene

Digitized by Google

løs — de rendte i Hælene paa mig; — men i samme Øieblik hørte jeg hendes Stemme. Hun stod ganske rolig i Døren og kaldte Dyrene tilbage. Den store, deilige Kvinde! Ja, mine Herrer, jeg ser hende for mig i dette Øieblik, og mit Blod begynder atter at bruse. Jeg forsikrer Jer, der var noget over hendes mægtige Skikkelse, noget, der bød hele Verden Trods; og hendes Gang var langsom og hensynsløs, som om hun kunde se Alverdens Love trædes overende og Hjerter knuses uden at flytte sin ligegyldige Fod. — Og der kunde undertiden komme en prægtig Vilhed over hende — aa, jeg ser hendes svære, lodne Haar og hendes blinkende Øine! — Jeg ser Morgenlyset dæmre henover den stærke Skikkelse i den hvide Dragt — hun stod midt i Værelset; og med ét tænkte jeg: slig saa Judith ud, da hun dræbte Holofernes; — i det samme vendte hun sig, og der faldt et svagt Morgenlys henover den halvaabne Mund, de brede hvide Tænder. Ah! det saa ud, som om hun smilte, og det Smil! Ah! det Smil isned mig fra Hoved til Fod.

Mærkværdige Kvinde! Jeg ved endnu ikke, hvem hun var, hvorfra hun var; thi jeg tror, hun maatte være langt borte fra, saa fremmed var

Digitized by Google

hun i sin Voldsomhed. Jeg reiste næste Dag, nævnte hende ikke til nogen og kom aldrig mere igjen. Hørte aldrig fra hende eller om hende. Jeg vil heller aldrig efterspore det; nei, dette Minde skal staa i min Erindring urørt, uforstaaeligt i al sin tillokkende Hemmelighedsfuldhed.» — —

— — Da Rasmus Falk den Aften kom for at slukke, sad der en besynderlig sammensunken Skikkelse inde i Grønstuen. — Talglyset paa Bordet foran ham var næsten brændt ned; der var bare en liden Praas igjen — med en lang rød Tande op af den spæde Flamme. — Rasmus kjendte ikke ham, som sad der; han var graa i Ansigtet, Munden var ganske skak, og egentlig saa han løierlig ud. Kanske han var fuld; — Rasmus labbede hen og tog ham i Skulderen. — «Gysj! Gysj! Læg sig naa! Gysj! Gysj!»

Manden saa paa Rasmus med slige forvildede Øine; saa rystede han paa Hovedet. «Nei,» mumled han. «Gaa bare!»

Men Rasmus, som nu blev rent sikker i sin Sag, begyndte at trække og hale i Manden; — han var jo vant til at følge drukne Folk op paa sine Værelser.

Men med en Gang stod Manden ret op — ædru og stærk, — og han tog Flasken og

Digitized by Google

singlede den i Væggen, og Muggen og blak den i Ruderne, og Brættet og Glasset og Skaalerne, og han skreg dertil som et forskrækkeligt Dyr.

Da trinsede Rasmus forskrækket ud og holdt paa Døren; saa blev alt stille, ganske stille, ganske blikkende stille; — en hørte Sjødraget risle og suge nedenunder Gulvet; — nu og da kom der et fælt Støn fra Fremmedkaren, et Støn som fra en, der ligger i svære Smerter.

Rasmus blev staaende der, til han saa det svage Lysblaf, som seg ud af Nøglehullet, slukne, for da vidste han, at Talgpraasen var brændt ud, saa at Galningen ikke kunde gjøre noget galt med Varmen.

Han lagde Øret til Dørsprækken og lyttede; — nu hørte han en egen Knur, som vrede Ord, der bobler frem gjennem sammenbidte Tænder.

— Men nu var der ganske mørkt derinde; og vilde Manden sidde der i Mørket og knurre, saa gjerne for Rasmus. Han slæbte sig henover Gangen, fandt sin Puddel, og de to udslukte Liv labbede langsomt op ad Trappen. «Aa Herre Jeh! Aa Herre Jeh!»

— —

Digitized by Google

XIX.

Der er enkelte Stunder i et Menneskes Liv, som ikke synes at tage Ende, og hvis Timer kan martre Sjælen, saa man ikke forstaar, hvordan man skal kunne leve videre.

Disse Timer glemmes aldrig. De bliver staaende inde i Erindringen som dybe Saar, der bryder op og brænder ved den mindste Anledning.

Der kan gaa ti gode Aar rolig som en skinnende Flod mellem Sommerens rige Marker. — Men naar Braastupet kommer; hvor er da Gjenskinnet af de mange Aars Lykke? I den Stund glemmes de tusinde lyse Dage, og Kvalen æser kun saa meget dybere ned i det Sind, der i Lykkens Tid har bevaret sin Tillid og Tro. —

— Den arme, brave Taabe Isaac! Hvordan skulde han kunne fatte, hvad der var

Digitized by Google

hændt? Han havde ganske vist gjort nogle Sidespring i Slyngelalderen; men i Grunden var han dog et gjennem borgerligt og skikkeligt Hverdagsmenneske. En af disse mangfoldige, der anskuer Livet som et Plag med Rette og Vrange, og som bliver fornærmede, naar nogen paastaar, at der findes Løngange i Sjælen, som de ikke kjender, eller som de ialfald ikke vil høre Tale om. — Var nogen før i Tiden kommet til Isaac og havde snakket om dette, vilde han svaret med en glad Latter: «Aa, gaa til Hekkenfjeld med det Utøi!» —

— Men nu, da Isaac forstod, at det var Antoinette, Kapteinen havde mødt, — nu var det, som Dybet aabnede sig om ham paa alle Kanter, og som han pludselig saa, at han havde levet hele sit Liv mellem lutter Fiender.

Og alle de gode Minder, — nu skulde de alle gaa en Smertens Gang forbi hans onde, mistroiske Øine. — Saa bundløs som hans Tillid før før havde været, saa bundløs blev nu hans Tvivl; og lidt efter lidt var det ikke andet end Skjændsel paa Skjændsel altsammen. —

— Da Isaac kom hjem fra Jagtturen, stængte han sig inde i mange Døgn. Han sad med Hovedet i sine Hænder, — eller han

Digitized by Google

jagedes frem og tilbage i Værelset — martret af de Billeder, han selv fremmanede.

Antoinette! Antoinette!

Han saa for sig hele den Dag, da han var kommen hjem fra sin Tur — intet anende; han saa Jørg Melkemands medlidende Mine — Tjenerne udenfor Huset, — deres alvorlige, tause Ansigter; — han forstod deres fornærmelige Trods mod hende; han forstod, hvorfor de vovede — —

Og han følte hendes Kys; — ah, han krympede sig i Smerte og Skam! Og rundt om dem var Ansigterne lige tause, lige alvorlige, — — haha, hvor det forresten lignede hende at spille det høie Spil, at svare paa deres Trods med saa farlig en Foragt — at ægge dem til det yderste: lad mig se, om I tør vove at sige, hvad I ved!

Og siden efter — da han og hun var bleven alene; — aa, han huskede hendes ømme Ord, hendes lidenskabelige Hengivelse, — — — hun, der endnu var varm efter en andens Favntag! —

Der kom lidt efter lidt over ham en Trang til Hævn; — alt, hvad hun havde givet ham af Ungdoms Elskov, det skulde nu dyppes i skammelige Tanker, som hun ingen Stund i

Digitized by Google

deres Samliv havde øvet andet end Skjændsel. — Hvad gjorde det, at han rev sit Hjerte istykker?

Frem med hver stille Stund, frem med hvert godt Smil, naar Øinene uvilkaarlig mødtes: «Haha, min smukke Frue! Anstræng dig ikke! Dine Læber vækker almindelig Opsigt, man beskriver, hvordan du kysser, og Modermærket paa din Skulder er ikke længer din og min Hemmelighed.»

Men naar alt var flyttet ud af hans Hjerte og overdænget af smertelig Haan, da kunde der vaagne en haard Livstrods i ham igjen: «Ryst af dig det hele og begrav det med hende, der er begravet. For Pokker, der er andet at gjøre end at tænke paa det døde Fruentimmer.»

Og han reiste til Byen, gik paa sit Kontor, hvor Feddersen og hans øvrige Folk holdt paa at falde af Stolene ved at se ham igjen — saa overdreven munter, saa larmende rastløs — at alle blev alvorlige og rystede paa sine Hoveder og troede ham ikke.

Han satte sig i sine Fædres Stol — læste Breve og skrev Breve, afsluttede Kontrakter i Hyt og Veir — rumsterede som en Storm ude og inde.

Digitized by Google

Men pludselig kunde der komme en sagte Stemme tæt ved hans Øre: «Antoinette!» ømt og vemodigt som i gamle Dage.

«Antoinette! Antoinette!» — — og der piblede Taarer frem, og han brast sønderknust sammen over sit Arbeide.

Men saa skurrede den igjen i hans Øre — denne afskyelige Latter, han havde hørt hin Nat paa Gauleholmen. Denne Latter, som klædte hende nøgen som en Skjøge, denne Latter, som bragte Taarerne til at fryse bort og hans Tænder til at knase sammen.

Han reiste sig stivt op; — i de Øieblikke var det, som han kunde kjende, hvordan Blodet om hans Hjerte langsomt stivnede.

I den Tid, som nu kom, gik hans Liv fra den ene Yderlighed til den anden. Snart arbeidede han paa sit Kontor — rastløst og uvittig; snart trak han sig tilbage paa Mon Plaisir, hvor han i mange Dage kunde gaa omkring uden at tale med nogen. Men naar ogsaa Ensomheden skræmte ham, naar de store Sale stod og stirrede paa ham med gamle Minders Sorg, da kjørte han i Storm ind til

Digitized by Google

Byen, — han kjørte selv, — han sad paa Kuskebukken og piskede løs, saa Jørg Melkemand troede, Mennesket var fra Forstanden. Og naar de naaede Byen, var Hestene drivende vaade og halvveis sprængte.

Naar Isaac slig en Kvæld dukkede op i Byens Klub, da hævede der sig et Fryderaab fra de faa Dagdrivere, som sad ved Bægeret og halvsov. Alle Lys tændtes, Ilbud skikkedes omkring for at hente Mennesker, lystige Mennesker, Svirebrødre. Og Mad maatte der til, og Vin — Mængder af Vin. — —

Sligt et Gilde kunde vare i flere Døgn — uafbrudt. De faldne Kjæmper blev baaret ud i «Vomatoriet», — eller de blev lagte paa en Sofa i Sideværelset, og naar de vaagnede, kunde de æde og drikke paany.

Men Isaac syntes utrættelig i sin Udskeielse; — først naar han følte sig saa ganske og aldeles dødstræt, — at han syntes, han maatte kunne sove uden Drømme i lange Tider, da kjørte Jørgen Lauritz frem med de brune.

De skinnende Drukkenbolte fulgte sin Vært til Vogns med Hurraraab og mange andre Æresbevisninger. Men naar han saa de fede, vrælende Ansigter, kunde der grøsse

Digitized by Google

en dyb Væmmelse gjennem ham; — han lukkede Øinene. — Kjør, Jørgen Lauritz! —

Efter hvert sligt Bybesøg overvældedes han af en Menneskelede, der sænkede hans Sind i mørke Dyb. Dernede var en egen dunkel Stilhed; der var intet Haab mere, ingen Drøm, ingen Smerter.

Midt under saadant Bybesøg havde han en Dag taget en Kjøretur med to af sine Kamerater. De var lidt øre alle tre, lo og talte høit, uagtet det var tidligt paa Eftermiddagen, og der var mange Mennesker ude og spadserede. Engang hilste en af Vennerne paa en Kvindeperson, et ungt, vakkert Menneske — et smilende, rødmusset Ansigt, som bød hele Verden til Glæde.

Hvor havde Isaac seet hende før? — «Nei — kjendte han virkelig ikke hende,» raabte de to. «Hoho! hun var en lystig en — og en deilig en, aah! en deilig en — Hollænder-Gidsken — Konen til Nattevægteren i Østerbyen. — - - Hende kjendte de begge. De kunde fortælle! Hohoho!»

Isaac kunde have slaaet Manden i hans Fjæs; — det var den samme Latter, som han engang før havde hørt — den samme forbandede Latter!

Digitized by Google

Hollænder-Gidsken! Nu forstod han sin arme Ven Jens! Hun var en lystig en — og en deilig en, hoho; en deilig en! — —

«Saa hold da op med dit Brøl, din Abekat. Du har da ogsaa en Latter som den skinbarlige Satan!» —

— De to Kamerater kunde ikke forstaa, hvorfor Isaac pludselig sad i Vognen dirrende graa i Ansigtet, med Øine, som gnistrede. De to blev naturligvis strax stille; de skottede forlegent hen til hinanden. Man maatte jo holde gode Miner med Værten; — især en saadan Vært, som ødslede i den Grad! Og saa maatte man jo finde sig i noget af hvert, naar det gjaldt Isaac Kapergast — den Bøffel. —

— — Samme Nat gik Isaac bort fra Drikkebordet, uden at nogen mærkede det. Han sneg sig stille ud i Gangen og trak sin Pels paa. En Mand, der kom ravende fra Vomatoriet, hikkede forbauset og forsøgte at spørge om noget, men før han havde lagt sin bløde Tunge i de rette Folder, var Isaac ude af Døren, og den fulde Mand slog flere Gange misbilligende ud med Haanden, indtil han blev overfaldt af et saa heftigt Latteranfald, at han maatte holde sig i et Par Hatteknagger for ikke at ramle overende. —

Digitized by Google

Udenfor var det stjerneklart og Barfrost. Paa et Hjørne hang der endnu en Lygte og brændte; men den lyste ikke mere end en Glo.

Der kom nogle Damer fra Selskab; deres Terne havde en stor Lanterne med; — Isaac gik helt under Husvæggen paa den anden Side for ikke at blive kjendt. Han kom forbi Bryggerne; — der var Lys og Leven inde fra de smaa svarte Rottehuller, hvor Byens Slusker samledes om Nætterne til Drik og Dobbel.

Der laa hans Fædrenehjem, øde og forladt med fem og tyve lukkede Vinduesskodder. — Han gik forbi uden at se derhen, dreiede over Torvet og forsvandt ind i Smugene bag Vindmøllen. — Der gik han langsommere afsted og speidede, som om han søgte nogen. Tilsidst stod han ved det Hjørne, der førte ned i Suppesmauet.

Han saa sig forsigtig om; — jo, der blinkede et lidet Lys — og der sad et Menneske — paa en Kjælderlem, som sprang midt ud i Smuget. Isaac nærmede sig Skikkelsen — der stod en Stang lænet op mod Væggen — det var en Morgenstjerne. — —

— — Paa denne Kjælderlem sad Vægteren Jens Dam hver Nat. I alskens Veir sad

Digitized by Google

han der og krøb sammen i sin svære Frakke. Men han sov ikke; hørtes der en Lyd, dreiede han Hovedet hastig, først hen til Hjørnet, saa henimod Bunden af Smuget, hvor Madam Dams gamle Hus laa. For hver Time tog han sig en liden Tur nedad Gaden, nogle Skridt op og nogle Skridt ned; men han tabte aldrig Indgangen til Smuget af Syne, og naar han havde raabt Klokkeslettet ud over Staden med sin hæse Røst, vendte han igjen tilbage til sin Kjælderlem.

— Da Isaac kom hen til Vægteren, sad denne urørlig som før, men der stod to gule, smaa Øine og lyste i hans Ansigt. Han saa ud over en uhyre lodden Skovkat, der sad og samlede Kræfter til Sprang.

«Godaften, Jens.» —

«Aa — er det bare dæ,» svarede Jens, og det stikkende Lys i hans Øine forsvandt. Halsen gled atter ned i Frakken, omtrent som en Snegle, der trækker Hovedet ind i sit Hus. — Isaac begyndte at snakke med ham, forsigtig og hverdagslig — om ligegyldige Ting, — om gamle Dage — om gamle Madam Dam, som var død — om Huset hendes, som laa deroppe, og hvor de to havde havt saa mangen god Stund.

Digitized by Google

«Du skulde se lidt oftere ind til mig, Jens,» sagde Isaac. «Nu jeg er alene, er det ofte langsomt om Dagene.»

«Og det tror du, jeg kunde komme mig til,» sagde Jens, og det var det første, han endnu havde sagt, siden Isaac var kommet. «Nei pøh! Nei pøh!»

«Hvorfor kan du ikke komme dig til det, da,» spurgte Isaac.

«Aa, en maa gaa her og vogte! En maa gaa her og vogte!»

«Men om Dagen, Jens — da har du jo ingenting at vogte.»

Da lo Jens. Det var en rigtig styg Latter, han lo, og da Isaac saa paa ham, var det der igjen, dette Blink i Øinene. «Ingenting at vogte! Haa nei, en skulde jo tro saa, en skulde jo tro saa.» Han reiste sig op, tog Lygten; — «nu slog Klokken et,» sagde han, «jeg maa bare ud og gaule.»

Da Jens havde «gaulet», gik de et Par Skridt i Taushed. — «Er det hende deroppe?» spurgte Isaac pludselig. Han turde ikke se paa sin Ven; — han vidste ikke, hvorfor han absolut vilde faa Rede paa dette med Gidsken, hvorfor han absolut vilde røre ved den andens Smerte; men det var som en sygelig Lyst,

Digitized by Google

der havde betaget ham, en sygelig Lyst efter at se andre krympe sig i den samme Kval, som pinte ham selv.

Jens svarede ikke, og Isaac tænkte ved sig selv: «Ser du nu paa ham, da tør du ikke spørge mere — du har ikke Hjerte til det.» Men siges skulde det! Han sænkede Øinene og hviskede fort: «Er det Gidsken, som gjør dig Sorg?»

Jens rømmede sig; — og han svarede dumpt og dybt nede: «Har du hørt noget om det?» —

«Ja,» svarede Isaac. «Det har jeg sandelig!» Og den sygelige Lyst jagede ham videre. «Folk rundt i Byen har fortalt mig det. Det er rigtig sørgeligt for dig, kjære Jens. At slig en brav Kar som du skulde faa sligt et Skarns Fruentimmer.»

Isaac saa paa ham, mens han sagde alt dette; og i det svage Skjær fra Lygten lagde han Mærke til, hvordan det skalv om hans Øine. De var med et blevet store og haabløse. Og Isaac talte videre. Snart roste han Jens og dadlede Gidsken; — snart beklagede han Jens med oprigtig Harme og udbredte sig om, hvor meget bedre Skjæbne han egentlig havde været værd. — Og Jens, der ikke var vant til et

Digitized by Google

godt Ord, han blev blødere og blødere — og ulykkeligere og ulykkeligere, indtil der trillede to tunge, bittert sammensparede Taarer fra hans Øine. —

Da følte Isaac sig tilfreds, og nu taug han en Stund. Lidt efter sagde Jens langsomt de Ord: «Aa ja! Aa ja! En faar nok gaa hernede, om saa Jorden brænder under Fødderne paa en!»

— De var naaet tilbage til Kjælderlemmen. Jens lænede Morgenstjernen tilbage mod Væggen og satte Lygten paa en Sten, som stak op af den vaade Jord. Denne flade Sten havde Jens selv lagt der, og han satte Lygten paa den hver Nat, forat den ikke skulde blive tilsølet i Bunden.

Isaac trak en Brændevinsflaske op af Lommen, tog en Slurk og gav den til Jens, som ogsaa tog en Slurk. Saa satte de sig begge paa Kjælderlemmen, og de blev siddende der flere Timer. Isaac spurgte. Han spurgte om alt, han grov i det intimeste; — og Jens ømmede sig mangen Gang, men det var nu alligevel godt at faa snakke med Isaac om dette. Ja, Isaac var hans Ven, og det havde han altid været; og Vorherre maatte velsigne ham, fordi han var kommet her ikvæld,

Digitized by Google

og fordi han sad og trøsted slig en arm Stakkar, som Jens nu var bleven. —

— Da Isaac gik tilbage til sit Selskab, følte han sig nærmest opbygget — som en, der har gjort en saare god Gjerning. — Han sukkede dybt og lovede sig selv, at han skulde tale den syndige Kvinde tilrette; — og da han var langt nede i Gaden, fik han saa ondt af Jens, at han maatte liste sig op igjen for at se paa ham.

Jo, der sad han endnu — sammensunken i sin svære Kavai. Hovedet var faldt lidt tilside og støttede sig mod Gadetrappens haarde Jernrækværk, og de forfrosne Hænder havde han stukket dybt ind paa sit varme Bryst. —

Ak, Jens Dam; — og Isaac fik Taarer i Øinene, da han gik nedover Gaden og tænkte paa, hvor ilde Livet havde handlet imod dem begge.

Men da han kom i Klubbens høie, lyse Værelser og saa de sidste Menneskerester spredte rundt paa Stole og Sofaer, da blev han grebet af et ligefrem glimrende Humør. Han forlangte en Flaske skummende Vin og sang med sin forfærdelige Stemme en Sang, der skildrede Livets Usselhed og Elskovs Omskiftelser, men hvis Vers alle endte med følgende Omkvæd:

Digitized by Google

Thi klage du ei i din usselig' Stand,
men tak heller Skabningens Herre:
Den Vin, som du drikker, er bedre end Vand,
og mange end dig har det værre.

Denne Vise bragte en Smule Liv i de slumrende Kadavere, især syntes Omkvædet at begeistre Forsamlingen. Thi uagtet de ikke havde Kraft til at løfte Øienlaagene helt op, svingede de dog Bægrene og stemte i de ligesaa filosofiske som trøsterige Ord:

Den Vin, som du drikker, er bedre end Vand,
og mange end dig har det værre.

Da Isaac fik summet sig lidt den næste Dag, dukkede hans moralske Indignation endnu stærkere frem, end den havde gjort sidste Nat. Og hans Forsæt stod fast, endnu samme Eftermiddag vilde han gaa op til Jens's lastefulde Kone og tale hende tilrette. Udover Dagen steg hans Alvor og hans Vrede, og han tænkte meget paa, hvad han skulde sige til hende. Mild vilde han ikke blive mod hende; han vilde tugte hende med strænge Ord; — og jo flere strænge Ord han fandt ud, des mere fik han den behagelige, nidkjære Følelse, som

Digitized by Google

altid besjæler det hæderlige Menneske, der gjør sin Pligt.

I Skumringen gik han op i Suppesmauet, aabnede Madam Dams gamle, skrobelige Gaardsport og glædede sig, da han saa det lyse paa Skorstenen i Kjøkkenet. Han bankede paa Bislagdoren; der lød unge, raske Skridt indenfra, — et lystigt Kvindenyn — og Doren reves op af Gidsken. Hun blev yderst overrasket ved at se Isaac, — hun ventede sagtens en anden, tænkte han, og hans Alvor blev endnu dybere.

«Ah, ser man, — det kan kaldes en Overraskelse! Hr. Seehuusen! Vær saa artig! Tag Plads, Hr. Seehuusen! Nei, den Stol er bedst; sæt Jer i d e n Stol.» —

Isaac satte sig taus, saa tungt paa hende og sukkede.

«Er det maaske Jens, Hr. Seehuusen søger — han er allerede gaaet,» sagde hun lidt forlegen, da hun skimtede Isaacs vrede Mine.

«Det er Jer selv, jeg søger, Madam. Jeg ønsker at tale et alvorligt Ord med Jer, Madam Dam.»

Gidsken havde tændt et Talglys ved Skorstensilden; hun skulde netop sætte det

Digitized by Google

hen paa Bordet, men blev nu staaende ganske himmelfalden af Forbauselse.

«Med mig?» Men saa lyste der et fortryllende Smil op over hendes Ansigt, de blaa Øine skjød tusen muntre Straaler — «hvad mon det kan være, Hr. Seehuusen har at sige en stakkels Kone som mig?»

«Sæt Jer,» sagde Isaac.

Hun satte sig ligeoverfor ham, lydig med nedslagne Øine og Hænderne i Skjødet. Man kunde ikke se et yndigere og uskyldigere Syn end denne unge Kvinde. — Isaac vaklede et Øieblik — kunde det dog være muligt?. Men al hans Bitterhed kom ham til Hjælp; — aha! han kjendte sagtens Kvindernes Forstillelseskunst! —

Isaac begyndte at tale. Han talte om hendes skjændige Bedrageri, han sagde, at unge Herrer nævnte hendes Navn paa en uhøvisk Maade, som gjorde den arme Jens til Latter for hele Byen. Han talte begeistret om Jens's ædle Sind og trofaste Karakter, om al den Sorg, hun skar i hans blode Hjerte, — ja, han talte, saa han rev sig selv ganske med og troede sikkert, at ingen Kvinde — hun være noksaa lastefuld — kunde staa sig mod en saadan Veltalenhed. —

Digitized by Google

Men da han var udtømt, da han havde revset og tordnet, og formanet og bedt, — da saa hun op paa ham, — — og hendes Ansigt havde ikke forandret sig det mindste. — Det samme fortryllende Smil om den unge og friske Mund, de samme blaa Øine med tusen muntre Straaler, — — og før han vidste Ordet af det, var hun sprunget op fra sin Stol, havde slynget sine Arme om hans Hals og kysset ham midt paa Munden.

Han reiste sig — forfærdet, forarget og en Smule slukøret, — rystede hende af sig og sagde: «Men — hvad ialverden vil I? Hvad er det, I finder paa?»

Smilet veg ikke fra hendes Ansigt, og med den uskyldigste Mine sagde hun: «Ja — det er sandt, det I siger, — slig er jeg nu engang! Men hvad kan jeg for det? Jens er nu anderledes, det stakkels Skind; jeg er munter og livsglad, og jeg synes om, naar de unge Herrer finder mig smuk og fornøielig. Men hvad kan jeg for det? Forresten» — — nu slog hun igjen op den hjertelige Latter — «jeg havde aldrig troet, at Hr. Seehuusen var saa alvorlig og saa stræng. Jeg har stundom seet Jer paa Gaden og fundet, at I var

Digitized by Google

saa prægtig at se til. I har en Figur som en af vore egne Hollændere. Ak ja, heroppe i Norge er alle saa bedrøvelige. I Amsterdam er vi ganske anderledes; — der støder ingen en ung Kone fra sig, fordi hun kysser ham.»

Isaac var aldeles maalbunden; han ledte efter Ord, han ledte efter sin Harme, — men han kunde ikke finde Tonen igjen; — denne hendes ligeglade Lystighed og lette Ironi havde gjort ham ganske og aldeles usikker.

Og imens havde hun nærmet sig ham, stukket sin faste, stærke Haand ind i hans, og hun sagde med sin underlige, hviskende Strubestemme: «Hvorfor kan vi ialfald ikke være gode Venner?» Og nu smøg hun sig op til ham — og hans Læber kunde ikke mere vige for dette Kys, der var som Fyr og Flamme.

Men med en sidste Anstrængelse rev han sig løs; — nei, dette maatte ikke ske! Han gik hurtig ud af Døren — men efter sig hørte han hendes blide, uskyldige Stemme: «Farvel, Hr. Seehuusen! Velkommen snart igjen!» —

— Først da han var kommen langt ud paa Veien til Mon Plaisir, blev han sig selv

Digitized by Google

igjen. Og lidt efter lidt vendte Harmen tilbage; — men nu ikke alene Harmen paa Jens's Vegne, men ogsaa paa sine egne. Der er ingen Rolle i den vide Verden, som en uerfaren og usikker Mand finder saa vanskelig at spille med Værdighed som den at være Josef. — Ja, det ærgrede Isaac indtil Raseri, at hun paa denne forsmædelige Maade havde jaget ham paa Dør med samt alle hans Straffeprækener. — Og da Harmen og Ærgrelsen havde raset en Stund i hans Sind, kom hans egen gamle Bedrøvelse igjen; men besynderlig nok! nu var ligesom den yderste Braad brudt af Sorgen. Han vilde selvfølgelig ikke tilstaa dette for sig selv; men der var kommen Pathos over hans Smerte, den var begyndt at deklamere, den havde grundet sig op i et mere alment Kvindehad. — Antoinette raadede ikke mere alene i hans Sind, nu stod Gidsken der ogsaa i sin bundløse Fordærvelse — og dog smilende; — i sin skjændige Frækhed, — og dog lokkende.

— Da han kom til den sidste Veisving, hørte han pludselig Skridt tæt bag sig. I Begyndelsen lagde han ikke Mærke til dem; han var saa optaget af alskens andre Tanker.

Digitized by Google

Men Skridtene fulgte ham; — han begyndte at lytte halvt, — og pludselig skreg det ind i hans Bevidsthed: «Hør! Det er Antoinettes Skridt! Det er Antoinette, som gaar der tæt bag dig!»

Der strøg en kold Strøm nedad Ryggen — han gik mekanisk videre — lyttede til Skridtene. — Ja ja, det var saa! Dette var Antoinettes Skridt og ingen andens i Verden.

Han stansede. Hjertet hamrede aldeles forrykt — Blodet steg op i Hovedet. — Skridtene stansede ogsaa. Tæt herved. Lige derborte.

Men da grebes han af et angstfyldt Raseri; — han sprang tilbage og skreg ud i Mørket: «Hvis det er dig, da kom frem! Hvis det er dig, da kom frem!»

«Kom frem!» svarede hans egen Stemme over fra den anden Side af Fjorden. Javist var det Ekko. Han havde jo hørt det før — en stille Vinterkvæld som nu, da Antoinette og han havde spadseret til Byen sammen.

Han fortsatte sin Vei roligere; — Skridtene var der igjen, — men Sludder, det var jo hans egne Skridt! Han var bare ophidset

Digitized by Google

af at gaa og tænke paa alle disse forbandede Ting.

-- Men da han kom hjem til Mon Plaisir, var han dog meget nervøs. Han vilde ikke spise, men blev gaaende alene i sine Stuer til langt ud paa Natten.

Digitized by Google

XX.

Majoren havde været rent ude af sig i det sidste. Han kunde aldeles ikke forstaa, hvad der gik af Isaac. Efter den Morgen paa Gauleholmen, da han var kommen ned og havde fundet Isaac siddende ved Bordet, stur og stille, var der foregaaet en underlig Forandring med ham. Der var ingen Moro ved at komme til Mon Plaisir mere. Enten var Isaac i Byen, eller han sad krum og taus i sin Stol, Vorherre alene ved i hvilke onde Tanker. — Majoren havde mangengang trængt ind paa Isaac; — nu skulde han fortælle sin Sorg til sin gamle Ven. —

Nei. Der var intet andet Svar end Nei. Og saa en Trækning paa Skuldrene, som vilde han sige: «Hvorfor plager du mig ved at spørge?»

Men en Aften blev Majoren kjørt hjem af Jørgen Lauritz; og da Jørgen Lauritz var

Digitized by Google

som et gammelt Inventar i Familien, havde Majoren ingen Betænkeligheder ved at sporge ham, om han havde lagt Mærke til, hvor forandret Isaac var bleven i det sidste.

Jo, det havde Jorgen Lauritz.

«Om han forstod, hvad det kunde komme af?»

Jo, det var let begribeligt, mente Jorgen Lauritz. «Naar en Mand faar vide slig en Ting — og især efterat Konen hun er død, saa — —»

«Hvad behager!» sagde Majoren.

«Jo, det var en Nat, han var rent fra sig. Han kom fra Byen med Hestene — ja, de var ikke sprængte, det var de ikke, men saamæn om det feilede stort. «Jørgen Lauritz,» sagde han, «kom op til mig. Strax med det samme!»

Jeg skjønte ingenting; men op gik jeg jo i Salen og stillede mig ved Døren med Luen i Haanden, som det sømmer sig.

«Sæt dig,» sagde han uden saa meget som at se paa mig. Han gik frem og tilbage hele Tiden med Reisetøiet paa, og han saa ud i hele sin Skabelon, saa det var en Synd. — Javel, jeg satte mig jo, ved Døren forstaaes; og saa gaar han hen i den anden Ende af

Digitized by Google

Stuen og ser ud af Vinduet, ud i mørke Natten, kan Majoren tænke, og slig stod han og glodde ud af Vinduet hele Tiden, mens han talte til mig.

«Hvad sagde han da?» spurgte Majoren utaalmodig.

«Aa, han spurgte mig, om en Ting var sandt. Ja, det var en Ting om Fruen. Ja, Gud bevare min Mund, men det var en vond Ting om Fruen og en anden Mand.»

«Antoinette!»

«Javel! Det spurgte han mig om. Og hvad kunde jeg svare! Jeg spørger Majoren, hvad kunde jeg svare? For hjælpe og trøste os alle, det var nok altfor sandt. Ja, der sad jeg, stakkar, og svarede ingen Ting, men vilde helst søkke ned i Jorden, der jeg sad. «Naa,» sagde han, «du svarer ikke, Jørgen Lauritz,» sagde han til mig. Han stod endnu og saa ud af Vinduet. Nei, jeg svarede ikke paa det heller, jeg; nei om jeg gjorde, — jeg sad og strævede og tænkte paa, om jeg ikke kunde være sløi og slippe unna. — Men saa sagde han: «Jaja, Jørgen Lauritz. Det var ikke andet, jeg vilde. Saa faar du ha Tak, Jørgen Lauritz.» Men da han sagde det, var han saa rar og tyk i Maalet, at ikke havde jeg

Digitized by Google

kjendt Seehuusen, hvis jeg ikke havde seet ham staa derborte. — Ja, saa blev jeg siddende, jeg; der er sagtens mere, han vil snakke om, tænkte nu jeg; men vil Majoren tro — saa siger han: «Nu kan du gaa, Jørgen Lauritz.» Og næste Dag kom han hen til mig og stak en Tidalerseddel i Næven paa mig og sagde ganske sagte: «Saa bliver den Ting mellem os.» — —

— — —

Majoren vidste med sig selv, at han ikke var nogen Trøstesmand. Naar Jan i gamle Dage havde været ude af sig selv, murrede han altid: «Na! Na! Ruhig, mein Kind! 's geht über, mein Kind» — og luskede paa Dør, saa fort han kunde. — Og dette kom ingenlunde af, at han ikke tog Del i sin Vens Sorg, tværtimod! han tog sig den maaske langt mere nær end mangen en, der har Ordene siddende færdige paa Tungespidsen. Men han havde en brav Mands renslige Afsky for at røre ved andres Hjerteanliggender; det var en egen Blufærdighed hos ham, som strakte sig saavidt, at han med Vold og Magt strittede imod, naar nogen vilde indvie ham i sine intime Affærer. —

Dobbelt smerteligt var det naturligvis for ham at blandes ind i dette Forhold; thi han

Digitized by Google

havde elsket Antoinette som sit eget Barn, og han havde beundret hende som den, der i sig eiede alle Fuldkommenheder.

Ak, hvorfor skulde hun saa have skuffet dem paa denne Maade!

Ja, herpaa grundede den gamle Major stadig, mens han sad paa «Jansminde» og pudsede sine Bøsser eller gik langs Flaabækken og fiskede den blanke Hostørret.

Til Mon Plaisir gik han aldrig mere, uden at han var inviteret. Men det gik sjelden paa Trængte Isaac Selskab en Kvæld, og han ikke var oplagt til at tage til Byen, spadserede han hen til sin nærmeste Nabo, Bonden Olaves. — Det var en svær Slaaskjæmpe; ingen af Livets Tilskikkelser havde bidt paa ham, skjønt han havde prøvet mange. — Han lo ad det hele og drak som et Bæst. — Og det var Aftener, da Isaac trængte til at høre denne stærke Latter. Naar Isaac gik fra ham, tænkte han altid: «Olaves har Ret! Vi har kun den Glæde, vi skaffer os selv, og den Sorg, vi faar, har vi fortjent, fordi vi er nogle Fæ, der har Hjerte i Livet.»

— Saa bittert tænkte Isaac, naar han gik fra Olaves; — men naar han blev alene paa Mon Plaisir, fornam han atter dette

Digitized by Google

Hjerte, som havde forvoldt ham saa megen Kval. —

— Som nu Høsten skred frem med saa tung en Luft og saa trist et Veir, at ingen kunde huske Magen, dovnede Menneskene hen i en dorsk Ligegyldighed. Ja, denne Himmel, der Dag ud og Dag ind var lige haablos, virkede nedstemmende selv paa jevne Folk, der ingen særlige Sorger havde. Hver Morgen, naar det brungraa Dagskjær begyndte at sive ind af Vinduerne, og Folk vaagnede og hørte Vinden klage og Regnen plaske som igaar, — da kunde der falde en ren Fortvivlelse over Menneskene; og de, der ikke var nødte til at staa op, blev liggende til langt paa Dag og tænkte paa alt det ubehagelige, som til var.

Men to Dage før Jul slog Vinden om og blev nordlig, og Lillejuleaften vaagnede Folk tidligere end ellers: der var et andet Lys i Luften; og da de rullede Gardinerne op, saa de, at det var et svært Snefog udenfor. Udover Eftermiddagen døde Vinden hen, og Snefnuggene kom ensomt seilende; — tilsidst forsvandt de ganske. Sky og Skodde gled bort i Tusmørket, og da Kvælden kom, bredte en frostklar Stjernehimmel al sin Pragt udover det forvandlede Landskab.

Digitized by Google

Hvor var ikke Egnen blevet lys og ren -- og al den hvide Sne, hvor gjorde den ikke Øiet godt efter alle disse Ugers Trøstesløshed. Luften var bleven let at indaande; ja, man fik Lyst til at løfte sit Hoved høit i denne Luft. Og det var blevet saa lydt over Snemarkerne; man hørte Folk snakke helt nede paa Veien, naar man stod paa Mon Plaisirs Gadetrappe.

Dette forunderlige Omslag i Veiret, og denne forfriskende Forandring i Egnens Udseende havde ogsaa vakt Isaac af hans Dvale. — I Kvældingen havde han siddet længe paa Trappen og seet paa Himlen klarne op og Stjernerne tændes; og der dirrede en egen Glæde igjennem ham, da han saa Venus staa tværs over Aasen og drysse et fint Lysskimmer ned i Fjorden.

Uden Hat og uden Frak gik han ned ad Trappen, tog den friske, kjølige Sne i Haanden og krammede den sammen til en Snebold, som han kastede over Gaarden med slig en Kraft, at den med et Smæld klaskede mod Laavevæggen.

Han strakte sine dorske Lemmer velbehagelig; om en Stund blev det Maaneskin; — glitrende Maaneskin over Sneen! Nei, for et Juleveir det blev iaar! —

Digitized by Google

— Den Kvæld maatte Jørgen Lauritz spænde en af de brune for Bredslæden. Isaac kom ud en Stund, efterat Slæden var kjørt frem foran Døren. — Han var klædt for Langfart i Raggeskindspels, Sokker og Bjørnelue nedover Ørene. Han bar en Pakke under Armen; den lagde han med megen Omhu i Hoet under Sædet. —

«Haahaa!» tænkte Jørgen Lauritz; thi han forstod, at nu skulde Juleturingen alt begynde. — Isaac væltede sig op i Slæden, trak Fælden over sig, tog Tommerne — hyp! og Dombjælderne sang og klirrede.

Melkemanden blev staaende og høre efter Klangen; han kunde nok altid have Lyst til at vide, hvor det bar hen iaften — enten udover til Majoren eller indover til Byen.

Frostluften var saa stille, at han hørte Knirket under Meierne og Hestens Vrinsken indimellem Bjældeklangen. Nei, — det gik ikke fort just; en Alen Sne og ubanet Vei, — hm! var der Mening i at tage ud i sligt Føre? Sprænge det stakkars Dyret!

Ptoh! der stansede de. Haa? Hvad skulde det betyde? Han traadte et Par Skridt frem foran Huset, skimtede i Maanedisen Mand og

Digitized by Google

Hest nede ved Korsveien. Hesten stod helt til Bugen i den stygge Fannen dernede.

«Haab sig! Haab sig! Naa — vil du haabe dig! Saa — Ptoh.» Atter satte han sig ind i Slæden; han havde vendt Hesten og kom nu i fuld Fart tilbage til Gaarden, mens Jørgen Lauritz skubbede Skindluen bag i Nakken og undrede sig saare.

«Hør Jørg, — du faar nok spænde for den andre brune ogsaa; det gaar ikke over Fannen dernede i Svingen med denne her alene!»

Ja, Jørgen gik han; han gik uden at sige et Ord; men han brummede noget mærkeligt i Skjægget, da han trak Brunen frem af den varme Stald. Og han rystede paa Hovedet, da han saa Slæden svinge og svaie afsted i den dybe Sne med de to viltre Heste foran.

«Det gaar aldrig godt,» sagde han høit og skubbede sig i Kulden. «Nei, saa gu!»

— — — —

Jørgen Lauritz observerede, at Isaac tog udover til Majoren. Og det havde ogsaa været Isaacs Mening at komme saa langt. Men jo længere udover han kom, desto umuligere blev

Digitized by Google

Veien, og da han var naaet frem udenfor Bonden Olaves, stod igjen begge Hestene dampende og skjælvende fast i Sneen, der gik dem helt op under Bugen. — Isaac steg ud og undersøgte, hvor bred den sammenføgne Fanne kunde være, — men det var ikke godt at bedømme i det usikre Maanelys. Han vendte sig derfor, brummede ærgerlig og blev staaende et Øieblik i Vildrede med sig selv.

Det lyste fra Olaves's Vinduer; da der ingen Gardiner var, kunde man se lige ind i Stuen. En bred Skikkelse steg i samme Øieblik op foran det ene Vindu og kastede en lang Skygge udover Sneen. Saa dumpede den pludselig ned og forsvandt bag en høi Sofaryg.

«Olaves!» brølede Isaac. Ekkoet løb rundt i Fjeldene. «Olaves!»

Skikkelsen steg atter op foran Vinduet, klorede et Hul i Isen, der havde lagt sig over Vinduet, og keg ud.

«Kom herud, hører du.»

Strax efter rumsteredes der med Gadedøren; den vilde ikke op, den var vist frosset fast — saa et Spark, et Ryk, en Ed, og begge Døre røg op, saa Skodder og Hængsler klingrede.

En svær Kjæmpekrop dukkede ud paa Gadetrappen.

Digitized by Google

«Er det dig, Isaac? Hva? Er du ude i sligt Føre?»

«Javist er det mig! Kom og hjælp mig med Hestene. Vi kommer hverken frem eller tilbage. Og faa Vandet over med det samme. Jeg har tre stærke med.»

Da Jørg Melkemand havde forvisset sig om, at Isaac tog Veien udimod Majoren, krøb han fortest mulig ind i Drengestuen; for det blev koldere og koldere, saa Sneen allerede skreg under Støvlerne.

Det var saa godt at komme ind i det store, varme Rum — en vældig Ild bragede borte paa Skorstenen: Jochum holdt netop paa at mase med en tyk Fururod, som han skulde have paa Varmen, mens Guri Kokkepige tændte en frisk Tyripinde istedetfor en, der var gaaet ud og stod og osede med en lang, rød Glo.

Borte paa Bænken nærmest ved Skorstenen sad Tønnes Husmand, som i sin Tid havde været en djærv Sjømand og faret viden om. —

«Ja,» sagde han fort og syngende, «det blev saamæn hvid Jul alligevel. Og det er

Digitized by Google

noget andet end at gaa Julekvælden imellem Roser og Liljer og Vinranker. For det gjorde jeg, den Tiden jeg var hos Tryntyrken.

Og nu begyndte Tønnes Husmand en uendelig Historie om den Tiden, han var hos Tryntyrken. — —

Der larmede nogen i Bislaget udenfor; de stampede Sneen af Fødderne, før de traadte ind. Det var et Par Mænd, som havde Tjeneste paa Gaarden om Sommeren i Slaatten, men som nu kom i Julebesøg; — de havde sagtens hørt, at der vankede Juleøl allerede nu.

De hilste Godkvæld, fik sig en Spilkum Øl hver og satte sig ved Siden af de andre paa Bænken.

Der blev ikke talt stort; — det var bare den rapmundede Tønnes, som ustanselig berettede om sine Oplevelser for den stakkars Lægdekjærring, der sad helt henne paa Skorstenspallen og stegte sin gigtsvage Ryg, mens hun ustanselig ruggede frem og tilbage.

«Aa josses ja,» sagde hun stundom, naar hun ligesom syntes, der burde siges noget. «Aa josses ja san, det er ikke saa greit!»

Det stærke Øl, Varmen og Stanken fra

Digitized by Google

Mandfolkenes Snadder virkede døvende; ingen gad sige noget; men stundom maatte en jo sagtens trække lidt paa Smilebaandet, naar Tonnes skrønede for fælt.

Tilslut var det, som han ogsaa gik træt, eller som Øllet fik Bugt med ham. For en Stund efter sovnede han rent af.

De mange Mennesker sad ganske stille i det halvmørke Rum, som kun oplystes af de fede Tyristikker, der var plantede rundt Skorstenen.

En af Kvindfolkene havde faaet Rokken frem; Hjulet gik med en ensformig Surr.

Da sagde en Mand helt borte i det mørkeste Hjørne — en Mand, som faa kjendte og som aldrig aabnede sin Mund — han sagde høit og uden Forberedelse:

«Her skal nok være kommen Ulv paa disse Kanter naa.»

Folk kvap op. Ulv? Gud Herren forbarme sig! — Hvem havde han hørt det af? — Hvor den var seet?

Men der var ikke noget at faa ud af ham. Han blev bare ved med det slæbende: «Aa nei, kanske det ikke var noget at lide paa — det var vist ikke det, nei.»

Men en Stund efter lagde han til, ganske

Digitized by Google

stilfærdig: «Men Folk skal nu have seet hinner. Ho skal være saa stor.»

Efter dette begyndte Folk at snakke saa smaat med hinanden; — særlig den gamle Lægdekjærring, hun vidste Besked! For den Tiden, hun havde tjent her i gamle Jans unge Dage, saa havde her været Ulv. Han havde løbet midt over Jordet. Jos ja — hver eneste Nat kunde en høre ham ule. Og en kunde se tykt af Spor lige ved Havetræerne, de smat endda igjennem Hagtornhækken, for der var endda et stort Hul i Hækken i den Tiden. Men hver Morgen kunde de tage Ragget hans, som hang igjen paa Tornene.

Han var endda stri og graa, og saa lugtet han surt, ligesom sur Melk, der er blevet gammel. Og hvis ikke dette var sandt, saa vilde hun ikke være en Synder for Gud, nei, det vilde hun ikke.

Og dermed rugged hun videre.

Det var tydeligt, at hvor lidet Tiltro man end kunde sætte til hin Mands Budskab, saa likte Folk sig ikke ikvæld. Bare Tanken var uhyggelig; for deres Hjerner svævede en Mængde ængstende Forestillinger, der havde sin Rod helt nede i de skræmmende Historier, man havde fortalt dem som Børn.

Digitized by Google

To Husmænd, som boede langt ude i Heien, aftalte Følgeskab, — men snakkede Skrækken mere og mere ind i sig, saa de tilslut maatte faa Lov til at sove paa Gulvet i Drengestuen. Men dette syntes nok de fleste var kleinmodigt, og en gammel Vedhugger kaldte dem endog Pyser og Kyllinger.

Den ene Husmand forsvarede sig meget længe: — han var saagu ikke bange; var det kanske ikke ham, som fangede den olme Studen den Tiden, han havde slidt sig? Han maatte sporge? Men slig en sulten Ulveflok — og ingen Bosse — og en Mil til Folk; en skulde ikke friste Gud, som det staar i Skriften, aa nei, saamæn.

Hertil brummede den gamle Vedhugger et uforstaaeligt Svar; der blev en lang Pause, og man horte nu, at den livlige Tonnes snorkede hoit i sin Krog.

Maanen maatte være kommen hoit op udenfor; thi Vinduet var ganske melkehvidt at se henne paa Midtvæggen. Det var nu tilfrosset, og intet kunde skimtes af Landskabet udenfor.

Da lod der pludselig langt udefra et fjernt Hyl. Det varede noksaa længe; alle holdt Aanden og rettede sig lidt for at hore bedre.

Digitized by Google

«Der var han,» hviskede Husmanden ganske sagte, «hørte Dere naa?»

«Puh — det var Gaardshunden henne hos Olaves,» mente den gamle Vedhugger.

«Er ikke du heller en Gaardshund,» svarede Husmanden fort og hidsig.

«Jo, det er nok Ulven,» sagde den faamælte, der først havde berettet om dens Komme. «Det er nok Ulven,» sagde han rolig og afgjørende.

Et Par Mænd gik ud af Bislaget og blev staaende paa Dørsvillen. Flere fulgte efter, Træskoene skranglede mod Stengulvet i Bislaget.

Tønnes vaagnede pludselig og fór op: Men hvad er det, som staar paa? —»

«Hys —»

Tønnes listede sig bortover Gulvet; han saa Folkene udenfor staa ubevægelig lyttende.

«Nei, det var vist ikke noget denne Gang,» sagde en høi, drævende Stemme udenfor.

Ilskt hvinede et «hys — hør!», og atter lyttede alle spændt — selv Tønnes stansede midt i et Skridt, bøiede sig langt fremover for at høre.

Digitized by Google

Hylet skar gjennem Frostluften; det lød ganske nær — som dampende varmt af et sultent Dyregab.

Der var ingen Tvivl længere; — det var Ulven!

Digitized by Google

XXI.

En rygende Vandmugge stod paa Bordet ved Siden af Sukkerskaal og Flaske; adskillige Glas var allerede tømte, da Olaves løftede sit buskede Hoved og lyttede:

«Hørte du noget?»

«Hvad?» — sagde Isaac og tog en Slurk. «Nei, om jeg gjorde» — —

Men i det samme kvak han til; — strakte Halsen lidt frem — — —

«Hørte du noget nu?» spurgte Olaves igjen. Han reiste sig og gik hen til Vinduet. I det samme kom hans Kjøter, den arge Gnelrebikje Pan, krybende frem fra sit Skjul under Ovnen, hvor den havde ligget hele Aftenen og stegt sit Skind. Den gik hen til Døren og begyndte at snuse og pæse i Dørsprækken, hvorpaa den sprang op i Vindueskarmen ved Siden af Olaves og gav sig til at gjø af alle

Digitized by Google

Livsens Kræfter. Men Olaves gav den bare et kort og godt Smæld over Næbbet, saa den hylende faldt ned under Bordet. Og efterat Olaves til Overflod havde kastet en Stol efter den, opgav den det hele og krøb under Ovnen igjen.

Olaves gloede ud af Vinduet.

«En skulde saamæn tro, at han stod lige udenfor Stuedøren og gauled,» sagde han og vendte rolig tilbage til sin Plads.

De satte sig igjen ved Bordet og drak sine Glas ud, altimens de snakked sammen om Ulven, — dette gaadefulde Dyr, der kom pludselig og forsvandt pludselig. Og Olaves fortalte, hvad han havde hørt sin Fader fortælle om Ulven. Det var ingen almindelig Skabning, Ulven, havde hans Fader sagt. Det var et Trolddyr; derfor stod der slig en Skræk af den. Aldrig kom den alene, altid i Flok og Følge, og det var den Onde selv, som var Gjæter. Eller ogsaa var det den Ondes Udsendinge. Som nu for Exempel Kassetassen; om ikke Isaac havde hørt om Kassetassen?

«Kassetassen — nei — hvem var det?»

Jo, det var et lidet Spøgelse som huserede inde i den Furuholen, de kalder Kassen.

Digitized by Google

Far til Olaves havde truffet ham mangen en Gang: en Julekvæld havde han seet ham sidde inde i Kassen og lege med fire Ulve; det var saa snodigt, for de fire Ulvene var saa tamme og greie som Hundehvalpe.

— Hylene holdt ved; og nu kom de ikke fra et enkelt Dyr; nei, der var mange, og paa forskjellige Kanter, og det skingrede gjendem Sneluften, som var de lige ved —, som sad de langs Veien med aabne Gab — —

«Slig en forskrækkelig Braade,» sagde Olaves. «Det maa da vist være et halvt Snes. Ja, se nu kan vi snart faa os en Ulvejagt, det skal blive noget det!»

I det samme blev der banket haardt paa Gadedøren; og skjønt Olaves strax stod op for at aabne, blev Bankingen strax efter fortsat — ivrig og utaalmodig.

«Holloi — holloi» — sagde Olaves — Hvad staar paa? Hvad staar paa?»

Ind kom en Mand bleg og andpusten. Isaac kjendte Manden, det var Major von Knarrens Tjener, en forhenværende Soldat.

Han blev staaende og se sig omkring, som om han søgte nogen.

«Naa —?» spurgte Olaves omsider.

«Er ikke Majoren her heller —?» sagde

Digitized by Google

Manden ganske sagte. «Jeg havde troet, han var gaaet ind her paa Hjemveien.

«Majoren? Hvor er Majoren!» Isaac havde reist sig og tog etpar Skridt lige indpaa Manden.

«Han gik ud i Mørkningen for at se til Snarerne. Og han er endnu ikke kommet igjen —»

«Hvor pleier han at have Snarerne?»

Manden vilde svare; — men i det samme kom der et svært Hyl igjen, da pegte han med Haanden didop, hvor Hylene kom fra.

«Oppe i Kassen,» hvisked han derpaa, «men nu kan en høre, hvad han har truffet deroppe.»

Isaac og Olaves sparkede sine Tofler af og trak sine Skaftestøvler paa uden at mæle noget Ord. — Men da de var færdige med Støvlerne og havde faaet de korte Pjækkerter paa, spurgte Isaac Tjeneren: Har du Vaaben med?»

Manden trak en gammel Muskedonner af en Flintepistol frem under Frakken. — «Den duer ikke stort,» sagde Isaac, men det faar være det samme. Olaves og jeg tager Bøsserne; — der er ikke Tid til at kjøre til Mon Plaisir for at hente noget.»

Digitized by Google

Olaves fandt frem Ski, mens Isaac ladet Geværerne, og Majorens Tjener surrede Olaves's gamle Soldatersabel fast til en stærk Staur og stak hans Vedoxe i sit Bælte.

Kort efter drog de afsted, saa fort de kunde; — Skiene skar saa lydløst og fint gjennem Nysneen, og en liden Frostsno bed saa smaat i Ørene.

Der var næsten en Fjerdingsvei fra Olaves's Hus til Kassen. Men Veien bar udfor næsten hele Tiden, — hist og her kom der smaa hvasse Kneiker, hvor de formelig fossed afsted gjennem de løse sammenføgne Fanner.

Ulvehylene var nu ganske nær — — Furuskoven tætnede om dem, — de maatte fare lidt varsommere frem; thi Sneen laa tyndere inde under Furukronerne, og ret som det var, kunde der staa en Kampesten eller Stubbe midt i Veien.

Langt borte imellem Stammerne glimtede der nu og da — det var Gjenskin af Ild. — Det flammed op mere og mere — der maatte være et uhyre Baal tændt dernede i Kassen, — derinde, hvorfra Hylene lød. Der var en underlig Uhygge over Skoven ikvæld. — Det var, som de ikke var alene, der susede noget i Skyggerne, der laa noget paa Lur. — Og saa Maane-

Digitized by Google

skinnet, som spøgte inde mellem Stammerne med usikkert vigende Lys. — — Og saa alle disse Skrubber, som var komne med en Gang. — Hvordan var det gaaet til? — Hvor var de komne fra? — Og i al denne gaadefulde Uhygge skar Angsten for, hvordan det var gaaet Majoren, — vaabenløs og alene som han var — —

— — Isaac turde ikke tænke Tanken tilende; Blodet hamrede af Skræk, han knyttede Næven om Bosseløbet og bed Tænderne sammen.

Der blev stilt derinde et Øieblik, han haukede af alle Livets Kræfter.

«Hoj — Major! Hoj Major! Er du der?

Saa alle tre i Kor: Hoj Major! Er du der?»

Det rungede i Skoven, og Sneen dryssede af Furubaret.

De stansede. Langt, langt borte hørte de: Javel — Men skynd Jer — skynd Jer!

Og nu rasede de frem over Sten og Stok, faldt og slog sig tilblods, mistede Hatter og Vaatter — afsted, afsted! — mens Ildslyset mellem Stammerne blev stærkere og stærkere — indtil de saa et vældigt Baal ude paa Sletten — et vældigt Kubbebaal, og en Mand, der svingede en gnistrende Glo ud i Morket.

Digitized by Google

Og hvergang han slængte Gloen ud, var det, Hylene steg til Raseri — og engang saa de et stort Dyr springe lige løs paa Majoren. Men han kylte det brændende Vedtræ midt i Svælget paa Udyret, saa Ildmorjen æsed og føg.

Med fuld Fart kom de tre Skiløbere pilende ned af Bakken. Ved et lidet Bækkefar tæt nedenfor Baalet, stansede de. Olaves og Isaac knælede paa Skierne, sigtede og skjød. To Stykker faldt øieblikkelig overende og blev liggende urørlige.

I samme Øieblik stansede Dyrenes Dans om Baalet; — etpar strøg tilskogs; men den største af dem alle kastede sig over de to Kadavere. Lidt efter mylrede hele Skaren sammen, og nu blev der et Slagsmaal og et Spektakel, som overdøvede alt. De, som var flygtede tilskogs, vendte tilbage i svære Sprang og kastede sig ind i Mylderet. Snart var de to dræbte Dyr revne i mange blodige Stykker, — men de som intet havde faaet, begyndte atter at luske omkring Baalet.

Isaac, Olaves og Tjeneren benyttede sig af Slagsmaalet og smuttede hen til Baalet. Men da de kom hen til Majoren, var denne saa udmattet, at han lod sig synke overende

Digitized by Google

paa Jorden. Isaac trak en Flaske Brændevin op af Lommen og heldte de dyrebare Draaber ind i Majorens Mund. Og da den gamle Herre havde svælget nogle Slurker, kom han saavidt til sig selv igjen, at han kunde sidde opreist og selv holde Flasken; thi nu havde jo Isaac andet at gjøre.

«Det var brav, du kom, min Dreng,» var det første Majoren sagde, «thi vistnok er det ikke synderlig bevendt med mig; men ved Jupiter! er jeg dog for brav en Mand til at ende som Ulveæde.» Og nu tog han sig atter en solid Slurk af Isaacs Flaske. —

Da Isaac og Olaves havde skudt hver sin Ulv, fik de igjen et lidet Pusterum; thi nu beyndte Spektakelet igjen! Majoren blev løftet op og støttet paa Skierne. Olaves og Isaac tog ham under hver sin Arm, medens Tjeneren skulde holde Bæsterne borte. Det syntes forresten, som om de var blevne skræmte eller mætte; thi det var bare en enkelt, som fulgte dem i Hælene.

Majorens Tjener forsøgte flere Gange at jage den bort; men den kom stadig igjen og luskede forsigtig omkring dem; — undertiden troede de, at den var sprunget sin Vei, men saa sad den igjen bagved Veisvingen og ven-

Digitized by Google

tede dem — knurrende og pæsende, saa der stod som en lys Rog om den i Frostluften.

Skridt for Skridt gik det fremover; undertiden maatte de stanse helt op og hvile; thi Majoren var ganske magtesløs; — undertiden vilde Benene simpelthen ikke bære ham, men de knak sammen i Knæleddene, og hele hans tunge Krop segnede mod Jorden. Da gjaldt det at holde ham opreist; thi fik Kulden og Trætheden først rigtig Magt med ham, vilde han sovne væk midt i Sneen.

«Naa, Major! Ret op Major! Nu er vi snart fremme!» De gav sig ogsaa til at synge; det var en Militærmarsch, som Majoren altid fløitede, naar han var i godt Humør; — de sang den alle tre saa høit, de kunde; dels for at stramme Majoren op, men dels ogsaa for at skræmme Ulvene, hvis Hyl de nu hørte lige bag sig.

Denne Militærmarsch hjalp for et Øieblik; Majoren brummede endog med; og han rettede sin Ryg og spyttede for at vise, hvilken Kar han var.

«Richtet Euch!» kommanderede han. «Bomberombom! Trommeln wir zum Parade! Bomberom!»

Men det varede ikke længe, saa sank Hovedet forover og Tungen blev tyk.

Digitized by Google

«Himmelkreutz! Ich bin kaput», mumlede han, — og Isaac maatte igjen til at præke for ham: «Nu bare fem Minutter, Major. Saa, ikke gi' sig over. Opigjen Major.»

Pludselig sad tre Ulve midt i Veien. De vilde ikke flytte sig, om saa Olaves gyssede noksaa meget.

Men da blev Tjeneren ganske forrykt. Han gik lige imod dem og brændte sin Muskedonner af ret i Hovedet paa den ene, — imens han hele Tiden skreg og bar sig noget rent forskrækkeligt.

Muskedonneren smaldt godt; men Kuglen traf ikke. Og med engang satte de tre Dyr ret imod ham — —

Han huggede omkring sig med Olaves's Vedox — og skreg hele Tiden omkap med Ulvene. Ja, Manden havde faaet et Slags Raseri-Delirium, han mærkede derfor slet ikke, at den ene af Bæsterne havde sat Tænderne i hans høire Fod. —

Da faldt et Skud, — Ulven slap sit Tag i Foden og tumlede om paa Siden; — strax efter drattede ogsaa den anden Ulv overende, med Pandebrasken hugget tværs igjennem af den hvasse Øxe. Nok et Skud knaldede, og

Digitized by Google

den sidste Ulv hinkede ind i Skoven; en sort Blodstrime laa efter den i Sneen.

Men nede fra Skovkanten hørtes puslende Trin over Kvister; og nu og da lød et Hvin, som gjentoges atter og atter indefra Skovdybet.

Det var virkelig, som om hele Natten var fuld af Djævle. Olaves stod og skar Tænder og ladede med rystende Hænder. »Ja om det saa er sjelve Kassetassen, saa skal han faa det,« bandte han, »om saa det er sjelve Kassetassen — !«

Majoren laa udstrakt i Sneen; de havde maattet slippe ham, da Ulven var rendt paa Tjeneren, som endnu var fuldstændig fra sig og haukede som en Afsindig.

Da begge Geværer var ladet paany, blev den gamle Major atter halet op paa sine Ski, og atter gik det afsted, — langsomt og tungt — Skridt for Skridt.

Bagenom dem hørte de Ulvene slaas om de døde Kamerater; — — en Stund til — — og det blinkede langt dernede fra Olaves's Vinduer.

Men nu var Majoren som en død Masse, som ikke mere hang sammen. De tre Mænd spændte Skierne af sig og kastede sine Bosser,

Digitized by Google

som de vel nu ikke fik Brug for, og varsomt blev han løftet op paa deres Skuldre.

Men Major von Knarren var tyk og tung, og skjønt Olaves var en Kjæmpekar, hvis Kræfter var berømt videnom, og skjønt Isaac heller ikke var at spøge med, gik det meget langsomt; ja stundom føltes det, som deres sidste Sener holdt paa at springe.

Majoren sov. Ja han snorkede, og han ynkede sig flere Gange i Søvne. De havde tullet sine Pjækkerter og Frakker om hans Bryst, forat han ikke skulde forkjøle sig; — og saaledes kom de vandrende, de tre Mænd, tværs igjennem Fanner og Skavler til Olaves's Hus.

Majoren blev klædt af og tullet ind i mange Fæller og lagt i Olaves's brede Himmelseng. Da først gav de tre Mænd sig Ro til at hvile, — de strakte sig paa Bænkene og bredte sig udover Bordene og stønnede.

Men lidt efter tøede Varmen dem op, og de kunde atter røre Arme og Ben. De sled de vaade Støvler af sig og lagde svære Kubber paa Skorstenen. Majorens Tjener vaskede den syge Fod med varmt Vand og Brændevin; men medens han sad og stellede med dette, sank Hovedet tilbage mod Væggen, og han

Digitized by Google

sovnede tungt og fast. De to andre forsøgte at holde Øinene oppe; men det lykkedes dem ikke. Den stærke Reaktion efter alle disse Anstrengelser og Sindsbevægelsen tog Magten fra dem, og den umaadelige Hede gjorde dem døsige. — —

Men midt paa Natten fór Isaac op og var lysvaagen. Han listede sig bort til Majoren, — som laa med aabne Øine.

»Hvordan har du det, Major?» spurgte han. »Føler du dig bedre nu?»

Majoren brummede noget uforstaaeligt noget.

«Har du Lyst paa noget at spise eller at drikke?» spurgte Isaac.

Da reiste Major von Knarren sig i Sengen. »Himmelkreutz! Saa giv mig da en gloende stærk Toddy! Tror du, jeg er kommet her for at forsmægte?»

»Naanaa,» tænkte Isaac. »Han har da endnu sit Maal og Mæle! Saa staar det sagtens til Livet.» Og da Majoren havde tømt sin Toddy — og De kan tro, den var baade gloende varm og gloende stærk! — da snudde han sig paa den anden Side og sov, som om intet havde været paa Færde.

— — —

XXII.

Den næste Dag vaagnede Majoren langt ud paa Formiddagen. Han var mægtig forkjølet og hostede, saa han laa tvikroget i Sengen; men op vilde han nu alligevel. Og medens han klædte sig paa, fortalte han, hvordan det var gaaet til igaar. Han var ganske rigtig gaaet hen for at se, hvordan det stod til med Snarerne. Nu, da Kulden var kommen og Sneen, kunde man jo aldrig vide, om der ikke vilde søge en hel Del Fugl ned fra Høifjeldet.

«Jo, mare sagde jeg Fugl! Ikke en Fjær, Høistærede, ikke et Dun! Men som jeg staar og reparerer noget, der er gaaet isønder paa Snarerne, naa! hvad ser jeg, Ihr Herren? To veritable Skrubber, som staar og glor paa mig, med Tungen langt ud af Halsen og Fraaden om Kjæften.

Digitized by Google

Jeg vil ikke nægte, jeg slap Snaren og begyndte at lede efter Skierne. Dem havde jeg sat fra mig ved et Vedlag i Skovkanten. Men nu saa jeg noget, som virkelig var ganske forunderligt. Jeg saa, mine Herrer, i det svage Maaneskin — en Flok! nei, en Sværm af disse væmmelige Dyr. Hold din Mund, Jesper; jeg ved, hvad du vil sige. Min Servus paastaar nemlig, at der «spøger» i Kassen. Hold din Mund, Jesper; — der spøger ingen Vegne. Ialfald var saamæn de Ulve skindbarlige nok. Nuvel, jeg var vaabenløs og langt fra Mennesker. Og tværsigjennem den Ulveflok maatte jeg. — Hvadbehager? Nei, det var i Sandhed lidet amusant. Saa var det, jeg fandt paa at tænde det Baal, I saa, og saa stod jeg da der i flere Klokketimer og sloges med de Bæster. Nuja, — det havde ikke generet mig i yngre Dage, men nu! — ak ja, man bliver gammel, Isaac! Man fornemmer undertiden, at man har et Legeme; — og denne Hoste — den jager som et Dolkestød tværsigjennem Brystet — —!»

Isaac kjørte Majoren op til Mon Plaisir. Han forstod godt, at Majoren var syg; thi den Herre klagede sjelden over Smerte. Han pakkede ham derfor ind i Tæpper og Fæller

Digitized by Google

og spændte de to brune for. — Hei, hvor det da gik i Julekvældsføret.

Men da Majoren var kommet frem, vilde han bare komme tilsengs. Han havde stærk Feber, hans Hoved glodede, og hans Øine skinnede. Da han saa sig i et Speil, sagde han smilende til Isaac: «Kreutz! Jeg ser jo ud, som havde jeg en tredogns Perial!»

Men forøvrigt var Majoren lidet spøgefuld af sig, og da han var kommen tilsengs, sank han strax bort i en urolig Døs.

Jorgen Lauritz blev sendt til Byen for at hente Lægen; han kom ved Middagstid. Da han havde undersøgt Majoren, trak han paa Skuldren og saa fornærmet ud.

«Na, Hr. Chirurgus! 's steht schlecht mit dem Herrn — nit wahr, Hr. Chirurgus?» spurgte Majoren.

Den gamle grinede Regimentschirurg smattede med Tungen og trak Oienbrynene høit i Veiret.

«Jajaja — Skit, hvem kan vide! — Uheldigvis Lungen — især den ene, min Herre, især den ene! Men Skit, hvem kan vide!»

Majoren saa længe paa Doktoren; men da han havde opdaget paa hans Ansigtsudtryk,

Digitized by Google

hvad han vilde opdage, vendte han sig mod Væggen og sukkede.

Nu blev Doktoren ivrig; for al Ting, Majoren maatte ligge rolig! Han maatte svede — derfor rolig! bare rolig!

«Tror I saa, jeg bliver rask igjen, hvis jeg ligger rolig?» spurgte Majoren.

Atter løftede Chirurgusen Øienbrynene høit i Veiret og trak paa Skuldrene: «Ja, Skit, hvem kan vide!»

Denne noksaa uskyldige Sætning, der var blevet et Mundheld i Doktorens Mund, gjorde den irritable Major ganske rasende. Han reiste sig op i Sengen, tog sin Natlue af Hovedet og kylte den efter Doktoren. —

«Gaa Fanden ivold, din Klodrian af en Plastersmører! Jeg vil heller krepere som en Hund end æde dine Pulvere og høre paa dit Kaudervælsk! Heraus, Apothekerdreng!»

— Det var bare saavidt Isaac kunde holde Chirurgusen tilbage i Gangen, thi han var overmaade vred. Det andet kunde være saa sin Sag; man maatte jo vente sig noget af hvert af slig en fordrukken Soldat; men at han havde kaldt ham — Chirurgen! — for en Apothekerdreng! «Nei, aldrig, Hr. Sec-

Digitized by Google

huusen! Jeg siger Jer: aldrig vil jeg nogensinde glemme denne Blessure!» —

Men Isaac fik ham alligevel ind i Stuen igjen, hvor den krænkede Herre blev en Smule stagget ved diverse Glas Vin. Dog sad han hele Tiden paa Kanten af en Stol med Næsen stramt i Veiret og Hatten trommende mod Knæet. Og endelig fik Isaac vide, at han til Majoren forelobig kunde bruge Aareladning eller Igler, Grødomslag, Salviethe samt Brændevin. —

— Isaac blev siddende hos sin Ven hele den Juleaften. Han fik flyttet ind en umaadelig, skindbetrukket Stol, som kaldtes Huset, fordi der sagdes, at man magelig kunde bo i den. — Og der blev nu ogsaa Isaac boende i flere Døgn. -- Det gik ned ad Bakke med Majoren; lange Stunder kunde han ligge hen i Feberfantasier; han kjæmpede med Ulve, han tog Tag med Kassetassen, indtil han laa hen og stønnede med Sveden silende ned ad Panden.

I Kvældingen rullede Isaac Gardinet forsigtig op; -- udenfor lyste det af Sneen, og der stod en vældig Stjernehimmel og glimtede lige ind i Værelset. Der var saa utrolig stilt over Sneen, at man tydelig kunde høre Klokkerne kime inde i Byen. Isaac satte sig ved Vinduet og saa ud. Den fjerne, hellige Kimen

Digitized by Google

rørte hans Sjæl, og der kom en stærk Sorgmodighed over ham, idet han huskede Juleaftenerne i gamle Dage. — Hvor var de blevet af allesammen? Døde og borte var de, alle som dengang havde gjort Høitiderne glade. Og intet var der tilbage af det, som havde været. Bare Bitterhed og Tomhed og en Lede ved at fortsætte Livet mellem Menneskene, om hvem man kun vidste ét sikkert: at de smilede en ømt op i ens Ansigt, — men lo i Haan og Ondskab bag ens Ryg.

Og udenfor kimede Klokkerne fjernt og ensformig, som vilde de dulme hvert Savn og glatte ud al Bitterhed med sit stærke, alvorlige Vemod.

Borte fra Sengen hørte han den syges uregelmæssige Aandedræt, — — og nu begyndte de at synge en Salme nede i Drengestuen. — —

Han lyttede efter; — hvor godt han huskede den Melodi —! Han nynnede den inde i sig, og det var, som der kom en god Fred i hans Hjerte — ak! Gud! en god Fred over alt, som saa længe havde krympet sig i Kval og Lede.

Men midt imellem alle de smukke, alvorlige Tanker strøg der pludselig et blinkende, letsindigt Smil; hvis var de, disse fyldige

Digitized by Google

Barnelæber med de uskyldige Mundviger! —
— «Velkommen snart igjen, Hr. Seehuusen!»

Nei, hvordan kunde hun komme her — i denne Stund —! Hollænder-Gidsken her — nu —! Han vilde ikke se hende mere — han vilde høre paa Salmen og paa Klokkeklemten, han vilde betragte Maaneskinnet, som kom listende mellem Træernes Grene og dryssede sagtelig over Sneen. — «Velkommen snart igjen, Hr. Seehuusen!»

Denne Afskedshilsen gjorde jo, at hun stod for ham med udbredt Favn; — hun var beredt til Elskov, naar han vilde. — Og hvor hun var betagende; — hvor hun bare var Kvinde, og hvor hun var —

Nei, nei; — det maatte ikke ske. For Jens's Skyld maatte det ikke ske. Aldrig. Aldrig maatte han se hende mere, thi han stolede ikke paa sig selv. — —

Og dog —! Naar saa mange andre i Byen kjendte hende, — Jens vidste det jo selv — Herregud! Det var jo slig her i Verden! Havde ikke Skjæbnen faret ilde mod ham selv; — hvorfor skulde da han tage paa andre med varsomme Hænder! Hvad sagde ikke Olaves: «Den er en Nar, som ikke tager den Glæde, som han kan faa, — hvor han

Digitized by Google

saa end finder den.» — Det var sandt. Sorgen, den fik en nok bære. Den meldte sig af sig selv. Den gik ingen udenom. Men den lille Glæde, Verden bød, den maatte man vogte sig for; — først se forsigtig efter, at man ikke traadte i andres Glæde! Som om nogen havde taget Hensyn til ham!

Nei — som andre gjorde mod dig, slig gjøre du ogsaa mod andre! Det var en god Lærdom. —

Men bagom al denne Klogt stod Jens's sløve, rødkantede Dyreøine og stirrede paa ham.

— — —

«Isaac!»

Han fór sammen. Stemmen kom derinde fra Mørket — — —

«Er du der, Isaac?»

Aa, det var Majoren. Men hvor underlig Stemmen dog var bleven. — — «Ja. — Her er jeg! Vil du, jeg skal tænde Lys?» —

«Nei. Lad os sidde slig som nu. Der er noget, jeg vil spørge dig om.»

«Spørge mig om?»

«Isaac, min Dreng. Jeg føler det paa mig. Jeg har ikke lang Tid igjen. Snart skal jeg didhen, hvor vi alle skal samles. Ja,

Digitized by Google

Isaac, jeg har været en stor Skjælm i min Tid, det indrømmer jeg vel; men en god Kristen alligevel i al Skrøbelighed. Andet skal ingen sige paa mig. Og jeg har ingen Frygt i saa Maade. — Isaac, naar jeg snart skal træffe alle vore kjære i den store Sal, du ved, har du da en Hilsen at sende med mig?»

«Hvad mener du, Major?»

«En Hilsen, min Dreng, som maaske vil være dig vanskelig at sende. Men som desto mere vil være dyrebar for den, der trænger til den.»

«Hvem — hvem mener du?»

Der var ganske mørkt i Stuen; de to Mænd kunde ikke se hinanden; men Majoren kunde dog høre, at Isaac reiste sig stivt og stilt af Lænestolen. Det var, som han kjendte de stirrende, ængstelig spørgende Øine gjennem Mørket.

«Til hende, min Dreng,» svarede Majoren.

Lang Stilhed. Den første Maanestraale gled ind over Karmen og blev staaende og dirre i et Speilglas borte i Hjørnet af Værelset.

«Hvorfor spørger du om det? — Vèd — du — det?

Digitized by Google

«Ja.»

Og nu reiste Majoren sig i sin Seng; Maanestraalen i Speilet kastede en Reflex over Isaacs bøiede Skikkelse, og det rørte Majorens Hjerte inderlig at se sin kjære, kjære «Dreng» være saa sørgmodig. Uvilkaarlig strakte han sin Haand ud: «Lad mig dog sige hende det, Isaac. At du ikke bærer Nag til hende i dit Hjerte. Ikke sandt, Isaac — det vil du nok lade mig sige?»

«Nei!» Og lidt efter slog en haard Knoge mange Slag i Bordet, men ganske sagte: «Nei, aldrig i Evighed. Aldrig i Evighed.»

Majoren lagde sig tilbage i sin Seng og sukkede. — Maanestraalen kom længere og længere ind i Værelset — den fyldte det med sit uvisse Skimmer.

Udenfor ringede Kirkeklokkerne. Men ingen talte mere.

Snart hørte Isaac paa den syges Aandedræt, at Feberen var der igjen. Da først tændte han et Par Lys, men satte dem bort i en Krog af Stuen, — dels for ikke at genere den syge, dels for ikke at møde hans Øine, som nu vilde se paa ham med et andet Blik end før. Og han fik noget imod sin gamle

Digitized by Google

Ven, som laa der dødssyg; — ja, Isaac kunde ikke bekjæmpe det, men der var noget i hans Hjerte, som hadede Majoren, fordi han vidste det og havde talt derom.

— Udpaa Natten sovnede Isaac i «Huset». En ond, nervøs Søvn, som man sover, naar man ved, man for alle Ting ikke maa sove. Flere Gange havde han faret op og troet, der var noget paafærde. Men hver Gang var det bare noget, han havde drømt.

Udpaa Morgensiden vaagnede han igjen. Majoren raabte paa ham. Han sad opreist i Sengen, bleg og forvildet i Ansigtet med den ene Haand pegende henimod Vinduet.

«Se! Isaac! Se! Der staar hun! Kan du se! Hun vinker til dig! Se!»

Det løb koldt nedad Ryggen paa Isaac; han troede naturligvis ikke paa sligt; — men alligevel vilde han nødig vende sig og se did, Majoren pegte.

«Isaac! Hører du! Forstaar du da ikke, hvad hun beder dig om!»

Men nu var den syges Kræfter udtømte, og han gled mat tilbage. Isaac gik hen og rettede paa Puderne, tørrede Sveden af Panden og gav ham en skefuld Kognac. — Og

Digitized by Google

da han vendte sig om, var det med en vis Overvindelse; — sæt, at hun nu stod der — alligevel!

Og han pustede ud med en vis Lettelse, da han intet saa — naturligvis! —

Udover Morgensiden tog den syges Kræfter sterkt af, og han led meget. — Ved Middagstid den næste Dag syntes det, som Livet blaffede op igjen; — men det var ikke andet end Feber. — Han kommanderede og slog ud med Armene, saa han væltede en Karaffel paa Bordet ved Sengen. Den gamle tuslete Provst kom tilstede og sad hos Majoren længe uden at faa anbragt et kristeligt Ord. — Med al sin Tuslethed var Provsten en snil og god Mand, og han havde i mangfoldige Vintre været paa Kortparti sammen med Majoren; derfor var det saa tungt for ham at se sin gamle Ven ligge der saa rent fra Sans og Samling. Den syge havde ligesom gjennem en Taage opfattet, at Provsten sad der; men det havde ikke kaldt ham tilbage til Virkeligheden, bare givet hans Fantasier en anden Retning; nu var han hverken i Krig eller i Ulveslagsmaal, nei! han spillede Kort med Jan og Provsten!

Han regnede op alle de Kort, han sad

Digitized by Google

med, alle de Trumfer! og ret som det var, begyndte der et nyt Spil, og han meldte og spillede ud og skjændte paa Jan, naar han spillede galt.

«Din Skjælm! Din Bandhund! Først gaar du mig hen og kreperer, — det faar endda være, men saa spiller du Spar i Forhaand. — Hvad? Aa, gaa til Hekkenfjeld og spil manerlig.»

I Mørkningen blev han lidt stilfærdigere; han sov nu og da; og naar han vaagnede, prøvede den lille Provst at faa sagt ham nogle Alvorets og Trostens Ord.

Tilsidst syntes det virkelig, som han opfattede Præstens Tale. Thi han stirrede paa ham med store, eftertænksomme Øine.

Og med engang lænede han sig ind til Provsten, som om han vilde hviske noget hemmeligt — en eller anden vigtig Tilstaaelse — ind i den geistliges Øre.

Den gamle Provst reiste sig, saa hurtig hans gigtsvage Ben kunde, støttede sig med skjælvende Hænder mod Sengekanten og strakte sit Hoved henimod ham.

«Deres Velærværdighed,» hviskede Majoren, «jeg tror, jeg klarer en Grandissimo.

Digitized by Google

Lad os forsøge en stor Grandiosimo, Deres Velærværdighed.»

Og med et inderlig fornøiet Smil i sit Ansigt sank Hr. premier Major Ulrich Friedrich Schousboe von Knarren ned paa Puden og døde.

Digitized by Google

XXIII.

Der er ei meget tilbage at berette om Isaac Seehuusens Skjæbne. Thi fra den Dag af, da Majoren døde, glider hans Skikkelse mere og mere ud i Mørket. Kun et Par Gange møder vi ham igjen — med Aars Mellemrum, — men for hver Gang ser vi, hvordan Trækkene er blevet døsigere — og dog mægtigere end sidst, og Blikket mere tungt og ligegyldigt.

Der findes ingen Lighed mellem ham og den unge, viltre Isaac — han med Sol over en fregnet Guttehud og tusen Spillopper smilende i Øiekrogene.

Nei, Folk vidste intet andet om Isaac Kapergast, end at han var en underlig, ældet Fyr, som ingen blev klog paa, og som Folk blev mere og mere ræd for, — indtil han ved sin Død gled umærkelig over i Sagnets Tusmørke, hvor han endnu lever sit Spøgelsesliv. —

Digitized by Google

Der er først Historien med Jens i Taarnet.

Jens i Taarnet var ingen anden end Jens Dam, Nattevægteren oppe i Østerbyen. Men saa døde den gamle Jokum, som havde siddet i umindelige Tider oppe i Taarnet. En Morgen slog ikke Kirkeuret mere, og da Folk skulde op og se efter, hvad der var faafærde, fandt de Jokum liggende død paa Gulvet.

Der var ingen, som havde rigtig Mod paa at have Nattevagten i Taarnet efter Jokum; — der meldte sig bare en eneste, og det var Jens Dam. — Og det var ikke saa rart, om han ikke vorede nogenting; thi alle vidste jo, hvor vondt han havde det med Konen. Stakkels Fyr! Han havde forsøgt at holde det gaaende i længste Laget; men nu havde han vel givet sig over, siden han vilde blive Taarnvægter efter Jokum.

Han holdt sig for det meste deroppe, Jens; og naar han en sjelden Gang viste sig paa Gaden ved høilys Dag, pegte Folk paa ham og sagde: «Se der er Jens i Taarnet!»

Og dette: «Jens i Taarnet» fremkaldte hos de fleste Forestillingen om noget sælsomt, om Ugler og Midnatstimer og Gjengangere, — saa Jens for de fleste betegnede et Væsen,

Digitized by Google

der allerede var kommet halvt udenfor Livet, et Væsen, der stod det hinsidige og det dystre nærmere end nogen anden. —

Stundom kunde Jens finde paa at tage en Mand med sig derop, en forkommen gammel Student ved Navn Ommund Sild. Han havde i sin Tid været Hører paa Latinskolen, men havde drukket sig ganske og aldeles tilgrunde. Flere havde forsøgt at hjælpe ham, men da slet intet hjalp, slog man sig tilro og lod ganske rolig det Skumpelskud sulte og forkomme.

Den eneste, som altid var god imod Ommund, var Jens i Taarnet. Han gav ham Mad og Skillinger og lod ham ofte faa sove paa Brixen i Taarnkammeret. Men undertiden hændte det, at Jens vækkede Ommund og sagde til ham: «Kan du holde Vagt et Bèl?»

Det kunde sagtens Ommund, hvis han ikke var altfor mat, og Jens forsvandt lydløst ned ad Trapperne. Hvorhen han gik, spurgte Ommund aldrig om.

Han pleiede at komme igjen efter en Times Forløb, og da lagde Ommund sig igjen til at sove — uden at spørge om noget.

Men en Nat blev Jens længere borte end vanligt. — Ommund blev ganske befippet og

Digitized by Google

slog Timeslagene bort i Væggene; han var jo ikke vant med Bestillingen.

Jens kom ikke tilbage, før det begyndte at lysne af Dag. Der maatte have hændt ham noget forfærdeligt; thi han var askegraa i Kinderne. Han spurgte, om der havde været noget paafærde, medens han var borte; han hviskede Ordene utydelig frem, som om nogen holdt ham i Struben. — Han havde en Bylt under Armen, — den kastede han hen i en Krog, saa den gik op. Der væltede endel gamle Klæder ud af Bylten.

En Stund blev han staaende midt paa Gulvet, saa gik han hen i en Krog og støttede Panden imod de haarde, sorte Tagbjælker, knyttede begge Hænder og trykkede dem imod Siderne. Ommund blev ræd for ham og troede, at Jens var blevet gal; — og hvem Fanken havde Lyst til at være sammen med et galt Menneske oppe i Taarnet, tænkte Ommund og luskede ud af Døren. Der stod han og lyttede, men da han ikke hørte noget, entrede han ned af Trapperne og ud paa Torvet.

Han blev gaaende der, helt til Dagvagten kom for at afløse Jens; han mente som saa, Ommund, at nu kom vel Jens ned, som han pleiede, for at faa Kaffe.

Digitized by Google

Men da han havde ventet en Stund, og Jens ikke kom, gik han bort og tænkte ikke mere paa den Ting.

Dagen efterat dette hændte, reiste Isaac Seehuusen fra Byen. Han havde ikke talt med nogen om sin forestaaende Reise, hvad der vistnok var besynderligt, især i Betragtning af, at Reisen blev saa langvarig. Men Isaac var nu en uberegnelig Fyr, og faa kjendte ham. Man hviskede jo om et og andet, som skulde være Grunden. Man nævnte Hollænder-Gidsken, — — og man smilede lidt af ham. Men lidt efter lidt glemtes den hele Sag; Feddersen styrede Kontorerne, og det skal forresten siges, at Feddersen styrede dem saa godt som nogen.

To Aar efterat Isaac var reist, kom der Breve helt fra Italien. Det var til Feddersen, og det var kort og greit og forstaaeligt. Feddersen skulde sælge alle Isaacs Eiendomme, — Skove og Sagbrug og Jordeiendom og Huse og Skibe og Skibsboder, alt! — undtagen Mon Plaisir. —

Feddersen blegnede; — men hvad skulde han gjøre? Forresten — da han havde tænkt sig om — saa kanske! — Feddersen var jo en flink Mand, og han havde lagt sig adskilligt tilbedste; — han vidste nok, hvad der skulde kjøbes!

Digitized by Google

Paa den Maade var det, Feddersen kom i Besiddelse af den Seehuusenske Pragtgaard og Skibsværfterne. —

— Men Hollænder-Gidsken var bleven rent desperat, efterat Jens i Taarnet havde givet hende ganske op, og Isaac var reist. Hun var til Forargelse for den ganske Stad, især da hun baade var smukkere end alle andre Kvinder og prægtigere end dem i Klæder. — Og i denne By, som laa der og raadnede med sine svære ubeboede Huse og stinkede med sine grønskede, stillestaaende Rendestene, i denne mugne By var der jo saa lidet at snakke om. Ingen Handel over vide Have, som jog Tankerne langt afsted, ingen nye Indfalds Friskhed pustende indover Gaderne. Nei, der var en sygelig Stilhed over Byen, en ildelugtende Stilhed, hvori der kunde høres Hvisken bag alle Døre og Fnisen bag alles Rygge.

Men Hollænder-Gidsken var som en fremmed, giftig Blomst, der stod fræk og skinnende midt i Sumpen, — til Forargelse for alle — mest for dem, der gjemte sine Synder i Smug og Kroge. —

Hvordan vovede hun — Hollænder-Gidsken — at klæde sig som en Frøken? Hvor fik hun sine Penge fra? Ja, dette med Pengene

Digitized by Google

ærgrede dem allermest, og snart spurgte hele Byen i Kor: Hvor i alverden faar Mennesket Penge fra? —

Flere af Byens Fædre gik til Politimesteren: han maatte dog tage Affære! Alle kjendte Politimesterens Nidkjærhed; — der var endogsaa dem, der sagde, at han var for nidkjær, at han altfor gjerne vilde have Folk i Uleilighed. «Hr. Politimester! De bør ubetinget tage Affære!»

Men Politimesteren satte sig uforklarlig nok paa Bagbenene. Ikke et Haar skulde krummes paa Hollænder-Gidskens Hoved, saalænge han var Politimester. — «Hvad mener mine Herrer? Fordi en Dame er smuk, arresterer man hende dog ikke. Og med Hensyn til hendes smukke Klæder, saa vedkommer dog ikke de Offentligheden. Maaske hun har arvet en Formue fra Holland.» — ja, Politimesteren syntes ganske tydelig, at han havde hørt, at Madam Dam havde arvet — endog en ganske betydelig Sum — fra Holland.

Saa talte Politimesteren, og dermed blev det. Men der var ingen, som troede paa Arven. —

En Tid efter forsvandt Hollænder-Gidsken fra Byen med en rig udenlandsk Skipper. Der

Digitized by Google

blev tomt og øde og graat i Byen, da hun var forsvunden, — hvad skulde man nu finde paa at tale om? — Ingen vidste om, hvor hun var blevet af; og tilsidst dryssede Stilheden om hendes Navn. Men mangfoldige Aar efter kom en gammel Skipper hjem fra Holland; han havde truffet Gidsken, havde han. Aanaa ja, det var en Fryd! Thi Gidsken havde omvendt sig og begivet sit syndige Liv og blevet et pent og gudfrygtigt Menneske, saa det var en ren Glæde at snakke med hende. For hun kunde jo snakke om Synden, kunde Hollænder-Gidsken; og derfor var det saa meget mere opbyggeligt at høre paa, hvor from hun var bleven paa sine gamle Dage. — — —

— — En Dag, mens Feddersen sad paa sit Kontor og skrev, bankedes der paa hans Dør, og en fremmed Herre kom ind. Men da Fedderren først havde «taget Maal» af den fremmede, saa han jo, at det var ingen anden end Isaac Seehuusen.

Han saa ikke godt ud mere; han havde mistet det meste af sit Haar og var bleven altfor svær. — Han var heller ikke videre snaksom; han fortalte intet om, hvor han havde været, eller hvad han havde foretaget sig. Nei, det var ingen Glæde at træffe ham igjen. —

Digitized by Google

Feddersen derimod — han spurgte sig naturligvis for. Han havde hørt, at Isaacs Moder, Kammerherreinden, var vandret bort i Mellemtiden — om han maatte kondolere? — Men den unge Hr. Jan, — han trivedes vel? — —

«Jeg har ingen Søn!» bed Isaac af med haard og ubehagelig Stemme.

«Ak — saa den unge Hr. Jan ogsaa — Nei Herregud, saa han ogsaa er —»

«Han er ikke mere min Søn, hører I!» sagde Isaac, og nu var han over al Maade barsk. — Haha, tænkte Feddersen, her maa stikke noget under — og samme Dag skrev han til en Forretningsven i Kjøbenhavn, kaldet «den Alvidende», fordi han kunde Hovedstadens *chronique scandaleuse* paa sine Fingre. Og Feddersen fik pr. Omgaaende følgende Meddelelse: Den unge Jan Seehuusen var adopteret af sin Stedfader Kammerherren, og han hed nu Kammerjunker Jan Palmfeldt, samt var bestemt for den diplomatiske Løbebane. Der sagdes, at hans virkelige Fader i den Anledning vilde gjøre ham arveløs.

— Isaac tog strax ud til Mon Plaisir. Man saa ham yderst sjelden i Byen; en og anden Gang hændte det jo, at han tog ind til

Digitized by Google

et lidet Kortparti i Klubben, men i større Selskaber gik han aldrig.

— Men der var Folk, som paastod, at de havde seet ham staa paa Torvet midt om Natten. Han havde staaet ganske stille og stirret op imod Taarnet, fra hvis Lydhuller der trængte to spæde Lysstrimer ud i Mørket.

Han havde stirret der op og hørt paa Vægterens Sang. Jens i Taarnet var nemlig blevet saa rar af sig i det sidste; han sad alene deroppe og sang Salmer hele Natten. En hørte intet, hvis der ikke var ganske blikstille Luft, — og selv da lød det hele bare som en fjern sørgmodig Mumlen, der kun en enkelt Gang hævede sig saameget, at Salmens Toner og Ord kunde skjelnes.

De Folk, som havde iagttaget Isaac, paastod endvidere, at han havde gaaet sin Vei, da han mærkede, der var nogen, som saa ham. Men en Stund efter var han kommen luskendes frem langs Kirkemuren, og han havde stillet sig i Skyggen af en Murnische. Ingen kunde sige, hvor længe han havde staaet der.

Saa kom den store Ildebrand, denne umaadelige Ulykke, som der endnu stadig tales om,

Digitized by Google

skjønt den ligger over et halvt hundrede Aar tilbage i Tiden. —

Der blæste en Storm af Nordvest — en Oktoberstorm af allerværste Slags. Den Nat var der nogle Vagabonder, som havde krøbet op paa et Bageriloft. De skulde drikke Brændevin og spille Kort; men da de havde drukket op Brændevinet, blev de uenige i Kortspillet og gav sig til at slaas. — Under Slagsmaalet væltede de Lampen, den brændende Tran flød udover, og rædde for at blive nappet sprang de sin Vei og lod Tranen brænde.

En Time efter stod over et hundrede Huse af Tyritræ i lyse Luer.

Borgervæbningen rykkede ud, og Feddersen, som var Stadshauptmand, havde trekantet Hat paa Hovedet og red paa en graa dansk Hest. Han var pragtfuld med al den Forgyldning paa. —

Men der var ingen Disciplin i Borgervæbningen; — snart listede denne snart hin sig bort for at redde sit eget; — tilsidst sad Feddersen paa sin Graa ganske alene og kommanderede, indtil han ogsaa valgte at gaa hjem, for nu meldtes der, at det spøgte for hans egne Huse.

Digitized by Google

Hist og her stod nogle Mennesker og langede Vand i lække Pøser, og nogle fortørkede Slanger puffede en liden uskyldig Straale ind i et Helvede af Ild. Det saa ganske latterligt ud, — og da Stormen pludselig strakte Flammerne ud til et Ildtelt over deres Hoveder, rømte de hylende bort.

Nede i Gaden kom et lidet Kompagni Soldater halende med etpar Krudttønder; de blev væltede ned i en Kjælder under et lidet Hus, hvorefter det lille Hus blev sprængt i Luften med et umaadeligt Brag.

Det gjaldt at begrænse Ilden, sagde Løitnanten, som kommanderede Soldaterne, og spankulerede stolt omkring. Men strax efter havde Flammerne bredt sig hoverende udover Ruinerne af det lille Hus, og slog ned i det paa den anden Side af Gaden.

Og ovenover Ilden og Stormen ringede Stormklokken, en dyb Malmklokke, rolig og uhyggelig, — som var det Dommedag, den ringede ind.

Mange havde faaet reddet Møbler ud i Gaderne, men Ilden havde været hurtigere, end de havde troet; den aad Møblerne i en Haandevending.

En Flok Duer kom susende gjennem Luf-

Digitized by Google

ten og forsvandt i den skinnende Flammevæg. — To Heste var slupne løs, — de løb som rasende Gade op og Gade ned, rendte Folk overende, snublede, sprang op igjen, steilede, naar Ilden blaffede op. — Et Hus bragede sammen lige foran dem, det gnistrede op, og de blev staaende og skjælve — blændede; — saa reiste Manken sig paa den ene, den skreg som af vild Glæde, — og med et Rend satte den midt ind i alt dette skinnende. Lige efter fulgte den anden. Der futtede nogle smaa blanke Flammer omkring dem, — saa sank de — ligesom gjennemglødede — sammen og blev et med de øvrige gyldne Ruiner.

Og Stormklokken den klang deroppe, dumpt og rolig. En egen Vildhed greb mange Mennesker; — de stormede nogle Huse, hvor endnu Branden ikke var naaet, de rasede rundt i Værelserne, brød op Skabe, knuste Stole, flængede Portræter, langede store Møbler ud igjennem Vinduerne, saa alle Ruder sprang og alle Sprosser splintredes, og det klaskede i Knas mod Stenbroen derude.

Hurra!

Hvor der fandtes Piano, var der altid en, som satte sig til at hamre vanvittig paa det, medens de andre dansede! Men de, som

Digitized by Google

endnu havde bevaret lidt af sin Forstand, søgte først og fremst efter Flasker. — De slog Halsene af, lagde sig paa Gulvet og drak, saalænge der var Plads til en Draabe. Ja, det fortaltes om en — det var en Soldat i Borgervæbningen med Schako og Sabel — han lagde sig under et lidet Brændevinsanker med Munden under Tuden, — saa skruede han Kranen op og lod Brændevinet pose i sig. — Først da Taget stod i Brand, blev han baaret bort — bevidstløs og næsten død. —

Da gik der et Skrig over Byen — et Skrig stærkere end alle andre —

Der var en liden Mand, en liden duknakket Fyr, som til og med var lidt halt; han løb omkring i Gaderne, puffed Folk tilside, slog Kvindfolk og Børn overende. — medens han ustanselig skreg: «Kjærka! Kjærka! Kjærka!»

En liden Tambur kom rendende fra den anden Kant, — han trommede og løb og løb og trommede; — Folk vidste, det skulde betyde «almindeligt Opbrud» —; som om ikke alt, hvad der kunde krybe og gaa, var paa Benene. Paa etpar Gadehjørner stod Trompetere og tudede, og fra en anden Kant kom en Mand med tre Sauer i Taug; den ene havde en liden Bjælde om Halsen.

Digitized by Google

Men da den lille gale Mand kom tilbage igjen, skrigende som før: «Kjærka! Kjærka! Kjærka!» — da slap Manden Sauene og sagde: «Jøssu Navn!» og gik med de andre ned imod Kirken, medens Sauene trippede forskrækkede omkring og brægede.

Og Stormklokken ringede deroppe, rolig som før.

Paa Torvet udenfor Kirken var der sort af Mennnesker. Den lille Løitnant, som bavde sprængt Huset i Luften, havde nu koncentreret sin Styrke om Kirken, forat ingen Ulykke skulde ske, hvis Taarnet styrtede ned.

Ja, der laa den gamle Kirke, ganske som før. Lyset fra Branden bragte dens hvide Murvæg til at skinne, og de høie Vinduer til at gløde; men bagenom den laa der en dyb, sort Skygge.

Henover Mønen klatrede nogle smaa Flammer ustanselig frem og tilbage, de saa ligesom spøgefulde og ondskabsfulde ud, — gule var de og blaa; der var en, som var ganske hvid.

Med et tændes der et stort Lys inde i Kirken, og der gik et stort Orgelbrus henover Menneskeskaren. Og nu løb ogsaa Røgen opover Taarnet som fra en stor Skorsten.

Digitized by Google

Men inde i Røgen ringede Klokken, tungt, tungt, og der hørtes en Stemme deroppefra. — «Hør!» sagde nogle. «Hør, han synger!»

«Nei,» sagde andre, «det er ikke ham, der synger. Det er en, som sidder hos ham.»

Og som en Gysen strøg det henover Menneskemassen: «Han er ikke alene! Der staar en hos ham og synger!»

Mange, som hørte dette, faldt paa Knæ og bad høit til Gud.

Da blev der pludselig Bevægelse i Menneskemængden. Der kom en Mand sprængende paa en Hest. Han hoppede af — trængte sig frem — afveien, afveien! — Nu og da puffede han Folk overende. — Afveien!

Folk hyssede og vendte sig. Men da de saa, hvem det var, blev det hele til en Hvisken:

«Isaac Kapergast!»

Den lille Løitnant vilde nægte ham Adgang; han førte høflig Haanden til Huebræmmen, medens han talte.

Isaac hørte intet, puffede ham væk — stormede henover det tomme Torv. — Kirkedøren stod aaben; man havde nylig været derinde og hentet Bøgerne og de hellige Kar. — Isaac forsvandt derind.

Løitnanten og tre Soldater efter ham!

Digitized by Google

En stor Flamme slog ud fra Kirketaget, men gled atter ind; — og Lyset fra Kirkevinduerne blev mere dæmpet; — men hele Tiden suste det igjennem Orgelpiberne, saa det lød, som holdtes der en mægtig Gudstjeneste derinde. —

Og Stormklokken rungede — — —

Røgen stod tættere og tættere ud af Kirkedøren, — «hvor bliver de af!» mumlede Folk, «Gud i Himlen, hvor bliver de af!» Atter blev det blændende lyst inde i Kirken; en Mængde Ruder sprængtes pludselig og dryssede klirrende nedover Stenmuren.

Vældige Flammer slikkede ud af Vinduerne, nu stod ogsaa en bred Lue op fra Taget! Og der en til! Og der!

Mellem tæt Røg og glødende Gnister tumlede fire Skikkelser ud af Kirkeporten. Tre, som holdt en imellem sig. Midt ude paa Kirkepladsen strittede den ene imod — vendte sig — hylede op mod Himlen:

«Jens! Jens! Jens!»

Deroppefra svarede Klokken. Nu rungede den med en Vælde som aldrig før.

Da sprang en blank, lysende Flamme frem — den sprang frem fra Kirketaarnets Tag og helt op til Taarnets øverste Spids.

Digitized by Google

Den stod en liden Stund stolt og skinnede og dirrede; den kastede Lys vide om — henover Hundreder forfærdede Menneskeansigter, som skreg med aabne Munde; — henover Byens Pumpe paa Torvet, der stod og saa ganske overvældet ud med sin Arm strakt raadvild ud i Luften; — henover de hvide Husrækker med de alvorlige Vinduesrader, i hvis Ruder Reflexen af Branden bølgede som Flammerne i mørkt Perlemor.

Endnu stod den unge, stærke Flamme der og dirrede, saa kom et Stormkast og krængede den over, og den uhyre Ild lagde sig nedover Jorden langt henover Parkens Trær og Plæner. Men snart rettede den sig igjen i Veiret; og nu smaldt den høit i Luften med en Lyd som af Kjæmpeflag, der knitrer for Vinden; — den reiste sin Manke og rystede den høit, høit over Taarnet — store Ildfryndser flagrede videre op — uendelig høit op.

Inde i Flammerne hørtes to matte Malmslag. Det var de sidste.

Og der var ingen Trøst mere; — ingen Guds Klokkeklang; — bare Stormen, som rasede, Ilden, som smaldt, Menneskene, som skreg. — —

— Dommens Dag! —

Digitized by Google

— Jeg traf en Dag i Høst en meget gammel Mand. Det var ude i Skoven, jeg traf ham; han plukkede tørre Grene, som han puttede i en Sæk.

Denne Mand fortalte mig om Isaacs sidste Dage. — Han var saa besynderlig paa Slutten, var Isaac; og Folk sagde, at han havde Omgang med Aander og andre Mørkets Magter. Ja, hver Kvæld kunde en se det lyse fra mange Vinduer paa Mon Plaisir, uagtet han boede ganske alene i Hovedbygningen. Og saa gik han frem og tilbage inde i Salene og prækte og lo med sig selv.

Men om Dagene sad han og læste i store Bøger; hvadslags Bøger det nu har været, det er ikke godt at vide. —

I det Værelse, hvor han laa, havde han samlet alskens Mærkværdigheder. Der var Skjørter og Støvler og Sko og Sjaler, som havde tilhørt hans Kone. Der var hendes Sybord og den Stol, hvor hun havde pleiet at sidde. Der var et stort Billede af hende; det hang for Enden af hans Seng, saa det var det første, han fik Øie paa, naar han vaagnede om Morgenen. Over Døren stod der med store, forgyldte Bogstaver: «O Herre, forlad os Vor Skyld, som og Vi forlader Vore

Digitized by Google

Skyldnere! — Det var noget Skrammel fra Kirken, som blev nedrevet; Isaac havde faaet det for ingen Ting og spigret det op i sit Soveværelse. —

Og den Maaden, han kom afdage paa? Ja, Folk kunde nu sige, hvad de vilde, men den gamle Mand mente at vide ganske sikkert, at der var noget rart ved det.

For med den Ting hang det saaledes sammen, at engang Isaac havde været ude paa Jagt, skulde han gaa hjem gjennem Kassen. Det var midt paa Dagen. Som han nu kommer henover Stien, staar der en liden graa Tasse henne paa Stien og glor paa Isaac. Jaja, Isaac vilde forbi; men den lille Graaen stillede sig i Veien for ham. — Saa blev naturligvis Isaac sint og sparkede det lille Utysket tilside. Men det hjalp ikke, — for hvergang Isaac vilde gaa videre, stod han der igjen.

Da skjønte Isaac, at det ikke var nogen anden end Kassetassen selv. Men frem vilde han, og Tassen var ikke større end en Støvle, og saa lagde Isaac paa ham. —

Isaac var grovelig stærk. Han skal have været den stærkeste Mand i Sognet; og han blev stærkere Aar for Aar; — der er mange Historier om den Ting. — Men den Gangen

Digitized by Google

blev der et svare Basketag. — Folk, som kom forbi der siden, sagde, at Mosen var rodet op som af mange olme Stude og Stengardene sprængte udover Engen paa flere Pladser. —

Isaac fik nu tilslut Bugt med Kassetassen; men den Tiden, han kom hjem til Mon Plaisir, var han saa træt, at han maatte gaa og lægge sig. —

Næste Morgen, da Pigen kom med Kaffen, laa Isaac død i Sengen. Øinene var vidtaabne; men en kunde skjønne, at det sidste, de havde seet, var Billedet over Sengen. Og han havde et velsignet Udtryk i Ansigtet, især da de havde faaet lukket Munden og trykket Øienlaagene til. Da var alt det onde væk; og naar en saa paa ham, maatte alle sige: «Se, nu har han faaet Fred.»

Men i Svingen, der hvor Veien bøier af, kan en endnu høre Skridt, naar Kvælden er fin og stille om Høsten. Selv smaa Børn hører disse Skridt, og de siger: «Hør, det er Kapergasten,» siger de, og de bliver ikke rædde; thi det betyder bare godt.

— Men hvem Kapergasten var, det ved de ikke. Det er bare ligesom et Navn, de har paa Spøgelset i Veisvingen.

Digitized by Google

— Saa fortalte den gamle Mand mig. —

Oppe paa Kirkegaarden staar der en rusten Søile af Jern, som bærer hans Navn. Gravhøien er ganske nedtrampet. — Mon Plaisir er nedrevet; en Bondemand har bygget et trangt lidet Hus af det gamle Tømmer og hugget Alléerne ned. Parken er raseret og lagt ud til Potetesager, og der er indrettet et Grisehus efter alle Tidens Fordringer i Comtessens hvide, søileprydede Tempel.

Digitized by Google

Digitized by Google

ADA

Digitized by Google

Digitized by Google

O. LIE SINGDAHLSEN

ADA

EN FORTÆLLING

KRISTIANIA
FORLAGT AF H. ASCHEHOUG & CO. (W. NYGAARD)
1901

Digitized by Google

AKTIE-BOGTRYKKERIET

AKTIE-BOGTRYKKERIET

Digitized by Google

I.

Elven gled stor og still forbi. Mellem agre og flade skogmoer bar den sin brede, blanke bølge paa dens evige vei mod havet. Det var, som den rent bredde sig ud her nede paa fladlandet, rigtig hvilte sig ud efter den lange møisommelige fart deroppe fra, hvor den engang i tidens morgen fødtes.

Midt ude i den blanke strøm skjød øer op. Øer, som var fødte af elven selv, skabte af, hvad elven selv havde ført med sig fra andre egne, og som var dynget op der, hvor elven paa sin fart havde mødt et berg, en fjeldknaus, der ligesom vilde stanse dens fart, og som tvang den til at bøie af paa begge sider og skabe øer netop der ved skillestedet. Og nu i den tidlige sommerdag laa øerne med hvide heggetrær, lysende op i orekrattets og bjerkenes grønne ensformighed.

Rundt om fra elven opover strakte sig lange, lave aasrygge, mørke af skog med gaarde og brug som lysnende flekker i skogens sorte. Aas

Digitized by Google

efter aas blaaned bortover, saalangt øiet rak, til dem længst borte, som man bare aned som en blaa varmedis mod himmelhvælvet.

Der skjød en aasryg frem, skarpere end alle de andre, med næsten nøgne, knapt skogklædte berg. Der havde elven maattet bøie af, den som før i sin yre livskraft ikke havde bøiet af for noget, bare sprængt sig frem. Men istedenfor at bryde sig frem gjennem skoglandet og tage den ulige længere, mageligere vei østover mod havet, havde den valgt at bøie af for den næsvise aasryggen, og i skumhvide stryg over nøgne bergknauser havde den sprængt sig frem vestover, for der var det ikke saa langt til havet, og did var det jo, den skulde. I evigt sugende bagevjer med gule skumdotter fra strygene ovenfor brød den sig frem under de høie, stupbratte bredder. Al dens opsparede kraft, alt hvad den ikke havde evnet at øde paa sin milelange vei, arbeided sig selv tildøde i disse bagevjer, ustanselig, ustanselig rundt. Man kunde faa ondt af at se dette tilintetgjørende spild af kræfter, hvorledes den drog alt rundt hernede i bagevjerne — rundt, rundt, suged det i sig, til det forsvandt i dybet, for aldrig mer at sees.

Men nedenfor randt den bred og blank som en kjæmpebølge frem gjennem skoglandet, dyb og sort over stille kulper, mer blaa, hvor himlen selv gav den farve, klar og skiftende efter bunden, hvor denne kunde sees.

Digitized by Google

Smaaskog af hegg, or og bjerk stod hele bredderne nedover og dypped sine lange, svaiende, løvtunge grene i vandet, vasked dem rene. Brug havde reist sig langs elven, nytted dens kraft i strygene, gaarde reist sig længer op, hvor ikke flommen vaar og høst tog dem. Men opover aasryggen grodde granskogen tæt og høi med kjølig skygge i sommerdagen. —

Inde i skogen laa huse, fler og fler jo høiere op. Og øverst oppe havde i tidens løb klynget sig sammen en samling menneskeboliger, levet sig sammen en by af mennesker. — Øverst oppe den nøgne aas som en ensom ø ragende op over det sortnende skoghav med udsyn viden om: elven som en skinnende sølvstribe i skoglandet i slyngninger milevis nordover, vand, som blinked imod fra skogdybet, aas efter aas uendelig bortover.

Engang for aarhundreder siden havde paa en enevoldskonges suveræne bud reist sig en fæstning oppe paa aaskammen. Nu havde den ligget der i disse mange aar med sine i stjerneform byggede, graasorte mure og udenverker rundt om. Vintres sne og uveir havde herjet dem, somres sol brunstegt dem, men endda stod de nøgne mure der med en krans af græs, som spired længe før andetsteds, men som visned, naar alt andet satte blomst. Nogen ilddaab havde den aldrig faaet, og kun af nogen næsten igjengrodde fordybninger i murene kunde man slutte sig til, at herfra havde

Digitized by Google

engang blanke kanonmundinger pegt udover. — Et fredeligt minde den gamle fæstning, som tidens tand ikke havde faaet bugt med, gamle kaserner, som stod tomme, og en gammel kommandantbolig med et langt fremspringende tagskjeg, som gjorde de dybe, mørke værelser end mørkere. Men foran i solvæggen ranked sig æbletrær opover, som stod dryssende fulde af hvid blomstersne hver vaar og tung, rødgylden frugt hver høst.

Fra elven opover aasryggen havde byen reist sig i ly af fæstningens mure. Videt sig ud nedover, mod og paa den anden side af elven, og bredt sig udover aasryggen.

Store, hvide huse med lange, sorte skraatag som fra en gammel tid. Alle med haver med store, prangende rosenhækker og hvide, duftende jasminer. Og store susende trækroner, hvælvende sit løvhang over gjorde det friskt, kjøligt selv hedeste sommerdagen.

Der laa over alt, over huse og haver, over stilen i det hele noget som en duft fra fjerne tider, da menneskene leved sterkere end nu. Og igrunden var det paa disse gamle tider eller rettere mindet om dem, slegten endnu leved, baade de gamle, som selv havde været med, og de unge, som kun havde hørt frasagnet om dem, men som alligevel følte sig i slegt med dem. Det var de gyldne tider for skogbygderne østpaa, som endnu spøgte i folks hjerner, da ingen vidste, hvad skog-

Digitized by Google

vidderne var for en guldgrube, ikke havde ide om, hvad han selv eied. Enhver sad som konge over alt sit. Da alt var som en eneste lykkerus, en fest hele aaret rundt. Men saa kom de tunge tider som et herrens uveir, der rased i by og bygd, rev ned den, som stod sikrest, saa ingen følte sig tryg paa sig selv og sin nærmeste ven. Alt røg sammen i et eneste kaos. Men paa minderne om de gyldne dage leved slegten i sin nøgne elendighed. Og paa vragstumper, samlet op fra det store skibbrud, arbeided sig op haab om, at de gode, gamle dage skulde komme igjen, de, som dog aldrig kom.

Jernbanen kom med bud fra en arbeidsverden, som tydelig viste, hvilken underbalance det i længden blev at leve paa gamle minder. Nyt folk flytted ind, ungt blod blanded sig med de gamle slegter, som sank tilbage i sig selv for at dyrke sine minder.

Slig var byen, der den laa langstrakt og doven, fra elven til fæstningen — i den stegende eftermiddagssol. Det var endda ikke sommer, igrunden bare vaar, men med en skjær duft af sommer over skog og eng. Heggen lyste op med sine tunge duftende blomsterklaser. Kirsebærtrærne laa som et hvidt slør med en fin antydning af lyserødt over alle smaahaverne. — Hele byen sov. Søndagsstilt overalt. — En af byens fire konstabler gik og drev i byens eneste gade og kjeded sig. To smaa hvalpe laa paa en stentrap og forsøgte at more

Digitized by Google

sig med at bide hverandre i ørene, men opgav det og strakte sig dovent i solstegen med de lystige øine plirende mod solen. En sorthvid kat sneg sig lydløst forbi de to dovne smaafyrer, stansed, saa paa dem, men sneg sig lydløst videre. Her var jo ingen fare.

«Ingrid!» skar en lys damestemme gjennem stilheden.

Ada Baumann stansed paa sin gang opover gaden, hvor denne vided sig ud til en aaben, solbrændt plads, der til daglig gik under navn af torvet, udenfor et toetages hvidmalet hjørnehus med dybe, brede vinduer. Hun stod og skygged med parasollen, saa op mod huset og gjentog raabet med en viss myndig understregning. Vented saa noget utaalmodig, sparked i sandet med sin lille brunskoede fod. Hun var sterkt og dog elegant bygget. Hoved og hals sad noget bøiet paa de næsten rette skuldre. Brunt haar med viltre krøller skygged over en kraftig, ren pande. Et drag af myndighed mellem øienbrynene, som tegned sig kraftig sort mod den hvide hud. Og under øienbrynene et par øine, som saa aabent og ærligt ud i livet. Farven var ubestemmelig som hendes sind. Men de fik aldrig det drømmende ungpigeudtryk over sig. Et glimt lyste op i dem af og til, tyded paa en skarp forstand, en evne til at se det komiske ved livet. Vakker var hun ikke, dertil var underansigtet, til en dames at være, for

Digitized by Google

skarpt tegnet og munden noget bred med uregelmæssige tænder. Men et smil, som kom og svandt som en solstraale. Det var noget ved hende, som gjorde, at før man egentlig vilde det eller vidste det, interesserte man sig for hende, holdt af hende. Og det gjorde da ogsaa den hele venindeflok og den snævre kreds af opvartende kavalerer, som de unge damer raaded over nu i sommertiden.

Et vindu aabnedes, og et sterkt kruset hoved med nogen alvorlige, drømmende øine stirred forbauset frem mellem blomstrende roser ned paa den hvidklædte Ada, som stod og saa op for sig paa de hvide uldskyer, som drog over blaahvælvet.

«Du?» kom det spørgende fra hende i vinduet.

«Aa, er det dig, Ingrid, vil du være med ud en tur?»

«Nu?» spurgte hun i vinduet, end mer forbauset, for det var da en merkelig tid at gaa ud paa, midt paa blanke eftermiddagen.

«Ja, kom da, jeg har siddet inde hos den gamle og holdt paa at kjede livet af mig,» kom det raskt fra Ada.

«Ja, vent lidt, da,» lystred hun i vinduet øieblikkelig.

Om en stund kom Ingrid Sæther. En net liden trippende skikkelse med store blaa øine lysende op i et fint, blegt ansigt.

«Jeg fik saadan forfærdelig lyst til at gaa ud,

Digitized by Google

du, jeg vilde ikke sidde inde og gruble mer,» kom det som en forklaring fra Ada.

Hun var i en noget exalteret stemning, syntes Ingrid, saa ulig sig selv, rolig og alvorlig, som hun i almindelighed pleied at være. Det maatte naturligvis være noget paa færde igjen, noget Ada vilde betro hende. For altid skulde hun som tro, taus veninde høre paa alle Adas udgydelser, naar det var noget, hun ikke orked at bære alene. — De gik tause byen igjennem; den laa og sov i solstegen.

«Vi gaar til Svarttjern,» foreslog Ada. — De gik stien skogen igjennem, slog ind paa benveien, som over de duftende, blomstrende enge bar opover.

«Mored du dig igaar?» indleded Ingrid.

«Ja, jeg ved ikke,» lød det ubestemte svar.

«Jeg saa dig nok,» erted Ingrid.

«Ja, jeg ved ikke, hvordan det var fat med mig igaar aftes,» forklared Ada, «jeg havde igrunden en gribende lyst til at more mig — slaa mig løs.»

«Aa, du sparte dig nu heller ikke,» erted Ingrid hende længer ind paa, hvad hun skjønte Ada vilde betro hende.

«Jeg mored mig ogsaa,» kom det alvorlig fra Ada, og saa brød latteren frem hos hende, og i korte latterafbrudte sætninger, i kvikke skitserende træk fremstilled hun for Ingrid alt det komiske,

Digitized by Google

hun havde oplevet aftenen forud, stilled personer og situationer i det komiske skjær, hun evig og altid evned at lægge over alt og alle. Latteren tog dem begge, saa de maatte kaste sig overende i smaaskogen og rigtig le ud, for det var igrunden alt for komisk.

«Saa vakkert det var igaar aften derborte paa sjøen,» udbrød Ada høitidelig. «Kjendte du, hvordan det dufted af sommer, du? Saa du de gamle furuerne yderst ude paa pynten, hvorledes de gløded i kveldsolen, da dagen sank? — og saa alt det andet deilige.»

«Det gjorde vist svært indtryk paa dig alt det vakre, du saa, for af og til var du saa underlig høitidelig, næsten som i en kirke,» kom det medlidende fra Ingrid. «Og det var vist fler end du, som var alvorlige ogsaa. Lagde du merke til doktoren, du? Saa rolig og alvorlig som han var; midt i jublen og latteren var det, som om han stod rent udenfor det altsammen.»

Ada saa paa veninden, sky, fra siden af, som ræd for, at denne skulde have merket, hvor optaget hun havde været af doktoren.

«Han kan ikke le, ikke more sig slig som vi andre,» forklared Ada, «det er en gave, som du og jeg og alle vi andre har, men ham tror jeg, den er negtet. Jeg talte med ham, jeg syntes, jeg ved ved ikke hvorfor,» kom det hurtig, «at jeg rent fik ondt af ham, at se ham saa taus og alvor-

Digitized by Google

lig i al jublen rundt om. Og hvad tror du han sagde? Han saa paa mig med et saadant rart, saart blik» — Ada forsøgte at efterligne det, men det mislykkedes — «og saa sagde han, at han ikke kunde være ung som vi andre, og at han igrunden aldrig havde været ung. Han fortalte mig om sin ungdom, hvor glædesløs den havde været med den arbeidstunge, glædestomme studietid. Og saa om de lange aar der nordpaa i mørke og slid. Jeg fik rent ondt af ham, men hvad i alverden skulde jeg, netop jeg, kunne sige ham. Bare lytted til alt det sørgelige, han fortalte.»

«Ja, men hvis han forsøgte at være ung, som han kalder det, maatte han vel kunne lære det,» faldt Ingrid ind.

De taug, mens begges tanker kredsed om den tause, alvorlige doktoren, som var kommen hid til byen nordfra, og som, uden egentlig at vide hvorfor, var bleven draget med i ungdomsflokken, dens glade leg og dens evige minder om glæde og fest.

«Men han fortalte mer,» fortsatte Ada sin egen tankegang, «at ogsaa han havde sine glæder, men ved du, hvad der var hans glæde? Jo, hans arbeide.»

Der kom som et spørgende udtryk i begges øine — arbeide? En uklar følelse af, at det var noget ondt, ubehageligt noget, som ikke havde noget med deres glade ungdom at gjøre.

Digitized by Google

«Det var det, han leved for,» vedblev Ada, «og med rigere farver, end jeg kan, malte han frem for mig al den glæde, en doktors tunge arbeidsliv kan rumme. Det var det, som bar ham over hans mange tunge timer, lagde en glæde over hans liv.»

«Dere blev nok fortrolige,» Ingrid sagde det med et vist spørgende tonefald.

«Ja, han fortalte mangt og meget, rart og underligt, som en rigtig klog, gammel mand kunde gjøre det,» sagde Ada, hun mindedes den rige ordstrøm, som kom fra den ellers saa tause mand, den varme understrømning af glæde, som skimted frem.

«Jeg undres, om det kanske kan være det, at han engang har elsket, elsket haabløst, som har gjort ham slig, som han nu er,» brød Ingrid tausheden.

«En kunde kanske tro det,» gjetted Ada. Sky og uendelig tilbageholden som han er ligeoverfor kvinder, tænkte hun. En ulykkelig elskov. Et bittert minde, han aldrig kom væk fra.

«Men det hænder da sjelden,» afbrød hun sin egen tankegang, «at en mand blir slig, fordi han har elsket og tabt. Med kvinder hænder det jo, men at en af disse mandfolk,» hun betoned ordet, «at en af dem skulde være i den grad følsom, at de tog sig saa nær af det, det tror jeg ikke, nei, jeg kan ikke tro det.»

«Men han kan jo danne en undtagelse,» forsøgte Ingrid. «Jeg har læst noget saadant engang.»

Digitized by Google

«Ja i bøger, ja, der hænder saa meget rart, og han — nei, han, jeg tror det ikke.»

«Det kunde jo være saa ligevel,» fortsatte Ingrid, hun saa drømmende ud for sig, ind i skogtykningen, hvor gjøgsyre og skogstjerner gjorde det hvidt i dunkelheden indover.

«Ja, det kan jo hænde,» henkasted Ada. Der strømmed saa mange underlige tanker ind paa hende. «Ja, kanske.»

De reiste sig og forsvandt opover.

Digitized by Google

II.

Der hersked en lun, hyggelig vinterkvelds-stemning inde i værelset. Ovnen brandt det i, og røde straaler kastedes gjennem aabningen i ovnsdøren bortover det mørke gulvteppe. Tunge portierer for alle døre og et tykt teppe over gulvet lagde en blød stemning af hygge over det hele værelse.

Det var paa engang arbeidsværelse og soveværelse. Derpaa tyded den store seng, som stod længst borte mod væggen, og det massive egetræs skrivebord med en i samme stil og farve holdt boghylde, som næsten fyldte den ene væg. Der stod vældige rækker af bøger, som trods sin smukke indbinding tyded paa, at de ikke stod der blot til skue.

Ved en læselampe med grøn skjærm, som dæmped lyset rundt om, men kasted det skarpt ned paa en netop aabnet bog, sad doktor Hartmann og læste. Selv sad han i skyggen, mens

Digitized by Google

en hvid, vakkert formet haand, som holdt bogen, kom frem i det klare lampelys. Man kunde se, som han sad i skyggen, et vakkert formet, blegt ansigt og tæt, mørkt haar, som gjorde ansigtet end blegere. Han bøied sig frem, ligesom for at se bedre. Panden var klar med fine, blaategnede aarer ved tindingerne. Et energisk mundparti. Klare, brune øine med et skjær af vemod over sig.

Han lagde bogen fra sig, læned sig tilbage, strøg sig gjennem haaret, over panden, som vilde han stryge væk nogen mørke tanker, som kom over ham her i ensomheden — men saa smilte han, saa hvide tænder syntes, smilte som over noget langt væk. Han var saadan pludselig, uden at han selv vidste af det, kommen til at tænke paa sig selv, han som til daglig kun leved og aanded for andre. Havde begyndt med sig selv, saalangt han kunde mindes tilbage, og saa var hans tanker pludselig stanset ved hans mor — som han endnu mindtes hende! Som hun igrunden var ham selv lig! Hun havde gaaet der hjemme for sig selv, som en dæmper over alt det glade liv, som dengang levedes i hans fars, den ungdomsmuntre sorenskrivers hus. Og dog merkedes den egentlig ikke den dæmpen, hun lagde over hjemmet. Det var en saadan forunderlig hjertevindende fred og stilhed over hende, som barneflokken glæded sig ved, og som faderen, den muntre mand, søgte til, naar de tunge stunder kom over ham.

Digitized by Google

Hun var nok fra et andet land end vort, sydfra, og der var en sydlansk glød over hende trods al hendes beherskede ro. En glød, som i livets store stunder kunde bryde frem og lægge glans over denne sydens sorthaarede kvinde.

Der kom saadan underlig følelse over ham, naar han tænkte paa sin mor, hende han følte sig saa inderlig i slegt med, følte, hvordan hendes sydlandske blod trods al beherskethed i det ydre, brandt i hans egne aarer.

Saa tænkte han sig frem gutteaarene igjennem, al deres hede leg og kamp, husked, hvorledes han altid havde været en af de viltreste, naar det gjaldt at gjøre noget rigtig galt. Men saa var den kommen i studenterdagene, da hans mor netop døde fra ham, den store forandring i hans liv, den han ikke kunde gjøre sig rigtig klar over. Om det var sorgen over moderen, som havde gjort det, eller om det nu var grundelementet i hans egen natur, som var kommet til udbrud og gjorde ham til det, han nu var, den tause, mørke mand. Han husked kameraterne, hvorledes de havde merket, at hans sind forandredes, at han gled fra dem, han, som ikke længer kunde være med paa deres vilde liv med vin og kvinder og alt det, som trækker ungdommen til sig. Hvor bitter han igrunden var paa dem, paa sig selv og al verden. Som han stod saa usigelig ensom.

Digitized by Google

Da var det, han efter lang søgen havde fundet det, som skulde blive hans livs maal, det hvori han kunde dykke sin ensomme mørke sjæl ned i som i et fornyelsens bad. Arbeidets hellige kald. Som en kirkens mand, rede til at leve og dø for sit kald, havde han fundet sit, sin doktorgjerning. De lange tunge aar han stred med sig selv for at naa frem, frem gjennem usigelig længsel, til han stod færdig som doktor. Saa indom hos sin far som snarest og et besøg paa sin mors grav, hende han følte sig inderst inde i slegt med. Og saa ud i arbeidets verden. Som læge ved et fiskevær langt nordpaa arbeided han sig begsvarte vintren igjennem, tro mod sit kald og med en brændende rædsel for at svige det, svige sig selv og det, han høiest elsked.

Aa ja, aa ja, afbrød han sin egen tankegang. Han tændte piben, som var sluknet. Satte sig saa igjen for at læse. Men det var, som om tankerne ikke rigtig kunde samles om det læste. Saa meget, som trængte sig frem mellem ham og bogens ord. Han opgav det. — Det er vel en af disse opgjørsstunder, jeg saa ofte har med mig selv, resignerte han stille. Og tankerne krydsed sig videre fremover. Det var denne usigelige, skjælvende rædsel for at svige kaldet, som saa ofte kom over ham i hans mange tunge stunder der nordpaa. At noget skulde komme imellem, noget som kunde fængsle hans sind og sanser

Digitized by Google

paa anden maade. Han, som havde sat sig som maal, saavidt han evned, at hjælpe menneskene, staa som en rustet stridsmand rede til at hjælpe livet i dets evige kamp mod døden, lindre og lette, der han kunde.

Han havde levet sig ind i dette, indbildt sig selv, at det stod i menneskelig magt at ofre sig helt, glemme for dette ene store alt andet i verden.

Men hvad skulde friste ham, lokke ham væk. Staalsat følte han sig jo. — Kvinder? Skulde de kunne evne det? — Han havde jo truffet kvinder i sit liv, mange kvinder, seet paa dem, studeret dem, nærmest fra sit doktorsynspunkt. — Umuligt, trodde han. Og dog. Netop som han følte sig aller sikrest, som han havde dysset sin samvittigheds evige bebreidelser i søvn, hændte det, han trodde umuligt.

Det var de lange vinterkvelder, han ikke kunde holde ud ensom, han med sine tunge tanker og sin opslidende kamp med sig selv. Og saa drog han over til prestegaarden der lige ved, og de lyse stuer med den hyggelige følelse af et hjem, som han havde savnet saa længe, aabned sig for ham som for en kjær gjest. De gode folk i prestegaarden danned som et slags usynligt forbindelsesled med den verden sydpaa, han havde forladt for at gaa til sit tunge arbeidsliv der nord.

Digitized by Google

Her havde han truffet den unge kvinde, som kom til at gribe saa sterkt ind i hans eget liv. Noget som umerkelig bandt dem sammen, som en skjæbne, ingen kunde raade for. Fra musik og toner som fælles interessepunkt arbeided sig frem det, som fyldte deres sjæl med jordlivets lyseste glæde og dets tyngste sorg. Han elsked hende, for hvis unge sjæl elskoven, den store, sterke, som i sin vælde kan gribe to menneske-hjerter, stod som tilværelsens snehvide drøm, jord-livets et og alt. En lykkerus, et solskinsliv i snevintren der nord. Til det kom, som han aldrig trodde han skulde komme over. Hun døde fra ham. Han turde ikke tænke paa, hvad han led dengang. Bare sanked og samled, fra det største til det mindste, alt som minded om hende. Han følte det som en gjengjældelse for utroskab mod sit livsmaal, sit arbeide. Kjærlighed og arbeide, to ting, som aldrig kunde forenes.

Og i sorgen svor han ved al den ungdoms opsparede kraft, han eied, sit helligste løfte, at sligt noget, som at svigte, skulde aldrig hænde mer. Med den tunge løftesstund som grund bygged han sit liv op igjen. Og som tiden gik, den tid, som dog ikke evned at lægge glemsel over fortiden, arbeided der sig op i ham en glæde over sit virke, ikke videnskabsmandens pedantiske glæde, men den varme menneskeglæde, som kan fylde en sjæl ved bevidstheden om, at han er en

Digitized by Google

kjæmpende i barmhjertighedens og menneskekjærlighedens store hær. Født af hans bitre sorg, lagde det en glædesglans over hans liv.

Men dernord kunde han ikke blive. Minderne orked han ikke at leve med til daglig omgang. Og nu var han da kommen til denne lille by — skabt sig praksis, vokset sig stor i folks bevidsthed om hans sterke arbeide. Fremmed var han, hans maal laa saa langt over alle de andres, hvem han ikke kunde føle sig i slegt med. Han vidste, hvorledes de betragted ham, ungdomsflokken, digted om ham det utroligste. Han var med i deres glade leg, men aandsfraværende, udenfor i sind og tanker. Skjønte saa godt, at damerne gik og bar paa en følelse af, at der laa noget dunkelt gjemt i hans fortid, noget mystisk, kvinder maatte interessere sig for, noget ubegribeligt, uløst. Ingen af dem fængsled ham. Og tro mod sin tunge beslutning vilde han ikke for alt i verden lade sig fængsle af nogen af dem. Og dog var det én ting, han havde fæstet sig ved. Frøken Baumanns fornavn, Ada. Det vakte saadanne bitre minder det ord, minder, han aldrig fik gravlagt. Et underligt spil af skjæbnen, at han igjen skulde møde det navn. Han kunde ikke for det, han maatte tænke paa det. Gjentog det ofte halvhøit for sig selv.

Stille sad han og tænkte og grubled over sit eget livs tilskikkelser, over den skjæbne, han trodde

Digitized by Google

stod bag kulisserne og ved usynlige traade dirigerte personerne i det underlige skuespil, som kaldes livet, der mennesker spiller sine egne tunge roller — mere eller mindre vellykket; søgte at trække op linjerne i den rolle, der var ham selv tiltænkt. — En forvirret knu de af sammenfiltrede tanketraade: De usynlige baand, som knytter menneskeskjæbner sammen, det tilsyneladende regelløse spil af tilfældigheder, som griber forstyrrende ind, hvor alt syntes lagt bedst tilrette, og som kunde dræbe hans sterke tro paa en skjæbne, som stod bagenfor og styred alt.

Han skvat op af sine grublerier ved, at nogen banked paa døren. «Kom!» raabte han. Det maatte vel være et sygebud.

«Aa, godaften du,» sagfører Torp stod pludselig inde i værelset, hvid, tilsneet, som han kom lige fra uveiret udenfor.

«Nu, se til at faa af dig,» opmuntred doktoren ham. «I hvilken anledning har jeg æren af dit sildige besøg, prokurator?» Han glæded sig igrunden over sagførerens besøg, en behagelig afbrydelse.

«Aa jo, ser du,» forklared sagføreren, som borte i kakkelovnskrogen fik børstet af sig, hængt frakken fra sig og sparket galogerne af, «jeg gik tilfældigvis forbi, saa det lyste heroppe, og saa tænkte jeg, du ikke havde saa forfærdelig meget imod at se et menneske.»

Digitized by Google

Sagføreren kom helt frem i værelset. Han var liden og spæd, et ordinært ansigt, — selv til daglig elegant antrukken. Det var en af hans svagheder det, at han var saa stolt af sin lille elegante figur, sine smaa hænder og fødder. Doktoren og han var studenter fra samme aar, og de havde jo forsaavidt et fælles tilknytningspunkt, men doktoren var jo saa snart kommen væk fra Torp og de andre kamerater, saa igrunden var det bare den fælles bevidsthed om, at de havde mødt hverandre i studenterdagene, som bandt dem sammen.

«Værsaagod, vandringsmand,» doktoren hented frem vin og cigarer.

«Tak,» mumled sagføreren, som i sit stille sind altid følte en hemmelig glæde over doktorens fine cigarer og gode vin.

Cigarerne tændtes, de fik placeret sig, mens cigarrøgen lagde sig slørende over værelset.

«Hvad er det du arbeider med om dagen?» faldt som et naturligt spørgsmaal fra doktoren.

«Arbeider, ja, ser du, jeg arbeider nu med det, som en stakkars prokuratorsjæl kan have at arbeide med i denne lille afkrog — men forøvrigt er min tid mest optaget med at, — ja, hvad tror du egentlig, jo med at elske, min kjære doktor.» Han talte noget usammenhængende, i en viss hurtig staccato tone.

«Er du ogsaa angreben af den sygdom? Jeg trodde jo nærmest, det var med kjærligheden som med andre barnesygdomme, at man voksed

Digitized by Google

fra den. Men forøvrigt er jeg ikke specialist i barnesygdomme. Og desuden som læge kan jeg intet andet raad give dig, end at det er af de ting, som gaar over.»

«Men i en senere alder er det jo kanske farligere?» Sagføreren var lidt høitidelig.

«Du mener den kan faa en dødelig udgang?» doktoren smilte lidt bittert, han syntes at mindes noget, «men det tror jeg ikke, du er udsat for.»

«Hvorfor ikke jeg som andre?» spurgte sagføreren.

«Nei, simpelthen fordi disse «andre» aldrig rammes dødelig. Herregud, de elsker, men det, som de kalder kjærlighed, er ikke kjærlighed, thi den rammer kun dødelig. Kun den kan sige, han har elsket, kun den, hvem kjærligheden har dræbt noget hos,» doktoren var blevet alvorlig.

«Det maatte være en deilig kjærlighed, som fór slig med et menneske,» sagføreren følte sig tryg.

«Nei en slig hverdagslig kjærlighed, som varer idag og imorgen er væk, en slig kjærlighed, som Vorherre har sat ind i verden alene til slegtens nødvendige fortsættelse ned gjennem tiden, slig kjærlighed rammer nok ikke dødelig du, det kan jeg forsikre dig. — Men forøvrigt,» han brød over i noget andet, «hvilket navn bærer den elskede gjenstand?»

«Ja, igrunden burde du ikke have lov til at

Digitized by Google

vide mer, end alverden ved, d. v. s. ingenting — saadan som du paa forhaand karakteriserer min kjærlighed, men alligevel skal du faa vide, at det for tiden er Ingrid Sæther.»

«Hun, det fromme væsen?» spurgte doktoren, «ja, da kan jeg forsikre dig paa min ære, at resulterer den kjærlighed i noget, blir det visselig ingen dødelig udgang.»

Sagføreren sad og tygged lidt paa det; igrunden var han kommen op for at udøse sig for doktoren, fortælle ham, hvad han dybest følte, hvor oprigtig glad han var over det, som var hændt. Men der var jo intet udkomme med doktoren, slig som han begyndte. Han røgte ivrig, saa han rent hylledes ind i cigarrøg.

«Hvad er det for noget, som ligger der?» han pegte paa en stor pakke tætskrevne ark, som laa paa bordet.

«Aa, jeg holder for tiden paa med et større arbeide om tuberkulosen; hvad man fra privat og offentligt hold burde gjøre mod den, og her har jeg stillet op forslag, jeg med tiden tænker at offentliggjøre.»

«Vistnok er du læge, Hartmann, men at du, en saadan aristokratisk mand som du, kan befatte dig med sligt, for du har naturligvis maattet studere kilderne.»

«Ja, du kan tro, jeg har studeret kilderne, som du siger noksaa betegnende. Jeg har ikke som de

Digitized by Google

vanlige projektrige kontorvidenskabsmænd siddet hjemme hos mig selv og klækket ud noget, som ikke kan bestaa for livets haarde domstol.» Han tog pakken og bladed i den, forklared for sagføreren den skrækkelige sygdom, der som en pest herjed folkene, hvilken herlig mission det maatte være baade som læge og menneske at lindre og lette, saalangt menneskelig evne rak.

«Men tror du egentlig,» kom et tvilende spørgsmaal fra sagføreren, «at den pakke papir der, tror du egentlig, den danner et saa vægtigt indlæg for den domstol, du snakked om, at ikke din plan, som saa mange andre papirprojekter, er dødfødt? Og tror du egentlig, at alle de mennesker, du skulde hjælpe, tror du egentlig, at de er dit arbeide værd, for det er jo for det meste blandt dem, som trænges om pladsen dernede i folkedybet, denne farsot herjer?» Sagføreren var bleven ivrig, stod paa gulvet og gestikulerte vildt, saa cigaren faldt fra ham.

«I saa maade,» kom det alvorlig fra doktoren, «er en af os, du og jeg, og en af dem nede i dybet lige meget værd. For hver af os er nu livet det dyreste, vi eier. Og tror du det ikke, kan jeg fortælle dig, at jeg som læge daglig ser, hvorledes folk klynger sig til livet, ofrer alt for det, tungt og strævsomt som det er for mange af dem. Det menneske, som ønsker at dø, er ikke menneske længer. Derfor, fordi jeg ved, hvor gjerne alle vil leve, er det, jeg har grublet

Digitized by Google

over, hvorledes man kunde give den dødsdømte livet igjen — det er det, jeg arbeider for.»

«Ja, hvis det nytted,» tvilte sagføreren, «hvis det endda ikke var slig, at der bag det hele stod en skjæbne, der styrer det saadan, som den og ikke vi vil, da kunde det nytte. Men naar det nu engang er slig, thi det tror jeg, kan du gjerne brænde det papir der.»

«Paa en skjæbne tror jeg og, men det skulde da være en underlig styrelse, om ikke denne skjæbne vår slig, at den bøied af, hvor den saa, at barmhjertigheden og menneskekjærligheden sammen arbeided mod det maal at skaffe slegten det, den satte høiest, d. v. s. give den livet, hvem en skjæbne har dødsdømt. Det tror jeg — og det kunde jeg gjerne sætte som motto over de papirer, du snakker om.» Doktoren var ivrig og varm. «Og selv det usleste menneskekryb paa jorden er værd dette arbeide, hvert kryb, som elsker livet.»

Sagføreren sad taus. Igrunden var det vist sandt, hvad kameraterne fortalte om doktor Hartmann. At livet nordpaa havde taget paa hans forstand, at han var bleven en af disse fantaster, som paa sin ørneflugt knækker vingen.

«Egentlig var det nu ikke for tuberkulosens skyld, at jeg var kommen hid op. Jeg haaber for din skyld, at din drøm maa kunne realiseres. Men hvad jeg egentlig vilde, var at spørge dig, om du

Digitized by Google

vilde være med paa en skitur imorgen aften,» brød sagføreren over i noget andet. «Det har sneet bra og maanelyst er det som aldrig før i vinter.»

«Med damer o. s. v. i den vanlige stilen, kaffe og høitidelig snak omkring peisen, moro og denslags,» raljerte doktoren.

«Ja, ganske som du vil. Du blir med imorgen da. Paa torvet klokken 9.» Sagføreren drog i frak og galoger. «Godnat!»

Doktoren satte op vinduet, læned sig ud. Det var friskt og tindrende maaneklart efter uveiret. Sneen laa i høie faner bortover, med blaalige skygger i maanelyset. Han saa sagføreren skynde sig opover. Hørte den knirkende lyd i sneen tabe sig opover gaden. Det smagte saa inderlig godt at lufte sig ud, kjende vinternattens kjølighed stryge forbi over panden. Slig som han havde ladet sig forlede til at snakke iaften. — Smaafolk, lavlandsliv. Intet syn for høie planer, ingen deltagelse for dem, som leved lidt udover døgnet. — Ensom —

Sagføreren bodde høiere op i byen. Han skyndte sig opover, med hænderne dybt i lommerne, kiged op, hvor den elskede sov bag nedrullede gardiner i det store, hvide hus. Nei, igrunden var det vist ingen fare med den kjærlighed. Vist ingen dødelig udgang. — Igrunden en underlig fyr denne doktoren, med alle hans

Digitized by Google

svære planer, alt hans tanketunge arbeide i en saa fortvilet sag — haabløst mod et saa fjernt maal. Men et varmt menneskehjerte banked bag hans rolige ydre. Skjønt iaften havde han igrunden været alt andet end taus.

Digitized by Google

III.

Stor og blank seiled fuldmaanen over den dybblaa himmel. Og den lille nedsnedde by laa skinnende hvid i vinterkvelden. Uveiret havde dynget sneen i haug og fanner, hobet den op, stængt vei og gader. Hvor der var mer aabent, saa vinden rigtig kunde komme til, havde den feiet gaderne rene, saa de laa blanke med et tyndt forrædersk dække af nysne over. Det var spræng-koldt, saa aanden stod som en røg tilveirs fra flokken, som havde samlet sig paa torvet og stod og frøs, utaalmodig ventende paa efternølerne.

Ada Baumann midt i flokken, ung, optaget. Den lysegraa skidragt sad løst og ledig følgende alle hendes legems fine bøininger og over det mørke haar en lue af samme graa farve. Munter, forceret munter, snakkende om alt, springende i tanke-gangen. Lille Ingrid Sæther vented i sin mørke-blaa dragt sagføreren. Glad og samtidig lidt ærgerlig paa sig selv for en længsel efter ham,

Digitized by Google

som hun ikke kunde sige sig fri for, lagde hun af og til et samtykkende ord ind i de andres høilydte samtale. Med dragten sluttende stramt om den smidige krop bøied Gudrun Hall sig fremover, støttet paa skistaven, stirred med et blik, som syntes fortabt i noget langt borte, op mod maanens skinnende flade, i al hemmelighed skottende bort paa den lille ingeniør Ramm, som netop havde et svare stræv med bindingerne. Rundt om Ada Baumann hele dameflokken, en broget samling af sterke farver. Lysest i farver Asta Normann og Sofie Grundt med sin tynde, skarpe stemme skjærende igjennem. Ikke saa skarpt udhævende sig, mer tilbageholdende Ingjerd Holst og Anna Lykseth. Og mellem dem alle den livsglade fru Zeier, som trods al ungdommens tause protest vilde være med. Udfordrende i farver, en sammensætning, som dog holdt kritiken stangen.

Doktoren kom opover. Mørkeblaa. En kraftig figur, der han stod i maaneskinnet, som faldt paa hans blege ansigt. Hilste paa dem, sagde ellers intet. Holdt kun en stor rypesæk frem for damerne, og velvillige hænder fyldte den efterhaanden med de utænkeligste pakker og poser. Han stod noget for sig selv sagføreren, liden og elegant som altid. Lysegraa var dragten, direkte importeret fra hovedstadens første sportsforretning. Alt øvrigt udstyr i samme stil. Og foran paa maven dingled en svær skilygte. Han holdt sig undaf, grued for at være proviantbærer.

Digitized by Google

«Men hvor blir det af Birk, da,» skreg Ada opi flokken. «Og han som pleier at være saa præcis.»

Birk, farmaceuten, var deres alles fælles ven, en kilde, hvoraf der evig og altid vælded op godt humør. Om hjørnet viste sig en lang, smal fyr, lidt skjødesløst placerende baade arme og ben, noget ufærdigt, ledeløst over ham. Et ansigt, som kunde være alvorligt, men kun et eneste sekund, saa var det, som den indvortes glæde brød gjennem masken. En latter som tog alle med. — Han havde en hel stabel fakler bundet fast paa ryggen.

«Godaften, mine dyrebare,» hilste han. «Jeg haaber, De undskylder. Men en stakkars sjæl som jeg, der den ganske dag skal berede folket lægedom,» læste han høitidelig som af en recept, «kunde ikke komme før. Her er ved til aftenbaalet,» deklamerte han, «tændt for nattens mørke guder, tungt at bære, tyngere end da fader Abraham gik at ofre sønnen Isak.»

Flere velvillige sjæle tilbød sin hjælp, og selv sagføreren, som dog i sit stille sind ængsted sig for at faa tyriflekker paa sin nye graa, mumled noget i den retning.

«Nei, jeg bærer min byrde som en mand,» afviste Birk dem. «Men hvorlænge skal vi tøve paa dette sted. Lad os alle gaa.»

De kom i bevægelse op gjennem gaden, fulgt af en ustanselig klaprende lyd af ski, der sneen var dreven væk, men tungt og blødt gjennem ny-

Digitized by Google

sneen. Det gjaldt at finde den gamle, nedføgne løipen skogen opigjennem.

«Du, Ramm, gaar i spidsen,» kommanderte Birk.

Og Ramm lystred. De andre efter, lettere og lettere, jo mer opgaaet løipen blev. Og bagerst sagføreren.

Maanelyset faldt tindrende klart over alle aabninger, alle lysninger i skogen, men indover i tykningen svøbte sig under granerne og det nedsnedde krat lange skygger, eventyrdystert og hemmelighedsfuldt indover. Frem gjennem skogen, under granerne, frem gjennem krat og smaaskog bugted sig toget med lange skygger og susende lyd af ski, som skar gjennem sneen. Men over det hele, over skogen, som lyste i maaneskinnet, og aaserne, som kunde sees tegne sig blaahvide bortover, hvælved sig vinterkveldens dybblaa himmel med blink og glimt fra tusende stjerner. Vintrens hvide kjølighed slog dem friskt imøde og en glæde over denne skogens og nattens hvide skjønhed skjød som en varm bølge gjennem alles sind.

Der veien blev bredere, flokked de sig sammen og rundt om Birk de gladeste af dem alle. Et rungende kor af lyse stemmer og glad latter spredte sig opover aasen og blev væk indover i tykningen. Ramm trak sig noget tilbage. Det var et matematisk problem, som pludselig skjød frem i hans hjerne, rigtig vrient. Gudrun Hall

Digitized by Google

stræved sig paa høide med ham og vækked ham op af hans matematiske drømmerier.

«Hvad er det for et pigebarn, De nu grubler over,» forsøgte hun sig. Stemmen var klar, men det var, som om ordene kom noget slæbende.

«Aa, det er nok noget andet, frøken Hall,» han talte med et blødt, behageligt, afslebet vestlandsk tonefald. «Det er andre gaader, jeg søger at løse, skjønt jeg skal indrømme, at de pigebørn er nogen gaader, en aldrig løser.»

«Men sæt vi pigebørn ikke var gaader,» begyndte Gudrun Hall at udvikle, og saa holdt hun et længere foredrag om det indviklede problem.

Tilfældet vilde det kanske slig, at doktoren var kommen i følge med Ada. Han var ikke oplagt til at være konversabel iaften — der gik desuden som en dunkel følelse af anger gjennem ham — han mindedes pludselig, hvor aabenmundet han havde været i sommer paa den turen. Som et halvglemt minde skjød det frem for ham.

De gik tause opover. Over Ada sneg der sig ved hans nærvær en følelse af noget, hun vidste ikke rigtig hvad, men trodde det nærmest som hygge. Det dæmred for hende, at hun fandt en viss nydelse i hans alvorlige stemme, i at høre den varme understrømning af glæde, som kunde merkes for et lydhørt øre, naar han talte sig varm. Der var noget ved selve stemmen, hun ikke før havde merket hos nogen mand. Dens velklang.

Digitized by Google

Som den kunde give udtryk ikke blot for hans hjernes tanker, men for hans sjæls inderste følelser. En bitterhed, som kunde dirre bag de beherskede ord. En glæde, som skalv gjennem stemmens fineste nuancer. De stansed som tilfældig samtidig. Saa udover aasen, ned mod byen, som laa hvid i maanekvelden med dybe skygger mellem husene. Elven islagt nede i daldybet, sort og dyb midt ude, der den aldrig frøs.

«Ser De røgen dernede, frøken Baumann,» han pegte nedover, hvor røgen stod ret tilveirs fra alle byens piber i den frostklare luft, «nu sidder de gode borgere og ofrer til hjemmets guder. Se offerrøgen!»

«Ja, kan der da findes noget deiligere end et hjem?» spurgte Ada; hun tænkte paa sin egen lyse tilværelse, paa sit gode, deilige hjem. «Og skal man da ikke ofre til hjemmets guder, som De kalder det — eller kanske De hellere vilde have sagt hjemmets afguder?»

«Guder eller afguder, navnet er ikke tingen,» faldt han ind, «hvis disse gode borgere bare leved og ofred i sand, fuld tro paa sin egen gud eller afgud. Da skulde jeg respektere selv deres afgudstro mer end en halv gudetro. Bare det kunde være fuldt og sandt. Men der kommer saa let en rift i, en eneste liden usynlig en, og saa ryker det i grus hele gudehuset, og en slig tro bygges ikke op igjen i en haandvending. Det er det deiligste ved en tro, at

Digitized by Google

man ved med sig selv, at intet i verden kan rokke den, men det skrækkeligste denne skjælvende rædsel for, at tvilen skal begynde at undergrave muren i det gudehus, enhver af os bygger sig.»

Ada blev noget forbauset over ham, vidste ikke rigtig, hvad han mente, frygted halvveis for, at han skulde komme ind paa religionens fredlyste enemerker, turde ikke afbryde ham, men lytted som betagen til hans stemmes velklang.

«Thi enhver af os,» doktoren fortsatte sin tankegang, «enhver af os bygger saadan i al stilhed et gudehus, hvori vi i ensomme stunder bringer vort offer, eller vi ofrer hele vort liv igjennem. Og i gudehuset placerer vi en gud, mer eller mindre menneskelig, mer eller mindre liggende over os selv, helt op til det umulige. Og jo mer den gud, hvis billed vi gjemmer, nærmer sig det umulige, des mer fare er der for, at gudebilledet en vakker dag ramler. Men alle de, som holder sig jorden saa nogenlunde nær, de, hvis guder er saa noget nær menneskelige, de tømrer sig solide gudehuse, og de staar gjennem tiden, tvilen kan ikke rokke dem, for tvil skabes ikke om en saadan gud. Slig som saamange der nede i aften.»

De havde bevæget sig noget opover, langsomt, med smaa stans imellem, naar doktoren talte ivrig. Han følte sig saa underlig. Som noget dybest inde, han maatte faa frem, snakke ud om til et menneske, som mulig eied forstaaelsen af

Digitized by Google

det, trods alt det dunkle ordsvøb han hylled sine tanker ind i. — En anelse, noget halvglemt, noget om kamp mellem tro og tvil, skjød frem i hende. Hun betoges af det. Skulde han være en saadan, som gik om og stred sin tunge kamp mellem tro og tvil, kjæmped alene med sig selv.

«Men skal man da ikke tro, selv om man er ræd tvilen paa sin egen tro?» spurgte hun undersøgende.

«Jo, det skal man, men det er saa faa, som evner det, saa faa, som ikke er saa jordbundne, at de kan bygge sig et tempel for noget stort noget, noget nær op mod det umulige, netop fordi de er rædde for tvilen.»

«Lad os sige,» faldt Ada ind, «at f. eks. det at tro paa kjærligheden, tro, at den er slig, som vi drømmer den, er en tro paa det nær umulige, men skal man da ikke alligevel kunne dyrke kjærligheden som en guddom, selv om en skjælver af rædsel for, at tvilen vil styrte gudebilledet i grus.»

«Ja,» doktoren var ivrig enig, «og jeg ved et menneske, som evned at bygge sit tempel for en saadan tro, et menneske, for hvem kjærligheden stod som tilværelsens snehvide drøm, og som fik eller trodde at faa sin tro sat ud i livet, uden at tvilen fik tid til at rokke gudehuset. Døden forbarmed sig over hendes lyse, sterke tro.» Han berørte som et pinligt minde og blev ræd sine

Digitized by Google

egne ord, dagligdagse og banale om det, som var hans dyreste.

«Sligt hænder, ja, det vil sige, det kan hænde kvinder, og dog skulde jeg selv ønske at eie en tro paa det høieste, en tro, som gjorde det umulige muligt. Men jeg evner ikke.» Hun følte, det var som aabned hun sig for ham, lod ham se ind i hendes liv, hendes sterke længsler. «Og ikke alene tro, men handle.»

«Tror De, De orked et sligt tag, De, frøken Baumann, De, som jeg maa gaa ud fra, er en kvinde som alle andre?»

«Vi kvinder evner mere, end Dere mænd tror. Jeg skulde vove at forsøge, hvis bare nogen kunde give mig en tro at leve for, en tro paa noget stort.»

Han blev som betagen af de sterke ord, følte en brændende lyst til at lægge frem for hende sin store livsplan, faa hende med paa den, faa hendes sterke kvindetro med. Men han voved ikke. Han følte, hvorledes hun sansetog ham. Men midt i glæden kom der alvor over ham, at her var der givet ham en menneskeskjæbne i vold, en kvindeskjæbne. Men, tænkte han, var det bare hendes sterke ord, som fyldte hans sind og sanser? Var det ikke paany en kvinde, som kom ham iveien? Skulde han kunne gaa sammen med hende, med en kvinde, uden at netop det, hun havde talt om, kjærligheden, netop gjennem denne kvinde,

Digitized by Google

som loved saa stort og rigt, skulde drage ham væk fra det, han trodde paa som sit livs eneste gud.

«Ja, men,» kom det efter en lang taushed, «husk paa, at indsatsen i en saadan tro er hele et menneskelivs lykke.»

Skulde det være muligt. Hun skalv af fryd og angst. Skulde det være muligt, at hun havde sagt disse tunge, løfterige ord, ikke paa grund af øieblikkets stemning, fordi han næsten drev hende til det, men fordi hun elsked ham, ikke hans deilige stemme alene, men hele manden. Ja, hvem vidste. — Han kom helt bort til hende, der hun stod, taus som natten selv.

«Tænk paa det, De frøken Ada, sov paa det. Det er et godt husraad. Doktorraad er nemlig ikke altid saa gode som de gamle husraad.»

De gik tause opover. Forbi sagføreren og Ingrid Sæther, sværmende i sin unge lykke. Han ivrig paagaaende, hun blyg tilbageholden.

Øverst paa aasen, hvor det helded nedover med lange skraaninger og bratte stup mod sjøen, hvor skihytten laa inde i skogdybet, havde de andre samlet sig. Kastet sig ned i sneen, hvilte ud efter de lange bakker.

«Men hvor i alverden blir doktoren af,» Birk skreg nedover, saa det ljomed i aaserne.

«Bare det ikke har hændt en ulykke,» gjetted Ramm.

«At han har tiet sig og sin dame ihjel, mener

Digitized by Google

du,» kom det rapt fra Birk. «Men der har vi de kjære.»

Frem paa aasryggen svinged doktoren og Ada Baumann, frem i flokken, der saa paa dem, som aned de noget.

Birk fik halet frem vin af doktorens rypesæk og høitidelig som ved en altergang skjænked han den røde vin for dem alle.

Saa nedover, afsted igjen. Ned gjennem skogen, der stod dryssende hvid. Over stup og smaaknei-ker, lange skraaninger, som gav øget fart til skierne. Og over lange frosne myrer og smaa-sjøer skogen indover. Under latter og snak, som toned gjennem den frostklare luft, der bar lyden længer og længer indover, til den forsvandt i skogdybet.

Det gjaldt at klare sig undaf de snetunge gran-grene, som dasked i ansigtet i forbifarten, holde løipen i alle kroger og svinger. Et hyl, et dame-skrig indimellem. Et fald i snefannen, saa sneen stod som hvidt sprøit omkring. Blødt var det, usigelig blødt, som at synke ned i en seng af bløde, hvide dyner.

Det var en af doktorens største glæder det at kunne færdes ude i skogen, helst nu vinternatten, føle vintrens friske kjølighed stryge om sig. Han var først, fulgt af Gudrun Hall. En umiddelbar friskhed var der over hende, en egen charme, som naturbarn faar, naar man ser det midt ude i

Digitized by Google

naturen selv. De stansed af og til, lytted opover efter de andre.

«Aa gud, er det ikke deiligt, doktor?» hun saa op mod ham, rundt om sig, paa al skogens hvide, maanelyse skjønhed.

«Jo, frøken,» han maatte indrømme det, «stilt og høitideligt som i en kirke. Men saa er det nu maanelyset da og det tunge snefald, som dækker over saa mange skrøbeligheder, og som lægger et eventyrskjær over det hele.»

«Netop eventyr, ja, nattens deilige eventyr, og saa alene midt i skogen.» Hun betoges rent af stemningen.

«Men er De nu saa alene da, frøken?»

«Nei, vi er jo to mindst,» undskyldte hun sig. «Men sammen med Dem føler man sig ensom. De, som bestandig staar udenfor.»

«Udenfor, ensom, De kan have ret,» indrømmed han, «jeg er egentlig ikke selskab for nogen, for jeg bærer i mig en ensomhedsfølelse, jeg ikke kan komme ud over. Føler mig ensom midt i tykkeste vrimlen.»

«Men De kunde da forsøge at slutte Dem til os andre, more Dem som vi andre.»

De stansed foran en stor maanebleg, frossen myrstrækning.

«Jeg kan ikke. Jeg er slig. Alvoret, det alvor, som følger min gjerning, kan jeg ikke kaste af mig som en anden ham. Det er min natur. Det

Digitized by Google

binder mig. Jeg kan ikke føle den ungdommens umiddelbarhed, dens livsfriske glæde.»

Nedenfor i dybet for bakken, de var stanset paa, laa hytten.

«Iaften maa De more Dem, husk, vi er da unge bare en eneste gang.» Hun suste nedover.

«Jo, det er en deilig undskyldning, som skal dække over saa meget,» han smilte lidt bittert for sig selv. Fulgte saa i hendes spor.

De andre kom efter, sagføreren bagerst, træt og udgaaet, hvid af de mange fald.

Udover bar det, nogen kjækt og sikkert, andre ængstelig, bredsporet. Og sagføreren i sneplog nedover, til skierne gik i kors, og den arme mand forsvandt i en eneste hvid sky, fik samlet sig op igjen og kom ærgerlig smaabandende efter de andre ind i hytten, der Ramm og Birk havde faaet ild paa peisen, saa et stort baal lued mod dem og kasted lange, flakkende lysstraaler bort i de mørkeste kroge.

Der blev børstet og trampet, pakket ud af rypesækkene, sat frem paa langbordet alt, hvad hytten eied af kopper og glas. Alle damerne gik ivrig huslige i veien for hverandre, mens herrerne overtog kaffen. — Doktoren lidt for sig selv, ivrigt dampende. — Op og ned paa gulvet, som en rastløs aand, sagføreren, undfangende den ide, at i kveld skulde forlovelsen lyses. Hemmeligheden vilde han ikke gaa og bære alene længer.

Digitized by Google

Liv og lystighed steg rundt bordet, da kaffen kom, fyldte den lille, sodede hytten med en viss hjemlig følelse af hygge.

Sagføreren reiste sig høitidelig. Alle stirred paa ham, undred sig, hvad i al verden det betød, mens Ingrid Sæther blev blussende rød og klaged over varmen.

«Jeg vil slet ikke tale,» begyndte han som en undskyldning, «jeg vil bare faa lov at sige — at — skjønt det kanske ikke var nogen passende anledning, saa vil jeg dog — —.» Saa gik det pludselig rundt for ham, han husked ikke, hvad han vilde sige, alle de høitidelige ord, han vilde brugt, var som pludselig strøget ud af sproget, og efter en forfærdelig sammenblanding af fortvilede ord, afbrudt af latter og forbausede spørgsmaal, kom det endelig, at han vilde sige, at, melde for dem alle, for de deltagende venner, at han, d. v. s. han og Ingrid Sæther var blit forlovet.

Han satte sig tilintetgjort ned, og i befippelsen velted han et punscheglas, han holdt krampagtig om, i fanget paa sin elskede.

«Ja, en ulykke kommer sjelden alene,» bemerked Birk tørt.

Og under øredøvende jubel blev det unge par gratuleret og deres skaal drukket. Kun doktoren sad rolig, stirred som aandsfraværende frem for sig, merked, hvorledes Ada søgte at fange hans blik, at han mødte hendes engang, men hvorledes hun

Digitized by Google

tog det til sig, som underlig overrasket, grebet i noget.

Birk reiste sig midt i jubelen med løftet glas og holdt en med høitidelige talemaader spækket tale for de unge.

Det var, som altsammen ikke angik doktoren, han hørte Birks ord klinge forbi sig, hørte ikke deres mening. — Det var et saa underligt træf dette, syntes han, en saa forunderlig styrelse det, at disse to, hvem al jublen og glæden samled sig om, at netop disse to over al maade ordinære hverdagsmennesker, at netop de skulde fyldes af livets varme, unge elskov. At det kom som noget nødvendigt, selvfølgeligt. Disse med de smaa krav, de skulde lønnes saa rigt. Var det retfærdighed? Skulde ikke de, der kræved mest, lønnes rigest? Og han selv, som kræved saa stort, burde han ikke lønnes rigt? Elskov kræved han ikke, han ræddedes tilbage for tanken paa noget saadant. Men det andet store, han kræved, det at kunne naa det høieste gjennem sit arbeide, burde han ikke naa det? Eller kanske kræved han det umulige, det, der ikke kunde naaes? Stævned han paa sine ideers ørneflugt mod saa høie tinder, at intet menneske var givet at naa dem? Men hans sterke tro paa sit maal, selve troen kunde jo lønnes. Var det nogen livsens retfærdighed i det, at han aldrig fik naa frem, bare fik tvilen med i kampen?

Digitized by Google

«Nu, doktor, sidder De igjen og grubler?»

Ada strøg forbi ham. De begyndte at bryde op.

«Ja, de gamle problemer.»

«Om gudehuse og sligt?» spurgte hun.

Han merked det noget raljerende i hendes tonefald.

«Ja, netop,» svared han noget koldt, «naar en ser, hvorledes to mennesker som de,» han pegte paa det nyforlovede par, «kan faa lov til i ro og fred at bygge sig gudehuse for sin guddom for tiden, maa man virkelig gruble over den uretfærdighed, at ikke ogsaa andre skal faa bygge sterke templer for større guder.»

«Men de bygger to, de.» Hun saa frem for sig, forbi ham, ræd for at møde hans blik.

«Tror De, det er gaadens løsning? Men husk, da er der ogsaa to til at bryde det ned.»

«Men mener De ikke, det er lettere at være to om at sidde igjen paa tempelruinerne. Er det ikke slig, Dere latinere siger, *commune naufragium dulce*.»

Hun gik. Kanske hun havde ret, kanske han aldrig vandt frem alene.

Det slukned paa peisen, ulmed i rygende gløder. Hele flokken færdig til hjemfarten. Udenfor mørke natten. Maanen var nede, kun svagt gjenskin efter den langt mod sydvest. Hele vinternattens ubarmhjertige mørke slog imod dem, da de kom ud,

Digitized by Google

fyldte skogen og alt omkring. Bare sneen dæmrede i sin hvidhed rundt om.

Sagføreren fik tændt lygten sin og lyste lidt op for de andre, mens lysstraalerne flakked bortover sneen rundt hytten, optraakket af de mange skispor. Fakler blev tændt, lange, osende tyrifakler med slikkende, gulrøde flammer, kasted et blændende skjær rundt om, lyste op i et ansigt hist og her, gled nedover et menneske, vandred bortover sneen, ustanselig flakkende.

Gjennem sneen suste det med alskens underlige lyd og laat af farende ski. En efter en forsvandt nedover skogen, saa tilslut øinedes bare som en svindende ildsky, der de fór. Med fakkelskinnet dansende om sig, krøb trær og krat sammen, tynget ned af sneen, som trold og alskens andet nattens underlige eventyrfolk. — Men lige bag dem fulgte dem nattens mørke, lukked sig efter dem. — Og over al jorden, som sov under sneen, vinternattens dybblaa himmel med tusende skjælvende stjerner paa vagt —

Digitized by Google

IV.

Med en stor buket røde roser gik Ada Baumann opover. Hun var ude paa et af sine hyppige besøg hos byens fattige. Interesserte sig for de fattige, en interesse, som var født af hendes varme medlidenhed med alle, som havde det ondt og led. Men en interesse uden praktisk følelse af, hvorledes hun skulde hjælpe. Som nu disse dybrøde roser. Deilige var de, selv for den fattige, deilige som bud fra en solskinsverden, den fattige aldrig saa. Men en rosenbuket midt i nøden og fattigdommen, hvad hjalp den? — Hun var oprømt, glad. — Det laa jo som følelse af vaar i luften. Hvide skyer seiled langt oppe i den blaa uendelighed. Det tined og sildred i solvæggen, men frøs i skyggen. Og luften var vaarens skarpe, farlige, helst mod kveld, da det frøs til is igjen alt det, som dagen tined. — Doktoren kom nedover mod hende. Hilste. «Aa — for nogen deilige roser.»

«Ja, og en stakkar skal have dem,» forklarte hun.

Digitized by Google

«Giv mig dem da, roser er min eneste lidenskab paa denne jord, men dem elsker jeg. Helst disse tunge, farveglødende, de dybrøde. Hvert blad har drukket solilden i sig — deraf dets glød. Og fordi de eier al solens glød, bærer de glæde med sig.»

«Jeg undres paa,» afbrød Ada, «om disse blomster lever, hvad vi kalder et liv, om det at knoppes og dufte, visne og dø, om det er noget liv.»

«Ja vist er det liv,» forklarte doktoren, «og et liv som mangt et menneske ønsker sig —, mangt et menneskeliv er et sligt blomsterliv: skinne af sterke farver, glæde ved sin skjønhed og saa visne.»

«Tænk hvor deiligt.»

«Men et liv uden maal,» fortsatte doktoren, «uden plan. Og det maa det vel være, som gjør livet til liv, det at man lever mod et maal.»

«Men et blomsterliv, maa ogsaa have et maal, nemlig det at glæde andre.»

«Ja, det er jo et maal, men intet maal har saadant liv i sig selv, maalet ligger udenfor, ligeoverfor andre.»

«Tror De egentlig saadan i sin almindelighed, at noget liv leves med maal netop for ens egen skyld?»

«Jo, hvis man sætter sig den opgave at lade livet have et maal for en selv, kan man jo faa et maal. Men det kræver kamp og en usvigelig troskab. — Husker De, hvad De sagde i vinter paa skituren?»

Digitized by Google

«Ja.» Hun følte som sine egne ord igjen i, hvad han nu sagde. Var det ikke igrunden letsindig sagt? Passed det ikke bedre for hende et liv som de roser, hun bar? Nei, hun vilde ikke ind paa det og brød tvert af.

«Nu kommer De naturligvis igjen fra en sygeseng, doktor, sig mig, falder det Dem tungt at se mennesker dø?»

«Tungt, ja, i begyndelsen, da jeg var yngre end nu, sterk og glad ved livet, faldt det mig tungt at være vidne til at se mine medmennesker dø, se dem dø, som saa inderlig vil leve.»

«Vil leve, tror De det?» gjenoptog hun.

«Ja det er netop det, som skulde synes saa vanskeligt at fatte, at de syge, naar de ligger dødsdømte, skulde ønske livet, det liv, som har bragt dem saa mange skuffelser, saa mange bitre stunder. Ufatteligt. Og dog er det slig. Jeg kan bevidne det.»

«Ja, men for min egen del, naar jeg laa der gammel og daarlig,» fortsatte hun, «saa vilde jeg da dø.»

«Ja De tror det, men se til. Dog nogen er det jo, som vil dø, de, som er sterke nok til at gjøre op med sig selv, som ikke øiner nogen mulighed længer, jeg mener dem, som tager sit eget liv.»

«Uf!» — det grøssed i hende, «tænk selvmorder.»

«Lad ikke saa haant om dem, frøken Ada. Efter almindelig teologisk opfatning er det jo noget skrækkeligt, men jeg kan nu ikke andet end

Digitized by Google

respektere en sjæl, som vover slig at se døden i øinene, med vidende og vilje giver sig døden ivold.»

«Og saa tænk som læge at være vidne til de tunge opgjør, mange har med sig selv,» brød hun delvis over, «hvor det igrunden maa være interessant.»

«Det er ikke ofte, jeg har været vidne til det, men jeg maa sige, at se et menneske slig gjøre op sin egen status, det kan fylde en med rædsel, og dog kan selv det være en glæde.»

«Glæde?» Hun saa tvilende paa ham; hvor underlig han vist igrunden var.

«Ja netop glæde, glæde over at se et menneske, som har levet mod sit eget maal, i sin egen tro, dø i denne sin tro, en tro, som ikke selve dødens rædsler, frygten for det ukjendte bag skillevæggen kan tage fra en. Ikke bøie af, give sig over for alle de velvillige omvendelsesforsøg, mange er saa venlige at plage en døende med. Som om ikke han har nok med at gjøre op med sig selv alene.»

«Uf, nei lad os ikke snakke mere om død og rædsel, det bliver jo formelig nifst, og det en slig deilig dag som denne, da man netop kan glæde sig ved at leve.»

De gik nedover.

«Sig noget morsomt da doktor.»

Han saa paa hende, gransked, om hun kunde mene noget med, hvad hun sagde.

Digitized by Google

«Det ord findes vist forresten ikke i deres gloser,» forsøgte hun at erte ham.

Han skulde til at svare noget, men blev afbrudt af Ramm, som kom mod dem, ivrig optaget, med frakken opknappet, hed og forpustet. Hele hans lille, velformede ansigt formelig straalte.

«Det gjør da godt at møde et glad menneske,» hilste Ada ham, «hvad er paafærde?»

«Jo nu skal De høre: Nu har jeg da endelig faaet sat igjennem mine mange planer. Ja De ved, eller nei, De ved ikke. Jo det er da dette med vandfaldene da, dette om at tage deres kraft, den som ødes dagligen, i byens tjeneste, skabe elektricitet og gjennem den lys til og kraft til den lille hensovnede by. Og nu skal det gaa.» Han stamped i bakken. «Slig som jeg har slidt med det, kjæmpet for det, troet paa det.»

«Og endelig naaet frem,» faldt doktoren ind. «Aa, De lykkelige mand, som har naaet Deres maal.»

«Ja, tænk bare den lille by liggende her som i et elektrisk lyshav, fabriker og anlæg nede ved elven, liv og røre i dødvandet. Slig var jo min drøm. — Men jeg har ikke tid. Mere siden.» Han strøg fra dem videre opover.

«Hvor straalende han var,» sagde Ada endelig. Hun havde lagt merke til, hvor alvorlig doktoren blev.

«Ja med god grund. Aa, den som stod ved maalet.»

Digitized by Google

«Men hvilket maal er det nu, De stræber mod? De taler saa meget om maal og planer, om tro og tvil?»

Skulde han sige det? Ligesaagodt: «Jo, mit maal er at kunne ofre mig helt og holdent, udelt for min doktorgjerning, leve mig ind i den, saa den blir en del af mig selv.»

«Og det er det, De tviler paa?»

«Ja, slig at jeg stundom kunde give det hele op, erklære mig overvunden.»

«Men det er jo stort, doktor, et sligt maal, — kanske for stort,» kom det noget efterpaa.

«Ja, noget for Dem at tro paa, De som saa gjerne vilde have troen paa noget stort.»

«Ja, hvis det hjalp Dem.» Hun saa ham ind i øinene. Saa mod ham ærlig og oprigtig, som en ed hun aflagde.

«Jeg kjæmper og tviler alene, frøken.»

«Det orker De ikke, doktor.» Atter dette blik, ligesom bedende om lov til at gi sin hjælp med. — Han skulde op her til den gamle kæmner Aas. — Hun videre med sine roser. —

«De kommer vel til fru Zeier iaften. De ved, hun har en svaghed for Dem!» raabte hun efter ham.

Svaghed, hun, tænkte han, denne mandfolk-gale unge enke. Interesserte ham ikke —

*

Digitized by Google

«Saa du kommer ligevel?» Sagføreren stod i entréen hos fru Zeier og holdt paa at tage af sig og saa halvt forbauset paa doktoren.

«Nu, hvorfor ikke?»

«Jo, rygtet, det vil sige fru Zeier, beretted mig muligheden af dit ikkekomme.»

«Kanske mit komme er noget ubeleiligt?» Doktoren tog af sig.

«Nei selvfølgelig ikke, langtfra.»

Doktoren var i vanlig søndagsdragt og blev noget forbauset over at se sagføreren i fuldt selskabstoilette.

«Er der nogen større høitidelighed her kanske? Saavidt jeg trodde, var det et af de sedvanlige folkemøder dette.»

«Jeg har faat ordre om fuld galla,» forklared sagføreren.

Kanske, skjød det som en anelse frem hos doktoren, fru Zeier havde vist ikke regnet paa hans komme.

Der lød surr af stemmer indenfor, latter, som skar gjennem en gang imellem.

«Godaften, doktor, det glæder mig, at ogsaa De vilde se mennesker.» Fru Zeier stod foran ham med sit elskværdigste vertindesmil, elegant i lysblaa silke. Der skjød en fin rødme over ansigt og hals, da han saa paa hende.

«Men jeg har desværre ikke bryllupsklædningen paa, frue.»

Digitized by Google

«Aa, Herregud, det er da ikke klærne, som skaber folk.»

«Jo, oprigtig talt skulde man her» — han mønstred kortelig alle damerne, som var i stort toilette — «være fristet til at sige, at det netop er klærne, som skaber folk.»

«Eller kanske mangel paa klær,» sekunderte Birk, som var kommen til og gjorde en høitidelig kompliment for vertinden.

Det var lys feststemning over det store, dybe værelse. Alle lamper og kandelabre tændte. Selv lysekronen med sin straalende krans af prismer kasted lyset rundt om som et blændende lyshav. Salonen — fru Zeier ynded at kalde værelset slig — var elegant møbleret, men med en viss lunefuld overflødighed. Gamle speil i forgyldte rammer og hvide marmorkonsoler. Aaklær over de i guld og rødt holdte vægge. Og rundt om arrangerede smaagrupper, dannende ligesom for sig selv smaaværelser i det store værelse. Lave sofaer og myge stole. Bløde tepper dæmped enhver lyd og gav hygge. Man kunde skimte ind i kabinettet ved siden af. En dunkel maaneskinslampe hang og drømte mellem store palmer over de dybrøde, magelige stole. En hvid isbjørnfeld strakte de brede labber langt udover gulvet.

«En mindefest,» forklared Ada Baumann doktoren, som var kommen midt op i dameflokken.

Digitized by Google

«Men da hører jeg jo igrunden ikke med her,» sagde han, «for det er selvfølgelig bare denne snævre kreds's minder, som skal feires.»

«Ja, De faar jo delvis have ret, men her skal nu, saa lyder aftenens program, feires fest ikke blot for nogen enkelts minder, men festen er viet minderne saadan ganske i sin almindelighed.»

«Det gjælder at have nogen minder da, frøken.»

«Tror De kanske ikke, De har, eller tror De, at der overhodet findes mennesker, der ikke har minder?»

Hun stod for ham, stolt og udfordrende. Den gulhvide silke velted i blanke bølger om hendes elegante figur. Knitred i farvespil i lysglansen, fremhæved hendes hals og armes blændende hvidhed. Han følte, hvorledes hun interesserte ham, følte det aabne, stolte blik i hendes øine med det ubestemmelige, evigt skiftende farvespil. Men han saa hende koldt og rolig imod.

«Ja, Dere damer, Gud ved, hvordan det egentlig er fat med Dere, men Dere lever ikke paa andet end minder, akkurat som den lille lommeudgave af en by, vi lever i. Det er bare minder og minder altsammen, ikke en eneste dags nøkterne hverdagsliv.»

Det slog dem som en sandhed, og dog, var ikke minderne det deiligste, de eied? Tænk et liv uden minder —

Birk gik taus og alvorlig for en gangs skyld

Digitized by Google

op og ned paa gulvet. Han skulde holde tale iaften, saa lød fru Zeiers ordre. Men stemningen, den vanlige solskinsstemningen var ikke over ham. Han grubled med sig selv, om han ikke for en gangs skyld burde sige hele den pyntede flok sandheden. «Aa, disse fordømte talerne, som gyldent champagneskum uden en eneste sandhed paa bunden,» udgjød han sig for Gudrun Hall, som i sin violette, sterkt udringede kjole strakte sig magelig i en lænestol.

«Aa, De liker det saa godt,» smilte hun mod ham.

«Ja, men slig paa kommando, jeg ynder ikke at lystre parole, selv om den kommer fra et saa deiligt væsens læber som fru Zeier.»

«Aa, Deres gamle svaghed, hendes lydige slave.» Smilet spilled om hendes læber, lokkende, ertende.

«Svaghed,» gjentog han, «kalder De det svaghed, naar jeg nu i disse lange tider har kunnet modstaa hende. Kald det styrke.»

«Ja tænk at kunne være sterk ligeoverfor en kvinde,» klang det som kold haan mod ham. —

«Hr. doktor, maa jeg have den ære?» Fru Zeier stod foran ham, fristende deilig. Han mumled noget ligesom forvirret. — Par efter par toged ind. Et blændende lyshav slog dem imøde. Det blinked i glas og krystal. Og bugned over bordet et hav af straalende blomsterfarver. Glæden tog dem alle,

Digitized by Google

ungdommens deilige glæde over livet. Komplimenterne fløi mod fru Zeier, stolt med smil tog hun mod dem som en kunstnerinde mod blomster. Glæden var endnu ligesom fordulgt, en viss generthed over al elegancen, toiletterne, over dem selv, ungdommen alene i fest, — men den brød igjennem, da det første høitidelige indtryk svandt, og vinen tog til at hede. — Birk glemte alle sine skumle planer og loved sig selv og sin borddame en deilig tale.

Fru Zeier havde paa forhaand følt ligesom en viss ængstelse for dette selskab, det slag, hun engang havde bestemt sig til at slaa for at komme med blandt ungdommen efter de to trivielle egteskabsaar med den gamle, rige sagfører Zeier. Det plaged hende, at hun, ung som hun var i sind og aar, skulde staa udenfor netop paa grund af dette fortvilede egteskab. Men nu, da han havde takket af, løst hende og sat hende istand til at leve slig, som det havde været hendes stadige drøm, nu skulde hun tage det igjen, tage revanche, knytte ungdommen til sig, leve sig væk fra det, hun havde lidt i disse aar. Det var gaat lidt efter lidt, den ene efter den anden havde hun vundet, og nu laa de alle som bundne i hendes usynlige, straalende garn. Glæde og fest, al ungdoms længsel kunde hun give dem. Og som sidste erobring ansaa hun den mand, der iaften var hendes bordkavaler. Iaften vilde hun binde ham til sig, sansetage ham

Digitized by Google

med alle en forelsket kvindes magtmidler, og føle den bæve igjennem sig den guddommelige glæde, at nu var han hendes, hendes og ingen andens. Løse den gaade, der laa om ham, og som ingen evned løse.

«Nu, min kjære huslæge, hvorledes befinder De Dem i dette selskab?» Hun løfted sit glas, saa som granskende paa ham. «Skaal! — Jeg synes forresten, min kjære huslæge er noksaa ligegyldig ligeoverfor sin patient. De interesserer Dem mer for andre,» lagde hun til med et vist bebreidende tonefald.

«Jeg trodde egentlig ikke fruen var syg, trodde nærmest, min huslægestilling hos Dem var en opmerksomhed, jeg sætter lige stor pris paa som Deres gode vin.» Han var afmaalt, høflig.

Rhinskvinen gik flittig om, og de dunkelgrønne glas fyldtes og tømtes i en stedse stigende grad.

«Forøvrigt har jeg som læge saa mange andre at interessere mig for, netop som læge.»

«Aa De med Deres evige læge,» — hun lod, som hun var lidt vred, — «kan De ikke for en eneste gangs skyld, for min skyld lægge lægen af og være menneske, De som alle vi andre. Se Dem omkring, og De vil se, at alle herrerne har kastet af sig hverdagshammen, som de til daglig traakker i, og er nu kun mennesker, mennesker, som fester.»

«Ja, det kan de gjøre, alle de, som kan leve paa

Digitized by Google

den maade, som tager sin stilling, sin opgave som en ydre ham, bag hvilken begrebet menneske gjemmes Men jeg ikke,» — han betoned det. — «Jeg er læge, det er mit alt, mit jeg — og jeg elsker at kunne være mig selv, at være læge» —

Hun følte hans blik falde paa sig, merked, hvorledes han gjennemskued hende, hun, for hvem livets eneste maal var glæde og fest, intet andet, fest omkring, som skulde lægge glemsel over det indholdsløse liv, hun førte.

«De elsker, ja Deres lægestilling ja, men intet andet i den hele verden.»

«Jo, frue, vær De tryg, jeg elsker livet selv, det liv at kunne hjælpe andre, alle de, som lider saart og tungt.»

«Elske slig,» kom det hoverende fra hende. Det var første gang, hun hørte ham bruge det ord, slynge det som en jublende fanfare mod hende.

«Netop elske,» — han saa op mod hende, lod blikket streife hendes stolte nakke, det gyldne, tunge haar, saa nedover bordet, mødte Adas blik som et koldt staal mod sig, — «men ikke slig, som Dere kvinder snakker om, Herregud, det er nu engang deres livs hovedindhold —»

«Og Dere mænd» — hun tog kampen op — «tror naturligvis, det blot er en kvindebeskjæftigelse det at elske, som om Dere kan komme kjærligheden forbi, som om Dere ikke ligger i støvet for den.»

Digitized by Google

«Ja De frue maa jo vide det, De har jo været gift.»

«Som om det at være gift og at elske er samme begreb.»

«Taler De af egen erfaring?» spurgte han.

Hun saa paa ham, følte en brændende lyst til at sige ham sandheden, fortælle ham om sit elskovsløse egteskab, lade ham faa se ind i hendes unge, elskovssyge sjæl, kanske hun kunde vinde ham paa den maade? Men var det ikke at stille sig selv bar og nøgen for ham, en fremmed mand? Stred det ikke mod hendes kvindelige blufærdighedsfølelse — og dog — «Ja,» hvisked hun tonløst som en bekjendelse.

«Da er det en forbrydelse mod ens inderste jeg, en forbrydelse, som aldrig kan sones.» Stemmen skalv af ædel overbevisning.

«Men naar folk tvinger en til en slig forbrydelse?» Endnu en bekjendelse, følte hun.

«De var tvungen?»

«Ja, af min slegt for at redde dens ære.»

Han mindtes at have hørt noget sligt. «En slegt, som ofrer en kvindes ære, eier ikke ære. At lidenskab kan drive et menneske til at glemme sin ære, det kan undskyldes, men at leve et helt egteskab paa en slig løgn som det at ofre sig for sin slegts ære, sones aldrig. Det er skjændsel.»

Det skar gjennem hende som knive, hun følte, ·m stod hun som en dødsdømt forbryder for sin

Digitized by Google

dommer. Og dog, aa Gud, hvor hun elsked ham. Han saa, hvorledes det tog hende, rammed som sandheden selv. Uforskammet og dog — det stred mod hans natur at tie til en løgn.

Det blev stilt mellem dem, mens latter og jubel steg rundt om. Champagnen kom, skummed og perled, randt som en ildflod gjennem alles aarer.

«Gudedrikken, glemselsdrikken, lad os drikke glemsel over alt, som skygger tilværelsen.» Fru Zeier læned sig tilbage i stolen, holdt glasset op mod lyset, som i straalende reflekser brød igjennem den gyldne drik, satte det til læberne, tømte det og skjøv det langt fra sig. «Aa den, som kunde glemme.»

«Ja, glemsel kan nok champagnen bringe Dem, men intet sonoffer for en skjændsel.»

Gjesterne spredte sig indover, slog sig ned i smaaklynger, fortrolige, ved champagneglassene. Under et skyggende hegn af palmeblade sad Birk og Gudrun Hall. Rundt bordet de fleste af damerne og midt imellem den stive, høitidelige løitnant Rabeck i sin strammeste paradestilling med sine store vandblaa øine straalende af vin og begeistring. — Hun tænkte det op og op igjen, fru Zeier. Skjændselen over hendes liv og saa denne deilige elskov til den mand, som kasted hende skjændselen midt i ansigtet, havde vovet, hvad ingen anden havde tænkt engang. Det rased som et uveir i hende, som lidenskab, hun, der aldrig før havde

Digitized by Google

vidst, hvad elskov var. Hun tog hans arm og de gik ind i kabinettet, forbi de andres stirrende, spørgende blik. Doktoren hørte latteren og stemmerne omkring sig, saa Ada midt mellem de andre, saa hendes smil stivne som i foragt ved at se dem sammen. Der gik anger gjennem ham, forbrød han sig ikke ligeoverfor hende? Men han skjøv det væk.

«Kan De aldrig tilgive mig, doktor?» Han vaktes op ved det bedende i hendes stemme.

«Tilgive eller ikke, det er ikke mig, De har forbrudt Dem mod, men mod Dem selv, og kan De tilgive Dem, saa vel, men jeg tror, De ikke —» Det var dommerstemmen igjen.

«Skal jeg da aldrig kunne faa sone det? Hvad skal jeg gjøre?»

Hun skjøv sin stol hen til ham og saa paa ham, bedende, som i knugende anger. Han skulde netop til at svare, men afbrødes ved larmen indenfra. Birk var kommen frem paa gulvet, slog paa sit glas, iførte sig sin vante festtalerværdighed:

«Mine damer og herrer! Vi skal iaften feire en fest for minderne. Minderne, som er det dyreste og helligste, vi mennesker eier. Det, som i tunge stunder hentes frem fra dybet af vor sjæl til trøst. Det, som i glædens lag, som her i aften, skinner for os i gyldent skjær som denne gudedrik. Alt det, vi har levet sammen, alle de usynlige traade, som binder skjæbner. For alt det, for alt det,

Digitized by Google

som heder minder, løfter jeg glasset og tømmer det med ønske om, at de aldrig maa dø, men følge os usynlige hele tilværelsen igjennem. Skaal for minderne!»

Glassene tømtes under jubel. Pludselig stod doktoren midt i kabinetsdøren. Han følte sig rammet ved Birks tale, som stængt udenfor denne kreds's mindeverden, han ikke leved med i. — Stilheden voksed omkring ham, blikkene mødte ham. Kold og rolig bag dem alle Ada. Han saa udover, forbi dem, vilde ikke møde nogens blik.

«Jeg har drukket en skaal for minderne, jeg ogsaa, ikke denne kreds's minder, dem har jeg ingen del i, ingen minder født i ungdommens glædesstunder som alle Deres minder, — men for mine egne minder, langt mer værd end champagnedaaben her i aften. Mine minder, som giver mit liv indhold, noget at leve for, fødte i hverdagslivet. Og over dem alle et eneste et, tungt og saart, som har gjort mig til den, jeg nu er. Det er for godt til at trækkes ned, for stort til at være vanligt konversationsemne. Det er kun for en selv, kun der skal det bevares helligt og urørt. Og dog skal det dø, dø for altid, født i en solskinstime skinne som dette slebne krystal, og dog skal det aldrig leve mer, ikke engang for mig selv, men knuses for altid som dette glas.»

Champagneglasset knustes mod gulvet. — De andres glas sattes varsomt ned, og midt i stilheden

Digitized by Google

om ham faldt og steg hans bryst under en fortvilet kamp med det minde, han for evig gravlagde.

Ada kom mod ham, saa paa ham som i skjælvende angst. «Det største, jeg har seet,» hvisked hun mod ham.

Det var noget uvant for dem alle, tog stemningen fra dem, et næveslag mod alt deres tomme liv. Ingen forstod ham. Kun Ada aned som noget stort, noget som en fortvilet kamp.

Han trak sig ind i kabinettet, sank ned i sofaen med hænderne for ansigtet, men skvat op ved et skrig fra fru Zeier, som var gledet paa gulvet. Reiste sig braat mod hende, tog hende, løfted hende. Hun lagde sig mod ham, han følte hendes haar mod sin kind, hendes hede aande, hele det deilige, silkeklædte kvindelegeme mod sig.

«Aa, doktor,» — hun lukked øinene som i en rus, hvisked mod ham, hun kunde ikke mer, vidste ikke af sig selv, — «aa Gud, hvor jeg elsker Dem, tilgiv mig, tag mod sonofret!»

Han løfted hende op, hun var hans, i hans magt, han følte det, ikke erobret, men overgivet sig. Og dog han var mand med kræfter til at mestre sig selv, modstaa hende.

«De taler i vildelse, frue, kom til Dem selv. Jeg kan ikke. Jeg har dræbt mit dyreste minde i aften, men jeg kan ikke tage imod Dem, — aa Gud, glem mig, De verdens deiligste kvinde.» Han hvisked det mod hende. Reiste sig helt op

Digitized by Google

som ræd for hende, al hendes deilighed, at den skulde sansetage ham. Var det ikke nok af kampe før? Han stansed som tvilraadig. Et blik paa hende, der hun laa paa sofaen forførende deilig. Nei, han bed det i sig. Velted en stol i farten og forsvandt saa mellem den champagnebegeistrede, forbausede ungdom ud i natten.

Digitized by Google

V.

Lun og blød bredte skumringen sig over værelset. Alt skimtedes kun halvt dunkelt, viskedes ud. Kun borte ved pianoet var lys tændt. En liden pianolampe med dybrød skjærm kastet lyset varmt og blødt ned paa tangenterne og med dunkelgylden glød faldt det paa Adas ansigt, der hun sad ved pianoet. Hun sad og spilled. Fingrene ligesom ledte og søgte efter toner, som kunde fange hendes tanker, synge hendes stemning frem. Det var, som det ikke gik i aften. Toner, som hun ikke fandt. Nei, hun opgav det. Men fingrene søgte af sig selv videre, og før hun vidste af det, var hun inde i en jublende, feiende vals. Toner, som vugged i valserytmer, løftet og baaret af deilige minder, tog hende med sig, vildere og vildere, saa det gamle piano skalv, til det hele endte i en jublende fanfare.

Aa, hun var saa usigelig valseglad. Som den kunde finde hendes stemning denne gamle valsen,

Digitized by Google

jage væk alle de onde tanker, som plaged hende. Som nu denne doktoren, hvordan hun grubled over ham, al hans underlige gjøren og laden. Og dog trods alt, trods hans underlige snak, alt det dunkle, tilslørede, var der dog saa meget, som pegte mod en, der ikke var som alle de andre. — Men saa usigelig trist alt, han sagde, som bud fra en tankepint sjæl, som aldrig fandt fred for tvilen. — Og en saadan høitid, som der kunde komme over ham. Som den aften hos fru Zeier, da han rev ud af sit inderste sit dyreste minde bare for at kunne slynge det som et næveslag mod dem alle, at han stod udenfor dem alle. — Og saa et maal for al sin handlen, ikke et saadant hverdagsliv som hendes med dets smaasorger og alle smaapligter uden ansvar. Bare det at kunne eie en tro, sterk som hans.

Hun greb sig i det selv. Hvad i alverden angik han hende igrunden? Hvorfor sysselsatte hendes tanke sig med ham? Var det bare en kold dagligdagsinteresse for ham, eller elsked hun ham? Hun vidste det igrunden ikke selv. Men tænk at leve et liv med en saadan mand, hun maatte have en, der var af hendes eget naturel, elsked fest og glade mennesker om sig. Noget saadant som livets store pligter, saa tungt, som han fordred det, kunde ikke hendes skuldre bære. Og han, som jo med liv og sjæl var læge, som elsked sin livsgjerning for alt andet, kunde ikke give

Digitized by Google

hendes kjærlighed den herskerplads, hun fordred. Og hun maatte eie ham helt. Eller kanske netop i ly af kjærligheden kunde der vel ogsaa arbeide sig frem en kjærlighed til hans store maal, hans lægegjerning.

Han er ikke som andre, fastslog hun. Bare det skjær af en mystisk fortid, som laa over ham, satte ham i en egen stilling. Eller kanske det altsammen kom af, at hun elsked ham. Men slig havde hun aldrig drømt kjærligheden, denne trygge ro, nei for hende havde den altid staaet som en livsens brændende lidenskab, noget som fylder sind og sanser i brændende uro, som brand i blodet.

Hun satte sig til pianoet, spilled, hvad himmelsendt faldt hende ind. Men gjennem tonerne smøg det sig ind paa hende som hviskende stemmer: Elsker ham, elsker ham.

«Er det dig, som sidder og fantaserer?» Hendes far, fogden, stod inde i værelset, famled sig fremover mod hende i mørket. Høi og sterk med det graasprængte haar strøget væk fra tindinger og pande, saa det laa som en vældig manke.

Hvert træk hos Ada kunde findes igjen hos ham, bare mer kraftig. Men netop dette sterke gav ham et udtryk af mandig vakkerhed. Kun øinene var forskjellige hos dem. Hans dybe, skarpe, ensfarvet mørke — med et gjenskin i ensomme stunder af en sorg, han gjemte for sig selv.

Digitized by Google

«Du kan være lykkelig, du barn, som eier ungdommens fantasi, som i en saadan stemningstime i musik og toner kan finde din egen stemning frem, spille dig ind i en fremtid.» Han kom helt bort til hende, strøg hende over skuldren og satte sig i sin store stol ved bordet lige ved.

«Skal jeg tænde lys?» spurgte Ada, skjønt hun saa godt vidste, at faderen netop likte denne skumringstimen med lys kun ved pianoet.

«Nei, lad være, du,» bad han. «Jeg liker ikke lyset, det er saa ubarmhjertigt, lægger alle skrøbeligheder saadan frem i dagen. I skumringen viskes alt ud. En kan snakke mer i skumringen. Bare den lytten til en andens stemme, tonefaldet, gjette sig frem. Og saa den deilige stilheden i mørket.» Hun havde hørt dette før saamangen gang, men alligevel lytted hun til ham. «Du sidder og drømmer minderne op igjen. Jeg trodde du endnu ikke samled paa minder. Det er noget for os gamle det. Det er jo bare det, vi mennesker har at vælge mellem, fantasien — fremtiden — eller nuet, og brister begge dele, har vi minderne.»

«Ja, men minderne er det deiligste, vi har.»

«Det kan de være, men at leve et liv paa minder, det duer ikke. Det blir gjengangerliv. Saamangen dissonans, som skjærer mindestemningen over. Og Dere unge, Deres er jo fantasien og maalet mod noget stort.»

Digitized by Google

Tænk, at ogsaa han, nøktern og rolig som han var, snakked om store maal, han, som var blit saa grundig skuffet.

«Bare en kunde blive kvit minderne.»

«Tror du, det gaar an at dræbe et minde, brænde det ud, gravlægge det,» spurgte hun.

«Nei, det er overmenneskeligt, men tiden, du, tiden kan lægge glemselssløret over.»

Han vidste det selv. Saadan som han havde stridt for at dræbe sit deiligste minde, det, som kunde knuge ham i sorg mangengang. Men endnu den dag idag stod det lige lys levende for ham, mindet om hans hustru, Adas mor. Men tiden havde lagt som et slør over det, gjort hans tankes evige kredsgang om dette minde til en afgudsdyrkelse.

«Aldrig mindet om dem, der er sterkest knyttet til en ialfald,» kom det efter en stunds taushed.

Stilheden sænked sig lydløst omkring dem, tanker kom og tanker gik.

«Det er saamæn en værdifuld tilvekst ungdommen har faat her nu, jeg mener doktoren,» lød det næsten som et spørgsmaal fra ham.

«Synes du egentlig, han er ung?»

«Ja, som ingen af de andre kanske, han eier fantasi og stræver mod en fremtid. En saadan deilig brændende tro gjør det godt at se.»

«Ja en tro paa noget umuligt, en fantasttro.»

Digitized by Google

«Ja,» indrømmed han, «sæt det er umuligt, men bare det at eie slig tro.»

«Som vi andre mangler,» faldt Ada ind.

«Ja, og det selv du, som ligner din mor, hun med sin sterke tro. Og selv om troen viser sig at være tro paa noget umuligt, er det dog bedre engang at have eiet en saadan tro, som er blevet vingeskudt, end aldrig at have troet paa noget stort. — Jeg har snakket med doktoren idag, han lagde frem sin store plan saa varmt begeistret, at jeg ubesindigen loved ham min støtte.»

«Jeg har nok ogsaa tænkt over det,» kom det fra Ada, «men tvilene møder, og saa er det det ved ham, at han ligesom ikke vil tage mod nogen andens tro paa, hvad der er hans, og mindst nogen kvindes.»

«Aa, du kan være tryg, han ved nok, hvor langt den kan hjælpe, hvor langt den kan bære — en kvindetro.»

«Men han kræver det umulige,» stemmen var som halvkvalt, «mer end menneskekræfter orker. Og troen fordrer en dyr indsats — et menneskelivs lykke,» mindedes hun doktorens ord.

«Du ligner tiden selv min kjære datter, er et barn af din tid og dens tvil. Saa sjelden at møde en hel fuld tro.»

«Ja, fordi livet aldrig indfrir, hvad det dyrest lover, hvad det vækker tro paa.»

Digitized by Google

«Men selv om en tager feil, saa mener jeg, at selv troen paa, at denne mand vil naa frem, er en stor tro.»

«Jeg skal forsøge,» kom det tonløst fra Ada. Det toned gjennem hende, over al tro og tvil, gud, hvor hun elsked ham.

«For mig selv, for min egen del,» gjenoptog fogden, «hvor det gjør mig godt at kunne se, at der findes en eneste tro paa livets gode magter, mens den trives og lever saa sterk og frodig, ondskaben mellem menneskene. Noget, som er i slegt med mig selv, bare det, at jeg aldrig har rukket at faa min tro ud i livet, gaat omkring og brændt inde med min tro paa alt godt.»

«Ja, du tror vist altfor godt om menneskene, du far, og slig som de skuffer dig.»

«Og alligevel slipper jeg ikke denne tro. Jeg har den fra din mor.» Der kom altid noget alvorligt, noget kirkestilt over ham, naar han talte om sin hustru. «Og jeg havde haabet at finde den igjen hos dig.»

Ada begyndte at tænde lamperne.

«Du faar ikke tage det saa alvorligt,» hans blik fulgte hende kjærtegnende, der hun gik rundt i stuen og ordned, «en forledes saa let til at sige saa meget, saadan i skumringen, bruge sterke ord.»

Han gik hen til pibebordet, hvor de hang i rad og række, hans stolthed, merskumspiberne.

Digitized by Google

Sølvbeslaget skinned af dem. Nogen fint lysbrune, andre i rækken bortover mørkere og mørkere til dem, som aarene havde gjort helt sortbrune. Men nærmest mod ham de, der var under indrøgning, indsyet i handskeskind og vat. Det var med en viss stolthed, han betragted dem, som læste han hele slegtens historie ud af de forskjellig formede hoveder, de tunge klodshoveder og alle de andre i former dannet efter hver svunden tids smag og indfald. Han fandt ud en, kradsed den omhyggelig ud, stopped den og tændte den, og de svære røgskyer begyndte at velte om ham. Ja vist var det ensomt her, tog han sig i det, men saa deilig fredeligt, væk fra alt kontorstrævet og alt ansvaret, som strøg væk, naar han kom hidop.

«Det er sandt du,» raabte han efter Ada, som gik i døren, «sorenskriveren loved at se hid ind. Du skjønner?»

«Toddy og aviser,» lo hun. «Jo, jeg ved det.»

Saa fredeligt, fortsatte han sin tankegang. Her oppe fandt han igjen sin gamle, lyse tro paa liv og mennesker. Men der nedenunder, paa kontoret, mødte de ham daglig, alle skuffelserne, nødte ham til at slaa af paa kravene, lempe paa fordringerne, aabne øinene for, at alle livets gode magter ikke var saa sterke, som han drømte om. Derfor saa barsk dernede, knap og brydsk mod folk og som et lunefuldt uveir over kontoristerne, før de aned det. Men hvor deiligt det havde

Digitized by Google

været af doktoren at høre, at der fandtes ungdom med lys, sterk tro paa livets gode magter.

*

Fogden sad fordybet i aviserne. Kun hans graasprængte haar skimtedes, der han sad indhyllet i en vældig røgsky.

«Den skal De tage, sorenskriver,» Ada stod foran sorenskriveren med en af faderens fineste smaa merskums, fint indrøgt, spillende i alle nuancer i brunt, fra det lyseste til det mørkeste i umerkelige overgange, «for den er fars bedste.»

«Aa, De lille hjertetyv, gjør en gammel mand helt forelsket i Dem,» bukked han galant. Han var en liden, ældre herre, sorenskriver Holst, med et skarpt tegnet, lidt rødsprængt ansigt og hvidt haar og skjeg. Høitidelig tilknappet som oftest, men galant mod damer og gemytligheden selv paa tomandshaand, fortalte herrerne.

«Og her er toddyen efter recepten, er det ikke slig opskriften lyder, 5 sukkerbiter, saa noget vand,» lo Ada mod ham, «og resten kognac.»

«Eller rettere omvendt, var det ikke det, De mente, frøken,» han saa paa hende fra siden, der han stod og greied med piben. «Ja, vi er nogen vanedyr, frøken Ada, godt indkjørte, takket være en opdragelse efter de gode gamle regler og en kone, ser De,» lagde han til.

Digitized by Google

«Konen behøver de ikke at skylde paa,» erted hun.

«Ja, se til, hvordan De selv blir, frøken.» Han satte sig magelig tilrette. «Nu spiller De vel lidt for os to gamle, Ada, det samme hvilket, Beethoven, Mozart, Herregud, musikalsk er jeg ikke, og disse fortvilede navnene blander jeg sammen. Eller,» brød han af, «lad mig høre, hvordan det staar til med hønsegaarden Deres, frøken.» Høns og hønsegaarde var sorenskriverens svaghed. Selv havde han en stor samling fra de gamle fine racer til de smaa, demokratiske, norske bondehøns. «For De skal tro, at den lille gule hanekyllingen er blevet en nydelig herremand. En hvid italiener skal De vide. Meget myndig i sit harem.» Og saa kom de ind paa en lang hønsepassiar.

«Nu brænder det vist løs borte i Kina,» fogden saa op fra avisen, «civilisationen kræver en afgjørelse.»

«Jasaa,» sorenskriveren var meget uinteresseret, «men det værste er at passe dem for haven,» fortsatte han sin hønsepassiar med Ada.

Fogden læste videre. Naar sorenskriveren kom med sine høns, var han umulig.

«Selv italienerne, fattigfolket, vil være med at dele,» forlød det om en stund.

«Italienerne,» faldt sorenskriveren noget aandsfraværende ind, «ja de er svære i madfadet, men der er race i dem.»

Digitized by Google

«Jeg beklager meget,» Ada stod foran dem med sit høitideligste smil, «at de gode herrer maa undvære mit selskab,» hilste hun høitidelig og gik.

«Beklagelsen er vistnok gjensidig, frøken,» bukked sorenskriveren galant.

De gamle herrer fordybed sig i aviserne. Et spørgsmaal og et svar faldt af og til. Ellers stilt. Kun det store væguhr tikked, hugged tiden over i korte sekundslag, til timen var udløben og det med bulder og brag drog ivei med sine tunge timeslag.

«Rart med disse aviserne, du skriver, saa gjerne vi tager mod dem, og dog er de næsten overfyldt med beretningen om menneskenes ondskab.»

«Som om menneskene ikke er slig?»

«Nei, jeg tror det ikke.»

«Jo, det er trist at se du, men det er engang slig. Bare ondskab, had og alverdens styggedom rundt om. Du kan tro,» tog han lidt ivrigere i, «jeg har studeret racen, læst mig til det i akter og protokoller og meget andet, som gjemmes, plettet af alt det, som ondt er. Og alt det, vi ikke ser. Al den ondskab, som stryger omkring, lever sig ind i slegten, uset, umerkeligt.»

«Du har nu aldrig troet godt om menneskene du, skriver.»

«Livet har lært mig det, og nu tviler jeg paa, om der i det hele findes noget godt i menneskene.

Digitized by Google

Kunde jeg faa et bevis for det modsatte, vilde det være mig en glæde.»

«Vi har jo set det samme, levet det samme, og saa forskjellige er vi ligevel i livssyn. Jeg har endnu min tro paa det gode, skjønt jo hver dag, som gaar, skulde overbevise mig om, at kun det, som ondt er, behersker verden. Men jeg lukker øinene til for det, vil ikke se.»

«Det er netop ulykken det, Baumann, at du ikke har villet se, hvordan det var, bare levet inde i dig selv i din gamle kulsviertro paa livets gode magter. Kunde du bare pege paa et eneste menneske, hvis hele færd og handlen er baaret af noget godt, faldt jeg tilfode for denne ene og hjalp ham.»

«Det er netop det, jeg kan,» kom det som seirsraab fra fogden, «jeg har fundet en, du burde støtte, saa han ikke mister troen.» Saa fortalte han ham om doktorens besøg, om hans plan om at bygge et tuberkulosesanatorium der i byen, bygge det op af de ofre, mennekjærlighed og barmhjertighed yded.

Sorenskriveren sad først noget tvilraadig, det var saa uvant, men lidt efter lidt arbeided der sig frem en følelse af, at her kunde igrunden han som eied evne, bøde lidt for sin pessimistiske tro eller ialfald vove noget som en indsats for sin mistro til alt godt.

«Jeg har jo opgit min tro paa menneskene,

Digitized by Google

interesserer mig ikke længer for dem. Kun dyrene bryr jeg mig om nu. Men paa denne mand skal jeg vove noget. Men jeg gjør det kun indirekte.»

«Du skal faa optræde i baggrunden — i det stille. Og med hensyn til manden selv, saa har jeg aldrig truffet en saadan menneskretro paa livets gode magters seir. — Aldrig.»

«Bare du ikke skuffes, foged, saa du mister din tro, helt og holdent. Mig gjør det intet. Jeg har opgit illusionerne. Jeg er barn af min tid, med dens tvil og mistro. Livet har lært mig ikke at tro paa noget godt i slegten.»

Uhret hug i med ti drønnende slag.

«Skaal da, skriver, faar haabe, det gaar godt.»

«Det er mest derfor, jeg gjør det,» kom det fra sorenskriveren, «fordi jeg har en brændende lyst til at vise, skjønt det kanske er ungdommelig galskab, at der findes folk udenfor de gamle her af staden, som kan gjøre noget. Andre, der ikke som dem behøver ved gaver og denslags i alle mulige øiemed at betale noget af paa den skyld, de alle bærer paa. — Netop skylden. — Begyndt der øverst oppe hos ættens stamfar som et spirende skyldfrø, til det nu fylder deres hele debetside. Og — saa —, hvergang noget hænder, en nød skriger dem nøgen og saar imøde, ikke gjemt væk, men skreget ud over det hele land, da ofrer de, afbetaler noget paa sin store skyld i et fortvilet haab om, at det engang skal føres dem til indtægt ved det

Digitized by Google

store opgjør. Betale afdrag evner de, men at mindske selve skyldens ophav, det onde i sig selv, kan de ikke.»

«Du tar munden vel fuld, skriver, og dog har du ret. Men netop derfor gjør nu dit til, at ialfald nogen af livets gode magter kan spire frem, betal noget af din egen skyld, din mistro til alt det, som godt er.»

«Jeg har lovet det, som du før hørte. Men skrig det ikke ud for alverden, slaa det ikke op paa gadehjørnerne. Jeg ynder ikke at figurere øverst paa tiggelister. Det blir mellem os to. Det skal du love. Paa de præmisser gjør jeg det, Baumann.»

Digitized by Google

VI.

En luftning, som strøg over aasen, bar mod ham den fjerne sus fra elvestrygene nede i daldybet. Og pludselig skar lyden af en slaamaskine, som arbeided langt dernede paa de dugvaade enge, gjennem stilheden.

Doktoren kom kjørende bygdeveien nedover. Hesten forsigtig følende sig for, før den satte foden paa den ujevne, stenede vei, der karjolhjulene skrangled og humped over store stene, til de igjen fandt de gamle, græsgrodde hjulspor. Han lod hesten tage veien, som bedst den kunde, tog bare af og til et tag i tømmerne som for at hjælpe. Han sad og saa frem for sig, mens noget af et smil lyste op i hans ansigt. Igrunden havde han været heldig. I sidste liden var han kommen, og det saa svært haabløst ud. Lungebetændelsen. hun led af, konen til Ole Nymoen, var langt fremskreden, og haabet var ikke stort, da han sad derinde i fattigstuen med alle de fortvilede, stirrende

Digitized by Google

barneøine paa sig og manden selv, bleg af sorg. Det var vovsomt spil, men det fik staa til. Heller prøve det dristigste, end at sidde som en uhjælpende og se den sidste opløsende kamp. Med rædsel gik han til det. Men han havde seiret i det fortvilet vovsomme spil med et menneskeliv som indsats. Det var, som han endnu følte dem stirre paa sig alle menneskeøinene, som af hans haand ventet liv eller død. Fra manden selv, skjælvende i rædsel til den mindstes store, stirrende barneøine, som intet kunde fatte. Men saa taknemligheden. Mandens tause, varme haandtryk, mer værd end al verdens guld, og børnene, som stirred i maalløs glæde paa ham, som havde reddet mor. Saa inderlig dyb, som menneskeglæde kunde føles. —

Veien svinged her, tog af til gaardene aasen bortover, men lige mod kom en anden, som over aabne enge, gjennem frodige udslaatter bar ned til hovedveien. Den kom nærmere mod ham elvesusen dernedefra, sang sin evige melodi ud i den dæmrede kveld. Aaserne fortoned sig sortblaa bortover, svøbt i kveldens skygger. Men over de rødbrune kløverenge steg og faldt kveldens dampe som jordens eget varme aandedrag. En fugl fløited langt borte og fløi saa hjem til sit. I ageren lige ved veien snerred en akerrikse og svartes længer borte. Ellers alt stilt, sommerkveldstilt. — Han saa byen, der den strakte sig aasryggen opover, med sommerkveldens skjælvende, lydhøre

Digitized by Google

stilhed over sig. Skyggerne laa over den, men endnu var der en glans af den svindende dag i vinduesruderne længst oppe. Det blaffed op som gjenskin af et sluknende baal engang imellem, men saa kom natten og tog det alt i sin favn og sænked sin slørende glemsel over al dagslivets larm.

Netop ud af en saadan stemning arbeided den sig frem hans gamle drøm om sanatoriet deroppe. — Alle de syge, som nu laa og sled ondt fattigpladserne al bygden over. Han saa den for sig den stolte bygning, hans fantasi havde tømret op — med solguldet lysende op i de store brede vinduer, slippende lys og sol ind til alle dem, som saa saart havde savnet det. Og ogsaa det, at kunne slippe noget af tilværelsens lysglans ind i deres tæringssyge sjæle, vise dem, at barmhjertigheden endnu leved blandt menneskene. Og han selv midt iblandt dem, ofrende sig for det deilige maal, han havde sat for sin tilværelse. Bare han kunde finde interessen. For alene evned han det ikke, det indrømmed han. Det var en sørgelig mangel paa tilslutning. Ikke aaben kamp mod hans plan, da havde han kunnet kjæmpe sig frem. Men denne ekle imødekommenhed, som dog saa lidet veied, naar kravet stilledes. De kunde ikke fatte det store ved hans plan, steiled for den som for noget umuligt, det som var det soleklareste af alt. Men de mangled tro paa noget

Digitized by Google

stort, havde gaaet her oppe i smaabyen, levet sig ind i snæversyn paa alt.

Han var nede paa storveien. Løvskogen skygged over og gjorde det koldt og kjøligt i kveldstillen. Han var bleven træt af at sidde og humpe i karjolen, tog i tømmerne som til opmuntring, saa den lille brune lagde ivei, saa støvet gjøv under hjulene, og de morkne, graasorte skigarde dansed forbi ham. — Ikke et menneske at se, saa lang veien var. — Ingen lyd fra gaardene, som laa og sov i sommerkvelden. — Bare elvesusen, som toned igjennem. — Pludselig skvat hesten i, gjorde et tverkast og strøg afgaarde. «Fola, fola,» stagged han den. Han syntes at se et menneske reise sig inde i skogholtet og forsvinde indover. Det maatte være en mand. Og lige bagefter en lysklædt kvindeskikkelse ilsomt efter. Det var gaaet saa hurtig, og desuden var det for skymt til, at han rigtig kunde se, hvem det var. Men det slog ham med engang. Manden halted vistnok, for han forsvandt paa en saadan underlig tungvindt maade ind i skogen. — Det skulde vel ikke være muligt. — Og dog kunde det ikke være nogen anden end den halte redaktør Klevstad. «Jasaa, min kjære skinhellige mand,» smilte doktoren for sig selv, «saa du altsaa igrunden er slig, som jeg trodde du var.» — Det var Klevstad, som egentlig havde staaet bag al modstanden mod hans sanatorieplan, ikke aabent og ærligt kjæmpende

Digitized by Google

mod ham, men haltende sig frem ad bagveie mistænkeliggjort ham. Aa Gud, hvor han ønsked ham foran sig. At kunne sige ham sin ærlige mening lige op i hans hellige ansigt, klæde ham nøgen.

Gaderne var ikke af bedste slags i byen, han havde ærgret sig saa mangen gang over dem, naar han var kommen hjem træt og anstrengt. Det gav skranglende gjenlyd, da han kjørte hjem mellem husrækkerne i den lille by, som laa og sov.

*

Der strømmed mod ham en duft af roser, der han stod inde i sit halvmørke værelse. Han famled sig fremover mod bordet og tændte et lys. Jo, der stod den deiligste buket af roser, dybrøde med en enkelt lysrød lysende op. Blomster paa hans arbeidsbord? En feilsendt gave. Fra hvem? Han husked engang han havde talt til Ada om sin lidenskab for roser. — Der stak et visitkort frem mellem blomsterne. — «Fru Zeier,» mumled han forbauset. Han havde ikke truffet hende, siden hvad der hændte mellem dem, den aften hos hende. Og disse roser, den blodrøde farve, sindbilledet paa al livets brændende lidenskab, just fra hende. Han vendte kortet.

«Igrunden,» stod med fin, lidt skjælvende skrift, «burde jeg bede Dem om undskyldning for,

Digitized by Google

hvad der sidst passered mellem os. Men jeg gjør det ikke. Jeg angrer ikke, at jeg den stund tilbød Dem mig selv. De vraged mig. Tag da disse roser, naar De ikke vil ha mig selv, tag dem som et minde fra en, der aldrig glemmer Dem. — Vil De tale med mig, er jeg hjemme iaften.»

Han krammed kortet mellem fingrene. Igrunden havde han den største lyst til at kaste baade det og roserne, som noget urent noget, evig langt væk. Og dog, de kunde gjerne faa lov at staa der og visne. — Skulde han gaa til hende? En lidenskab som den, der brandt gjennem disse ord, havde han aldrig mødt. Skulde han fortælle hende, at hun intet kunde haabe af ham, forklare det nøkternt og ærligt. Eller vilde han netop, naar det gjaldt, kunne modstaa hende, det visselig ingen mand evned. Var hun igrunden værd det, at han paa den maade prøved kræfter med sig selv. Han stod længe og grunded. Fandt saa frem en cigar, skar den nervøst af, tændte den og gik.

*

«De tager feil, fru Zeier, evig feil.»

«Og dog kom De?» spurgte hun. «De maatte.»

Hun laa deilig, forførende, henstrakt paa den bløde sofa i det lille røde kabinet, hvor det dunkle lys fra maaneskinslampen kjæmped for sin tilværelse med sommernattens dæmrede skumring.

Digitized by Google

«Jeg har sagt Dem alt, som kan siges mellem os, frue. Jeg har mit eget liv at leve, mit eget at kjæmpe frem, jeg kan ikke bindes af nogen, og ligeoverfor Dem, kan jeg endnu engang gjentage det: Jeg elsker Dem ikke.» Han stødte ordene frem. Der var saa underligt inde i kabinettet, følte han, noget som bedøved ham, parfumen eller den deilige kvindeskikkelse. — Hun var vakker, fyldte hans sind og sanser med en friskhed og en betagenhed som sommernatten selv. — Han vendte sig for at gaa.

«Altsaa har jeg taget feil — aa du store himmel. De, det deiligste, jeg har drømt, den eneste, jeg har elsket.» Hun hulked ned i sofapuden. Der gik rykninger gjennem hende, en fortvilelse, som endelig fik luft i brændende taarer.

«Farvel,» kom det koldt.

«Gaa ikke, doktor. Jeg ved, at De ikke er saa snerpet, at De ikke vover at besøge en dame paa disse tider,» appellerte hun til hans stolthed. — Hun smilte mod ham gjennem taarer. Kom mod ham — uendelig vakker i sin blegrøde kjole i den duftfyldte nat.

Han tog hendes haand, søgte at trøste. «Lær at glemme, De og. Jeg har kjæmpet mig frem til det. Reis Deres vei. Frist mig ikke mer. Indtil nu har jeg været herre over mig selv.» Hans hele legeme skalv, som følte han den haabløse kamp. — Han fik lyst til at flygte, men

Digitized by Google

var ikke det feigt? — Lampelyset faldt blødt og varmt paa hendes ansigt, der hun stod lænet mod ham.

«En kvinde, som elsker, kan ikke glemme, doktor — aldrig paa denne jord. Aa du himmel, hvad skal jeg gjøre. Jeg kan ikke mer.»

Hans arm lænked sig viljeløst om hende. Han følte, hvorledes hendes bryst gik, følte deres begges bankende hjerteslag. Vidste ikke af sig selv mer. Den lidenskab, han saa længe havde dæmmet op for, brød gjennem.

«Aa Gud, hvad gjør jeg,» hvisked han frem. De mødtes i et knugende favntag. Seg som sansetaget ned paa sofaen, hvor deres læber mødtes i et eneste brændende kys.

*

«De møder modbør, doktor,» fogden kom kjørende og stansed op. «Ja jeg kjender de gode folk her i byen. Men der findes nu magter, selv slige maa bøie sig for. Og mig har De med og mange, mange bag mig. Det er jo ikke alle, som vil stille sig i breschen netop.» Han talte ivrig, saa optaget som han var med doktorens plan.

«Kvinderne burde jeg have med, foged, for selv om de, som saa mange mænd forresten, ikke ved, hvad det vil sige at kjæmpe en sag frem, saa maa de dog begribe, at dette at stille sig et maal maatte være en ypperlig maade at komme op af dødvandet paa.»

Digitized by Google

«Stol ikke paa kvinderne, doktor. Det kunde kanske være noget for dem, dette, at fylde deres ledige timer med, men selve den sterke tro, der bærer et arbeide, har de fleste af dem ikke, skjønt kvindetroen og kvindehænder rækker jo langt,» lagde han til. «Og selv den yngre del af dem, selv de er nu saa befængte med al tidens tvil paa alt og alle.»

Det havde doktoren ikke ventet af ham. Selv mindedes han en kvinde, som han trodde eied den sterke tro.

«Men frem gjennem tvilen arbeider sig jo den sterkeste tro, foged, selv om det ikke er en barnetro, men den er nu for tiden en sjelden vare.»

«Nærmest en gjenganger fra gammel tid.»

«Men lige livsfrisk for det. De har eiet saadan tro, foged, og en saadan tro bærer længer frem end den, man senere faar.»

«Derfor er jeg ogsaa saa begeistret for Deres plan, doktor, jeg føler næsten som samvittigheds-nag, at jeg tager planen og gjør den halvveis til min. Men just derfor,» han sad og slog med svøben som for at give ordene mere vegt, «kan De stole paa mig.» Han kjørte til og forsvandt nedover.

Barnetroen bevaret til det sidste, slig som hos denne mand, nei det kunde han ikke rigtig fatte, doktoren. Saa skjød pludselig Ada frem for hans tanke. Men ikke som før, da han

Digitized by Google

stod ren og uplettet ligeoverfor hende, hvem han havde faaet til at leve med i hans egne planer. Fru Zeier var kommen mellem dem. — Han mindedes godt alt deroppe den sidste aften. Forført af en deilig kvindeskikkelse, han som trodde sig saa kjæmpesterk. Aldrig mer vilde han kunne staa i det oprigtighedens ærlige forhold til Ada som før. En skygge, som faldt mellem dem. Og det bare for et ulyksaligt indfald, en sanserus hos hende, forførersken, hvis tidligere liv han selv havde dømt saa haardt om. Fru Zeier — hun kunde aldrig faa del i ham alligevel. Han havde bedt hende reise, taalte ikke se hende gaa omkring som hans evige onde samvittighed, stadig i angst for, at hun skulde gjøre ham og alt hans umuligt, hvis hun vilde aabenbare alt, og hun havde ære liden nok til at kunne gjøre det.

Han gik opover trappen til sin leilighed. Kommen ind blev han var en mand, som sad der. Lyshaaret, med et veltilfreds smil i det blanke ansigt, sad han ligesom sammenkrøbet i stolen, men reiste sig op, da doktoren kom, i sin hele længde paa det ene friske ben, mens det andet hang slapt ved siden. Lang og svær, naar han brugte det friske ben, men dvergagtig sammenkrøbet, naar han sank ned paa det andet, fik han et underligt udseende.

Digitized by Google

«Goddag, doktor,» han talte med et blidt, langtrukkent tonefald, «men det var nu denne Deres sanatoriplan og min avis,» smilte han, «som —

«Goddag, Klevstad,» afbrød doktoren hans lange indledning. Der kom altid over ham en ubestemt følelse af væmmelse, naar han saa denne mand. «De interesserer Dem for min plan?»

«Ja, De ved jo doktor,» han reiste sig op paa sit friske ben, «at mit blads læsere interesserer sig for alt nyt, og derfor vilde jeg jo høre lidt om dette sanatoriet, hr. doktor.»

«Jeg staar til tjeneste.»

Redaktøren spurgte ham ud med sin langtrukne, høitidelige avistone, og doktoren gav ham oplysninger. — En ekkel fremtoning, stadfæsted doktoren sit første indtryk.

«Hvad tror De saa, Deres læsere vil sige?» spurgte doktoren.

«Jo, jeg haaber, at de vil fatte interesse for det, men som ved alt nyt med reservation, granske, tage under overveielse.»

«Det er jeg forberedt paa, det er usundt at sluge en tanke ufordøiet. Men hvordan tror De, det vil gaa?»

«Jo, min ringe formening er den, at en sag som denne, naar den bæres af den rette aand, maatte vinde anklang.»

«Med andre ord, den rette aand savnes muligens her,» doktoren tog lidt hvast i.

Digitized by Google

«Ja, jeg vil jo ikke komme med en saadan paastand, men jeg tror, at ved et saadant foretagende som dette, burde jo de inden vor by, der ligesom har krav paa at gaa i spidsen, anbefale sagen. Det er jo netop en sag, hvor den rette aand, den som skal bære alt saadant arbeide, var paa sin rette plads. Kirken og vi, som arbeider i dens aand, mener jeg.»

«Altsaa min sanatorieplan, som jeg skulde tro havde den rette aand over sig, da den jo bygger paa menneskekjærlighed og barmhjertighed, den skulde først sendes ind til dem, der arbeider i den rette aand, som De siger, og der stemples som en sag, der bæres af den omtalte aand, da kunde der blive noget af den.» Doktoren talte sig varm.

«Ja, doktor, jeg tror De handled heldig, om De gjorde slig.»

«Men hvis jeg ikke gjorde det?»

«Da tror jeg, at jeg ikke kan anbefale den for mine læsere. Jeg har jo ansvar ligeoverfor dem.»

«Da beklager jeg Dem meget, redaktør,» tog doktoren skarpt i. «For min ringe formening er den, at den aand, som bærer mit arbeide, er ligesaa sund og ren som den aand, De tror findes i Deres kreds. Det er barmhjertighed med alle dem, der lider, som bærer min plan, og den rette aand, De taler saa høit om, og som

Digitized by Google

skulde lyse velsignelsen over mit verk, den hader jeg.»

«De bruger sterke ord, doktor, og vor støtte kunde visselig være Dem til mere gavn, end De tror.»

«Og alligevel siger jeg nei tak for den. Det er saa mange, som føler som jeg, som mener, at den aand, De taler om, bare evner at forkludre hver god spirende tanke, gold og ufrugtbar, som denne Deres aand er — for bag min plan banker der varme, medfølende menneskehjerter, som gjør godt uden at have til hensigt at vinde tak, alene i bevidstheden om at gjøre godt. Skal Deres kreds faa tag i denne min plan, skal den lovprises af Deres avis, lyses velsignelsen over i Deres møder, blir der intet igjen af den. Fri og ærlig, som den er født, skal den realiseres trods Dem og Deres.» Han følte en begeistring for sin sag fylde sig som aldrig før.

«De kan komme til at angre, at De har afslaaet vor hjælp, doktor, og uden den rette aand naar den aldrig frem, Deres plan.»

«Vær De tryg, redaktør, saa længe varme, barmhjertige menneskehjerter sætter sin aandsstempel paa min plan, trænger vi ikke Dem og Deres, som aldrig kan se noget stort ved en ting, uden at den smaalige aand, som præger kredsen, har taget den under sine vinger.»

«De kommer til at angre, doktor, husk mine

Digitized by Google

ord.» Smilet var stivnet i redaktørens ansigt som til trudsel, da han halted ud gjennem døren.

«Aa denne aand, som om de eier aand,» mumled doktoren efter ham. «Her maa luftes ud, at der ikke sidder noget igjen af denne aanden.» Han slog op begge vinduerne.

*

Paa bordet stod endnu fru Zeiers roser. De begyndte at visne. Bladene faldt. Han tog dem alle, krammed dem sammen, kasted dem ud gjennem vinduet langt ned i haven, hvor de daled ned i det gamle, gjengrodde syrenlysthus. «Der kan de visne i glemsel.»

Digitized by Google

VII.

«Ja, men ideen er god, den, ingeniør. Fagmand er jeg jo ikke, men saadan rent almindelig menneskelig seet, er den god.»

«Ja, vist, ja, god nok,» indrømmed ingeniøren, saa god, at enhver menneskehjerne kunde fatte den, selv de gode folk i denne by.»

«Men hvorfor ialverden gribes den da ikke?» doktoren stansed op, «gribes med begge hænder?»

«Nei, det skal jeg sige Dem, doktor, sagen er den, ser De, at de gode folk her ynder ikke ideer, de vil ikke have sine værdier saadan sat over i en anden verden. Saa længe en ting bare er ide, kan de ikke regne med den, men omsæt den, skab den om til en guldklingende virkelighed, da skal De have tak.»

«Men er nu denne Deres plan bare en ide, er den ikke en temmelig nær virkelighed?» spurgte doktoren, «jeg har faaet det indtryk.»

«For mig er den ingen ide længer, det føler

Digitized by Google

jeg. Den begynder at blive et faktum. Den deilige følelse, naar ideen begynder at dæmre for en, undfanges, den er væk. Nu begynder den trange fødselskamp — arbeidet, som danner bro mellem ide og liv. Bare den broen ikke brister.»

«Hvad staar det nu paa da?»

«Jo, for det første: netop det, som for mig staar som det soleklareste i denne verden, det tviler man paa, og selve den bro, som skal give ideen liv, den bro, som skal bygges af kapitalen, den vover ingen at lægge. Saadan hver for sig er de modige nok, men alt under forbehold. Alle gaar de blot og venter paa vinket fra smaakongen, John Heje, De ved. Bare han sætter sit stempel paa en plan, hænger de med, om det saa bar lige lukt i afgrunden. For han har hele byen i lommen, takket være den gulddyngen, han sidder paa.»

«Ham er det altsaa, det staar paa?»

«Ja, og saa det guldet, han har samlet, slig som det lugter af brændevin, stinker af al verdens elendighed, det skal en plan, som min, være afhængig af. Det skal dræbe en ide til, som det har gjort med saa mange andre.»

«De giver Dem over da?»

«Nei, aldrig, det skal gaa igjennem. Og hans guld skal ikke faa være med engang. Men det vil tage tid. Og jeg skal nytte tiden til at banke min plan ind i hjernerne paa dem, saa de begynder

Digitized by Google

at tro, og det skulde da være merkeligt, om ikke en sterk tro skulde kunne bygge den broen, jeg talte om.»

«Eller en tilfældighed hjælpe Dem, som nu mig.»

«Hvordan?»

«Jo, ser De, ingeniør, vi er nogen idemennesker begge to forsaavidt, nøier os ikke med det nærværende, haandgribelige, men søger os nye syner, nye muligheder. Som denne min sanatorieplan. Jeg har fornedret mig selv til en tigger, for det nytted nu engang ikke at trumfe den igjennem, og saaledes har jeg tigget mig sammen støtte og hjælp. Og nu var jeg da kommen saa langt, at jeg tænkte at kjøbe den gamle Printzegaarden og bygge den om som nødvendigt for øiemedet. Selv var jeg ikke fornøiet med den. Den laa for veirhaardt. Trær maatte plantes, en hel skog gro frem for at give ly. Men saa hænder det forunderlige, at jeg faar, uden at vide hvorfra, tomten lige bortenfor i dalsænkningen, i ly af aasen og skogen, faar den til givendes.»

«Og De ved ikke af hvem?» Ingeniøren saa ud som et eneste spørgsmaalstegn.

«Aldeles uvidende. Kun at tomten før eiedes af redaktør Klevstad.»

«Og ham er det vel ikke?»

«Jeg ved jo intet, men jeg tror, jeg tør garantere, at det ikke er ham. For jeg — eller rettere min

Digitized by Google

sanatorieplan — og han er ikke paa nogen god fod med hinanden. Jeg havde et sammenstød med ham her engang. Han snakked en hel del om, at den rette aand savnedes, og jeg kunde ikke lade være at oplyse ham om, at den aand, han satte saa høit, agted jeg intet værd, og at jeg vilde arbeide min plan frem uden denne aand.»

«Saa De har ogsaa havt et sammenstød med denne aand, redaktøren tager saa varmt under armene. Som om der findes spor af aand over ham og hans. Hvad de herrer kalder den rette aand over en ting er bare netop det, at han og hans og ingen anden skal knæsætte hver plan, sætte sit stempel paa den. Tror De ikke, han ogsaa forsøgte at overbevise mig om, at min plan med elektricitetsverket og alt det andet ikke var af den rette aand, d. v. s. ikke var overladt til ham og hans fællers opstykkende forkludringsverk.»

«Netop slig er det. De arbeider ingen ting frem selv. Bare søger at mistænkeliggjøre, forkvakle alt nyt, som kunde spire frem, og det netop af den grund, at det ikke kommer fra dem. Og ingen aaben, ærlig kamp, men bagfra, ad gjenveie sniger de sig frem.»

«De har stor magt i denne by, doktor, Klevstad og hans folk.»

«Ja, det tror jeg nok. Men der findes folk, som tænker og handler af sig selv, og ikke spør om den rette aand, naar de ledes af sine egne,

Digitized by Google

gode motiver. Og slige folk er det, som har hjulpet mig frem. Og her kan De se et nogenlunde resultat, endnu i sin vorden, men dog med fremtidens sikre virkelighed i sig.»

De var kommen ud af byen, ud paa landeveien, som fortoned sig som en graa stribe nordover. Dagen var under, men endnu laa en gylden stribe i vest, og paa de høieste aasrygge gløded endnu et gjenskin af dagen. Det var ude i september med dens høstfriske aftenkjølighed. — Over de lange jorder kom kornstakkene marscherende frem i tunge geledder. — Der bøied en sti af fra landeveien, bar gjennem krat og smaaskog, som hvælved sig over, ned mod en aaben slette i ly af skogen og aasen tæt bag.

Der var spor af arbeide at se. Murene var alt lagt, tunge stenmure, og over dem hævet sig som skelettet af en vældig bygning.

Doktoren stod længe og saa paa det, merked hvorledes det for hans tanke bygged sig videre frem, til det stod der i stil og farve, slig som han havde drømt det. Han vendte sig om, mindedes som pludselig, at han ikke var alene. Ingeniøren stod bag ham, som fjetret til stedet.

«Aa, doktor, De er længere end jeg. Men De har gode mennesker med Dem. Det er deiligt at se en ide, skabt i en menneskehjerne, ført frem til livet og det, selv om det altsammen er en

Digitized by Google

andens. Det giver saadan styrke, en forudfølelse om egen seier,» udbrød han varmt.

«Og dog tviler jeg endnu paa, at jeg skal se det helt og færdigt. En rædsel, som kan komme over mig, rædsel for noget usynligt, noget jeg kjæmper med i mig selv.»

«Nei, nu kan De være tilfreds, doktor,» trøsted ingeniøren, «murene, som staar der, træverket, som reiser sig, bryder jo alle tvil.»

«Ikke bygningen netop, men selve resultatet af al min stræben. Det er sandt,» brød doktoren over, «her er igrunden noget for Dem at prøve Dem paa. Lige her bagved, der — ovenfra fjeldet kommer en bæk med aargangsvand. Tror De ikke, den kunde levere kraft til et lysanlæg heroppe? For mig er det meget om at gjøre og for Dem et prøvestykke, om Deres ideer nede i byen kan realiseres. Som et haandgribeligt bevis for dem dernede,» pegte han mod byen.

«Jeg takker Dem, doktor. — Som det igrunden er tilfældighederne, som regjerer verden,» sagde han frem for sig.

«Oprindelig havde jeg bestemt, at denne fossen skulde faa suse sin sang som i aarrækker før herude i skogensomheden, at den ikke skulde udnyttes, dens kraft og dens hvide skjønhed ikke tages fra den. Men for Deres skyld gjør jeg det. Saamange har ofret for mig, at jeg føler en pligt at gjøre noget for andre.»

Digitized by Google

«Vær ikke ræd. Jeg skal være skaansom, De skal faa fossesusen inde i granskogen for sanatoriet Deres.» Ramm syntes at øine noget som resultat af sin stræben, begyndt heroppe i det smaa, arbeidet sig videre frem i kraft af sin egen ret til at leve.

Aftenens skygger begyndte at sænke sig dystert indover i skogdybets lydhøre stilhed. Og frem gjennem aftenen bævred og sang som en tonende streng susen fra fossefaldet derinde.

Men pludselig skar et skrig, som af skjælvende rædsel indenfra skogen, dobbelt klart gjennem stilheden. Det grøssed i doktoren. Han vendte sig mod Ramm.

«Kom, lad os gaa,» mumled han. De dugvaade grene slog imod dem, der de skyndte sig stien opover gjennem oreskogen, til de igjen stod oppe paa veien ned mod byen. —

En glæde begyndte ligesom at dæmre for doktoren. Endelig skulde han faa sætte sin ide ud i livet og ofre sig for den. Skjønt egentlig offer var det jo ikke, men kun en menneskepligt. Og saa forunderlig heldigt dette med den tomten — saa rent ubegribeligt. — Og alligevel. — Skjønt al graaveirstyngslen begyndte at stryge væk for ham, kunde der dog komme over ham, naar han stod oppe ved sanatoriet i disse høstens farverige,

Digitized by Google

klare aftener, en rædsel for aldrig at naa frem. Som et skrig over hele hans tilværelses haabløse kamp. Et blad, som skalv i aftenvinden, en raslen i skogen kunde slaa ham med en rædsel, han ikke kunde klare. Og naar saa natten kom, som han stod deroppe, og fyldte hver vei og sti med sit ubarmhjertige mørke, kunde han fare sammen som i gys over noget, som koldt og klamt strøg ham forbi. Overspændt, overarbeidet erklæred han og ordinered hvile. Men det var jo netop hvile, han ikke kunde finde. Saa meget som skulde gjøres nu, før sneen kom. Han søgte selskab med ungdommen, for ligesom at glemme, hvad som ivrigst optog ham. Men det hjalp ikke mod den pinende, brændende uro i blodet. Det eneste var, naar han traf Ada. Noget beroligende, der som en hvile sænked sig mygt og stilt over ham. Men selv ligeoverfor hende, den eneste af dem alle, han forstod, han kunde betro sig til, følte han en uro. Som en skygge, der sænked sig mellem dem.

Hvad som var hændt, angred han. Det var jo et øiebliks lidenskab, som havde sansetaget ham. Og nu var fru Zeier væk, reist pludselig til alles forbauselse. — Væk var den ogsaa den aabne oprigtighed mellem ham og Ada. — Og nu føltes det end mer, at den anelse, der engang havde dæmred for ham, nu var virkelighed, at han elsked hende med hele sin sjæls længsel efter en kvinde, der kunde dele hans kampe — og hans seire.

Digitized by Google

Det som før var forekommet ham som det umulige, at en mand kunde deles mellem sin kjærlighed og sit arbeide, stod for ham nu som det sikreste i verden. At de to, i ly af en kjærlighed, kunde naa det høieste.

En aften længer ud paa høsten var han oppe ved sanatoriet, saa paa, hvorledes det havde tømret sig sammen stok efter stok, til det stod der nu næsten færdigt, hans deilige drøm. Udmaled sig selv, hvorledes han og hun, han elsked, skulde flytte ind i den ene fløi, som vendte ud mod skogensomheden med udsyn langt østover, hvor de kunde se solen med guldskjær gaa ned over deres dag.

Han blev vækket op af sine drømmerier ved at høre stemmer i nærheden. Og gik saa en af skogstierne nedover udenfor byen, helt ned did, hvor bjerkene dryssed sit gule løv paa elven, der randt sort og dyb forbi. Han følte det med sig selv, at han ikke kunde leve uden Ada, kun ved hendes side kunde han staa sikker, hans hele livsfærd som en harmonisk tone, ingen dissonans brød. Men ogsaa her denne fortvilede rædsel for, at noget skulde bryde ind og lægge det øde, han skjønnest drømte. Han knuged hænderne, der han gik ind i tusmørket paa den smale sti langs elven, hvor det løv, som var faldt, dæmped lyden af hans skridt, og imellem var det, som vilde der arbeide sig frem fra hans læber et skrig, fra en sjæl i

Digitized by Google

vaande, et smertensskrig fra en forpint menneskesjæl.

Elven randt forbi, han skimted den mellem krattet ved bredden. Midt udi brede stryg med en evig tonende sus og dur gjennem aftenen. Længere inde still og dyb. Og under de høie bredder bagevjer. Der gik ikke tømmer i elven paa denne aarsens tid. Men af og til kunde der komme en efterglemt tømmerstok eller andet drivende nedover. Sikkert og rolig gled den nedover ude paa dybet, med øget fart i strygene. Men elven var lunefuld. En stok kunde komme paa tvert i strømmen, mer og mer paakant. Og bagevjen mødte den. En stille kamp mellem sterke kræfter, mellem strømmen nedover og bagevjen opover, med stokken midt imellem, skjælvende midt i afgjørelsens spænding. Strømmen pressed paa, bagevjen suged den til sig. Og bedst som stokken var paa fart nedover, var det som bagevjen — presset indenfra — skjød sig længere ud, og saa gled stokken viljeløst ind i bagevjen. Hvide skumdotter skjød op, der bagevjen arbeided sig ustanselig rundt, som en seirsfane over kampen, som haan over en slagen fiende. Og saa begyndte den evige runddans ude i bagevjen, til stokken enten slængtes iland og haged sig fast der eller vandtrukken sank i dybet, for aldrig mer at sees.

Doktoren stansed op. Der var netop en stok, som var kommen ind i bagevjen og dansed døds-

Digitized by Google

dansen rundt derinde. Det slog ham med en gang, hvor dette ligned livet selv. Menneskeskjæbner, som gled rolig nedover livets flod, seirssikre mod et maal. Andre i skjælvende tvil, der skjød frem som sugende bagevjer og drog dem tilbunds. Han skjønte det nu, det var rædslen over saadan at komme ind i bagevjen, som en skjæbne han ikke kunde raade for, den rædsel var det, som saa ofte kom over ham. —

Pludselig hørte han stemmer igjen et stykke oppe. Nogen som skiltes. Han vendte sig braat og gik opover. Langt borte skimted han lys fra byen, og oppe mod aasen syntes han at skimte sanatoriets reisverk tegne sig som en skarp silhouette. Det var stilt i skogen. Bare elvesusen toned igjennem. Blade faldt fra trærne, svirred rundt i luften, faldt raslende mod jorden til alle de andre, som laa der før.

Over aaserne langt mod øst steg fuldmaanen stor og rød, og indover i skogens stilhed faldt maanelyset med lange, mørke skygger. Men oppe i trækronerne suste det som en klagesang over alt sommerens liv, som sank død i høstens farverige favn.

Doktoren skvat til. Ved en svingning af stien saa han en skikkelse komme imod sig. En kvinde, saa han. Maanelyset faldt skarpt over hende, da hun kom frem af skogen. Det var Ada. De hilste som noget forbauset over mødet begge to. Doktoren havde gaaet og tænkt paa hende med

Digitized by Google

varme følelser, men nu, da han stod ligeoverfor hende, var han kold og alvorlig.

«Vi har været oppe og seet paa sanatoriet Deres,» begyndte Ada.

«Og fældt dom over det?» spurgte doktoren.

«Ja,» indrømmed hun.

«Og hvad er saa resultat? Er der nogen, som tror, det blir noget andet, end at det kommer til at staa der som et evigt bebreidende, ufærdigt verk af al min stræben? En ide, som aldrig fik liv?»

«Der findes dem, som tror paa det.»

«Jasaa, ja, selv jeg tviler jo endda.»

«Før var det en drøm dette, men nu kan man jo se selve bygverket, storstilet og vakkert, staa som et faktum, man ikke kan komme forbi, som maa slaa al tvil ihjel, selv Deres.»

«Kanske De ogsaa, frøken Ada, begynder at tro paa det nu, da De har saa meget at bygge en tro paa, sten og stok paa stok?»

«Ja,» indrømmed hun, «og jeg har fra første stund, fra dengang De snakked om gudehuse og alt det, De husker, troet paa det.» Han lytted til hende. — Følte som noget af tvilen slap ham. «Jeg har følt det som en rædsel, at noget skulde komme iveien, for det vidste jeg vilde dræbe min deilige tro og,» hun stansed, som overveied hun, hvad hun skulde sige, «og Deres tro, doktor.» Hun angred delvis, hvad hun havde sagt.

Digitized by Google

Men hun kunde ikke for det. Der havde arbeidet sig frem hos hende en tro, en varm kvindetro paa hans drøm og en kjærlighed til den — og hun vidste det saa godt selv, at dybest inde bunded det i en kjærlighed til ham, hos hvem ideen var født.

«Kan De tro, saa tror jeg. Aa, min deilige drøm. Og De staar jo udenfor.»

«Udenfor?» spurgte hun tonløst, som en bebreidelse. «Jeg har fulgt Deres arbeide, doktor, levet mig ind i det, troet paa det og tror paa det.»

«Jeg er Dem taknemmelig, frøken. Et medmenneskes tro hjælper saa langt, især en kvindetro,» lagde han til, «saa langt mod maalet, jeg øiner.»

«De kan være lykkelig, De doktor, som har et maal. Der er andre, som maa leve sig livet gjennem uden maal.»

«Saa slipper de ogsaa nogensinde at tvile paa at naa maalet, frøken, slipper at blive draget ind i tvilens sugende bagevjer, gaa tilbunds der. Og al den rædsel, der kommer over en i stille timer, navnløs rædsel for, at man aldrig finder sig selv og sit maal.»

«Men at kjæmpe sig frem gjennem tvil og rædsel til ens drøm er virkelighed, er dog det største.»

«Mener De det, selv om seiren maa betales med ens dyreste hjerteblod, ens helligste minder maa ofres, alt som ligger bag en?»

Digitized by Google

«Ja, bedre at bryde alt af, seile sterkt en fremtid imøde mod et maal, selv om veien gaar indom alle tvilens bagevjer, end at seile lunken gjennem tilværelsen uden et maal eller ialfald kun med et saadant, som er hvermands eie.»

«Selv om tvilens bagevje drager en tilbunds?» spurgte han.

Hun svared ikke. Hun syntes, hun saa ind i en forpint menneskesjæl, som aldrig blev sine tvil kvit, som selv i livets deiligste stunder ikke kunde give sig helt hen, fordi tvilen og rædselen magtstjal ham. Og dog elsked hun ham. At stryge væk fra hans pande alle tvil, al verdens rædsel steg som en længsel gjennem hende.

«Og dog, nu er det, som om jeg øiner maalet, jeg har at naa. Men alene,» grubled han hen for sig, «alene i kampen, alene i seiren, ikke en menneskesjæl at betro sig til, dele det med, aa, Gud!»

Han tog sig til panden, den var klam og varm som i feber. Saa saa han mod hende, der hun stod i maanelyset. Hans blik sænked sig i hendes, som søgte han løsning paa alle tvil. Der var høitid over ham. En valgstunds alvor. En skjønhed, der han stod, hun aldrig før havde anet.

Hun vidste ikke rigtig, hvorledes det var gaaet for sig, følte bare hans sterke arme om sig, bære sig, — uendelig langt. Hørte hans elskovsfulde ord som i drømme. De stod længe tæt omfavnet

Digitized by Google

under hede ord om al jordlivs lykke — tilværelsens snehvide drøm.

«Aa, Ada, nu kan jeg arbeide, ung, sterk og stor i min lykke.» Maanelyset faldt klart og skarpt over skogen, der de gik opover mod sanatoriet. «Herinde i skogensomheden, du, vi to,» han kyssed hende, «her er mit arbeide, her er min kjærlighed.»

Hendes tanker stod stille, kredsende rundt om dette forunderlige, den mands kjærlighed, hun endelig havde vundet — ham, hun havde givet sin egen varme tro paa hans maal.

«Saadan har jeg drømt det,» hvisked hun.

Natten sænked sig over dem med maanelys og sortnende skygger; men indefra skogdybet, der mørket fyldte vei og sti, toned fossesusen som et præludium over deres unge lykke.

Digitized by Google

VIII.

Der, hvor landeveien vestover svinged om aasryggen, laa sorenskrivergaarden. Haven foran med store, skyggende trær ligesom gjemte den væk og lagde ensomhed over den. Gaardens gammeldagse stil med det lange skraatag og de store, lavloftede stuer med smaa vinduer skabte lun embedsgaardshygge. Ved siden af hovedgaarden, i flugt med denne, laa kontorbygningen. I gamle dage havde kontoret været i hovedbygningen, men da sorenskriver Holst kom, forandredes den gamle ordning. Som hans egen tilværelse var meget omhyggelig delt mellem sorenskriveren og privatmanden, vilde han have kontoret og hvad dertil hørte og privatboligen hver for sig. Han ynded i det hele ikke folk, som aldrig helt kunde være mennesker, tage af sig den ham, deres stilling gav dem. Hans ideal var at kunne lægge sorenskriveren væk sammen med kontorfrakken og saa helt være menneske. Sorenskriverens eget kontor

Digitized by Google

inderst inde var stilfuldt møbleret. Et stort bord midt paa gulvet. Skindtrukne lænestoler rundt om og langs væggene vældige hylder med dokumenter og juridiske verker. Og paa gulvet strakte sig et teppe tversover. Det brandt i ovnen nu en af høstens første frostdage og gav lun hygge. — Sorenskriver Holst sad og skrev. Pennen kradsed paa papiret. Ellers var det ganske stille baade her inde og paa det ydre kontor, hvor fuldmægtigen og gamle Alfsen sad med smaapassiar sig imellem af og til. Sorenskriveren skjøv papirerne, han sad og skrev i, væk, lagde bort pennen, reiste sig og gik op og ned paa teppet, hvori hans smaa elegante fødder sank blødt ned.

Nei, rysted han paa hovedet, lad os vente med det, opgav han pludselig, hvad han tænkte paa. Han stansed ved vinduet og saa ud. Jo, deroppe saa han sanatoriet reise sig lige under aasryggen. Han smaalo for sig selv — Gud, hvor han havde narret dem allesammen, hvor de ærgred sig. Som han havde lovet fogden, havde han nu hjulpet doktoren og det paa en maade, som dued, og som ærgred den gode bys borgere, naar de bare fik høre det. Og det var lykkedes ham i al stilhed med gamle Alfsen som mellemmand. Og den gamle skikkelige fyr havde faaet Klevstad, netop ham, som sorenskriveren vidste mest ivred mod doktorens plan, til at sælge sig tomten. Men bagenfor, i al hemmelighed, stod sorenskriveren.

Digitized by Google

Og da saa Klevstad havde faaet vide, hvortil tomten egentlig skulde bruges, Gud hvor han havde seget sammen af ærgrelse. Og de gode byens borgere, alle de, som stadig ellers havde paraderet øverst paa alle veldædighedslister, hvor det havde gaaet i dem, da de fik høre om dette af sorenskriveren, ham, de ikke trodde eied spor af hjerte for nogenting.

Hvor vakkert den igrunden laa deroppe, sanatoriebygningen, han kunde se reise sig, i ly af aas og skog og nu med høstdagens sidste svindende solskjær over sig. Han blev staaende længe ved vinduet og stirred ud som fortabt i noget langt væk. Som et minde, der pludselig strøg forbi ham. Hans egen ungdoms stræben uden at naa maalet. Aa ja, kan hænde det var bedst, det gik, som det gik, resignerte han noget bittert.

Han hørte en karjol komme rullende, stanse ved kontoret og kort efter en dyb stemme udenfra. Fuldmægtigen, den lange, mørke Lundh, stod i døren. «Doktor Hartmann vilde gjerne tale med sorenskriveren.»

«Værsaagod, doktor!» raabte han. Nu faar jeg se ikke at røbe mig, paalagde han sig. «Nu, hvad var det, doktor?»

«Ja, jeg kom tilfældig kjørende forbi. Saa er det dette med sanatoriet, jeg vilde saa gjerne vide, hvem det egentlig er, som jeg kan takke for den tomten. Klevstad har eiet den, og Alfsen har

Digitized by Google

kjøbt den og givet mig den. Men det er altsammen noget proformaverk, skjønner jeg.»

«Ja det er greit,» indrømmed sorenskriveren, «men nu høistærede, kan ikke det være Dem forsaavidt det samme,» spurgte han, «i det øieblik De nu engang har tomten?»

«Jo — det er jo saa, men —»

«Intet men, høistærede,» afbrød sorenskriveren ham. «Jeg skjønner, at De naturligvis vil vise Deres taknemlighed, men en, der giver anonymt, som dette igrunden er, han erklærer jo netop derved, at takken kan man spare sig for.»

«Ja vistnok, det var bare de ord, jeg vilde høre af Deres mund, sorenskriver.»

«Nu,» — sorenskriveren skvat lidt forbauset.

«Ja, ser De, sorenskriver, i min doktorgjerning træffer jeg jo mangeslags folk, især slige, som trænger andres hjælp. Og paa saa mange steder, især i fattighytterne rundt om, har jeg seet, at der af og til rækkes en hjælpende haand. Netop der, hvor hjælpen trænges mest, i afkrogene, did, hvor den officielle godgjørenhed, den, som holder sig til den slagne landevei, ikke naar frem, har jeg hørt en mands navn nævne i den dybeste taknemlighed. Og en slig mand, som hjælper der, hvor ingen andre kommer til, der hvor nøden skriger en nøgen imøde, en slig mand er det, jeg har at takke.»

«Og hvem er det, tør jeg spørge?» Soren-

Digitized by Google

skriveren skalv i stemmen, bevæget over, at den mand, som nu stod for ham, havde afdækket hans livs store hemmelighed, at han, der i sit ydre var saa barsk og haard, eied et varmt, medfølende hjerte, der hjalp, hvor ingen aned.

«Det er Dem, hr. sorenskriver,» svared doktoren alvorlig, «og Dem kan jeg takke. De har gjort for mig mer, end De aner. Ikke alene det, at jeg nu kan faa dette sanatoriet istand, men at De derigjennem har givet mig et grundlag for mit livsmaal, ryddet saa meget af tvilen væk. Derfor tak, sorenskriver. Det gjør saa inderlig godt at se, at man ikke staar helt alene.»

«Jeg pleier aldrig at tage mod noget menneskes taknemlighed, for den er sjelden egte; men en tak fra et oprigtigt hjerte føler jeg det som en ære at kunne tage imod, derfor tager jeg imod Deres tak. Og en ting til. Jeg har før søgt at holde dette saa hemmeligt som muligt. Jeg bruger nemlig ikke at udbasunere for al verden, hvad jeg gjør. Derfor har den gode verden faaet en skjæv opfatning af sorenskriver Holst, og det kan den nu gjerne have. Det er nok for mig den følelse at have gjort godt og den glæde — at kunne ærgre alle dem, som ser saa skjævt til mig. Men hvad siger De om et godt glas vin, doktor?» spurgte han.

«Selvfølgelig ikke nei, hr. sorenskriver.»

De gik ind i sorenskriverens store, dybe stuer, hvor det brandt i ovnene i den kjølige høstdag.

Digitized by Google

«Nei sandelig, tror jeg ikke, huset er tomt. Ja forresten ved nu heller ingen, hvor jeg har den vin, jeg i anledningen vilde have fat i. De faar vente lidt. Fuldmægtig!» raabte han ind i kontoret igjen, «De faar sandelig hjælpe mig med et vanskeligt spørgsmaal.»

Saa forsvandt sorenskriveren og fuldmægtigen. De blev noksaa længe væk, saa doktoren fik god anledning til at se sig om. Gamle malerier hang rundt væggene, og gamle familiefotografier ordnede i kransformede grupper. Sofaer og stoler, høitidelige, stive, rundt i alle hjørner, — og over det hele noget som gammel stil med hygge og fred, dystert, men roligt i farver og form. Kun i det ene hjørne om pianoet lidt mindre gammeldags end rundt om. Ingjerd Holsts verk fastslog doktoren. — Sorenskriveren og fuldmægtigen kom ind. Han hørte dem i gangen. «Ja, men det skulde være tretten flasker, Lundh,» lød sorenskriverens stemme.

«Nei, bare tolv,» forsøgte Lundh.

«Ja, men hvordan — nei, Lundh, — men den del af min vinbeholdning skulde dog ingen kjende til.»

«Ja, men Deres datter —»

«Min datter» — de kom nu ind i stuen, sorenskriveren med en vinflaske, Lundh med glas — «den uforbederlige, nu, hvad med hende?»

«Hun har vist mig disse dyrebare flasker.»

«Jasaa, men De smagte naturligvis ikke paa den, for den er for god for Dere.»

Digitized by Google

«Nei selvfølgelig,» forsikred Lundh.

«Ja, det blev nok lidt længe, doktor, men her er den, og god er den.» Han satte flasken fra sig. Lundh placerte glassene og fjerned sig igjen.

«Nu,» stopped sorenskriveren ham i farten, har De daarlig samvittighed?» spurgte han.

«Ikke for vinen ialfald, hr. sorenskriver.»

«Men for kontoret.» Sorenskriverens stemme lød lidt spodsk. «Aa De, høistærede, lad De kun den dommen vente; retfærdigheden kan have godt af at hvile lidt engang imellem, den og, for den sløves af den megen vaagen. Ikke sandt, doktor? — Den er vel god, mine herrer?» spurgte sorenskriveren, da det første glas var smagt paa. «Ja den er bleven til under en anden himmel end vor. En anden solglød har gydt sin ild i denne drues saft.»

Der sneg sig en liden solstraale ind gjennem vinduet, fandt vei frem til bordet, til et af vinglassene og kasted sit guldskjær ind i den dunkle drik. Saa slukned solstraalen pludselig, men vinen skinned endda med noget af solstraalens glød.

«Nu, det gaar jo bra, doktor?» spurgte Lundh. Han læned sig magelig tilbage i lænestolen, rigtig nydende friheden fra kontoret og den gode vin. — Der var et slapt, træt udtryk over hans ansigt, som igrunden var vakkert.

«Ja, nu er jo mit maal næsten naaet.»

«Jeg trodde, De havde naaet det.» Lundhs øine saa spørgende paa doktoren.

Digitized by Google

«Grundlaget for det er jo lagt, men endda er det jo langt væk, det maal, jeg har sat mig, helt at kunne ofre mig for mit arbeide.»

«Er da igrunden det saadant deiligt maal, doktor?» spurgte Lundh.

«Ja, det største jeg ved.»

«Ja, arbeide er jo et menneskes nødvendige betingelse for dets eksisteren, men der findes da andre ting at sætte som sit livs maal, andet, som kan fylde tilværelsen. Og desuden nytter det nu engang ikke at sætte sig et saadant bestemt maal. Der er saa meget, som griber ind. Man nødes til at gaa paa akkord med livets mange magter, dele sig.»

«Nei, jeg gaar aldrig paa akkord.»

«Ja, delvis maa man nu fire da,» faldt sorenskriveren ind, — «delvis. Jeg ser det med mig selv. Herregud, da jeg var ung, talte jeg ogsaa i høie talemaader om livsmaal og denslags, men jeg har sandelig maattet lempe mig efter forholdene og bare søgt at redde stumperne af et livsmaal. — Og De, doktor, jeg sætter, at De engang forelsked Dem. Det er jo noget, man ikke kan undgaa. Og da maatte De dele Dem mellem Deres kjærlighed og Deres arbeide. De kræver begge sin ret, det ene et krav af Deres egen menneskenatur og det andet Deres egen viljes krav. Og De maatte dele Dem.»

«Nei, aldrig vilde jeg dele mig. Arbeidet staar

Digitized by Google

for mig som det høieste, og skulde jeg engang blive forelsket i nogen, skulde min kjærlighed være mit arbeides støtte, give det et sikrere grundlag, — men kom det engang til et valg mellem disse to sterke magter, valgte jeg arbeidet.»

«Det er drøie ord, doktor. Kjærligheden er nu engang noget andet end arbeidet. Dette sidste kan man give sig ivold eller lade være. Men kjærligheden den er jo engang den dybest menneskelige af alle menneskelige følelser, og at skyve den fra sig, fordi den kræver sit paa arbeidets bekostning, det gjør man ikke ustraffet.»

«Og alligevel vilde jeg gjøre det,» kom det haardt fra doktoren.

«De har saa mange rare ideer, De doktor,» sagde Lundh, «men alligevel tror jeg dog, vor kjære ven Ramm overgaar Dem. Hans hjerne er som en myretue af urolige ideer og underlige tanker. Jeg er viss paa, at den gode mand, hvis han havde anledning til det, vilde ofre sig for slige ting som den evige fred eller vinklens tredeling,» raljerte han.

«Ja, han er kanske noget overspændt, — men hans sidste ide om elektricitetsverket er nu god nok, og den kan blive en fremtid for byen.»

«Tror De det, doktor? jeg skjønner mig jo ikke noget paa det,» faldt sorenskriveren ind.

«Ja, det tror jeg. Og siden De nu engang har vist Dem saa generøs mod mig, som slet ikke

Digitized by Google

havde ventet noget saadant, vil jeg foreslaa Dem at hjælpe Ramm med hans plan.»

«De ved mit princip, doktor, bare veldædige øiemed. Og dette er vel ingen veldædighedsforanstaltning.»

«Nei, vistnok ikke det, men mod ham vilde De nu gjøre en velgjerning, og mod alle, dette nye vil hjælpe frem, byen, distriktet.»

«Aa ja,» sorenskriveren slog det væk, «hvad det sidste angaar, saa faar byen greie sig selv. Og forøvrigt, det hele forekommer mig noget ufærdigt. Bare en løs ide.»

«Nei, det er det ikke. Alt er fuldt udarbeidet. Det hele staar kun paa, at den store mand John Heje modsætter sig det, og efter hans pibe danser jo den hele by. Og det er saa skammeligt, at en saa god ide skal strande paa en saadan mands modvilje.»

«De har truffet mit ømmeste punkt,» smilte sorenskriveren. «De kan tro,» fortsatte han alvorlig, «jeg har studeret den gode by derinde og dens endnu bedre borgere og deres alles overbedsteborger, John Heje. Seet mig syg paa dem derinde mangengang og paa ham i særdeleshed. Den smilende veltilfredshed med sig og alt sit, de er betaget af — uden tanke for, at der muligens udenfor deres egen svage hjernes snævre fatteevne findes ting, de ikke kan øine, planer, de ikke kan forstaa, der de sidder og beskuer sig selv i sin fede

Digitized by Google

selvtilfredshed. Og det endda, hvis de allesammen var saadanne prægtige mennesker, men Gud bedre. Om dem allesammen ved man at berette, og mest om ham, ypperstepresten for den hele hjord, hvorledes de ved allehaande underfundige kneb, netop skjælvende paa den vage grænselinje mellem ret og uret, men hinsides alt, som heder moral, har dynget sig sammen den rigdom, de nu kan sidde paa og smile veltilfreds til al verden.» Sorenskriverens ord faldt skarpe og bidende, med vegt, som af en længe opdæmmet bitterhed, der endelig brød frem. «Jeg kunde hade dem. Og slige folk — nei, fortæl De Ramm, doktor, at han kan være sikker — eller nei, sig ingenting, jeg skal ordne det. Saa kan den tid komme, at han, ypperstepresten, jeg talte om, skal verke i fingrene efter at faa tag i dette anlægget, naar det nu blir færdigt — skal bede tyndt — og alligevel ikke komme med. For det er denne selvgodhedens svaghed, at den aldrig taaler at sættes udenfor noget.»

«Tak, sorenskriver, for Deres velvilje ligeoverfor Ramm. Haaber De faar den glæde at kunne nyde seiren med ham.»

«Det er sandt,» faldt det sorenskriveren ind, «er Klevstad med samt hans aand med i spillet?»

«Ja.»

«Ja, da er jo alt i den gamle stilen. Ramm kan stole paa mig, men sig ham ingenting.» — Han

Digitized by Google

tømte sit glas med en viss glæde. — «Ja vel, mine unge venner, det kan kanske synes rart» — han bød dem farvel — «at se en gammel mand saa fortørnet, men hvad jeg har seet af disse gode herrer derinde i disse mange aar, ved ingen, og heldigvis ikke de selv. Men jeg sidder herborte som deres alles fælles onde samvittighed. Og en slig ond samvittighed kan give stik, som svier.»

Det var mørkt i stuen, da doktoren brød op og gik.

«Tænk, en gammel mand gaa og samle paa alt, som ondt og bittert er,» hvisked Lundh til doktoren, da denne gik.

«Og dog er det netop slige onde samvittigheder, som kan stikke ubehagelig, vi trænger, alle vi, som vil have lidt sundt liv ind, en ny luftning over dødvandet.»

Doktoren kjørte hjemover i den skumre høstaften. Kanske det var sorenskriverens gode vin, som havde gjort det, men han var i saadant rent ubegribelig godt humør — en ren seirsstemning. Alt laa saa inderlig sollyst for ham, al tvil strøgen ligesom væk, nu da han øined det altsammen saa gribende nær, som under trængsel havde arbeidet sig frem. Som en fjeldbæk brudt sig frem gjennem ur og sten og myr fra fjeldvandet, som laa og drømte langt inde under de tause tinder, til den nu randt som en bred, blaa bølge gjennem

Digitized by Google

brede bygder. Drømmen, som oppe fra høifjeldets verden endelig var blevet til liv. Slig var det gaaet med hans plan. — Nu var den sikker. — Og bag ham Ada. Han følte, hvorledes tanken paa hende strøg varmt gjennem ham, nu da de endelig havde faat talt ud, taget kampen op sammen. — Hvis de bare kunde gaa sammen. Bare ikke den haardeste kamp vilde blive mellem hendes kjærlighed og hans mandsvilje til at ofre sig for sit arbeide, slog det ham pludselig. Vilde han da, slig som han elsked hende, kunne følge de store ord, han netop havde ladet falde hos sorenskriveren? Var han sterk nok til at ofre alt for at naa sit maal? Han stirred mørkt frem for sig, som ind i en ny, uløselig gaade.

*

Inde i byen kom Birk og Gudrun Hall mod ham. «Gratulerer!» hilste de.

«Hvad?» Han haabed da sandelig, at alt endnu var en hemmelighed og saa forbauset paa dem. «Jeg skjønner ikke. — Aa ja — tak i lige maade,» faldt det pludselig fra ham.

«Ja, det kan De gjerne sige, doktor,» svarte Birk, «for dette hulde væsen har svoret mig evig kjærlighed.»

«Og De tror paa en saadan ed?» harcellerte doktoren.

Digitized by Google

«Ja, hvorfor ikke?» kom det rapt fra Gudrun Hall, «men hvad sagde Ada da?» spurgte hun impertinent.

«Siden De vil vide det, frøken, saa udtalte hun ikke noget om tidens varighed,» lo han, «og forøvrigt spurgte jeg heller ikke om det. Man skal jo aldrig forlede et menneske til mened,» kjørte han videre.

Digitized by Google

IX.

Det kom som et slag over Ada, brevet fra fru Zeier. Hun holdt det endnu i haanden og sad og stirred tomt, aandsfraværende frem for sig, som paa noget, hendes forstand stod stille ligeoverfor.

«Nei,» hvisked hun, «det er umuligt. Aa, hun, den skjændige. Jeg kan ikke tro det,» rysted hun fortvilet paa hovedet. Saa tog hun brevet for sig igjen, læste det igjennem endnu engang, medens den haand, som holdt det, skalv af hendes sindsbevægelse, og store taarer begyndte at rinde.

«De synes kanske det er noksaa rart, at jeg skriver til Dem, frøken; men der er saa meget, jeg kunde ønske at betro til en kvinde, og mest til Dem, jeg stoler paa. De husker nok, at jeg ganske pludselig forlod byen uden nogen tilsyneladende foranledning. Hvad folkesnakket digted sammen i den anledning, bryder jeg mig ikke om. Men De skal vide, at det var for en mands skyld jeg reiste.

Digitized by Google

At gaa derhjemme, daglig se ham, jeg elsked saa brændende, at jeg aldrig kunde faa ro, før jeg eied ham, det holdt jeg ikke ud. Og saa drog jeg ud i den vide verden, ikke paa eventyrfart og for at nyde livet, men forat storstadslivet herude muligens kunde give mig glemsel over min kjærlighed. Jeg har forsøgt alt, et menneske kan gjøre, men jeg kan ikke glemme ham. Jeg elsker ham endnu. Men han, og det er det skrækkelige, elsker mig ikke. Jeg forsøgte alt. Jeg lagde frem for ham som en bøn om kjærlighed hele mit tidligere liv, mit tidligere elskovsløse egteskab, led de sværeste kvaler, da han som myndig dommer dømte mit liv som skjændsel, bare for at kunne høre hans vakre stemme. Jeg led under hans ord, men fandt mig i dem, fordi jeg elsked ham. Og saa steg der i mig et haab, at min kvindeskikkelse, mit eget legeme kunde han da elske. Sanseslæs af lidenskab kasted jeg væk hele min kvindelige blufærdighed og tilbød ham mig selv. Han modstod mig engang. Det er den sterkeste mand, jeg har seet. Men jeg gav mig ikke. Og saa en sommeraften trodde jeg endelig at skulle naa, hvad jeg hedest drømte. Han kasted mig væk fra sig, som noget ondt noget. Men tilslut — han var dog en mand. Jeg mindes endnu hans kys og hans favntag, den eneste gang, jeg har eiet ham. Men han elsked mig ikke. Haded mig bare end mer, mig, fristerinden. Siden da har jeg aldrig

Digitized by Google

seet ham, bare skrevet til ham breve, jeg aldrig fik svar paa. Hans navn har jeg ikke nævnt. Men De skjønner, jeg mener doktor Hartmann. Hvad jeg har gjort, angrer jeg ikke. Jeg kunde ikke andet. En kvinde, som elsker til vanvid, er utilregnelig. Og endnu den dag idag elsker jeg ham. Ser hans billed, hvor jeg færdes, kan ikke slette det ud af mit liv. De kan dømme mig, som De vil. Men kun en kvinde kan fatte mig, skjønt trøst venter jeg ikke. Det kan ingen paa denne jord give mig. De har anledning til at se ham. Tænk ikke ondt om ham, fordi han har ødelagt en kvindelykke. Kanske han nu selv elsker en anden kvinde, giver en anden den lykke, jeg drømte skulde blive min. Isaafald, hvor jeg hader hende, hader hende ligesaa høit, som jeg elsker ham. Venlig hilsen herudefra — fra en, der aldrig glemmer ham. Deres Agnethe Zeier.»

Det var fra Wien. Hun knuged brevet sammen, skulde netop til at rive det istykker og kaste det i ovnen, da doktoren traadte ind. Hun blev siddende rolig, forgrædt, saa paa ham, koldt. Doktoren blev staaende og stirred forbauset paa hende, glemte at lukke døren efter sig. Ellers pleied hun altid komme straalende mod ham. Nu sad hun rolig.

«Jeg kan berette en nyhed, Birk og frøken Hall er bleven forlovet.» Han havde ventet, det skulde gjøre indtryk paa hende.

Digitized by Google

«Jasaa,» sagde hun koldt.

«Men kjære, hvad gaar der af dig da?» spurgte han.

«Det er bare et brev, jeg har faaet,» fik hun frem.

«Fra hvem, om jeg tør spørge?»

«Fra fru Zeier,» kom det tonløst.

«Jasaa,» svared han koldt, men merked selv, hvorledes en svag rødmen arbeided sig opover hans ansigt.

Pludselig reiste hun sig, lod brevet falde, og før doktoren vidste af det, havde hun armene om halsen paa ham, medens hun gjemte sit ansigt ved hans bryst og graat og graat. Han strøg hende nedover hendes brunsorte haar. «Men du, hvad er det da, kjære dig?»

«Aa Gud, er det sandt,» hulked hun.

«Hvilket?» spurgte han med en følelse af rædsel over, at fru Zeier skulde komme mellem dem og bryde ned deres unge lykke.

«Aa — hun skriver — at hun aldrig — kan glemme dig, endda — elsker dig,» hulked hun, medens hun stødte ordene frem.

«Ja, hvad vedkommer saa det dig? Du ved jo, at jeg ikke elsker nogen anden end dig, — og at jeg aldrig har elsket fru Zeier, — afskyet hende.»

«Og alligevel kunde det hænde.» Hun saa op paa ham med sine store forgrædte øine.

«Et feiltrin, jeg er den første til at angre.»

Digitized by Google

«Men som gjør, at du aldrig mer staar for mig som før, nu da hun» — graaden kvalte hendes stemme. «Aa Gud,» hulked hun.

«Det, som hænder saamangen en mand, Ada, før han træffer den, han kan elske, hende, som giver ham sin rene kjærlighed. Og da dette hændte, da hun sansetog mig, havde jeg endda ikke seet dig.»

«Seet mig?» spurgte hun tvilende.

«Jo, jo seet dig med mine øine, men ikke seet dig som den, jeg nu ser dig, som den eneste paa denne jord, der kan fylde min tilværelse med lykke.»

«Jeg havde aldrig troet dette om dig,» tog graaden hende paany. «Og var det ikke, fordi jeg elsked dig —»

«Saa vilde du gjøre hvad?»

«Gaa fra dig.»

«Aa, Ada, jeg trygler og beder dig, riv aldrig fra mig igjen den eneste lykke, jeg har havt paa denne jord. Jeg orker det ikke. Hele mit liv blir intet uden dig. Jeg har aldrig elsket hende, aldrig ofret hende en kjærlig tanke. Og dette, som nu engang har hændt, er værst nok for mig selv. Lad det ikke svæve som en sort skygge over vor lykke. Tilgiv mig, Ada!» mer skreg end sagde han i stigende rædsel for, at hun skulde støde ham væk. Det var en bøn fra dybet af hans sjæl, følte hun.

Digitized by Google

«Men at det skulde hænde dig. Alle andre mænd, kun ikke dig. Jeg ved godt, Dere mænd ikke er, som Dere burde være. Men jeg trodde, du danned en undtagelse. — Og selv med dig har jeg taget feil,» gjemte hun sit ansigt i sine hænder.

«Ja, en undtagelse, fordi du vilde, jeg skulde være en undtagelse. Jeg har forbrudt mig, har skyld at sone. Men den kvinde, en mand engang træffer, hun kan ikke fordre, at hans fortid skal være som en barnesjæls. Det er umuligt at kræve. Vi er skrøbelige. Men dere kvinder er sterke. Vær sterk nok til at tilgive mig. Jeg har aldrig havt fremmede guder for dig. Aldrig elsket nogen som dig. Derfor tilgiv.»

Hun kunde ikke andet. Netop her, hvor hun, som stilled de største krav til en mand, kunde drive kravet igjennem ved at støde ham, sin første kjærlighed, væk, netop her kunde hun ikke. Hun bøied sig ned mod ham, tog hans hoved mellem sine hænder, kyssed væk fra hans pande mindet om alt, som stygt og ondt var. Saa reiste han sig, tog hende ind til sig, hvisked de deiligste ord. «Aldrig skal dette plette vor kjærlighed. Det var en styrkeprøve, en skjærsild, den gaar ren og lutret ud af. Og saa brænd dette brevet.» Han tog det, læste det gjennem. Al dets bævrende grundstemning af en kvindes haabløse lidenskab gled forbi ham som tomme ord. Hans øine faldt paa slutningen.

Digitized by Google

«Min kjærlighed er sterk nok til at verne dig.»

Saa tog han og rev det istykker, kasted det ind i ovnen, medens de stod der tæt omfavnet og saa, hvorledes ilden tog stykkerne, til de laa der alle som en glødende askehob, der lidt efter lidt slukned.

«Og saa skal du stryge det ud af dine rene tanker,» kyssed han hende. Hun saa op mod ham, der han stod stor og sterk mod alt.

«Den sterkeste mand, hun har seet, hun den skjændige,» smilte hun hen for sig.

*

Det var blevet hans vane om eftermiddagen at komme indom hende, slaa en liden passiar af med hende om alt muligt, drøfte med hende, hvorledes de skulde indrette sig, naar sanatoriet engang blev færdigt, drøfte det til de mindste detaljer, hvor alt skulde være. Eller det kunde komme op mellem dem, især naar fogden var tilstede, tidens mange brændende spørgsmaal, saa han fik høre hendes kvindetanker om saa mangt og meget, se det fra en ny side. Hendes meninger var lidt originale, ikke netop saa ganske dagligdagse om mangt og meget. Men det glæded ham, for det viste, at hun ikke var udenfor, men midt oppe i det, som rørte sig i tiden.

Men nu idag var der dog kommet imellem dem noget, som gav misstemning trods alle bønner om tilgivelse og tilslut hendes tilgivelse. Og det

Digitized by Google

steg i ham en foragt over sig selv, fordi han havde været svag hin aften, da fru Zeier endelig ved anvendelse af sine finest udtænkte kvindemidler fik ham i sit garn, og en harme brød frem over, at hun saaledes skulde kunne kaste et smudsigt stænk ind i Adas rene tanker. — —

De sad ved ovnen. «Jeg tror vi tager dybrød plüsch til kabinettet,» sagde Ada.

«Ja, jeg ved ikke,» — han kom pludselig til at mindes det lille dybrøde kabinet hos fru Zeier, — «heller lidt lysere, og saa har jeg udtænkt et vakkert tapet i samme stil med rødt og guld.»

«Ja, det blir vakkert, du, især mod aftenen med kveldsolen ind i værelset. For det ligger jo mod vest?» spurgte hun.

Ja, og det skal blive dit specielle. Der kan du sidde og drømme, naar jeg er ude.»

«Skal du blive ude nu ogsaa? Uf, jeg kommer til at misunde alle de syge, som kan have dig om sig, medens jeg maa sidde hjemme og vente.»

«Ja, slig er en doktorfrues liv, ved du.»

«Først doktorgjerningen, og saa hans kone,» spotted hun.

«Ja, slig maa det blive, skal jeg kunne gjøre min pligt, og saa har jeg dig siddende hjemme og vente som min belønning, naar mit dagverk er endt. — Men jeg maa gaa,» reiste han sig pludselig, «jeg skulde have været hos den gamle fru Grüner.»

«Aa, det haster ikke,» tvang hun ham ned igjen.

Digitized by Google

Han glemte sig helt, medens de talte videre om fremtiden. Skumringen sænked sig over værelset og hylled alt ind i sin graa ubestemmelighed. En følelse af livets deilige tryghed fyldte dem begge, der de sad og bygged op i ord og tanker sit lyse fremtidshjem.

«Nei, nu maa jeg nok gaa. Jeg loved at være hos fru Grüner klokken» — han tog op uhret, — «men du store fader, nu er det over to timer siden.» Han reiste sig braat. «Farvel,» kyssed han hende, idet han strøg ud.

*

«Nu, hvorledes er det med Deres mor, frøken?» Doktoren stod i entréen i det lille, venlige træhus, hvor fru Grüner bodde. Frøken Grüner stod træt og forvaaget foran ham med et ansigt i dybeste sorg, hvad doktoren straks havde lagt merke til.

«Aa, doktor,» begyndte hun, men kunde ikke mer.

«Nu, hvad?»

«Mor er død!» brød hun ud i graad.

Det gik som et knivstik gjennem doktoren. «Forsent,» mumled han, — «og jeg, som bestandig var tidsnok.» Han gik ind i soveværelset, did frøken Grüner fulgte ham opløst i graad og fortvilet smerte. — Fru Grüner laa i sengen, med det udtærede, forpinte ansigt i dødens hvide ro.

«Hjerteslag,» afgjorde doktoren efter at have undersøgt hende.

Digitized by Google

«Aa Gud, om De havde været her før, doktor.» Frøken Grüner stod bag ham.

«Jeg kunde ikke hjulpet, men bare udsat det uundgaaelige.»

«Bare at have havt Dem tilstede, da hun døde,» hulked hun. «Hun spurgte efter Dem.»

«Jeg haaber, De tilgiver mig, frøken,» var det eneste, han kunde sige, idet han gik med en følelse af skam over sig, en plet paa sin lægeære. Kommen for sent, han, som før altid kom ligesaa sikkert som tiden selv og aldrig gik, før han enten havde det sikre haab om redning, eller han maatte vige for en sterkere magt end livet selv. Men dennegang var han kommen forsent, forsent — sang det for hans øren, da han skyndte sig opover. — Han havde lovet at gaa opom Ada, men han følte med sig selv, at efter det sterke opgjør mellem dem før idag kunde han komme til at bruge for sterke ord, give hende skylden for, at han nu var kommen for sent. For det var jo hendes kjærlighed, som idag havde opholdt ham. Og slig, som han elsked hende.

Ramm kom mod ham. «Nu, doktor, De ser saa besynderlig ud, hvad er der hændt?»

«Aa, jeg er kommen forsent, forsent til en, som vented mig, — fru Grüner,» lagde han til.

«Men om De nu var kommen tidsnok, kunde De da have udrettet noget?»

«Det ved jeg jo ikke sikkert, men det er

Digitized by Google

vist, at nu har jeg intet udrettet, og det tilgiver jeg mig aldrig.»

«Det hænder saamangen læge,» trøsted Ramm.

«Ja, men det skulde aldrig hændt mig, aldrig i verden. — Aa, De kan være lykkelig, De Ramm, som ikke har mennesker liggende og vente rundt om, mennesker, som tror, at deres liv og død afhænger af mit komme i rette tid, som skjælver af rædsel over, at jeg skulde komme forsent. — Jeg er blevet slap, gaar formeget op i min kjærlighed.»

«Ja, men en læge faar da lov til at være menneske, til at elske, han som alle andre,» forsøgte Ramm.

«Ja, men ikke slig, at hans kjærlighed blir hans et og alt, — at han derfor glemmer sine pligter.»

«Bare kom til mere ro i Deres kjærlighed, forlang ikke for meget.»

De gik opover.

«Vil De hjælpe mig lidt iaften, Ramm, saa kan De spise hos mig samtidig.»

*

«Det var egentlig det, jeg vilde spørge om,» begyndte doktoren, da de efter aften sad sammen inde i doktorens hyggelige arbeidsværelse, «hvad synes De om disse tegningerne?» Han holdt frem og bredte ud nogen store tegninger og udkast.

Digitized by Google

«Hvorfor har De ikke henvendt Dem til en arkitekt, naar det gjaldt et saa stort bygverk?»

«Nei, de kan være bra nok, de gode herrer arkitekter,» indrømmed doktoren, «naar det gjælder at bygge huse, at bygge op af sten og stok boliger for mennesker. Men De kan ikke bygge hjem. Det kan kun den gjøre, som selv skal have hjemmet, for i samklang med den stemning, den, der bygger, vil have over sit hus, maa et hjem bygges, — hvis det skal blive et hjem da,» lagde han til.

«Aa ja, delvis har De jo ret. Men sig mig, hvorfor skal Deres egne værelser ligge saadan tilbagetrukket, næsten paa skyggesiden?»

«Det er nu egentlig ikke bare hjem for mig, jeg bygger,» svarte doktoren, «for først og fremst er det nu for de syge, og de maa have Vorherres deilige sol og luft.»

«Men hvad siger Deres forlovede til dette?» spurgte Ramm.

«Hun skal faa det ene hjørneværelse som sit specielle.»

«Og det nøier hun sig med?»

«Det maa hun gjøre.»

«Vær endelig ikke for streng i kravene, tænk ikke for meget paa de syge, da.»

«De gaar foran, Ramm. Skal det blive noget helt og fuldt ud af dette, maa jeg kunne ofre alt for de syge.»

«Men vær forsigtig. Vær ikke for streng.

Digitized by Google

Det kan hænde, De kommer til at kræve for meget, saa De en gang kan komme til at vælge.»

«Hvorledes?»

«Vælge mellem Deres syge og andre, der staar Dem nær.»

«Og jeg var ikke i tvil om, hvad jeg i tilfælde vilde vælge. Jeg valgte, hvad jeg maa vælge, nemlig mine syge. For dem ofred jeg alt.»

«Selv en kvindes kjærlighed?»

«Selv den.»

«De kommer til at angre, doktor.»

Det slog ham nu igjen, dette en gang at maatte vælge, at staa ved skilleveien og være sterk nok til at ofre alt for det, som til denne dag havde været hans livsindhold — hans lægegjerning. Men til en slig valgstund vilde det aldrig komme. For Ada, hun som havde styrket ham slig i kampen, hun vilde visselig vide selv at ofre, uden at han kræved det. Hvis han da ikke selv skulde glemme sine pligter for sin kjærlighed. Dog det trodde han ikke. Og alligevel, var det ikke netop for dennes skyld, han idag var kommen forsent? Han sad saa fordybet i sine egne grublerier, at han næsten glemte, at han ikke var alene.

«Ellers maa jeg sige, indredningen er fornuftig,» sagde Ramm, «store, lyse rum, og med den stil over det hele og det elektriske lys blir det nu et herligt sted. Fossefaldet har kraft nok, og fossedùren inde i skogen skal De faa beholde.»

Digitized by Google

«Ja, det blir vist bra altsammen — doktoren havde hørt noget aandsfraværende paa Ramm —, men det er nu endda ikke færdigt, skjønt kransen, efter hvad folkene fortalte mig igaar, snart kan heises.»

«Men hvem er det nu egentlig, De har at takke for den tomten Deres?» spurgte Ramm.

«Ja, gjet.»

«Jeg har nok studeret paa det, men det begriber jeg ikke, at der i denne by kunde findes folk, som var uegennyttige til saadan næsten anonymt at ofre saa stort. Det ligner ikke folk her.»

«Nei, det er sandt, og han, som har gjort det, er heller ikke herfra, det vil sige, ikke herfra i den forstand, at han er fyldt med den samme aand, har det samme sind som alle de andre. Manden heder sorenskriver Holst.»

Ramm var som himmelfalden. «Om De havde sagt keiseren af Kina, var jeg ikke blevet mere forbauset. Men hvordan i alverden? — Nei, dette skjønner jeg ikke.»

«Jo, jeg skal sige Dem, at han er næsten den eneste mand paa dette sted, som har krav paa agtelse, fordi han eier et varmere hjerte, end nogen tror, fordi han kan gjøre godt uden at reklamere det.»

«Jeg har dog, skjønt jeg saa inderlig gjerne vilde det, vanskelig for at tro det. Og hans rygte?» Øiensynlig berørte dette Ramm dybere,

Digitized by Google

end man skulde tro efter hans rolige ydre. For frem for Ramms tanker steg pludselig, da han hørte Holsts navn nævne, Ingjerd Holsts skikkelse.

«Ja, vi dømmer saa let efter rygtet, men her tager det feil. Jeg interesserer mig ikke for at oplyse godtfolk om denne deres feiltagelse, og sorenskriveren ønsker det end mindre.»

«Og det er altsaa sandt?» spurgte Ramm endda en gang.

«Ja, jeg har hans eget ord, og fra den selvsamme mand har jeg faaet løfte om hjælp for Dem, Ramm. Jeg loved ham ikke at sige et ord om det, men af glæde paa Deres vegne kan jeg ikke lade være. Derfor under taushedsløfte. Han vil helst hjælpe i det stille, ønsker ikke taknemlighedsbraaket om sit navn.»

«Er det da muligt, er det virkelig sandt, eller bare drømmer jeg? Tænk, mine deilige planer gjennemført trods al modbøren herinde, — netop paa grund af den.» Ramm var glad som et barn, hans store øine straaled, og det gled som solskin over hans ansigt.

«Aa, Ingjerd, kanske hun nu endelig kan tro mig,» hvisked han for sig selv. «Tak, tak skal De have, doktor.» Han tog doktorens haand, trykked den varmt. Og i hans dybe øine laa der inderlig taknemlighed, bud fra et trofast vennehjerte, som aldrig vilde svigte. «Tak, du» — han lagde eftertryk paa ordet — «hvis jeg faar lov,» bad han.

Digitized by Google

X.

«Noget som hvidt skumsprøit i dødvandet, havsalt, frisk luft i lungerne efter alt dette indestængte liv. Saadan var det for mig, da jeg hørte om alle de store planer, du og doktoren havde fore.» Ingjerd Holst lod ordene falde med en viss vegt. Hun var oprømt efter deres megen talen og varm efter den lange turen, de havde gaaet sammen. Over hendes ansigt laa et friskt brunskjær. Hatten, den store brede med de hvide, vaiende fjær lagde ansigtet i skygge. Kun øinene lyste op, store, skiftende, usikre i blikket.

«Saa ogsaa du har en følelse af dødvand her. Jeg trodde ellers, du var stemt i samme tone som alle de andre.» Ramm stod ved veikanten og slog med sin stok hoderne af de store gule smørblomster, som grodde nede i grøften.

«Jeg trodde, du kjendte mig?»

«Ja, oprigtig talt har jeg aldrig rigtig kjendt

Digitized by Google

dig, skiftende, som du er. Men hvis du er din fars datter, saa tror jeg, jeg kjender dig.»

«Min fars datter?» spurgte hun.

«Ja, han er det igrunden, som staar bag baade mig og doktoren, ham kan vi takke for, at vi er naaet saa langt, som vi er.»

«Han har vel dennegang faaet øinene op for, at nu skjulte der sig en levedygtig realitet bag din ide.» Der var en snev af spot i hendes ord, syntes han.

«Dennegang?» spurgte han.

«Jo, for du ved, det er jo ikke første gang, din hjerne har fostret en ide.»

«Som igrunden var et misfoster?» fortsatte han spørgende.

«Ja, saadan i almindelighed seet.»

«Og du tror kanske ikke, at jeg har merket, hvorledes folk stadig har betragtet mig som en, der gik omkring med hjernen fuld af misfostre af ideer. Betragtet mig som et rart dyr, du, fordi jeg tilfældigvis foruden en hjerne er begavet med endel fantasi, som ikke alverdens søvndyssende midler kan synge i søvn.»

«Og tror du ikke, at der kanske har været mennesker, som ikke netop har seet paa dig slig, men som har anet og troet, at der bag din stræben fandtes sterke kræfter, som bare endda ikke havde fundet det rette.»

«Ja, nu efterpaa, da dette viser sig at være

Digitized by Google

levedygtigt, nu findes der vistnok dem, som er velvillige nok til at gjøre en saadan indrømmelse. Men sæt, dette ogsaa har været noget dødfødt, et misfoster, hvad da?»

«Ja, selv da troet paa dig,» sagde hun sagte.

«Dette skulde været godt at have hørt før, saa havde man da sluppet at gaa omkring og samle paa bitterhed.»

«Anerkjendelsen kommer altsaa for sent nu, selv om den kommer fra en, der den hele tid har levet med i rædsel for, at du skulde knække vingen paa din tankeflugt.» Hendes ord lød beherskede, men deres varme understrømning følte han, medens *det* pludselig gik op for ham, som han stadig havde tænkt paa, — at hun havde levet med i det altsammen — delt hans tro. — «Som har kunnet glæde sig over at se en anden finde lykken endelig en gang.» —

«Hvem sigter du til?» Hans stemme skalv lidt. «Saavidt jeg har merket, har jeg kun mødt modbør, ikke en eneste deltagende menneskesjæl, som brød sig en døit om, om jeg fandt lykken eller ikke.»

«Lykke — ved du egentlig, hvad det er for noget?» spurgte hun som væk i noget andet.

«Slig, som jeg har det nu. Staa ved et maal. Bare vide det med sig selv: Du er fremme. Selv om det saa tilslut gaar tilbunds i fossestupet, du, saa har en dog regnbuen skjælvende over sig. Det er lykken det, Ingjerd.»

Digitized by Google

«Bygget paa andre menneskers ulykke, ja. For slig er det. Aldrig bliver en menneskelykke bygget paa andet end en andens ulykke.» Hun stod og stirred frem for sig, langt ud.

Langt nede flød elven som et sølvbaand gjennem skoglandet, men langt vestover, der solen sank, randt den som smeltet guld.

«Altsaa bliver en lykke aldrig fuldkommen?» spurgte han.

«Nei, lykken er til for at deles med andre.»

«Stykkes ud, deles op?»

«Men igjen bindes sammen af menneskehjerter, som aldrig slipper,» sagde hun sagte.

«Aa, Ingjerd,» gik der pludselig et lys op for ham. «Jeg trodde, jeg kjendte dig. Jeg har ikke vovet at snakke til dig om dette før, jeg syntes det vilde bryde den gamle fortroligheden, venskabet mellem os. Det er altsaa dig, som har staaet bag al min færden, levet med i mine ideer, skjælvet for, at det skulde gaa ud for stupet med baade ideen og ideens far?» Han talte varmt og hurtig. Det blev stille en stund. De kunde høre løvet skjælve i kveldsvinden.

«Ja,» svarte hun.

«Du har levet med i al min kamp, og nu har jeg lykken mellem hænderne — aa nei, jeg har den ikke. Jeg trodde den laa deri, at en mand naaed sit, at han stod paa magtens tinde med alt under sig. Det at kunne ofre alt paa sin vei for

Digitized by Google

sit livsmaal. Men naar det er koldt derinde i hjertedybet — tomt, saa har en ikke lykken. For den er kjærligheden. Vil du give mig lykken, Ingjerd?» Han tog hendes haand.

Hun stod der skjælvende uviss. «Jeg var ræd,» hun skalv i stemmen, «at du skulde kræve det umulige af mig. Og det gjør du. Kan jeg give dig lykken? Jeg har troet paa dig. Jeg gjør det endnu. Men tror du, det er den høieste lykke at naa det største i denne verden, kan jeg sige, at troen paa den lykke eier jeg ikke, og den kan jeg ikke give dig. Men er lykken kjærligheden, har jeg altid ønsket dig den, og den skal du faa.» Hun gav sig viljeløst hen i hans arme, tog hans kys og hans kjærtegn. «Husk det,» hvisked hun, «kjærligheden er lykken, den og intet andet i denne verden.»

«Nei, ikke engang det, at jeg nu staar ved mine deiligste tankers gjennemførelse, mit livsens maal.»

«Livsens maal,» gjentog hun, «nei, livets ophav og livets maal er kjærligheden, du,» lød det som en tone mod ham.

Vaarkvelden sænked sig over dem. Blege stjerner tændtes. Rundt om bares mod dem den yre lugt af den spirende jord, af blomster, som vaagned til liv, og blade, som foldedes ud. Og nedenfra toned elvesusen ud i kvelden.

«Min deiligste drøm,» hvisked han til hende,

Digitized by Google

der hun klynged sig fast og varmt til hans arm, tæt og vidunderlig nær, saa han hørte hendes bankende hjerteslag.

*

Aa, han var saa jublende glad. Igrunden hvor deiligt det var at leve nu, da livets blanke solskin med engang havde brudt igjennem graaveirssløret, han følte en ubændig livskraft. En ren fysisk nydelse at kunne spænde musklerne, saa de dirred af overstrømmende kraft. — Selv heroppe paa hyblen ikveld, der hvor han før havde havt saa mange tunge stunder, — selv her var han saa vidunderlig glad. Bare det at staa nu fuldt færdig med alt, hvad han havde arbeidet igjennem. Han skulde sætte det i verk, alle anlæggene dernede ved elven, tage al den overflødige kraft i strygene, som nu i aar efter aar bare havde tonet og suset, dysset i søvn. Det skulde give livets deilige vaagne virkelighed. Ikke møde alle disse blikke mer, som havde stirret ham gjennem sjælen før, som et rart dyr. Nu, da han havde den sterke kapitalstøtte, sorenskriveren havde sikret ham, i ryggen, kunde han give dem alle en god dag, alle dem nede i byen, som sad og ruged over sine pengesække, men ikke eied den dristighed at ofre noget for byens fremtid. Alle projekterne, alle udkastene og overslagene, hele den mængde papir, han havde fæstet sine

Digitized by Google

tanker til, skulde nu føres ud i livet som et faktum, man ikke længer kunde komme forbi. — «Lykke,» smilte han hen for sig. «Livsens lykke er kjærlighed,» gjentog han det. Saadan var det jo, hun havde sagt, og han trodde paa det som paa en af de evige, lysende sandheder. Og Ingjerd og hendes kjærlighed eied han, selv om det altsammen røg sammen i et eneste kaos. Lykke — bare ikke de varme ord, som var faldt dem imellem, loved saa stort, at virkeligheden ikke kunde indfri det. — Om ikke Ingjerd ud af sine ungpigeillusioner om livsens lykke trodde for sterkt paa kjærligheden. Og selv han, som dog havde seet saa mange brustne illusioner, han trodde paa den, om alt andet brast under ham. For selv om han engang naaed did, hans mandevilje høiest stræbte, naaed det altsammen, vilde ikke det, ikke at kunne naa endda længer, føles som en tomhed, mens samlivet mellem ham og Ingjerd vilde bære dem begge uendelig længer fremover, aldrig føles som tomhed. — Hvis de orked det. — Han gik ud — udover mod skrivergaarden. Han maatte træffe hende idag, høre hendes ord endnu engang, vide, at han eied hende — at hun var hans — jubled det inde i ham.

*

«Man skulde sandelig tro, den hele by er blit gal, synkvervet.» John Heje dreied sig om paa kontorkrakken mod Ramm, som stod borte ved

Digitized by Google

vinduet, saa skarpt paa ham, mens et spottende smil spilled om hans brede mund i det store, glatragede ansigt. «Gal,» gjentog han. «Gaa paa krogen med en saadan lokkemad.»

Ramm havde staaet længe og ladet ham rase ud. Han mindedes saa godt alle de gange, han før havde været inde paa dette kontoret med dets lave tag og de smaa ruder, som kun sparsomt lod dagslyset sive gjennem. Hvor han havde skjælvet for den store brede manden med det skarpe bonderaceansigt, naar han havde lagt sine planer frem, og med en skjælvende gutterædsel, som gjorde ham vek i knærne, havde maattet høre paa, hvorledes den gamle havde taget hans planer under behandling, stykket dem op, plukket dem op til ingenting. Ogsaa nu var det, som en snev af den gamle frygt steg op i ham. Men han skjøv den væk. Nu var det jo ham, som igrunden havde magten, følte sig sterk ligeoverfor den anden. — «Men nu er det hele et faktum. I mødet igaar, hvor De forresten ikke var tilstede,» tog Ramm i, «blev det ordnet. Anlægssummen fastsat. Planen knæsat. Elektrisk anlæg oppe ved Rudsfossen, derfra ledning til sagen og den nye fabrik nede ved byen og saa lys til byen.»

«Det høres svært fint ud. Men hvorfra — kapitalen — kapitalen,» gjentog han, «mand?»

«Vi har jo maattet undvære Deres støtte — men —»

«Og den kommer ikke. Hvad mit er, kaster

Digitized by Google

jeg ikke ud af vinduet. Rigdom, skal jeg sige Dem, unge mand, erhvervet som min ved slid og slæb gjennem mange aar, før jeg endelig kom saa langt, at jeg stod som den, der havde magt i denne by, — slige penge kan man ikke vove paa den første den bedste forfløine ingeniøride. Det kan hænde, det gaar. Jeg tviler paa det. Men paa en saadan halsbrækkende dristighed vover man ikke det, man har skrabet sammen i forsigtighed.»

«Ja, jeg indrømmer det ganske vist. Det er noget forvovent i dette som alt, der bygger paa fremtiden; men for mig er det sikkert. Og for Dem, som har seet denne by gro op under Dem, for De har jo havt magten her,» smigred Ramm ham, «maa det vel være gaaet op, hvorledes der nu er stagnation her, hvorledes alt ligger i dødvandet. — Derfor mener jeg, at De, som vil raade grunden her, De maa sikre byen en fremtid at leve paa. Da først vil De kunne føle den herskerglæde at være numer én her. At seile en skude i dødvandet kan ingen glæde være for en mand. Først da blir der glæde over at være den styrende, naar store, sterke planer som frisk bris fylder seilene og bærer skuden ind mod en stor fremtid.»

«Og saa styre skuden ind paa et skjær, som selv De, der har beregnet og kalkuleret alt, ikke har beregnet, fordi De ikke har villet tage den mulighed med,» kom det fra Heje med indædt harme.

Digitized by Google

«Ja, hver plan indeholder jo altid i sig den mulighed, at den ikke vil lykkes. Men her er denne mulighed for, at det gaar galt, noget, som den ikke kan regne med, der har evne til at se lyst paa fremtiden og til at vove noget.»

Det var den samme historie op igjen, slog det Ramm, nu som altid før. De samme ord, de samme argumenter nu som før. — Men bagenfor det alt et grundforskjelligt syn. Kamp med et menneske, hvis hjerne var stivnet i dagens smaatanker, og som ikke kunde øine en lysende fremtids mulighed og ikke vilde den. — Alt snak var til ingen nytte. Og især nu, da han ikke trængte ham. Igrunden bare en lyst til at pine ham, før han spilled ud sin sidste store trumf, at han greied sig uden John Hejes penge.

«Skal vi betragte den sag som gravlagt, Ramm? De faar opgive den. For selv om jeg kom med min støtte, den De ikke kan undvære,» kom det stolt fra Heje, «det gaar dog ikke.»

«Det skal gaa uden Deres hjælp, hr. Heje, og selv om De tilbød Deres hjælp, vi trænger den ikke.» Ramms ord faldt afgjørende og skarpe.

«Trænger ikke?» Heje svinged rundt paa kontorkrakken og stødte ordene frem. «Hvad mener De, unge mand?»

«Hvad jeg sagde,» svarte Ramm kort.

«Skulde ikke trænge mig,» hvæsed Heje indædt for sig selv. Han følte, hvorledes han nu

Digitized by Google

for første gang var kastet ud af sin herskerstilling. «Ikke trænge mig?» gik det i ham.

«Nei, saa længe har De ved Deres trangsynte modstand søgt at kvæle min plan, at andre mennesker, som tror mer paa en fremtid, har stillet sig i breschen for mig. Og derfor trænger vi Dem ikke. De kunde blevet med, seet Deres navn prange, men nu kommer De til at staa udenfor, Heje. En hel del smaaborgere har vovet mer for sin bys fremtid end De, og hvad disse ikke evned, har en anden mand — hans navn være unævnt — lovet at gjøre. Og da det nu altsammen lever sig frem — vil give alle dem, der har vovet noget, renter for deres dristighed — kan ikke engang Deres guld være med. For det skal De vide, før det sidste ord i denne sag falder os imellem, at det, som bærer en ting, det er ikke bare guldet, magten i pengesækkene, nei, det er dristige menneskețanker, som vover en indsats for en ide.»

Heje sad længe og grunded, medens han saa Ramm forsvinde nedover gaden. Han kunde ikke fatte det. Sat udenfor. Var han seilet sin tid agterud? Blevet gammel? Var der noget nyt fremme i tiden, han ikke kunde fatte? «Trænger mig ikke,» trængte det sig frem mellem hans sammenbidte læber. «Aa, de skal komme til at trænge mig, saasandt jeg heder John Heje.» Han slog i pulten med sin store haand, saa blækhuset dansed.

Digitized by Google

Saa føg han ud i den lave, trange butiken ved siden af med sterk indestængt lugt af bondehandel. — Ikke trænge ham, — brød det gjennem ham, mens han som et uveir rased og rent vetskræmte butikfolkene, til han endelig fik raset ud. De føg omkring med rædde, stjaalne øiekast. Hvad ialverden gaar der af ham? — gik det som et taust spørgsmaal fra den ene til den anden.

Ramm følte det som en af de gladeste stunder i sit liv, der han gik straalende fornøiet nedover i solskinnet. At han endelig havde drevet det til et opgjør med Heje, som havde staaet bag al den tunge modstand mod hans verk. Og han følte, hvorledes alle smaaborgerne vilde være ham taknemlig, føle det som en usigelig lettelse, at han paa et vis havde afsat Heje fra hans myndige styre over al byen, et styre, som igrunden bare havde bestaaet i, at han havde stillet sin brede ryg mod hver udvikling af alle muligheder. Han vendte pludselig om og strøg opover igjen, til Rudsfossen, hvor det første begyndende arbeide idag skulde iverksættes. «Goddag,» hilste han paa atstand hele dameflokken, som kom leende og snakkende mod ham. — Ingjerd var ikke med, saa han.

«Hilse fra Ingjerd,» kom Gudrun Halls bløde, slæbende stemme.

«Hvorfra kommer mine damer?» spurgte han i forbifarten.

Digitized by Google

«Fra sanatoriet, som holder kranselag idag. Bliv med til Ada, der vanker vin.»

«Har ikke tid,» strøg han forbi dem.

«Aa nei, det er sandt, De med elektriciteten i hodet,» spøgte Asta Normann.

«Aa ja, De kan tro, det er deiligt, at det nu engang kan komme igang — for —» begyndte Ramm, han stansed.

«Aa ja, Herregud da, Ramm, vi skjønner det saa inderlig godt allesammen, saa nogen længere udredning trænges ikke,» afbrød Asta Normann ham med sin vanlige priviligerede fripostighed.

«Adjø med Dere da,» opgav han dem. Akkurat de samme gale pigebørn som i gamle dage, tænkte han. Hodet fuldt af alskens smaating eller store, sterke drømme, eventyrdrømmene om prinsen fra fremmed land. Skade kun, at drømmene saa sjelden gaar i opfyldelse. Krævet for meget, tænkte han. Kanske ogsaa Ingjerd gjorde det samme? — Ingjerd, gik det i ham. Som de igrunden den hele tid havde levet usynlig sammen, drømt hinandens lykke, indtil de endelig fandt hinanden — og lykken. — Oppe paa landeveien mødte han doktoren. «Gratulerer du, nu er det jo under tag.»

«Tak,» kom det stille.

«Du er saa alvorlig, hvad gaar der af dig?»

«Aa, igrunden tror jeg aldrig, lykken kom-

Digitized by Google

mer til at flytte ind under det tag» — han saa frem for sig — «ialfald ikke for mig da,» lagde han til.

«Men nu har du da alt, hvad du engang har ønsket?»

«Ja, men alligevel. Og jeg tror, jeg er fremsynt, du —»

«Idag har jeg havt et opgjør med min gode gamle ven, Heje,» slog Ramm over til noget andet.

«Opgjør,» gjentog doktoren, «de kan være farlige de, især naar et menneske stilles til opgjør, til regnskab med svigtede idealer.»

«Nu?»

«Ja, for jeg tror, engang maa det komme til klarhed, til opgjør med mig. Denne kjærligheden behersker mig for meget, og mit ideal var at ofre mig for ganske andre ting. — Ikke bryde med det ene, ikke at kunne følge det andet. Derfor blir det engang valg —»

«Ja, da var jeg ikke i tvil om, hvad jeg valgte,» sagde Ramm, «kjærligheden nemlig, for den kan bære, selv om alt andet gaar i grus.»

«Ja, det siger Ada og, og alligevel, jeg fatter det ikke, at den skal være det høieste. Hvis den endda var andet end en kort rus, hvis den bar et liv igjennem, da var den vel lykken, men den kan briste, du, briste en vakker dag som en sæbeboble, og saa sidder en der igjen med

Digitized by Google

de brustne illusioners bitre sæbeskum svidende i øinene,» kom det forpint fra doktoren.

«Aa, hvor han piner sig, før han naar frem til den eneste sandhed,» rysted Ramm paa hodet, da doktoren var kjørt væk.

Digitized by Google

XI.

Sommeren var gaaet. Høsten havde med overflødig haand drysset sine sterke farver over skog og mark. Men nu i den regnfulde novemberdag var det visnet altsammen, og vinden havde herjet og ribbet alle træer for de sidste gulnede blade, saa de nu stod ganske nøgne. Og nu faldt regnet tæt og trættende monotont paa al den visnede herlighed.

Taagen laa lavt over alle aaser, der skogen stod drivende vaad i den dystre høstdag. Elven randt brungraa og skidden gjennem dalen.

Ingjerd sad ved vinduet i sorenskrivergaarden for at nytte det sidste svindende dagslys. Hun sad og syed eller forsøgte ialfald paa det. Men der kom saa mange underlige tanker strømmende ind paa hende, der hun sad og stirred fremfor sig, ud i haven, hvor al sommerens herlighed laa vissen og død i høstens nøgne ubarmhjertighed. Det drypped fra tagene, fra grenene paa de gamle

Digitized by Google

mosgrodde trær i haven — ustanseligt, ensformigt. Visner og dør — sneg det sig ind paa hende. Visner og dør, blomster og blade, mennesker og dyr. Slig var hele tilværelsens omkvæd; visner og dør. Men noget maatte der vel være, som leved over, noget, som ikke kunde dø, gik som et evigt liv ned gjennem slegterne. Kjærligheden? Ja vist, den blomstred op som et nyt skud i hvert eneste ungt, bankende menneskehjerte. Men hos det enkelte menneske, leved kjærligheden som noget, der var mer end døgnets? — Naar en ser sig omkring i verden, faldt det hende ind, ser alle egteskab, alle samliv, skulde man da tro, at kjærligheden leved. Døde den ikke væk i samlivets ensformige dagligdagse? Skulde det kanske med tiden gaa slig med hende? Skulde den kanske dø væk, den skjønneste drøm, hun havde levet? For dette var en levende drøm. Eller skulde den formaa at bære igjennem, selv om alt andet brast, med andre ord, hun danne en undtagelse? Hun følte det som en jublende glæde ved samværet med ham, hvorledes der skjød som en varm strøm gjennem hende, hver gang hun hørte hans kjendte gang, saa hans ansigt, veirbidt og brunet, som det var nu efter alt udearbeidet. At hun skulde eie ham et helt, langt liv igjennem, kom som en tanke, hun pludselig stansed for. Og end mer glæded hun sig over, at det nu var slut med fuldmægtigens kurtise. Hun havde følt det

Digitized by Google

som en rædsel mangen gang, at den lange, sorte fyren, der som en mørk skygge gled lydløst om i huset, engang skulde aabne sit hjerte for hende. At bygge et samliv op paa en slig husvarme væmmedes hun ved.

Saa blev hun siddende og tænke videre fremover. Tanker kom og tanker gik, slog sig ned hos hende som trætte fugle, men mest grubled hun over kjærligheden, dens uløselige problem, fordi det nu var det, som fyldte hende mest.

Ramm kom vist ikke idag, følte hun som en skuffelse, ellers vilde han have været her nu. Hun fandt frem til pianoet, slog et par dybe toner an, som faldt drønnende ind i stilheden. Saa spilled hun igjennem et par stykker, hun vidste, han syntes om, spilled sig ind i dem, mens tonerne bar hendes tanker mod ham.

Det mørkned mer og mer. Gjennem ovnsdøren kastedes lange, røde straaler ud over gulvet, lyste op hist og her ind over i det dybe, mørke værelse, hvor skumringen seg ind, lagde sig høstklam og mørk lige ind paa vinduerne, hvor regnet pisked, gled nedover i store tunge draaber, ustanselig.

Som Ingjerd sad og spilled gik døren op, og hendes mor gled stille ind. Ingjerd hørte hende ikke, optaget som hun var af musiken, hensunken.

Digitized by Google

Fru Holst gik stille frem og tilbage i værelset, vilde ligesom ikke forstyrre.

«Nei, jeg trodde egentlig ikke du var alene, Ingjerd,» sagde hun, «for du ved, jeg kjender nok til denne musiken, du,» lagde hun til. Hun satte sig ved ovnen. Hendes stemme var bløď, men klangfuld. «Jeg kan hilse fra far, han kommer hjem paa mandag,» sagde hun, da Ingjerd satte sig ved siden af hende.

Som fru Holst sad der i skumringen, var det ikke godt at faa tag i hendes ansigt, men af og til gled der fra ovnen som et lysende skin ud i værelset og lyste op der, hvor hun sad. Hun var bleg. Men over det hele ansigt med dets fine træk laa der noget, som uvilkaarlig fængsled. Noget som af gammel slegt, der havde givet det sit præg. Og ikke det magre, forpinte, rædde, som saa mange ældre egtehustruer lægger sig til gjennem et egteskab. Og hendes øine var endda unge og friske.

«Har Ramm ikke været her?» spurgte hun.

«Nei, han har nok ikke det.»

«Ja, det er da hyggeligt at se, at forlovede folk kan være saa nogenlunde fornuftige, at der dem imellem fremdeles eksisterer et begreb, som heder tid,» lo hun, «at de elsker hverandre uden stadig at hænge i hverandres arme.»

«Bare jeg kunde være sikker paa ham, mor — og paa mig selv.» Ingjerds stemme lød spørgende.

Digitized by Google

«At du i fremtiden vil indfri, hvad du høiest har lovet, mener du?»

«Ja, at vi kan vedblive at elske hverandre et helt, langt liv igjennnm slig som nu.»

«Det kommer sandelig an paa dig selv det, du, kræv ikke for meget af den, øs ikke for sterkt af den kilde, for den kan udtørres som enhver anden kilde.»

«Ja, det er netop det, jeg er ræd for, at saa stort og deiligt, som vi nu har det, kan det ikke vedblive. Naar vi kommer hinanden mer ind paa livet, naar det daglige samliv med alt smaatteriet begynder, er jeg ræd for, at den store, deilige stemning, som nu eier os, er duftet væk.»

«Ja, kalder du det en stemning, kan du med rette være ræd for, at den en vakker dag vil dufte væk. Men saasandt den er mer end stemning, er grundakkorden i et menneskes liv, saa vær du ikke ræd for, at den ikke skal tone gjennem hele dit liv. Men du har ansvar ligeoverfor dig selv og den, du lever sammen med. Ansvar for, at I er ærlige.»

«Ansvar, ja det er det stygge ordet, jeg er saa ræd for,» brast det ud af Ingjerd, «dette aldrig at kunne handle uden at tænke paa dette fortvilede ansvar, som næsten kan jage al livsglæden væk fra en.»

«Ja, men uden ansvar, du, er livet ingen ting. Vi maa have ansvar for vor gjøren og laden, for

Digitized by Google

at de følelser, som fylder os, er egte, at vi ikke lever paa en løgn. Først med det ansvar for os selv, er vi fuldt ud mennesker. Og naar man er to om det, bæres det let. — Ja, jeg kan gjerne sige dig det, naar man blir gammel, har man som oftest samlet en del erfaring,» sagde hun efter en stunds taushed, «og kjærligheden, saadan som den fylder os i ungdommen, som en beruselse af sind og sanser, slig kan den ikke vedblive. Man kan ikke et helt liv igjennem leve i en eneste rus, det er jo intet liv. Men den forandres mer og mer, gaar over til en følelse, som ikke giver saa sterke udslag som i ungdommen, men som alligevel binder sammen slig, at en ønsker, det aldrig skulde løses. — Det helt at kunne fylde tilværelsen for hverandre. — Og forat det kan lykkes, tror jeg, modsætningerne er de, som mest er skabte for hinanden. Ikke modsætninger i den forstand, at man af slegt og udspring er ulige, for det bærer aldrig godt afsted, men i opfatning af mangt og meget, for da kan man leve sig ind i hverandre, give og tage imod. Det som bringer ulykke mangen gang, ulykke, fordi man ikke kan bevare denne følelse af at kunne udfylde hinandens tilværelse, er, at man er hverandre altfor lige, for da har man intet at give og intet at tage. Livet blir saa sørgelig tomt, og kjærligheden maa have noget at leve paa.»

«Uf, dette ansvar, som tynger slig.» Ingjerd rysted paa hodet som for noget uforstaaeligt

Digitized by Google

noget, «og saa det,» tænkte hun videre frem, «engang at sætte børn ind i verden.»

«Du har ret, kjære, ligeoverfor børnene, ligeoverfor vor færd mod dem har vi kvinder det største ansvar mod os selv. At kunne leve slig, at man har noget at give dem. Mest vi kvinder, for af en mor faar dog børnene mest. Hendes tanker og sind lever de mest ind i. Derfor har vi det ansvar, at det for os gjælder at leve et liv med indhold, saa børnene har noget at mindes, at de ikke gaar ud i verden med en følelse af tomhed over hjemmet og over sin mor. Thi for dem, som mister den følelse, at deres mor har noget at give dem, noget af sig selv, blir livet uden noget fast holdepunkt, noget rodløst, som vil præge hele deres livsfærd fremover.» Hun talte varmt og indtrængende, lagde frem for Ingjerd hele sit livs rige erfaring, for at give hende noget videre fremover at leve paa.

Ingjerd sad betagen, halvveis stolt over, at moderen saadan betrodde hende sine inderste tanker.

«Aa, du mor,» Ingjerd laa pludselig paa knæ foran hende med hodet i hendes fang, «hvor jeg holder af dig, du og far har vist levet lykkelig. Og Dere har givet mig noget at leve paa, noget at bære videre fremover i min egen slegt engang.»

«Vi har gjort, hvad vi har kunnet, forat ikke ansvarsvegten skulde blive altfor tung, ialfald givet dig et minde at leve paa,» hun strøg hende over

Digitized by Google

haaret, «et minde om det bedste i os selv.» Hun strøg en taare væk. Der var pludselig gaaet gjennem hende en tanke paa gamle dage, da Ingjerd som barn laa paa hendes fang og eventyrene fyldte hendes barnesjæl. Nu var det ikke eventyr længer, som gav indhold.

*

Der var stille i sorenskrivergaarden den solslørede novemberdag. Alle døre lukkedes forsigtig op og i, hver samtale sank hen til en hvisken, og hvert skrig holdt inde, gjemte sig væk.

Sorenskriveren var kommen syg hjem fra tingreiserne. Det var hans gamle hjerteonde, som brød frem igjen, voldsommere end ellers. Og nu var det kommet som en halvveis hjertelammelse, som kun doktoren havde stanset ved en indsprøitning.

«Det er jo bare at stjæle nogle timer fra døden,» sagde doktor Hartmann til fru Holst, som bleg og stille fulgte ham ud af sygeværelset, «for det er nok desværre snart forbi efter alle regler,» lagde han til.

For fru Holst var dette kommen som et slag, hun bestandig havde frygtet, men aldrig vovet tænke helt ud. Hun var lamslaaet, der hun gik bleg, i stille rædsel. Kunde ikke graate, dertil var sorgen for overvældende.

Digitized by Google

Sorenskriver Holst sad inde i det store, luftige soveværelse i den store lænestol. Der var ro over ham. Han vidste det saa inderlig godt, kunde tænke det saa klart igjennem, at hans tid var forbi. Han havde levet længe nok, men alligevel var det saa saart at forlade livet, som kanske endnu havde brug for ham, forlade mennesker, han vidste holdt af ham, og som han holdt af igjen. En ting skjød som en varm tanke gjennem ham. Al den mistro til alle livets gode magter, dem han saa gjerne havde villet tro paa, al den mistro, som havde fulgt ham hele livet igjennem, lagt som en skygge over det og gjort ham bitter mangen gang, den var nu væk, eftersom han havde seet, hvorledes doktor Hartmanns og Ramms arbeide baned sig frem. Og disse to havde vel alle livets gode magter som følgesvende. Derfor kunde han drage væk i tro paa livets gode magter, i tro paa, at ikke alt i verden var saa stygt og ondt for dem, som bare trodde, at det var hele tilværelsens maal at skabe lykke for menneskene. — Hans hjerne var saa klar. Tankerne arbeided saa usigelig klart, arbeided med et livs opgjør. Meget kunde helst været anderledes, været ugjort. Men som en lysning over hans liv gled samlivet med hans hustru frem for ham. Ligeoverfor hende havde han intet at angre. Kun det allersidste, at han havde sagt nei til hendes bøn om at sende bud efter presten. Hans tro kunde

Digitized by Google

være saa som saa, skrøbelig, den kunde kanske ikke staa sig for en prestedom. — Men han vilde ikke have presten til sig, thi nu han var bleven klar over sig selv, kunde gaa ud af livet med tro paa de gode magter, som styred, vilde han ikke høre en præken om bod og bøn og anger over al verdens ondskab. — Han merked, hvorledes kræfterne svandt, hvorledes hans hjerte, som havde banket med tunge, smertende slag efter det første anfald og jaget blodet i dobbelt fart gjennem aarerne, nu stilned af — den lille, tapre maskine kunde snart ikke mere. Han følte det eller kunde synes at føle det, hvorledes hans hustru eller Ingjerd, naar de havde siddet en stund hos ham, gik ud i graad.

Slig gik der time efter time. Doktoren gik taus omkring, lindred de værste anfald med smertestillende midler, men var magtesløs. — Tale kunde han ikke mere, orked det ikke, bare tankerne, som endda arbeided. —

En ny dag gryed frem. Solen steg over aaserne i slør af nattens taager, høstlig rød uden varme. Fru Holst og Ingjerd laa blege og forgrædte med hans hænder, som var begyndt at blive kolde, mellem sine. — Døren gik op. Presten Holm gled ind som en skygge. Sorenskriveren saa ham, vidste, hvad hans komme betød. Presten satte sig ned, begyndte at tale om død og det som vented efter døden, saa sank han i knæ og

Digitized by Google

bad om bod og anger for al synd — og tilgivelse. Sorenskriveren stirred frem for sig, hørte ikke ordene mer. Hele sit liv saa han tilbage over som i perspektiv. Saa var det pludselig, som om hjerteslagene stansed, som al smerten veg, mens dødssveden perled paa hans pande. — Som løftet over hele tilværelsens kvide, med løsning paa alle gaader. — En solstraale sneg sig ind gjennem gardinet, lagde glans over hans bristende øine. Han reiste sig op i stolen, favned i et sidste blik alt, hvad han havde holdt af.

«Jeg har tvilet,» hvisked han fremfor sig, «tilgiv min vantro, men nu — tror — jeg — paa livets gode magter,» sank han tilbage i stolen. Ingjerd sank sammen i hulkende graad. Alt, hvad hun havde levet gjennem denne nat, brød gjennem hende.

«Aa, far,» stødte hun frem i fortvilet smerte. — Dødens ubarmhjertighed, hun kunde ikke fatte den. Men at dø slig, med tro paa alle livets gode magter som vagt om sig, stod stort og herligt for hende.

Fru Holst var sunken sammen. Hun kunde ikke fatte det, vilde ikke tro det. Ikke et ord, ikke en hulken forraadte, at der var liv i hende. Presten løfted hende varsomt op og leded hende ind. Der faldt hun sammen. — Doktoren stelled om den døde. «Den som endda ikke eied hjerte,» hvisked han til Ingjerd.

Digitized by Google

«Gaa ikke, doktor,» hulked hun. «Aa, far, aa, mor,» gik det som fortvilelse gjennem hende. «Aa, mor, aa, mor.»

Presten søgte at trøste, som bedst han kunde. Men ligeoverfor slig sorg, den dybeste han havde seet, faldt hans trøst, hans ord til jorden, blev banale. I den helligdom, de to havde levet sammen i, var han en fremmed. «Og igrunden en fornegter,» meldte sig pludselig hans dømmende trosiver.

*

Vinterdagens knappe lys fyldte kun halvt kirken med dens store, dybe hjørner. Den store forsamling af sortklædte mennesker, det sorte klæde over alter og prækestol gav den dybe følelse af sorg forsterket indtryk. Oppe ved koret stod sorenskriver Holsts kiste. Der var over den et hav af rigtfarvede blomster, som fyldte kirken med bedøvende duft. Vældige kranser af tunge roser, drevet frem til fortidlig blomstring for at lægge lidt af sin rige skjønhed over døden. Ofret af dem, som pligt og god tone bød det. Og ind imellem den store, duftende blomsterhaug stak smaakranser, helst af myrt og evighedsblomster, ja endog af papir, som en sidste og eneste tak fra alle dem, den afdøde havde hjulpet i det stille.

Digitized by Google

Kirkedøren gik op og i og bragte et koldt luftdrag fra vinterdagen udenfor til at stryge op igjennem kirken med en syrligfrisk duft af strøet granbar. Presten Holm stod høi og myndig oppe ved kisten. Der laa som et strøg af fred over hans hvide, rene pande og hans sterkt graasprængte haar og over det glatragede ansigt. Hans blik gled nu idag som ellers over brillerne udover den gamle, kjendte menighed, over den sørgende slegt og de deltagende venner. I lange, velformede sætninger havde han talt om den afdødes færd som embedsmand og menneske, ødslet med al den ros, han saa gavmildt strøed ud i alle ligtaler. Han var dog ikke fornøiet med sig selv idag. Blikket streifed rundt om igjen, mens hans fine, hvide hænder laa foldet over hans lille mave. Han kom til at se did, hvor den afdødes slegt sad. Saa pludselig, at fru Holst ikke var der. Og med en gang stod hele dødsscenen for ham. Nu vidste han, hvad han skulde sige.

«Og dog, mine kjære venner,» begyndte han igjen, «er det ikke alene det, som trods alt gjør det til en lykke at gaa bort, det, at man har levet som en, den almidelige opfatning kalder en brav mand. Det, det gjælder, mine kjære venner, det er i de sidste stunder at vende blikket did, hvor enhver kristen engang haaber at naa hen, til sin frelser. At komme til en erkjendelse af, hvilken synder man igrunden har været, erkjende det for

Digitized by Google

sin Gud og i angrens tvætningsbad finde tilgivelsen saaledes, at man gaar ind i døden med tro og anger. Og føler du dig ikke sterk eller ikke værdig nok til selv at haabe paa tilgivelse, rigtig give dig hen i bønnen, saa søg hjælp hos den, der kan hjælpe dig. Tag din prest med og lad ham bede for dig. Stød ikke den væk, som vil redde din sjæl. Det er ikke nok det, om du den hele tid har levet i vantro paa det, vi kalder livets gode magter, at du paa din sotteseng, da saa mangt et slør løftes, saa mangen en gaade løses, at du da gaar bort i tro paa alt det, som gjør livet stort for os mennesker, livets gode magter. Nei, det, det gjælder for os alle, for enhver af os, det er at finde troen paa de evige sandheder, troen paa din frelser. Om du naar det høieste i verden, om alle livets gode magter staar vagt om dig, det hjælper dig intet, om du ikke har tro. Da først vil der over din baare svæve det forsoningens regnbueskjær, som hører enhver kristen til. Uden tro er din død en rædsel.» — — —

Ingjerd, som sad tæt op mod Ramm, havde kun halvt lyttet til den første del af prestens tale. Slig som ordene lød, var det for hende bare en eneste stor tomhed, fraser, hun saa mangen gang havde hørt fra presten Holms mund. Men da saa presten havde slaaet helt om, vaktes hun op af sin sløvhed. Hun følte hans ord, hvorledes de var mente, som piskeslag over en, der ikke længer

Digitized by Google

kunde forsvare sig. Og for hende, som trods al sorgen var bleven slaaet af den fred, som laa over den dødes leie, steg det som en rædsel, at han kanske var gaaet bort uden tro. Hun stirred frem for sig, stivt. Doktor Hartmann fanged tilfældig hendes blik, han aned, hvad der foregik i hende, oprørt som han selv var over prestens ord.

Salmesangen, orgelbruset gjennem kirken toned forbi Ingjerd som noget, der ikke vedkom hende. Hun var væk fra det altsammen. Til endelig paa kirkegaarden den dumpe klang af de frosne jordklumper, som faldt paa hendes fars kiste, kaldte hende tilbage til den nøgne, sande virkelighed. Da først var det, det gik op for hende, hvad som var hændt. Saa kom hun hjem, der hun faldt i morens arme og endelig fik graate sin sorg ud.

*

Presten Holm sad fordybet i læsning paa sit store, dybe kontor, da doktor Hartmann pludselig traadte ind.

«Goddag, kjære doktor,» det venligste smil spilled om prestens mund, og hans pande og hele ansigt skinned af lys fred.

«Jeg er ingen hyppig gjest hos presten,» begyndte doktoren, «og jeg vilde visselig heller ikke kommet idag, hvis det ikke var for et andet

Digitized by Google

menneskes skyld. Men jeg vilde gjerne spørge, med hvilken ret en mand kan slynge rædslen ind i en menneskesjæl?»

«Hvem er denne mand?» prestens blide smil forsvandt.

«Det er Dem, prest.»

«Mig?» spurgte han haardt.

«Netop Dem, ja, og med hvilken ret kan nu De, en saadan fredens mand, dømme en anden slig, en far slig, at hans datters sind fyldes med end mer sorg over døden?»

«Min myndighed som prest, doktor.»

«Jeg skal ikke indlade mig i teologisk disput, det er jeg ikke oplært i, men det vil jeg bare sige Dem, at jeg synes, det er en merkelig maade, hvorpaa De og Deres følger det gamle ord: «Dømmer ikke». Naar en mand har levet og virket, besjælet af alle gode egenskaber, kun for at gjøre godt, er det nok til hans eftermæle. Vi har intet med hans tro. Det faar han selv klare. Det er et gravrov, De i fanatisk trosiver har begaaet, prest.»

«Og det vover De at sige mig? Jeg har mit hellige kalds ret til ved eksempler at vise mine den rette vei,» slynged presten mod ham.

«Ja, netop i ly af prestekjolen lyse fordømmelsen over en afdød, De i levende live ikke voved at røre, fordi han stod saa uendelig langt over Dem,» snudde doktoren sig braat og gik.

Digitized by Google

XII.

Gjennem al latter og snak klang musikens vuggende valserytmer fra den store sal indover i sideværelserne. Inde i salen var det varmt af dansende ungdom og af lysene i kronen, der blafred for lufttrækket af alle de dansende. Men inde i kabinettet ved siden var det kjøligt, og der slog enkelte hede par sig ned. Man var midt oppe i en feiende vals. Tonerne løfted og steg i ungdom og jubel. Alle var paa gulvet. Kun ved dørene stod en del forlegne yngre herrer, som endda ikke voved sig, men uafladelig stod og drog i og af sine hansker — og generte sig — til ærgrelse for sig selv og for de dansende, som vilde have passagen fri. — Men over hele huset bares valsemusiken, helt ind til det lille værelse paa den anden side gangen, hvor de ældre herrer havde trukket sig tilbage med sin toddy og sin boston, selv hid bares den i afbrudte toner, hvergang døren aabnedes, med minder fra gamle dage, minder,

Digitized by Google

som lokked historier frem af de gamle herrer, hvem det andet toddyglas havde begyndt at gjøre veltalende. —

Ingrid Sæther var ingen skjønhed, men siden det nu var hende, som holdt ballet, for sidste gang som ugift, kunde man jo gjerne indrømme hende den fornøielse at være ballets dronning. Hun og sagfører Torp skulde nemlig snart holde bryllup. Men før det skede, vilde hun endda en gang samles med sin ungdoms venner og veninder, danse sin ungdom ud, som hun kaldte det. Hun saa sig omkring. Det straaled af lys, ungdom og friske farver. Alt alvor strøget væk. Bare ungdommens varme glæde over tilværelsens deilighed. Hun tog naadig, nedladende mod al hyldesten, som blev ofret i rig overflod, der hun stod i sin lysrøde silke med smilet spillende om munden.

«En underlig ide, frøken» — doktor Hartmann dansed ud med hende — «dette at danse sin ungdom ud, som De kalder det.»

«Jamen, naar man nu engang er gift, er det uvilkaarligt, som der lægger sig noget, jeg ved ikke, hvad det egentlig er, over en, noget nærmest som alvor. Fordi ungdommen er det da forbi med. Man begynder at falme.»

«Det behøver man slet ikke. Det kommer sandelig an paa en selv, naar ens ungdom skal være forbi. Egteskabet behøver slet ingen absolut grænse at være, hvis man da ikke vil det slig.»

Digitized by Google

«Ja, men se nu, hvordan det gaar som oftest da,» indvendte hun.

«Somoftest er alvoret en maske. For det er saa mange, som tror, at det at være gift nødvendigvis skal medføre en hel del alvor. Og saa er det saa mange, som heller aldrig har været unge, før de gifter sig.»

«Aldrig været unge?» spurgte hun.

«Ja, netop, gammel ungdom, som aldrig har eiet ungdommens lyse syn paa livet, den sterke paagaaenhed, som er ungdommen egen. Men er man ung, behøver sandelig ikke et egteskab dræbe dette. Herregud, illusionerne mister man jo, vi maa finde os i, at tiden dræber dem. Men alligevel kan vi være unge. Tage livet som en eneste fest og glæde, fordi om man er gift. Og» — de holdt op at danse og gik ind i kabinettet — «for Dem trodde jeg sandelig, der ingen fare var. Torp holder nok ungdommen vedlige i Dem.»

Doktorens ord gav hende en tryghed, hun ikke før havde anet, og det steg hos hende som et haab: kanske alligevel ikke egteskabet gjorde al ungdommen, glæden og jubelen til et gravlagt minde. Den kunde kanske leve videre ungdommen i en.

Dansen var forbi, og par efter par strømmed varme og hede indover. Ind mellem den danselystne ungdom kom Ingrids far, den gamle kjøbmand Sæther. Rund, bred og gemytlig havde han

Digitized by Google

et ord til dem alle og slog dem kameratslig paa skuldren. Nogen figur i en balsal gjorde han ikke, og det vidste han ogsaa. Men hans lune passiar og hans aabne gjestfrihed tog alle med storm. Og ligeoverfor de unge damer, dem han havde seet vokse op fra smaapiger, kunde han tillade sig mangen en drøi spøg. «Ja, ja, mine unge venner,» forsvandt han indover, «aftenens hele program bestaar i at more sig,» forkyndte han.

Med noget af lysglansen indefra balsalen over sin gule silke, der brødes i skiftende farvenuancer, eftersom hun bevæged sig, gled Ada ind i kabinettet sammen med Birk. Hun elsked at danse. Kunde med legem og sjæl give sig hen i dansen som i en sanserus. Og Birk dansed godt. Han var noget taus iaften, og pauserne kunde mangengang blive generende lange, men han dansed guddommelig, undskyldte hun ham. «Aa nei, se der har vi den bortkomne,» hun fik øie paa doktoren og Ingrid borte i en sofa. «Mange tak, Birk,» skyndte hun sig hen mod dem.

Ingrid reiste sig. «Nei, kjære, sid da,» bad Ada. «For nu skal du stande mig tilrette,» trued hun hende.

«Aa, jeg haaber du tilgir, Ada, naar du hører, at grunden til, at jeg tog ham fra dig, var virkelig at danse en vals og saa søge lidt trøst for det, som tynged mig.»

«Netop derfor vilde jeg bebreide dig ja,»

Digitized by Google

spøgte Ada. «Men se der har du din prokurator, Ingrid,» pegte hun hen mod Torp.

Ingrid gik, og Ada tog hendes plads i sofaen. Doktoren sad magelig tilbagelænet og saa paa hende fra siden. Hvor vakker hun virkelig var, helst her i den noget dunkle belysning med det blegrøde lampeskjær over den gule, knitrende silke. «Nu, du er jaloux allerede?» spurgte han. «Ja, saa meget bedre, des før vænner du dig af med det.»

«Tøv,» slog hun det væk. «Forresten vilde jeg snakke alvorlig med dig. Det er en deilig skandale dette dit optrin med presten Holm.»

«Nu, af hvem har du hørt det, tør jeg spørge?»

«Af far.»

«Og hvad sagde han?»

«Hvad tror du?»

«Kaldte det vel en skandale?»

«Nei, han var ganske enig med dig, vilde gjerne have gjort akkurat det samme. Og fra Ingjerd og Ramm kan jeg takke dig.»

«Jasaa — din far ogsaa,» gjentog han, «det havde jeg igrunden ikke troet.»

«Men, vil du svare mig paa en ting,» begyndte hun alvorlig. «Er ikke det dybest inde grunden til, at du saa varmt tog dig af Holsts eftermæle, at du føler dig i slegt med ham, at du er, hvad presten tydelig dømte ham for at have været, en fritænker.»

Digitized by Google

Han studsed ved det. «Et underligt spørgsmaal her paa et bal,» svarte han. «Men jeg kan sige dig, at først og fremst var grunden til min handlemaade den, at jeg mener, at naar en mand som sorenskriver Holst, der har levet som kun faa af os, gaar i graven, saa har ikke vi mennesker nogen ret til at blande os op i spørgsmaalet om hans tro. Og selv om en mand tilfældig er prest, har han ikke noget privilegium paa det. Efter døden faar vi sandelig faa lov til at være fri for menneskenes nærgaaenhed, og vor tro den faar vi selv greie op med andre magter, der forhaabentlig lægger en anden maalestok paa det hele end presten Holm. Men» — han holdt inde lidt som for at samle tankerne — «dybere inde ligger den egentlige grund. Jeg kan ikke tro den dagligdagse tro; forsaavidt som denne dagligdagse tro kan kaldes tro da —»

«Men da er du jo fritænker,» brast det ud af hende.

«Merkeligt, hvilken rædsel det ord vækker,» fortsatte han alvorlig. «Brug et andet ord da, og du blir kanske ikke saa forskrækket.»

«Men hvorledes er du kommen did da?» spurgte hun forfærdet.

«Jeg ved det igrunden ikke selv. Men den vei, jeg tror, jeg er gaaet, ligger saa snublende nær — bare et fingerpeg, og du er inde paa den. Derfor, skal jeg gjøre det?» spurgte han.

Digitized by Google

«Ja, gjør det.»

«Du kjender kanske noget, som kaldes barnetro, noget varmt, dybt noget, som kan fylde en barnesjæl. Den maa være medfødt denne sterke tro uden refleksion. Eller kanske det kommer deraf, at det hele religionsmysterium uvilkaarlig bøier barneknæet i bøn og tro. Eller fordi ens mor engang har sagt, at det eller hint er sandhed. Men siden, naar vi vokser til, naar hjernen begynder at reflektere over alle denne verdens underlige ting, og over det, som ligger over denne verden, da begynder tvilen at spire og gro som store, giftige planter omkring barnetroen. Mange gaar ud af tvilen med styrket tro. Men saa mangen en mister den, du, de ramler sønder og sammen den hele barnetros gudehuse. Og saa staar man der uden tro, det vil sige uden prestetro, dogmetro. En gudetro har jo hvert menneske, hvormeget han end fornegter den, men dogmetroen er det, som tvilen dræber.» Han talte varmt, ivrig optaget af sit emne.

«Tror du, jeg som voksent menneske er kommen gjennem alt dette uden tvil? Men min barnetro var for sterk, du,» hvisked hun.

«Da er du lykkelig. For vi med vor vantro, som den almindelig kaldes, vi blir dog noget rodløse. Vi har saa vanskeligt ved i det hele at tro paa noget i den hele vide verden. Behold du din barnetro, Ada, men lad ogsaa mig ifred.»

Digitized by Google

Det var ikke uden kamp, hun gav ham sin haand. At leve et liv igjennem ved en mands side, som ikke eied tro som hendes egen, havde før staaet for hende som det umulige. Men ogsaa nu, da hun kunde stille krav til sig selv, bøied hun undaf for den magt, som var sterkere end troen, flytted større bjerge end den — kjærligheden. —

Dansen var begyndt igjen. Men hun havde ikke nogen lyst til at danse nu, og hun havde maattet sige nei til et par, som meget høitidelig søgte at engagere hende. — «Men var det ikke dig,» spurgte hun, da de var blevet alene derinde, «som engang talte om, hvor deiligt det var at have en tro?»

«Jo, det var jo netop det, jeg sagde, at de, som ikke tror, er rodløse. Og dog, jeg har endda tro paa noget i denne verden. Jeg tror, der findes noget, som heder menneskelykke, og jeg tror, at veien til lykken gaar gjennem arbeide.»

«End kjærligheden da?» spurgte hun med lidt rædsel for svaret.

«Ja, den maa jeg tro paa, for den eksisterer jo, men det kan jeg ikke tro, at den er den eneste, absolute vei til lykke.»

De sad begge tause, mens musik og glad latter bares ud mod dem. «Igrunden burde vi jo danse, Ada.»

«Tak, jeg vil helst slippe, du.» Hun var blevet ligesom forandret. Som hun endelig havde faaet

Digitized by Google

øinene op for, hvilken afgrund, der egentlig gabed mellem dem. — — — En afgrund, som kun troen paa, at kjærligheden alene bygger menneskelykke, kunde lægge bro over. Men netop i den troen var det, de skiltes.

«Det er sandt, du Ada, en ting vil jeg sige dig. Du husker kanske ordningen oppe paa sanatoriet, vi ofte har snakket om. Ufærdigt, som det dengang var, har jeg senere maattet forandre mangt. Hele façaden sydover skulde være til de syge. Kun hjørneværelset skulde vi faa. Nu ser jeg imidlertid, at det igrunden er det bedste værelse, med sol hele dagen. Og derfor kan vi ikke tage det selv. Vi maa faa et isteden i vestre fløi.»

«Ja, saadan vil du naturligvis have det — graaden skalv i hendes stemme — «alt, som vort er, flyttes over i sidefløien, hvor ikke solstraaler findes — alt for dine syge. Jeg kunde næsten hade dem,» brast det ud af hende.

«Nei men Ada, du ved da, at —» stagged han hende.

«Ja, jeg ved det altsammen, ser det saa tydeligt, alt det, som jeg trodde var mit, det skal ofres paa dit arbeidsalter. Jeg havde grund til at tro, at du elsked mig. Men nu ser jeg, at alt det, du forlanger af mig, af min kjærlighed, det er offer. — Jeg maa have Vorherres sol og blaa himmel over mig. Først da kan jeg leve.»

Digitized by Google

«Ja, men kjære Ada,» afbrød han hendes stakaandede ordstrøm, «ved du ikke, at kjærlighedens pligt er offer. Ofre for den, en elsker. Tro mig, jeg har ofret. Jeg har stjaalet timer fra mit arbeide for at kunne være sammen med dig. To gange er jeg for din skyld kommen forsent til mennesker, hvis liv jeg kunde have reddet, bare for at være sammen med dig, nyde din kjærlighed. Alt dette har jeg gjort. Og saa kan du ikke give dette lille offer.»

«Du har ofret, siger du. Men naar du har været hos mig, saa er det altsaa med en følelse af, at du derved har svigtet høiere pligter. Du kunde holde af mig, men der var dog noget, som helt fyldte din sjæl, og som stjal dig fra mig i de deiligste stunder. Det er altsaa min kjærlighed, som staar dig i veien,» hulked hun.

De dansende kom indover. Ingrid og Torp kom mod dem, men merked pludselig, at her var hændt noget, eller skulde hænde noget, som de ikke vilde blande sig op i, og de stansed.

«Kan vi faa lov til at gaa ind paa Deres værelse, frøken Sæther?» bad doktoren. «Ada er lidt daarlig, det gaar straks over. — Lad mig faa tale et par alvorlige ord med dig, Ada.»

Hun fulgte ham indover, viljeløst. Bed sig i læberne for at stanse graaden, men over hendes skikkelse, der hun gik, var der noget bøiet, sorgtynget. —

Digitized by Google

«Jeg begriber ikke dine ord, Ada.» Doktoren var meget bleg, da han stod foran hende inde i Ingrid Sæthers værelse, langt væk fra dansen og larmen der inde.

«Jeg mener, hvad jeg sagde,» reiste hun sig mod ham, rank og stolt, med taarerne hængende i de tætte, lange øienhaar.

Han veg tilbage, merked, hvorledes han havde drevet det for langt, og inderst inde skalv han for hende.

«Lad os komme til klarhed, Hartmann. Vi kan ikke følges. Trods alt, som binder. Vi skilles netop i grundspørgsmaalet. Jeg har troet, at din lykke laa i at elske mig, men det gjør den ikke. Jeg elsker dig over alt i verden. Og saa bebreider du mig, at jeg ikke kan ofre, at min kjærlighed ikke er sterk nok. Du skal vide, det er den deiligste tid, jeg har levet, den tid, jeg trodde, du elsked mig. Men ofret har altsaa ikke været stort nok. Jeg har elsket dig for meget — har villet eie dig helt og holdent. Og saa har jeg taget feil. Det var andet end kjærlighed, som eied dit sind og dine tanker. Og derfor staar min kjærlighed dig i veien. Jeg har troet paa kjærligheden. Nu ved jeg, som du engang sagde, at indsatsen paa en slig tro er hele et menneskelivs lykke. Jeg giver dig fri — jeg ofrer det største, jeg ofrer min kjærlighed — for den lykke, du tror at finde andetsteds.» Ordene kom i afbrudte, korte, usam-

Digitized by Google

menhængende sætninger, fra en fortvilet sjæl — som ikke kunde mer. Nu sank hun sammen og graat, som vilde hun graate ud i brændende taarer hele sin bundløse sorg.

Doktoren faldt paa knæ ved hende, tog hendes haand. Forvirrede tanker fløi gjennem hans hjerne, ord, han vilde sige, laa ham paa læben, men han taug. Ord, som bare vilde falde plat til jorden, som intet kunde sone her i offerstundens alvor. Hans læber skalv, mens han bare hvisked som i rædsel: «Ada, Ada, aa, min Gud, hvad har jeg gjort?» — Et eneste ord kunde sonet det hele, men det var netop dette ene lille ord, han ikke kunde faa frem her, han stod i valget mellem arbeidet og kjærligheden til hende — det valg, skjæbnen engang havde maattet stille ham. «Ada, Ada,» hvisked han, «min Gud, hvad har jeg gjort?»

Det hele stod for ham som en ond drøm, hvorledes Ada havde reist sig op, gaaet mod døren, aabnet den og forsvundet indover. Og han trodde at have hørt fra hendes mund noget som et forpint «farvel og tak for alt». Han hørte hendes skridt og lyden af hendes slæbende kjole tabe sig indover. Og der kom over ham en brændende lyst til at fare ud, raabe hendes navn efter hende, kalde hende tilbage, endnu engang faa hendes tilgivelse. Han følte, som stod han ved et braadyb, han ikke kunde komme over. Noget, som pludselig havde aabnet sig mellem dem og gjort dem

Digitized by Google

svimle. — Og slig, som han havde elsket hende, han, som nu stod alene igjen med sin kamp for lykken, en kamp, hvori kun hun havde kunnet række ham den hjælpende haand. — Men nu var den ofret, kjærligheden — ofret for arbeidets sterke guddom, den han havde viet sit liv og sine kræfter. — Han kom pludselig til at se sig i et speil, som hang der. Mødte der sit eget blege ansigt med hele aftenens dirrende sindsbevægelse præget i hvert træk, og i de dybe øine offerstundens tause alvor. — Saa gik han indover igjen, hvor glæden og jubelen kulminerte ved dessertbordet, der vinen flød under skaaltalerne for alt, som livet eied af deilighed, ungdom, kvinder og fest.

Inde i røgeværelset blev doktoren kapret af den lille tykke lensmand Bøe, som gratulerte ham med sanatoriet og holdt en hel takketale til ham for alt hans energiske arbeide dermed. Og om dem samled sig den hele flok af de gamle, toddyhede herrer, og mellem dem alle apotekeren, den lille smilende Lyng, som absolut vilde holde tale for doktoren. Men i den stemning, hvori han var, var han alt andet end oplagt til at høre paa herrernes kvalme, lovprisende talemaader. Og saa høflig, som han kunde, brød han overtvert og undskyldte sig med, at han absolut maatte hjem. Hans øine streifed speidende om, men de fandt ikke Ada. En rædsel greb ham. At han kanske havde drevet hende ind i en fortvilelse,

Digitized by Google

hvori hun ikke længer vidste, hvad hun gjorde. Og han følte, hvorledes sveden perled paa hans pande, mens hans hjerte banked, som brystet vilde sprænges. Alt andet omkring ham svandt for hans blik, mens han stod der raadvild, søgende i stigende rædsel. —

Ingrid Sæther raabte paa ham. I sofaen inde i kabinettet opdaged han hende sammen med Torp og nogen andre af venneflokken samlet rundt om et lidet bord, hvor det flød med desserttallerkener og glas, hvori rhinskvinen perled.

«Se her, hvad vi har reddet fra den almindelige ødelæggelse!» Birk pegte paa to flaskehalse, som stak frem ved hans fødder.

Doktoren kom nærmere, merked, hvor forbauset de saa paa ham. «Aa Gud, lad mig faa,» bad han og drak ud et glas af den friske vin, Ingrid rakte ham.

«Skaal, doktor!» raabte de alle mod ham.

Han stirred paa dem, mødte deres blik.

«Men kjære, hvad gaar der af Dem?» Ingrid saa skarpt paa ham.

«Hvor er Ada?» spurgte han, idet han søgte at gjøre sin stemme saa dagligdags som muligt. Men alle merked, hvor den skalv.

«Hun var daarlig, maatte gaa hjem, og da du ikke var at finde, fulgte jeg hende et stykke nedover,» svarte Torp.

Trods alt blev han ligesom lettet for en styg

Digitized by Google

ængstelse. Han blev siddende mellem de andre, men som før saamangen gang nu end mer udenfor deres glade snak og latter — fortvilet som han var. Og det gjorde et smerteligt indtryk paa ham at være sammen med disse to lykkelige par, han, som iaften havde mistet sin lykke. — Disse dagligdagse mennesker. Kanske hemmeligheden laa deri, ikke at stille de store krav, gaa lidt mere jordvendt tilværelsen igjennem uden at lade sig blænde af de høie, straalende maal. Eller alligevel — gik der en stille resignation gjennem hans sorg — kanske det var slig, at kjærligheden til Ada maatte ofres, for at hanskulde naa lykken. —

«Hvad er det, De sidder og drømmer om, doktor?» spurgte Ingrid, hun havde iagttaget ham skarpt.

«Om lykken,» skyndte Gudrun Hall sig.

Et bittert smil gled koldt over doktorens læber, men han taug. — En stund efter, da dansen igjen begyndte, reiste han sig og gik i al stilhed.

Digitized by Google

XIII.

En følelse af tomhed, af at noget var knust inde i hende, bævred og skalv i hulkende smerte gjennem Ada. Saa skjød den tanke sig frem hos hende, at gaa tilbage til ham igjen, slette ud alt, som var sagt. Men hun kunde ikke gjøre det.

«Jeg maa bære det, det skal vel saa være,» bed hun tænderne sammen.

Mellem al den glade, dansende ungdom fandt hun Ingrid og Torp. Og med en fortvilelsens selvbeherskelse fortalte hun dem, at hun pludselig var bleven daarlig og maatte gaa.

Torp fulgte hende nedover den folketomme gade, som laa hvid af nattens nysne, som dryssed. Lamslaaet, som hun var, over det, som var hændt, forfærdet over sig selv, var det hende umuligt at tænke det hele klart igjennem. Kun det stod som en fortvilet sandhed for hende, at ham, hun elsked, havde hun mistet denne aften.

Digitized by Google

Hun stod udenfor sit hjem, men oprørt, saa lidet herre over sig selv, voved hun ikke at gaa op til faderen, som hun saa endda var oppe, og fortælle ham det hele. Vinternattens hvide kjølighed strøg kold om hendes hede pande, føltes som en svalning for alt det, som brandt derinde. Og oppe fra den mørke vinterhimmel dryssed de hvide snefnug, lagde sig over al jorden og faldt paa pelsverket paa hendes kaabe. Hun blev staaende længe stille, til nattekulden gik som en gysen gjennem hende, der hun stod i sit bal-toilette, kun med kaaben slængt over skuldrene.

Hun graat.

Pludselig skjød en tanke frem i hende, den hun rent mekanisk fulgte, til hun stod udenfor det lille hvidmalede hus, hvor tante Hedvig bodde. «Tante Hedvig» eller, som hun egentlig hed, frøken Høeg var en ældre søster af Adas mor. Hun leved for sig selv i det lille hvidmalede hus, alene med sine blomster og sine to store, graa katter. Kun sjelden, som ved større høitideligheder, saaes hun nede hos Baumann. Ellers var hun aldrig ude, leved sit stille gammelfrøkenliv med sine minder. Af og til lived Adas komme lidt op hos hende i de smaa, lune stuer, hvor alt var sirligt og pyntet som den gamle dame selv. Men om hendes tilværelse der i byen næsten ikke anedes, var hendes skjæbne kjendt nok ude i hendes store slegt og rundt om, hvor hendes navn og ungdomshistorie med

Digitized by Google

dens duft af skjær romantik fandt gjenklang i unge hjerter.

Den gamle dame sad endnu oppe og skrev til en af sine mange bekjendte. Tiden havde falmet hendes ansigt, og rynkerne havde begyndt sit skaanselsløse verk, men endda kunde man finde spor af fordums skjønhed. Og de store, sterke øine eied endnu sin glød. Haaret var graanet. Havde det ikke været det nervøse, som af og til kom over hende, og det skræmte udtryk i de ellers saa rolige øine, vilde man troet, at man havde at gjøre med et menneske, tilværelsen havde faret lempelig med.

Hun sad i sine egne tanker, som langt væk, da det banked paa døren. Og før hun vidste ordet af det, aabnedes denne, og Ada stod der med kaaben slængt over baldragten, forgrædt og ulykkelig.

«Nei, men barn da,» fik tante Hedvig neppe sagt, før Ada faldt hende om halsen og graat, som hendes hjerte vilde briste.

Tante Hedvig begreb ikke et ord af det hele, og end mer steg hendes forbauselse, da kaaben gled af Ada, og hun stod der i sin gule silke. Saa fik hun Ada ned paa sofaen, og under en ustanselig strøm af taarer og halvkvalte, forvirrede ord, fik hun endelig en forestilling om, hvad der var hændt Ada i aften. Og det slog hende med en gang, hvorledes dette igrunden var hendes,

Digitized by Google

tante Hedvigs, egen ungdomshistorie op igjen. Og derfor vidste hun, hvor haabløst fortvilet det vilde være at trøste nu.

Det hjalp Ada dette, endelig at kunne faa betro sig til et menneske, som forstod hende. En medfølelse, som lindred det værste. Men samtidig kom den igjen snigende ind over hende, den følelse af bundløs tomhed, nu hun havde mistet alt. Saa graat hun, det eneste, som et forpint menneskehjerte har at gribe til.

Tante Hedvig vidste sandelig ikke, hvorledes hun skulde begynde, men saa randt det hende pludselig ind, at hun kanske ved at fortælle Ada sin ungdomshistorie kunde give hende den trøst, der ligger i at vide, at ogsaa andre har lidt havari i sin kjærlighed.

«Du har forlangt for meget, Ada, du som saa mangen anden kræved for stort,» lød tante Hedvigs milde stemme. «For det skal jeg sige dig, at den som kræver af den, man elsker, at kjærligheden skal være hans livs indhold, kræver for meget. Mændene er nu engang slig, de har ikke noget imod at elske eller at elskes, men deres sind og tanker er fyldt af saa meget andet, hvad det nu end kan være. For os kvinder, ialfald for de dybeste og sterkeste af os, er kjærligheden hele vort liv,» hendes stemme steg, «vort alt, og det samme fordrer vi af mændene.»

«Men jeg har mistet ham, mistet ham for

Digitized by Google

evig.» Ada rysted fortvilet paa hodet, optaget med sine egne tanker, uden at høre tante Hedvig.

«Et opgjør maatte engang komme mellem Dere, Ada, og værre vilde det været, om det først var kommet, naar uløselige baand var knyttet mellem Dere. Dere kunde ikke levet sammen helt. Dertil er Dere for ærlige mennesker, for gode. Og desuden,» fortsatte hun som for at trøste, «er det ikke det, som er kjærlighedens inderste indhold, det at man engang kan gifte sig med den, man elsker. Du kan have levet et ligesaa rigt kjærlighedsliv, om du bare har elsket en stakket stund, og saa tabt, eller ikke netop tabt, du, for du har jo minderne, og de dør aldrig.»

Ada var i begyndelsen for oprevet til at kunne følge tante Hedvig, men eftersom en udmattelsens ro gled over hende, var det, som hun begyndte at øine en sandhed i hendes ord, og det begyndte at dæmre som en anelse for hende, at hun kanske alligevel havde naaet den høieste kjærlighed, selv om hun aldrig fik eie ham.

«Men at have tankerne kredsende som urolige fugle om dette ene minde et helt langt liv da, tante, kan et menneske bære det? Og det bare et eneste minde, naar det igrunden er slig, at et eneste ubesindigt ord har gjort alt det, som kunde blevet livets deiligste virkelighed, til kun et minde?» Hun saa fortvilet spørgende op paa tante Hedvig, som sad rolig foran hende.

Digitized by Google

«Jo du, Ada — det gaar an.» Der gik ne nervøs skjælven gjennem hende. «Man kan leve sig ind i det, naar man først ser, at det er livets dybe sammenhæng, at slig skal det være. Jeg har gjort det. Ogsaa jeg har været ung, elsket som du, drømt mig kjærligheden som tilværelsens hele indhold. Jeg var rig, han fattig, og saa var det da den gamle historie. Vi elsked hverandre. Min familie vilde ikke se ham. Men jeg elsked ham af den grund end mer, blind for den ulykke, det sænker over en mands liv, det at han ikke er sin hustrus familie jevnbyrdig. Men da jeg saa fik øinene op for det, som dybest skilte, valgte jeg at ofre den kjærlighed, jeg trodde skulde bære over alt, ofred den, forat han der, hvor han nu engang var stillet i samfundet, kunde finde sin lykke. — Og nu sidder jeg her igjen med minderne om en ungdomskjærlighed, som aldrig dør. Det var et dyrt offer for en andens lykke, Ada. Og kanske» — der gled som en stor tanke gjennem hende — «kanske vi naar den høieste lykke i minderne, du?»

Ada var igrunden skuffet. Af alt, hvad hun før havde hørt om tante Hedvig, havde hun faaet det indtryk, at hun igrunden gjemte paa en bevæget ungdom. At kjærligheden havde taget hende fangen slig, at da hun misted alt, næsten stod paa vanviddets rand. Og saa var jo dette igrunden en ganske almindelig hverdagstragedie. Og alligevel tung nok for den, som skulde bære den, naar man

Digitized by Google

ikke som tante Hedvig havde evnet at drage ud af sorgen et stort minde at leve paa.

«Du har maaske hørt dette berette anderledes,» gjetted hun Adas tanker, «men slig staar det for mig nu, da jeg er kommen til ro og klarhed. Hvorledes det dengang var, kan jeg bedst tænke mig, da jeg saa dig komme ind til mig. Men jeg reiste ud, væk fra det altsammen. Og derude i storstadstummelen, der jeg søgte glemsel, kom jeg til klarhed, og mindet er det, jeg har levet paa.»

«Ja, du har været sterk, du, men jeg, alene med det.»

«Ja, jeg havde min mor.»

«Mor, ja havde jeg endda hende.» Ada stirred hen for sig. «Hun maatte vel kunnet forstaa mig, som du gjør.»

«Betro dig til mig, du Ada, jeg skal se at hjælpe dig over.»

«Men far da?» udbrød Ada fortvilet.

«Lad mig klare ham, du. Jeg kjender ham.»

«Aa tante, hvis jeg endda kunde give Hartmann skylden for alt dette, men» — hun rysted paa hodet, — «men jeg elsker ham, og jeg vil aldrig glemme ham,» faldt hun udmattet sammen.

«Du blir her hos mig i nat, Ada, — og saa siden, du, skal ogsaa du faa reise ud og væk fra det altsammen.»

«Og saa sanatoriet hans, det, som skulde blevet vort hjem,» stirred Ada ind i sine egne tanker.

Digitized by Google

«Det vil skabe lykke for mange, du,» trøsted tante Hedvig hende — «og for alle disse manges lykke har du jo ofret din.»

«Men hans lykke?» lød det spørgende, tonløst.

De blev siddende længe og snakke sammen. Tante Hedvig i sin moderlig trøstende rolle søgte at lede Adas tanker væk fra det, som var hændt, ved at tale om ganske andre ting, om sine reiser og livet derude i den store verden. Men det gled forbi Ada altsammen. Alt, hun havde levet sammen med ham, mindedes hun. Og hun maatte fortælle det altsammen. —

*

Ada kunde ikke faa sove. De samme tanker arbeided gjennem hendes hjerne. Alt det, hun havde bygget sine deiligste drømme om, var jo sunket i grus, faldt som sortnende rædsel over hende. Det myldred af underlige tanker i hendes overtrætte hjerne. Deilige syner, af saadant som livet engang formed alting for hende, steg som straalende billeder frem for hende. — Men som hun laa der i halvsøvne og fantaserte sig ind i alt dette, stod det pludselig for hende som en brutal sandhed, at nu var det tomhed altsammen, skrigende tomhed. Det brogede, underlige liv, som hun før havde drømt sig saa rigt og deiligt, det liv, som i sin nøgne, usminkede virkelighed dræber saa mange drømme, havde ogsaa sat hende kniven

Digitized by Google

paa struben og røvet hende for hendes eneste skat. Bare givet hende minderne igjen at leve paa, leve et gjengangerliv. —

*

Det var efter middagen. Baumann fik sin lille kop kaffe, før han gik paa kontoret. Han sad nu taus i sin store, dybe stol. Af og til var det, som han vilde begynde at sige noget, men saa tog han sig i det igjen og strøg sig kun med haanden over pande og haar. Ada sad og stirred frem for sig, ligesom ræd for at møde faderens blik. Og over hendes blege ansigt gik der af og til en nervøs rykning.

Det begyndte at skumre. Baumann tog frem klokken. «Nei, tænk klokken er snart fire, du,» brød han tausheden, som begyndte at blive trykkende, «rart, at vi ikke har seet noget til doktoren idag.»

Ada skvat til. Igrunden havde hun den største lyst af verden til at kaste sig om halsen paa faderen og fortælle det altsammen, men samtidig var der noget, som holdt hende tilbage, noget, hun vidste ikke rigtig hvad, men vel nærmest en følelse af, at det gamle tillidsforhold mellem dem var væk.

«Lad os ikke sidde og spille komedie ligeoverfor hverandre, du,» brød det endelig ud af

Digitized by Google

ham. «Lad os være ærlige. Jeg ved det altsammen. Tante Hedvig har fortalt det. Jeg siger ingenting andet, end at jeg synes, du har handlet ret, men» — kom det noget bittert — «at du har mistet den gamle fortrolighed til din far, Ada, det gjør mig ondt. At du først skal betro din sorg til fremmede, og saa siden gjennem andre skulde jeg, din far, faa vide det, jeg, som saa oprigtig tager del i alt, hvad der hænder dig.»

«Jeg turde ikke, far, vidste ikke, hvordan du vilde tage det,» fik Ada presset frem.

«Turde ikke?» gjentog han. «Hvad var du egentlig ræd for?»

«At du skulde blive sint, far,» kom det forskræmt.

«Sint, jeg?» spurgte han. «Tror du ikke, mit livs høieste ønske er, at du skal naa det bedste i denne verden, Ada, eller kanske du lever i den gammeldagse tro, at jeg som en myndig fader vil tvinge dig ind i det, du ikke selv tror, du kan holde ud, drive dig ind i et egteskab? Aa nei du. Da jeg første gang hørte om din forlovelse, glæded jeg mig i den tro, at du i kjærligheden til denne mand skulde finde din lykke. Du kan tro, jeg har iagttaget Dere to forlovede. Og siden den gang, jeg først opdaged, at der i Deres forhold var en rift, liden og usynlig for andre kanske, har jeg levet i en stadig angst for, at en af Dere ikke skulde opdage eller ikke være ærlige nok til at ville se den,

Digitized by Google

før det var forsent. For det er slige smaa rift, som vokser sig store gjennem et samliv, som splitter det, som skulde leves sammen, bringer ulykke. Og da jeg saa hørte, hvad der igaar var hændt, saared det mig naturligvis, som det maatte gjøre, men inderst inde glæded jeg mig over din klarsynthed, ubevidst, som den kanske har været. For nu kan du muligens naa din lykke. Den lykke, som ligger i at kunne elske, uden at noget truer med at rive istykker. I den tro ved dit offer at skabe en andens lykke kan du bygge din egen, — saa underlig det end kan synes, saa selvmodsigende. Hvis du er sterk nok til at gaa alene med din kjærlighed eller mindet om den. — Og saa var du ræd for mig, som kun har dette at sige dig,» smilte han.

Hun faldt ned paa knæ foran ham. Han strøg hendes haar, som hun laa der foran ham, som i pigedagene, da hun barnslig oprigtig kom til ham med alt, som tynged. «Aa, far, havde jeg bare ordentlig tilbunds kjendt dig,» klang det som en selvbebreidelse. «Du er den bedste mand, jeg har kjendt, min egen deilige far,» hvisked hun, mens hans haand strøg sagte kjærtegnende over hendes haar.

Omtrent en uge efter reiste Ada sammen med faderen, der fulgte hende et stykke sydover, til Wien. Nu, da svimmelheden efter det første slags brændende smerte begyndte at svinde, var det,

Digitized by Google

som begyndte der at dæmre for hende en klarhed over det altsammen, en taus given sig hen i resignationen, at slig maatte det vel egentlig være. Og dog kunde der stundom reise sig et skrig af smerte over denne skjæbnens tunge ubønhørlighed. — Og derude i den store verden, hvor hun ikke engang gjorde sig haab om at finde glemsel, kunde vel kanske det hele, paa afstand som hun var det, komme til at staa afdæmpet, forklaret for hende som hendes deiligste kjærlighedsminde.

*

For doktoren gjaldt det at blive færdig med sanatoriet saa tidlig, at det kunde tages i brug udpaa vaaren. Evig og altid færdedes han deroppe som den levende kraft i det altsammen, og hans voldsomme energi drev det frem. For at døve smerten var det, han kasted sig over dette arbeide, sænked sig ned i det som i glemsel. Men i ensomme stunder — og de kunde komme over ham ogsaa nu — brød det frem igjen, som et aldrig helet saar, der stadig blev rippet op. Og alt, til det mindste, bar jo bud til ham fra Ada. Alle disse minder flokked sig om ham som hans usynlige følgesvende. Hans mandstolthed kunde fyldes med bitterhed ved at se, hvorledes hele vennekredsen, som før alligevel paa en maade havde sluttet sig nær til ham, nu med skeptiske

Digitized by Google

blikke trak sig helt tilbage fra ham, som om han bar skylden for det, som var hændt, hvad jo igrunden ingen var skyld i. — Alle, undtagen Ramm og Ingjerd, for de saa den dybe indre aarsag. — Og desuden. Forholdet mellem ham og Ada var igrunden noget, som ikke vedkom andre, ellers kunde han jo have oplyst dem alle om aarsagen til bruddet, om de kunde forstaa det eller vilde forstaa det. Og desuden, hvad vedkom de ham igrunden? Han havde intet fælles med dem, intet, som bandt dem sammen, ialfald intet at leve paa. Bare festminder. Pludselig dumpet op i dem, var han ligesaa pludselig bleven revet væk.

Kun en mand var det, som han i al hemmelighed følte en viss ængstelse for at møde igjen, og det var Adas far. For ham, som saa varmt havde støttet ham og hans sag, taget del i den med sin sterke, varme tro, som havde levet sig ind i glæde over hans og Adas kjærlighed, maatte det hele være en bitter skuffelse, som ikke kunde tilgives. Det var derfor med en viss skjælven, han en dag pludselig stod ansigt til ansigt med ham.

«Ja, tænk doktor, jeg kan hilse fra Ada.»

Doktoren skvat i og mumled endel uforstaaelige ord, der mentes som en tak.

«Jeg kan saa levende sætte mig ind i Deres stilling, doktor. De gaar naturligvis omkring og er ræd for den strenge fader, som jo efter alle gode gamle opskrifter ikke skulde gidde at se paa

Digitized by Google

Dem, eller, for at være end mere i stilen, banke Dem op til skræk og advarsel,» lo han, «men jeg skal sige Dem det, min gode mand,» fortsatte han mer alvorlig, «jeg dømmer ikke overfladisk. Jeg tager grundene for mig, de, som dybest inde styrer de forunderlige maskinerier, som kaldes menneskeskjæbner. Og paa grunde og aarsager, som kjeder sig til hinanden, fælder jeg min dom over konsekvenserne. Saa har jeg gjort med Dem og Ada, uagtet jo forholdet her havde burdet gjøre mig inhabil som dommer, og jeg har indseet, at livets egen nødvendighed, den man skal være ærlig ligeoverfor, har ført til det, som nu skede.»

«Men alligevel synes jeg, ligesom jeg har noget at bede om tilgivelse for,» indskjød doktoren.

Fogden lod, som han ikke hørte det. «Og for Ada,» fortsatte han, «er det kanske godt det at se lidt af livet. Det er igrunden ikke sundt for disse unge damer at bygge sit hele liv fremover paa en stemning uden nogen dybere eftertanke. Nu vil saa mangt og meget staa klarere for hende. Og hun vil kanske faa naa sin lykke hun og — om det end bare blir paa minder,» lagde han sagte til. «Og De,» brød han over,» tror jo, at De i Deres sanatorium skal naa Deres lykke?»

«Og for den troen paa en mulighed har jeg mistet den lykke, jeg havde mellem hænderne.» Doktorens stemme lød selvbebreidende.

«Lykken, ja, det der en, vi mennesker stræber

Digitized by Google

efter,» sagde fogden hen for sig, «hver paa vor vis; men jeg tror nu det, at det at naa et maal, at staa færdig ved maalet, det er ingen lykke. Men kampen fremover, det at kjæmpe sig frem mod maalet, det er vel igrunden lykken. Den kampens spænding med alt som indsats. — Ja, hvem ved det igrunden?»

«Farvel,» sagde doktoren.

«Jeg er ensom nu, doktor, haaber De besøger mig,» gik fogden. «Forresten,» vendte han sig om, «burde De faa istand en park deroppe. Jeg har tænkt paa det og — ja, De faar nu se mig opover en dag,» forsvandt han nedover.

Digitized by Google

XIV.

Det var fuld vaar eller rettere begyndende sommer. Ikke vaarens gjærende tid med bristende knopper og isløsning bragende i alle elve. Men et fint, lysgrønt slør af nyudsprungent løv over skogen og elven rindende bred og blaa mellem saftiggrønne marker, der kornet spired. Endda var det jo ikke helt ud færdigt. En efterglemt knop stod endda hist og her, især i skyggen mod nord, og vented. Og af og til kunde elven faa et islæt af lysgrøn farve — isvandet oppe fra de tause vidder. —

Oppe under aasen laa doktor Hartmanns sanatorium i den lune aften. Aasen gav ly og granskogen grodde tæt og mørk rundt om, lige ind paa. Nu var det færdigt altsammen, laa der med de lysbrune, nymalte vægge og skinned med kveldsolen luende ind ad de brede vinduer.

Solen sank netop bag en guldbremmet sky langt i vest, kasted de sidste straaler op mod sana-

Digitized by Google

toriet, gløded, hvor den fandt noget at skinne paa, slukned saa pludselig i de brede vinduer og samled sig tilsidst som et eneste gyldent punkt oppe paa flagstangknappen.

Nedenfor strøg landeveien smaabakket og støvet, folketom og kjedelig. Men opover fra denne bøied en nylagt vei frem gjennem tæt granskog og mørkegrønt orekrat, bar paa en liden bro over et bækkesig, hvor smørblomster grodde i tætte, gule klynger, snoed sig i slyngninger gjennem skogen, til den saa pludselig stansed op for en aaben ryddet plads foran sanatoriet.

Bred og kraftig reiste bygningen sig frem fra skogen med bare, brunbeisede tømmervægge. Rundt om gik en stor, glasklædt veranda. Det var saa lunt her inde under aasen, ikke en luftning, bare en sus i grantoppene, der kveldsvinden strøg gjennem. Til venstre var en fløi bygget til, længer ind mod skogen og med denne tæt indpaa huset.

Der hørtes stemmer indefra, som i ivrig samtale. Lidt efter kom doktor Hartmann, fogden og Ramm ud af verandadøren.

«Ja, ja, naar De endelig ikke vil, saa faar De vel slippe da. Herregud, jeg ved jo saa inderlig godt, at disse indvielsesfestligheder er noget humbug, men alligevel, kjære doktor, de kan nu gjøre sit de og.»

«Det glæder mig, at De gjør den indrøm-

Digitized by Google

melse,» smilte doktoren, «og da maa De jo ogsaa være enig med mig i, at den slags høitideligheder vil jeg ikke have. Saa meget som De har støttet mig, foged, kunde De jo have krav sterke nok til at faa det. Eller kanske,» fortsatte han, «det er en — undskyld min oprigtighed — en smule ondskabsfuldhed i, at De gjerne vil vise de gode herrer, at man uden deres hjælp kan faa noget istand?»

«De er igrunden ikke saa langt fra sandheden endda, doktor. Men det, De talte om, kan vi jo ogsaa vise uden nogen indvielseshumbug. Det skal leve sig frem, ind i folks bevidsthed, som et bevis paa, hvad gode magter formaar. Forresten er det ganske morsomt at se det færdigt nu, færdigt til mindste ting,» sagde han glad. «Ja, farvel da, altsaa ingen formaliteter med indvielse og den slags ting,» hilste han og gik nedover.

*

«Oprigtig talt, Hartmann,» Ramm og doktoren satte sig paa verandaen, «jeg ved jo, at du igrunden ikke er som os andre, er mere kritisk, og vil kanske altfor gjerne se humbugen skinne igjennem. Men tænk dig nu, hvilken stor stund det vilde være for dig, i et festligt øieblik heroppe at se alle dem, som har mødt dit arbeide om ikke med aaben foragt, saa dog med skjult modstand,

Digitized by Google

se alle dem bøie sig i taknemlighedserkjendelse for dig, som er projektets far. Saadan vil jeg have det, naar jeg engang blir færdig. Rigtig nyde det at kunne se dem, som ikke før har villet tro paa mig, nu maatte bøie sig for virkeligheden selv.»

«Ja, ja, det synes du. Men jeg kan ikke være med paa dette. Kan ikke forsvare ligeoverfor mig selv, at tage mod tak fra folk, som bag de fede fraser igrunden giver mig og mit en god dag. Det er ikke der, jeg vil søge takken for min gjerning, siden man nu engang skal have tak for at gjøre sin pligt. Men hos alle dem, som dette sanatorium mulig kan redde, hos dem, i deres glæde over at kunne gaa livet imøde igjen, der vil jeg søge takken, og der vil jeg vel finde den ogsaa, ærlig og oprigtig. — Og en indvielsesfest, som du taler saa sterkt om, den passer ikke her. For dette er en indvielse ikke alene for sanatoriet, men ogsaa for mig og min gjerning, og ingen af disse to ting kan bygges paa champagne og taler og fest. Nei, min gode ven, skal det duge, maa dette verk begyndes med bøn til alle gode magter, at aldrig den tro, som maa bære min gjerning, svigter.»

De sad længe tause. Ramm sad og tygged paa noget, han endelig vilde sige, men betænkte sig.

«Men sæt, du nu ikke havde været alene,» voved han det endelig.

Digitized by Google

Doktoren blegned. Saa reiste han sig rolig, behersket, mod Ramm. «Du, hvis du vil være min ven, nævn ikke —» Længer kom han ikke. «Mind mig ikke om det, som engang var, Ramm,» brød det frem. «Tanker, jeg ikke selv tør tænke, du. Skyver fra mig.» Han strøg sig over panden, nervøs. «For alt i verden gjør det ikke,» kom det forpint.

*

Aftenen var lun og stille. Kun nede fra veien eller fra stierne gjennem skogen lød der af og til stemmer fra mennesker, som sommeraftenen havde lokket ud. Fra skog og eng dufted det af sommerens første skjære blomster. Alt var stille. Kun aspetrærnes nyudsprungne blade skalv for aftendraget. Høit oppe svæved hvide skyer, som svandt mer og mer, indtil hele himmelen hvælved sig blaa og skyfri over jorden, der skyggerne begyndte at svøbe sig.

Oppe ved sanatoriet var ikke et liv at se. Ved et aabent vindu i sidefløien, der granskogen stod hviskende tæt indpaa, sad doktoren alene og stirred ud over de kjendte trakter. Stilheden omkring ham, efter de sidste dages tunge slid, føltes forfriskende deilig. Og nu, da det stod færdigt altsammen, da man skulde tro, han bare ønsked ro og hvile, steg som brændende uro lysten til rigtig for alvor at tage fat, nu da endelig porten

Digitized by Google

til arbeidets deilige verden stod vid aaben for ham. — Han fyldtes af noget, han aldrig havde følt før, en indre begeistring. Men saa gjaldt det ogsaa, tænkte han, at lade den begeistringens ørn, som i denne stund svæved over ham paa brede vinger, altid faa svæve over hans gjerning — aldrig flakse vingeskudt af alle de tvil, som kunde møde fremover gjennem livet.

*

Nu var han fuldt ud fri, fuldt ud sig selv. Ingen uden sig selv at svare for. Men havde han igrunden været bunden før? Ada randt ham pludselig i sinde. Var det kanske hende, som havde staaet ham iveien? Han blev noget bitter ved at mindes hende. Han havde søgt at kaste væk alt, som minded om hende. Men alle de timer, de havde levet sammen, givet hinanden det bedste i sig selv, sine lønligste tanker, det var alt noget, som han ikke saadan uden videre kunde lægge glemsel over — stryge som en episode af sit liv. Og evig og altid kom hun frem for ham — tog hans tanker. — Det maatte han jo indrømme, at hans kjærlighed var kommen ham paa tverke, havde fanget hans sind og tanke slig, at han ikke mere var sin egen herre, glemte sig. Han havde søgt at skjule det. Men det maatte engang opdages, og Ada havde været den mest klarsynte af dem. Hendes kjærlighedssterke vilje til at eie

Digitized by Google

ham helt og holdent havde krævet opgjøret. Kun det kunde han bebreide sig selv, at det ikke var ham, som havde brudt, at han heksetaget af kjærlighed til hende havde svigtet sin tro paa noget, som stod end høiere for ham. — Men nu var han fri, fri gjennem Adas offer. Knust en menneskelykke kanske paa sin vei mod lykken. Men stod ikke det igrunden skrevet som et motto over hele tilværelsen, at en eneste menneskelykke kun kan vokse frem af andres ulykke?

*

Sommeren havde vekslet i sol og regn, løvet var faldt, vinteren havde strøet sit hvide teppe over det hele. Nu var vaaren for døren. Og aprilsolen, som stod stor og varm paa himmelen, tined i skog og li, varmed i menneskesindene.

Den lille by havde begyndt at røre paa sig. Doktorens og Ramms fuldtrealiserede ideer havde virket som en fane fremover. Og byen havde begyndt at ro sig ud af dødvandet, slaaet nogen forsigtige slag fremover — og vovet sig videre. Anlæg reist sig langs elven, liv og foretagsomhed kommet til. Og den drivende kraft, der endelig havde faaet aabnet øinene paa folk, faaet dem til at begribe, at den lille by eied rige muligheder, var Ramm. — Som et sus af noget nyt, fremmed var kommet over den lille by. Og minderne fra gamle dage, der havde ligget som en

Digitized by Google

mare over al udvikling og skræmmet, var gjemt væk som alt andet gammelt skrammel længst inde paa mørkeloftet, hvor de kunde sove sin egen søvn videre — —

Ramm og Ingjerd var gifte, lige efterat elektricitetsverket var færdigt, og netop i de samme dage, som de første glødelamper kasted sit skarpe lys over den lille by som en lysning ind mod fremtiden, var de flyttet sammen til sit nye hjem, der laa vakkert i aasen lige op for sanatoriet.

For doktoren havde hele denne tid været som hans livs eneste, deiligste fest, saameget mere, som sanatoriet stadig var gaaet frem. Alt det ry, han paa sin lægefærd havde vundet ved sin hjertevindende, livstrygge maade at være paa, var kommen hans sanatorium mangfoldig tilgode. Og heldet havde hjulpet ham. Enkelte, opgivet af alle, havde han reddet. Og dette bevirked, at folk fik øinene op for, at dette sanatorium blev baaret af en levedygtig ide, og saa havde det arbeidet sig paa denne korte tid lidt efter lidt frem, ustanselig sikkert, til der nu var fuldt op af syge der. Og selv byens gode fædre, som ikke saa synderlig befatted sig med ideer, de havde da endelig, da de først begyndte at aabne øinene, seet en mulighed af at tjene penge paa sanatoriet, og det begyndte at stige som en stolthed hos dem, at dette sanatorium hørte til deres by.

*

Digitized by Google

Det var en aften i begyndelsen af april. Regn og slud pisked mod vinduerne, og skogen rundt om stod tung af vaad sne. Doktoren sad paa sit værelse i sanatoriet i dybe funderinger, om han ikke burde tage til sit eget brug det store hjørneværelse mod vest. Her i fløien blev det for tungt og mørkt om vinteren.

Saa banked det pludselig paa, og redaktør Klevstad stod i døren. Uvilkaarlig kom der over doktoren den samme klamme følelse af uhygge, som da han første gang saa denne mand. Klevstad var meget forandret. Det store ansigt var sygeligt farvet, en hoste brød af og til igjennem, naar han talte paa sin langsomme maade, tvang ham til at stanse op, og øinene var feberhede og blanke. Doktoren saa straks forandringen med ham. «Et interview formodentlig, hr. redaktør?» spurgte han spøgende, «en undersøgelse, om den rette aand findes her,» vilde han fortsætte, men stansed pludselig ved den stumme bøn, han læste i Klevstads øine.

«Et interview, netop, men for at studere forholdet nøie maa jeg opholde mig her en længere tid, end et almindeligt øieblikfotografi kræver.

Doktoren skjønte pludselig, hvad manden vilde. «De er syg?» spurgte han.

«Ja, og jeg tror, jeg har ventet forlænge, men —» vilde han fortsætte, men et hosteanfald tvang ham til at tie, holdt paa at kvæle ham.

Digitized by Google

«Sæt Dem, mand,» kommanderte doktoren ham.

Klevstad sank sammen i en stol. — «Ventet for længe,» sagde han endelig, da han kunde fortsætte, «fordi jeg paa grund af min optræden ligeoverfor Dem i tidligere tider var ræd for, at De vilde vise mig væk. Jeg angrer den nu. Kan De tilgive?» Han rakte frem sin haand; den var klam og fugtig.

Der gik som en indre kamp gjennem doktoren. En lyst til at pine denne mand, som saa skjændig havde modarbeidet ham paa alle mulige skjulte maader. — Men, tog han sig i det, nu var han helt ud læge. Han tog Klevstads haand. «Er De nu kommen til en sandhedens erkjendelse af den rette aand, kan jeg nok tilgive.» Saa begyndte han taus og alvorlig at undersøge Klevstad, omhyggelig og lægemæssig som ligeoverfor hvilkensomhelst af sine andre patienter. Klevstad var meget bleg, fulgte med de urolige, brændende øine al doktorens færden, søgte hans blik for mulig at læse sin skjæbne der.

«De er meget daarlig,» slutted doktoren. «Men hvorfor kom De ikke før da? — Aa ja, det er sandt,» mumled han hen for sig. «Men ud herfra kommer De ikke iaften. Som læge kan jeg ikke forsvare det. Her faar De blive, til De blir bra eller —» Han fuldførte ikke sætningen.

«Og jeg, som trodde, De vilde jage mig væk.» Det steg som et haab for Klevstad.

Digitized by Google

Doktoren smilte hen for sig. «Og her kunde jeg hevne mig,» bed han i sig. «Ved alle livets gode magter, jeg skal gjøre mit,» mumled han hen for sig selv.

Samme aften flytted Klevstad ind i det store, lyse hjørneværelse med den deilige udsigt over skog og fjeld.

*

Doktoren var optaget den hele dag. Sin praksis nede i byen havde han opgivet, fordi han nødig færdedes dernede, hvor alt saa sterkt minded ham om de dage, han for evig vilde slette ud af mindet. Men heroppe paa sanatoriet var hele hans arbeide lagt, her var alt det, som fyldte hans intense, arbeidslængtende sjæl, gav hans liv indhold og mening. Optaget stadig med de syge for at kunne gjøre for dem, hvad menneskelig magt kunde evne, og for at lindre der, hvor han stod hjælpeløs. Over hele hans færd var der noget, som fængsled dem, han kom i berøring med. Ingen vidste, hvad det egentlig var, men alle havde en dunkel følelse af, at der hos den knappe, tause mand banked et varmt menneskehjerte, som kunde være medfølende i de tyngste timer, og som kunde styrke og staalsætte og give dem mod paa livet, som intet mer haabed.

Under alt dette var han sjelden ude, og næsten ingen færdedes deroppe. Kun af og til saa fogden

Digitized by Google

didop, interesseret som han var for sanatoriet, og hjalp ham med raad og praktisk støtte, naar det trængtes. Men hun, som bandt disse to sammen, hvem deres inderste tanker kredsed om — Ada — nævntes aldrig dem imellem. Som i gjensidig medlidenhed, for ikke at rippe det op igjen — taug de begge.

Eller af og til kunde Ramm komme opom, naar hans vei faldt slig. Forholdet dem imellem var ikke ganske som før. En hemmelig rædsel hos doktoren var stadig paa vagt mod, at Ramm skulde minde om gamle tider, noget, jo Ramm kunde være fristet til, stolt som han var i sin unge kjærlighedslykke. Og dette gjorde, at Ramm, som følte, hvor stor taknemlighedsgjæld han stod i til doktoren, der havde givet ham tro til at kjæmpe sig frem, støttet ham, naar alt syntes at gaa istykker, igrunden aldrig helt kunde slutte sig til doktoren slig som før. Men alligevel holdt de sammen, mere nu i det sidste, da Ramm og Ingjerd bodde lige op for sanatoriet. — Og af og til kunde ogsaa doktoren tage sig en tur efter aften indom de nygifte. Første gang, han var hos dem, var med underlige følelser, han ikke kunde klare. Den lune hygge ved et hjem, han saa længe havde savnet, skjønt dagens arbeide ikke gav ham synderlig tid til at tænke paa det, fyldte ham, greb ham. Og jo mere han tænkte over det, saa deres rige kjærlighedsliv for sine øine, begyndte

Digitized by Google

der at stige som mismod i ham selv, at disse mennesker var lykkeligere end han. — Og saa kom de gamle spørgsmaal, de gamle tvil, han for evig trodde gravlagte. Saa underligt, som det kunde synes. Nu havde han jo naaet sit høieste maal — at kunne ofre sig helt for sin doktorgjerning. Det, som han havde troet rummed al jordisk lykke. Og altsaa skulde han nu være lykkelig, have den følelse, at der intet tomrum fandtes i hans tilværelse, intet mere at længte efter. Men jo mere han saa Ramms og Ingjerds samliv, saa, hvorledes den kjærlighed, der engang havde ført dem sammen, fyldte deres hele tilværelse, steg der tvil hos ham selv, om han havde naaet lykken. Hans arbeide fyldte hans tid og lagde beslag paa alle hans evner, gav ham glæde og hans liv indhold. Men alligevel naged tvilen hos ham: fyldte det hans tilværelse helt? havde han intet mere at ønske? Han søgte at skyve det væk, slaa sig tilro med, at han eied lykken i det arbeide, som nu begyndte at blive ham en vanesag. Men i ensomme stunder, naar tankerne pinte ham, naar han aabent og ærligt stilled sig spørgsmaalet, saa han noget, som mangled, noget, der som en hvid kvindehaand kunde stryge varm og mild over ham, en, han kunde betro sig til, leve sig sammen med, en kvindes kjærlighed. — Og naar han dybest tænkte over alt dette, voksed det frem det minde, som engang havde brændt sig ind i

Digitized by Google

hans sjæl og aldrig kunde slettes ud, mindet om Ada —

Igjen en aften var han kommen op til Ramm og Ingjerd. Han var kommen pludselig ind, hvor Ingjerd netop skyndsomt, rødmende gjemte noget fint, hvidt tøi, hun sydde paa. Doktoren hilste — hun smilte, og han aned sammenhængen. Samtalen gik trevent, og det blev ikke stort bedre, da Ramm kom. Han saa træt og overarbeidet ud.

«Du arbeider for meget,» sagde doktoren en stund efter.

«Ja,» — Ramm smilte — «men saa har jeg ogsaa noget at arbeide for, noget at leve for fremover.» Hans blik søgte kjærtegnende Ingjerd.

Lidt efter reiste Ingjerd sig, sagde godnat og gik.

«Du er en lykkelig mand, Ramm, begyndte doktoren. «Du har dit arbeide, du som jeg, vi tror, vi begge eier lykken, men der er en gabende kløft mellem os. Du har noget at arbeide for. Jeg har ingen uden mig selv,» kom det bittert.

«Ja, det er disharmonien i dit liv, doktor, at du trodde at kunne finde lykken alene. Hvis der virkelig findes noget, som er lykke, maa den deles af to.»

Doktoren smilte bittert. «Af to ja, det vil sige i kjærlighed — ja, den som eied kjærlighed, jeg kan ikke elske mer. Jeg har gjort det, men nu er saa meget kommet imellem. — Og slig som

Digitized by Google

jeg længter efter at kunne elske som før, du.» Han sad der bleg og fortvilet. Saa begyndte han at tale om Ada, — om alt, der bandt ham til hende. Og om hendes navn myldred der frem minder — men saa uendelig fjernt. Det klang som toner, som musik, han havde længtet efter.

«Altsaa du elsker hende endnu?» afbrød Ramm ham endelig.

«Ja, og med en fortvilelse, fordi jeg aldrig kan faa eie hende som dengang, fordi det aldrig blir som før. Jeg er det, som har drevet det til brudd mellem os — og mig er det, fortvilelsen rammer, — den Nemesis, som gaar gjennem livet,» sank han fortvilet sammen.

Digitized by Google

XV.

«Og nu, da jeg ser det paa afstand altsammen, opdager jeg saa meget, som jeg ikke før saa. Det er som med malerier. Paa nært hold ser du bare et virvar af henkastede farveflekker, noget ufærdigt, men kommer du paa den rette afstand, kan du opdage den ene skjønhed efter den anden, al den skjønhed, farver kan eie. Slig ogsaa med smaabyerne, og da ikke mindst med min gode by. For naar man lever midt oppe i en smaabys søvndyssende, dagligdagse liv, længter man ud. Vil have lys og frisk luft under vingerne, istedetfor at gaa der i smaabyen, hvor menneskene lever saa uhyggelig tæt op til hverandre, kjender hverandre ud og ind, kjedes ved hverandre. Hvor samvittighederne er saa smaalig aarvaagne. Man har mangengang en skrigende lyst til at gjøre noget rigtig galt, bare for at forarge disse gode borgere, der agerer den hele bys fælles oversamvittighed. Men man generer sig, ærgrer sig i stil-

Digitized by Google

hed, gjemmer sine knyttede næver. Og saa længter man ud. Det kan ingen hindre ungdommen i. For det har den gjort i tusender aar og vil gjøre det i tusender til. Og er man saa heldig engang at komme ud i den store verden, gaar det som med møllen og lyset. Den blænder den underlig brogede glans af det liv, som leves herude, saa vidt forskjelligt fra det hjemme, hvor livet gik sin lune, rolige gang, mere farvefattigt. Møllen gaar lige lukt i lyset. Saa ogsaa med mange mennesker. De rives med i tummelen, der stiger dem sanseberusende til hodet, og før de ved af det, har de mistet baade vingerne og vingernes blanke støv, mistet illusionerne, saa de selv sidder ribbet tilbage, mens livets brogede karneval drager ustanselig videre. Men har man kritik og tør stole paa sig selv, kan man høste sit livs rigeste lærdomme herude. For det merker en snart, at det liv, som leves her, er de flygtige sekunders liv, døgnfluetilværelser. Det er paa overfladen, der leves — det, som gjemmes bagom, glemmer man eller søger at glemme. Men det eier den elektricerende gnist, som kan tænde, den magnetiske magt, som trækker alle med i runddansen. For det er saa mange, dette liv rigtig passer, saa mange, som maa leve saadan paa overfladen, forceret optaget, fordi de ikke tør møde de fortvilede spørgsmaal, som i dybet af ens sjæl venter svar. Og derfor maa de leve videre — uden stans — sin døgnfluetilværelse.

Digitized by Google

Og mig, fremmede, som drages med, ogsaa mig stiger dette liv til hodet som sterk vin. Men jeg har stanset op, stukket sonden rigtig dybt og fundet, at det liv, som dansed saa broget og farvet forbi, i sin nøgne, usminkede virkelighed er en eneste tomhed. For det bæres ikke af de sterke følelser, som kan give tilværelsen en mening og forklaring, — men af øieblikkets lyst til at nyde tilværelsens solskin saa længe som muligt, presse ud af tilværelsen, som af en anden frugt, den sidste draabe af saft, til den ligger der udsuget. — Og saa stiger det frem for ens sind billedet af en liden norsk by med skog og fjeld omkring og elven blaanende gjennem skoglandet — med smaa huse, som er menneskehjem. — En følelse af, at hvor fattigsligt, hvor farvenøgent det end er, leves der dog et rigere liv, hvor der findes følelser, som bygger menneskjehjem. For det er det hjemlige, hjemmet, vi savner herude.»

Tante Hedvig læned sig tilbage i stolen, hvor hun sad og læste brevet, som var fra Ada. Det var, som hun i Adas breve leved op igjen sine egne udenlandsdage — alle følelser og stemninger derudefra.

Det var saadan indunder jul, hun fik dette brev fra Ada. Det lød saa roligt og jevnt, om end bag ordene hjemlængselen gik som en dyb grundtone. Men saa rent merkelig roligt efter alle de breve, som var kommet før. Især de første,

Digitized by Google

da hendes sind endda var fuldt af det, som nylig var hendt. — En eneste haabløs fortvilelse fra hende, som leved derude alene med sin første, tyngste sorg. Hendes breve indeholdt ikke et ord om doktor Hartmann, men tante Hedvig, som meget omhyggelig besvared dem, vidste at finde svar paa de ordløse spørgsmaal, hun saa godt forstod at læse mellem linjerne i Adas breve.

*

Baumann og tante Hedvig havde igrunden aldrig før gjort noget for at træffe hverandre. Hun havde seet op til ham, respekteret ham for hans mandige freidighed, samtidig som det milde, medfølende i hans sind drog hende til ham, men han havde helst gaaet sin vei, naar tante Hedvig var i anmarsch. Ældre frøkener havde altid, uden at han igrunden selv kunde blive klar over aarsagen dertil, været ham en gru. Han kunde ikke like mennesker, som livet saa rent havde plukket for alle illusioner. Og tante Hedvig danned efter hans mening ingen undtagelse. Men nu, da Ada bandt dem sammen, fordi hun eied deres begges fortrolighed, var Baumann pludselig blevet anderledes. Han rent længted efter de timer, tante Hedvig var hos ham, og af og til aflagde han hende smaavisitter. Hun bragte med sig ind i hans stuer en lun, hjemlig hygge, som han nu mer end før savned. Og

Digitized by Google

saa var det det velsignede, at han i hendes selskab kunde være helt ud sig selv, ikke behøved at anstrenge sig med at underholde hende, for underholdningen besørged tante Hedvig. Og de kunde more sig sammen de to gamle, friske sig op med alt fra gamle dage, hente frem igjen de gamle nedstøvede minder — og le af sin ungdoms mange daarskaber.

Mest var det nu Adas breve, som bandt dem sammen. De ventedes med spænding af dem begge to, og det blev dem en fast skik, at de stadig læste dem op for hinanden. Og eftersom brevene var, arted sig de gamles stemning. Men bedst likte Baumann sig, naar Ada i korte, kraftige træk skitserte liv og forhold derude, som oftest med skarp kritik af det altsammen, men ogsaa med et lunt anstrøg af det komiske, hun havde saa let for at se. Da lo han, og der steg op i ham et haab, om, at hun kanske ikke var saa vingeskudt endda. Og naar hun fortalte om det glade liv derude mellem kunstnerne, var han ivrig med, for det var foged Baumanns store hemmelighed, at han egentlig skulde have været maler, havde han faaet vælge frit. Og gjemt væk langt borte paa loftet laa endda den dag i dag gamle malersager og et istykkerbrudt staffeli.

*

Digitized by Google

En søndag aften ude i mars sad de sammen hos Baumann. Tante Hedvig havde netop læst op et brev fra Ada. Baumann sad stille i sin stol og stirred frem for sig.

«Læs det op engang til — slutningen,» bad han.

Tante Hedvig tog brevet igjen og læste: «Jeg længter hjem som aldrig før. I vaagne nætter kan der komme over mig en længsel efter at se hjem. Og saa stiger det frem for mig, som noget af det deiligste jeg ved — en vaarmorgen derhjemme. Dagen, som vaagner, og natten, som svinder langt indover skogene — langt indover ødemarkerne — den døende, dunkle rædsel langt derinde, hvor et ensomt skud skjærer som et skrig gjennem stilheden. Om jeg kunde male det. — Derfor maa jeg hjem ivaar. Det er med os nordboer herude som med trækfuglen. Vi gaar alle og drømmer om vaaren hjemme, den vaar, vi aldrig herude ser noget til. — Og jeg maa hjem. Saameget som drager mig. Men mest kanske det, at jeg føler, at jeg har gjort uret mod en mand, jeg elsker over alt. Kanske alt kunde blive som før, blive godt igjen.»

«Ja, ja, i Guds navn lad hende komme da,» sagde endelig Baumann, «jeg trodde, det hele var et kvindelune, men nu ser jeg dybere. Aa, den som eied noget af sin ungdoms inspiration, kunde male en vaarmorgen slig, som hun beskriver den,

Digitized by Google

— slig, som jeg selv har seet den,» fortabte han sig i gamle minder.

«Ja, bare hun ikke blir skuffet. At vaardagen endda kanske kan rinde op over hendes kjærlighed med sterke farver,» sukked tante Hedvig, hun reiste sig.

*

Næste Dag havde Baumann det forskrækkelig travelt med at stelle istand til Adas hjemkomst. Hendes værelse saavidt muligt dannes om til et atelier. Og fra loftet, hvor han famled sig frem, flekket og tilstøvet af gammelt spindelvæv, fandt han frem fra gamle kasser og kister en hel masse rare ting, altsammen minder fra hans malerperiode. Det var ham en sand glæde at kunne stelle med alt dette gamle, han aldrig havde troet, han skulde faa se igjen.

Mod slutningen af april kom Ada endelig hjem igjen. Lidt bleg, syntes hendes far, men ellers som før. Men en snigende træthed var der over hende.

«Det er bare vaaren,» trøsted hun.

Han viste hende stolt alle arrangements, og hun faldt ham glad om halsen.

«Aa, Gud, hvor deiligt at være hjemme hos dig igjen, far.»

«Ja, ja, kjære barn, imorgen begynder vi

Digitized by Google

paany igjen at leve herhjemme, du, som før,» smilte han.

«Ja, imorgen, ja.» svared hun træt.

*

Dagene gik udover vaaren, den ene mer solvarm og vakker end den anden. For doktor Hartmann var ikke disse vaardage som før. Dengang da alt det, han nu havde naaet, stod for ham som en drøm, var det som vaardagens spirende kræfter fandt gjenklang i hans egen sjæl, som alt det, der grodde og spirred rundt om ham, gav hans brændende længsler mere haab. Men nu, da den bitre erkjendelse var kommen, at han grundig havde taget feil, kom disse deilige vaardage, som kasted sit klare lys over saa mangen menneskelykke, til ham med en eneste følelse af tomhed. — Og de pinte ham de lange skumrende vaarkvelder med gyldne solnedgange over dybblaa aaser. Dagens gjerning, den han kasted sig over med fortvilelse, for at kunne søge glemsel, optog ham da ikke mer. Og saa kom de tunge, ensomme timer — da han sad stille for sig selv og grubled over den gaade, hvorfor ikke han kunde finde lykken, han saavel som mangt et andet menneskekryb. Hans hjerne blev træt af at tænke de samme tanker igjennem, stod stille som for et problem, han ikke kunde klare.

Digitized by Google

Saa var det en aften, Ramm havde været oppe hos ham, at han gik en sen aftentur oppe i aasen. Da randt ham pludselig i sinde et minde fra gamle dage. Den sterke duft fra skogen, der vaaren holdt sit indtog, slog ham imøde. Og pludselig stansed hans tanke ved noget, som mulig kunde jage væk de lange søvnløse, forpinte nætter, — jagten. — Det glade friluftsliv, han i skog og fjeld havde levet sammen med naturen selv, til den tog hans sind og sjæl fangen, aabned hans øine for dens skjønhed. Saadan som han havde levet sig ind i det, aldrig følt sig helt sig selv, uden at han kunde færdes ude i skogen, lydhør som han var bleven for al skogens lyd, den sterke sus fra de store skogvidder. Sansetaget kunde han stanse ved en skjønhed langt inde i skogdybet, et skjønhedsindtryk, han ikke kunde magte. Og rædselen, som kunde banke i gutteblodet, for alt det usete, ukjendte indover i stilheden. — Alt dette stod for ham nu, slog ham med mindets magt. Fyldte ham med haab om, at han kanske kunde komme væk fra de saare tanker, som pinte ham, at skogsusen kunde dysse det i søvn for en liden stund. Thi det stod for ham som en vished, at aldrig kunde det blive som før. Ada havde glemt ham, ikke et ord havde han hørt, intet, som tyded paa, at hun ofred ham en eneste tanke — slettet ud af hendes liv. Og naar han saa aldrig kunde naa lykken, afgjorde han, blev hans livsmaal det at

Digitized by Google

søge glemsel, finde noget, som kunde fængsle ham en stakket stund.

Maanen hang lav over aaserne i vest, halvveis skjult af nattens taager. Og over al jorden hvælved sig den dybe vaarhimmel med store, tindrende stjerner. Det var bidende koldt den aabne skogli opover. Men inde i skogen gav træerne ly. Det knased under foden, der han gik indover, hvor smaa snefanner og nattefrossen is laa i ly i nordheldingerne.

Han gik rent paa fromme indover. Men instinktmæssig sagde han sig selv, at inde paa aasen, ved en nedlagt sætervold eller en igjengroet plads langt inde i tykningen spilled aarhanen. Og bare det at komme ud en nat som denne, kjende skogens susning stryge om sig, gik som en glæde gjennem ham.

Det var ondt og kranglet at finde frem paa den tømmervei, han havde fundet, fuld af bar og affald fra ivinter. Oppe paa aasen stansed han, saa byen og dalen ligge langt nede.

Det begyndte at gry af dag. Det steg som en fin rødme langt mod øst, mens stjernerne blegned ud i det blaa, og gjennem stilheden, som steg omkring ham, fyldte ham med rædsel for alt det dunkle som i guttedagene, klang som en bløds

Digitized by Google

tone en maaltrosttrille mod ham, voksed og steg til en jubel fra denne skogens sanger. Han stod stille, fortabt, til han pludselig skvat til ved at høre en aarhane buldre lige ved. Han stirred indover, sneg sig lydløst videre, stansed, naar fuglen taug, og gik stilt videre, naar den spilled, længer og længer indover. Dagen steg mer og mer. Hele himlen mod øst brandt som et luende baal, og fjernt over de østlige aaser gylded de første straaler. Der gik som et gys gjennem skogen, da den vaagned til liv, som en skjælven. Men saa tog maaltrostens triller i, svartes af en anden længer borte — og saa vaagned de lidt efter lidt alle skogens sangere, til det hele steg som et tonende kor mod himlen.

Han var kommen til en aaben myrstrækning. Langt ude paa myren, hvor der endnu laa sne, raged en høi kvistfuru paa en holme høit over smaaskogen omkring. Der ude fra kom aarhanens koglende bulder. Og lige efter kom en til strygende i lav flugt ud imod myren. Der hørtes vingeslag som af kjæmpende fugl derudefra. Saa blev alt stille. Men seirherren spilled videre. Doktoren var kommen did ud, stod gjemt bag en liden lubben gran. En aarhønes hæse varselskrig lød lige bag ham. Han bøied sig forsigtig ned, spændte hanen, og netop som solen randt over aasen, gylded i fuglens blanke bryst, der den sad i furutoppen og spilled sig sanseløs ind i sin kjærlighed, toned et skud gjen-

Digitized by Google

nem skogen med ekko rundt om, og vingeslag af flygtende fugl. Saa gik han frem, drevet af jagtiveren. Og under træet laa aarhanen med de store, dybe fugleøine stirrende haabløse ind i dødens ubarmhjertighed — som et spørgsmaal, hvad der gav den døden midt i seiren.

Han strøg dens blanke bryst, som blodet farved. Jægerglæden tog ham. Men pludselig som han gik nedover skogen, der sangen toned som et præludium over vaarens seirsgang, kom den tanke frem hos ham: var ikke ogsaa han midt i jublen over at føle sig som eier af den lykke, han havde drømt, bleven rammet af et dræbende skud, som havde boret hans lykke i sænk. Men han leved, det var forskjellen, maatte leve videre med sin grundskudte lykkedrøm. Han kunde ikke blive kvit denne tanke, hvor meget han end søgte at skyve den væk, hvor gjerne han end vilde nyde den fuldtonende glæde over at færdes ude i skogen en vaarnat som denne. Kunde ikke han næsten ønske, steg det bittert frem for ham, heller end som nu lidt efter lidt at slides istykker af minder, som aldrig blev liv, at lade et skud skjære gjennem hans tilværelses tomhed. Han grøssed ved tanken, turde næsten ikke tænke den helt ud. Og dog — var ikke det bedre? pinte spørgsmaalet ham.

*

Digitized by Google

En af de sidste dage af april sad Ramm oppe hos ham en aften. Da Ramm var kommen ind, havde doktoren skjøvet væk en del papirer, han sad og skrev paa. Ramm saa spørgende paa ham.

«Du spørger,» doktoren saa paa ham.

«Ja, hvad du i alverden tænker paa, som ganske og aldeles gjemmer dig heroppe i ensomheden, trækker dig tilbage fra alle dine gamle venner?»

«Ja, det falder dig noksaa let at spørge om det. Du, som nu engang har din lykke, du kan gaa stolt og sterk gjennem livet, leve sammen med andre mennesker, sikker paa dig og dit. Men jeg,» kom det bittert, «taaler ikke at se andres lykke, og jeg maa trække mig tilbage her i ensomheden. For jeg skal sige dig, det gjør en mand bitter det, aldrig at kunne naa lykken.»

«Ja, men vær nu lidt fornuftig, Hartmann. Jeg kjender jo din historie. Men tror du nu egentlig, det er lykken, det at naa, det du attraar, det at naa den, du elsker?»

«Ja, netop det. Den tager sig vakker ud den frase, at man lever ligesaa rigt og lykkelig paa mindet om en kjærlighed, paa mindet om en lykke. Men tro mig, det er ikke sandt. Det blir et gjengangerliv paa minder. En tomhed, som sniger sig ind paa en, dræber en. Aa, jeg er saa ulykkelig,» hans stemme lød forpint, «det er, som alt glider fra mig, fordi dette ene har glippet. Jeg

Digitized by Google

kunde fristes til, jeg ved ikke hvad. — Dette at pines til døde.» —

«Men du har da saa meget, som kan optage din tid — din lægegjerning.» —

«Min lægegjerning?» smilte han bittert, «det er jo netop den, som har myrdet min lykke. Og det strider jo mod al menneskelig følelse at elske det, som har dræbt ens dyreste eie. Derfor er denne lægegjerning blevet mig en plage. Jeg hader den.»

Ramm sad taus, skjønte, hvor haabløst umuligt det var at trøste ham.

«Og hvis jeg endda kunde finde glemsel,» tog doktoren haardt i. «Jeg har forsøgt alt. Det døver en liden stund. Som en syg, naar morfinen ophører at virke, maa jeg igjen tilbage til det haabløse. Men, Ramm,» stemmen lød mildere, «lad mig gaa min ensomme gang. Kanske jeg engang kommer til klarhed over det. Kanske aldrig. Livet er ubarmhjertigt, du. Det laver forviklinger, som ikke kan løses.» — Han tog papirerne, som laa paa bordet. «Her sad jeg engang ogsaa med min sanatorieplan, lykkelig over ideen, fæstet til papiret. Og nu har jeg her i ensomme stunder, alene med min egen haabløse tilværelse, fæstet til papiret alt det, som har faldt mig ind. Det er jo en trøst.» Han lagde dem væk i en af skrivebordsskufferne.

«Ada er kommen hjem idag,» brast det ud

Digitized by Google

af Ramm. «Kanske det nu kunde blive anderledes.»

«Jasaa,» doktoren reiste sig bleg. «Livet er saa underligt, du, skjæbnen vil det mangen gang saa forunderlig rart. Og denne fortvilede skjæbne,» knytted han haanden.

Han tog sit gevær ned, tog en tyk jakke paa sig, stak nogen patroner i lommen.

«Du skal ud igjen iaften?» spurgte Ramm.

«For at dræbe, ja,» kom det uhyggelig. «skjære livstraaden over for et andet væsen, skjønt man selv,» — resten mumled han inde i sig.

Ramm var bleg, ræd, slig havde han aldrig seet doktoren før.

De skiltes ovenfor sanatoriet. Ramm skulde hjem, doktoren opover aasen.

«Farvel,» doktorens stemme lød rolig, mild, han tog Ramms haand. «Hils Ingjerd.» Han vendte sig og gik. «Og Ada,» kom det pludselig.

«Lykke paa jagten,» vilde Ramm raabe efter ham, men tog sig i det, han mindedes pludselig det gamle ord, aldrig at ønske en jæger tillykke.

Over en liden gjengroet plads inde i storskogen skinned maanen blegt, men det dæmred af dag. Sneflekker laa endda igjen hist og her bortover. Tusmørket svandt som dagen kom, indover i skogens dybe hemmelighedsfuldhed. Der knaged en kvist paa stien, hvor en høi mand kom fremover gjennem skogen. Han stod med engang

Digitized by Google

stille og lytted. Gjennem skogens skjælvende stilhed skar pludselig det skarpe knepp fra en tiur et stykke borte. Der kom en til susende og slog med sterke vingeslag ned i en furu inde ved den gamle plads. Doktoren, thi ham var det, sneg sig lydløst videre, følende sig for med foden, at ikke kvist skulde knækkes eller sneen knirke. Inde ved furuen begyndte spillet, fyldte ham helt. Lige bortenfor den nedfaldne skigard stod en liden lubben gran. Kunde han komme did, var spillet hans. Dagen steg som en lysning over skogen, der han sneg sig videre bortmod skigarden og over denne. — Med et skar et skud gjennem stilheden. Han faldt fremover med et halvkvalt skrig, mumlende ord, kun skogen hørte. Og indover i tykningen strøg to forskræmte tiurer med rappe vingeslag. Saa stilned alt. Men mod den lyse vaarhimmel steg som en jublende, befrielsens tone trillerne fra en maaltrost, som sad og fløited i en grantop lige ved.

Liggende over gjærdet, skudt gjennem brystet, fandt to skogsmænd doktoren. Og i skumringen kom det underlige tog i stilhed nedover fra skogen. Ligeoverfor sanatoriet kom en kvindeskikkelse imod dem. Da hun hørte nogen komme ovenfra, bøied hun hastig ind paa en sidesti; der stod hun stille. Det var Ada. De gik forbi de to med doktoren mellem sig. Hende saa de ikke. Men inde i skogen lige ved stien stod Ada og stirred bleg frem-

Digitized by Google

for sig i bundløs rædsel paa dem, som gik forbi. Skridtene tabte sig nedover. — Hun kunde ikke mer. Saa faldt hun sammen med et skrig, skjærende vildt som fra et bristende hjerte.

Den ene af mændene, som gik foran, stansed: «Hysch, hvad var det?» kom det skræmt. De saa paa hinanden, langt.

«Aa, en hører saa mangen underlig lyd i skogen,» svared han, som gik bag.

Saa gik de videre.

Digitized by Google

XVI.

Aar var gaaet. Byen voksed sig større end før, bredte sig udover aassiden, arbeided sig frem paa den anden side elven. Mange af de gamle var vandret væk, havde givet luft og rum for nye kræfter med større evner og sterkere tro paa fremtiden, alle de, som havde levet sin ungdom op sammen med udviklingen. Kun elven gik blaa og bred med sterk sus gjennem dalen nu som før. Mange af dem, som havde levet sin ungdom sammen med doktor Hartmann, var spredte omkring. Men mange var ogsaa igjen.

Paa torvet i den store, hvide gaard med de dybe vinduer havde sagfører Torp flyttet ind efter svigerforældrene. Han, som før hovedsagelig havde opfyldt sin tid og tilværelse med at gaa omkring som en modejournal for den lille by, var blevet en arbeidstræl med en vældig sagførerforretning i det hele omliggende distrikt. Lige tynd og liden var han. Men endda hang igjen hos ham som et

Digitized by Google

minde fra gamle dage en viss luvslidt elegance. — Og fru Torp var trivelig og fornøiet smilende som altid før. Igrunden havde slet ikke egteskabet, saaledes som hun engang havde frygtet for, sat en stopper for hendes evige hang til at more sig, nyde tilværelsen. Men aarene, som gik og ubarmhjertig gjorde hende mere og mere fyldig, og den stadig voksende flok af smaa lyshodede børn lagde jo sine hindringer iveien.

Bred og myndig som den, der havde magten og forstod at vise det, styred Ramm nu den lille by. Den seirsikkerhed, som straalende fulgte ham i alt, hvad han tog fat paa, havde nu endelig skaffet ham alle gode borgeres udelte tillid, og han var deres høit betroede mand. Hans ord gav vegt og myndighed, og hans afgjørelser respekteredes som et magtbud. — Og sit lykkelige familieliv leved han fremdeles paa sin lille villa deroppe i skogen. Kun af og til kunde der stryge som en sort skygge over hans lyse solskinstilværelse — mindet om doktor Hartmann. Den dybe taknemlighedsgjæld, han stod i til denne mand, som altid havde søgt at holde hans energi vaagen, drive ham til kamp mod alle hindringer — med vegtige ord som et hærskrig over al kampen — smerted det ham, at han aldrig helt havde faaet afbetale. — Og en støtte, som mangen gang kunde have været god at have i disse dage, da saa mange af de gamle venner var

Digitized by Google

væk fra byen. — Og stundom kunde det bryde frem for ham som en følelse af skyld ligeoverfor det, som var hændt hin vaarnat. At han kanske kunde have forhindret dette, som han igrunden ikke kunde forklare sig. For det stod for ham som noget utroligt det, at doktoren selv skulde taget sit liv. — Og alligevel. Rygtet, som sived ud, kunde det kanske ikke have ret? For sorgen havde været stor nok, fortvilelsen knugende nok til at drive ham ud i det utrolige. De pinte Ramm disse tanker, som han aldrig helt kunde blive kvit, hvormeget han end forsøgte at skyve dem væk fra sig. Saalænge han ikke fik den vished ihænde, som kunde dræbe al hans tvil. Selv om sandheden vilde kaste en sort skygge over den mands liv, han mest af alle saa op til som det bedste menneske, han nogensinde havde truffet, og hvis minde han følte som en hellig pligt at holde høit.

— Sanatoriet gik sin vante gang. En ny læge var kommen der. Og det verk, doktor Hartmann havde sat igang, arbeided sig selv videre. —

*

Det var ikke bare hjemlængselen, og da hun endelig kom hjem, den sterke vaarluft, som havde taget saa paa Ada. Hun var syg. Og da saa dette med Hartmanns pludselige død kom, sank

Digitized by Google

hun aldeles kraftløs sammen, og saa var hun flyttet ind paa sanatoriet, og nu, da faderen var død og hun selv var paa bedring igjen, blev hun boende der for at leve videre paa hans minde, der hvor al hans gjerning havde virket. Og netop dette minde, som for hende gjemte al verdens deiligste glæde, men ogsaa et menneskes tyngste sorg, blev hendes eneste gud, det som fyldte hendes ensomme tilværelse helt.

Det var ude i mai. Markerne laa lysgrønne og løvskogen fortoned sig lysgrøn mod granskogen bag. Solen sendte de sidste straaler over de blaanende aaser med lange skygger af træer og buske. Og i sanatoriets vinduer gløded det som smeltende guld. Aftenen var lun og stille. Store blomstrende heggetræer lyste op, sendte sin bedøvende duft viden om. Elven fløded blaa og dyb langt nede med tonende sus opover. En fugl fløited langt borte.

I sanatoriets hjørneværelse mod vest sad Ada ved vinduet. Hendes ansigt var blegt og skarpt endnu efter sygdommen, men solskinnet gjød en varm glød over det. Over hendes øine var kommet noget slørende, drømmende, mindesaart. Hun sad stille og stirred frem for sig. Paa bordet foran hende laa endel gulnede papirer, hun havde bladet i. Nu, da aarene var gaaet, var der kommet som et skjær af forsoning over det hele. Som en lykke igrunden hun aldrig havde anet. En sammenhæng

Digitized by Google

alligevel i alt det forunderlige, skjæbnen havde tiltænkt hende. Som en løsning paa det altsammen læste hun hans ord i de papirer, som laa foran hende, der han havde nedlagt alle sine mange tanker. Og der havde hun endelig fundet noget som en løsning paa det gaadefulde ved hans triste endeligt. Det hun altid havde troet, fordi hun ikke havde turdet tro anderledes, ikke turdet stirre ind igjen i den rædsel, som havde skreget gjennem hende den aften, hun saa de bar ham forbi. Hun tog og ordned papirerne sammen. De bar spor af et tilfældighedens verk. Korte, afbrudte sætninger slængt ned paa papiret. Som smerteskrig. Som bøn om tilgivelse for alt. Hun tog og læste dem igjennem en gang til: «Med lys og lygte gaar vi enfoldige menneskesjæle omkring og leder efter lykken. Det er nu vistnok engang menneskets maal, og derfor maa vi gjøre det. Finder noget, som kan lægge beslag paa os en stakket stund, og saa proklamerer vi for verden, at nu er lykken funden. Til vi igjen ser, at det altsammen er en eneste stor tomhed. Og saa søger vi videre — alene. Men finder den ikke. Thi alene finder man det aldrig. For det, som er lykken, er det, der binder mennesker sammen, mand og kvinde, alle de usynlige baand, som vi i mangel af bedre kalder kjærlighed. Og inderst inde i os selv bærer vi spiren til denne lykke, for hvert menneske kan elske, det er nu engang skabningens deiligste

Digitized by Google

evne. Og de to mennesker, som engang mødes, giver hinanden det bedste i sig selv, som elsker med hele sin sjæls brændende attraa, de to finder lykken. Og ingen anden i den hele vide verden. Det er nu min tro. — Og det er min ulykke, at jeg før har været vantro. For jeg har dyrket fremmede guder, troet lykken fandtes andre steder, at ikke kvindehænder og kjærlighed, men at arbeidet var en mands lykke. Engang havde jeg lykken i hænde. Men den tvil, som har fulgt mig som et spøgelse hele mit liv igjennem, tog mig ogsaa dengang. Og jeg blev suget ind i denne tvilens hvirvlende bagevje, til jeg misted min lykke. Det var min skyld, en skyld, som aldrig kan sones, fordi den krænker det dybeste i et menneske, troen paa kjærligheden. — Hun var sterk i sin tro, og saa ofred hun det dyreste, hun eied, forat jeg skulde naa min lykke, der hvor jeg trodde den laa. — Jeg har taget feil, grundig feil. Og hun, som har ofret sin kjærlighed, forat jeg skulde faa lære livsens bitre sandhed at kjende, hende takker jeg. — Og nu, da det hele er et minde, et minde saa skjærende saart, som noget menneske kan eie det, elsker jeg hende. Men det blir et gjengangerliv det at leve paa et kjærlighedsminde — kun et minde. Et liv, man kunde ønske sig væk fra. Men gjennem det altsammen kan det gry som et haab om en forening, en gjenfindelse. To menneskesjæle, som har flakket vildrende om og endelig fin-

Digitized by Google

der hinanden. Derfor er det, jeg lever, skjønt livet er for mig som at vandre i en verden af døde minder, som bebreider mig. — Og derfor kan der stige hos mig en lyst mangen gang til at ende en slig tilværelse, hugge den over. — Men haabet, det som aldrig glipper, det holder mig oppe. Skjønt Gud ved. Der kan af og til i ensomme timer komme over mig en skjælvende rædsel — en rædsel uden ord. At jeg aldrig naar frem. At dette minde blir det eneste, jeg har at leve paa. At min sol gaar ned, uden at jeg engang faar se hende igjen. Hende, jeg engang elsked, før tvilens bagevje drog mig væk fra den blanke strøm, min livsfærd kunde gledet rolig nedover med lykkens flag tonende over. — Og hende, jeg endnu elsker. — Eller kanske det er en skjæbne, at jeg aldrig skal naa hende mer. — Engang da mit sind helt var fyldt af en anden kvinde, rev jeg mindet om hende ud af min sjæl, dræbte det, for at kunne give rum for hende, som helt eied min tanke. Og hende eller mindet om hende kan jeg ikke rive ud, ikke stryge som en episode af mit liv, dertil elsker jeg hende for høit. Især nu da jeg øiner den dybe mening, at vi, som eied lykken engang, men ikke skjøtted om den, skal finde den igjen, naar vi har gaaet lutret ud af længslens og mindekampenes skjærsild. Hvis skjæbnen ikke kommer og skjærer over alt haab.»

Hun sad vendt mod vinduet, fordybet i læs-

Digitized by Google

ningen og havde ikke merket, at døren sagte var gaaet op, og Ingjerd kommet ind. Hun var blevet noget gammel, men det ærlige, aabne, livsfriske ansigt var det samme som før, trækkene bare sterkere, udtrykket mer sikkert, ikke skjælvende, glippende som i pigedagene.

Der gled som et underligt forstaaelsens lys over Adas ansigt, da hun var færdig. Saa meget som var løst nu. Og det bedste, at hun havde faaet en klarhed over, hvordan han elsked hende.

Og endelig var det løftet det slør, som laa over hans sidste stunder. — Saa vendte hun sig braat rundt.

«Undskyld, du,» Ingjerd hilste, «jeg fik saadan lyst til at se op til dig. Men forstyrres du, saa ved du, jeg forsvinder.»

«Nei, kjære du, det var bare de gamle minder, jeg sad og stelled med, og det har jeg nok altid tid til,» strøg hun det, hun tænkte paa, væk.

De kom i passiar om dagens smaa hændelser, om Ingjerds barn og meget andet og om gamle dage.

«Aa ja, Ada, det gaar saa underligt med os alle. Styres saa rart. Jeg for min del har jo alt, hvad et menneske kan ønske, og du,» vilde hun fortsætte, men stansed ved Adas blik, «du har dine minder, du.»

Digitized by Google

«Mer end det, du,» Ada smilte, «en vished for, at alt det jeg trodde, var sandt. — Som en forsoning over det hele.» —

«Og igrunden», fortsatte Ingjerd, «er minderne kanske det bedste. Det at have mindet om en kjærlighed, at kunne se tilbage paa den i rene, store drag og drømme det om igjen, det giver ogsaa et liv indhold. Saa slipper en alt det smaa, dagligdagse, som kan skygge over, bringe en ti at glemme det, som dybest binder. Saamangen kjærlighed, du, som døgnstrævet har dræbt. Da bedre at leve paa minder.» Hun saa fremfor sig, langt, som om hun pludselig øined noget, som havde bristet i hendes eget liv. «For selv om man eier hinanden — saa meget som kan lægge glemsel over det, en hedest loved, løftet som en fane over sit liv.»

«Ja, jeg har minderne, Ingjerd, intet pletter dem, det kan du ogsaa fortælle Ramm, jeg har seet, hvorledes det mangen gang har pint ham — de er rene som den dag, de fødtes,» hun saa op mod Ingjerd.

«Du er nok lykkeligere, end vi tror, du, Ada, selv om du aldrig fik eie ham.»

Ingjerd satte sig ned og strøg hendes haand.

De sidste solstraaler spilled ind gjennem vinduet, lagde glans over Adas mørke haar og hendes blege, skjære ansigt.

Digitized by Google

«Og dog,» kom det som længsel fra Ada, «bare, bare et minde,» hvisked hun frem for sig, mens hendes haand greb fast om Ingjerds.

Saa sank solen over de dybblaa aaser, mens elvesusen skar gjennem stilheden.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ITALIENERE

Digitized by Google

Digitized by Google

HANS E. KINCK

ITALIENERE

KRISTIANIA
FORLAGT AF H. ASCHEHOUG & CO. (W. NYGAARD)
1904

Digitized by Google

AKTIE-BOGTRYKKERIET
(DET MALLINGSKE BOGTRYKKERI)

Digitized by Google

Dette er et udvalg av endel artikler og breve jeg de sidste par aar har skrevet om Italien. Det jeg søgte at gi et glytt ind i, var folkets liv fra idag — ind i det som optog sindene, og ind i sindene selv. Og jeg valgte nuets problemer, naar noget helt speiled sig der og gav et billede.

Det var kendskab til det levende Italien jeg selv mest savned, da jeg første gang kom der syd. Jeg tænkte, disse breve kunde gi vink og bli til lettelse for dem som ønsked et saadant indblik. Derfor samler jeg nogen av dem i denne bog.

Her er ingenting om gammel kunst — man har jo der ciceroner, man har Burckhardt og man har Bernhard Berenson's tre fortræffelige smaabøger. Og jeg har lat banditer og røverhistorierne ligge; de er jo kun døgnpresse-fluer, og har ingen sammenhæng med det som nu gror og vokser i landet.

H. E. K.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDHOLD

Digitized by Google

Digitized by Google

Mit reisefølge

Det var i Basel. Jeg gik ind i tredje klasses ventesal. Der var stimlende fuldt av italienere. Det var mest ungg utter i tyve aars alderen, som hang hverandre paa skuldrene og hadde saa mangt at fortælle hverandre efter sommersjauen i det fremmede land.

Det var arbeidere paa hjemvei fra Schweiz. Der kommer en 70 000 væltende hjem fra nord saadan hver høst. Det var disse arbeidere, som under hungeroprøret vaaren 1897 stimled sydover mod grænsen, naive som børnene i hint barne-korstog, for at hjælpe sine kolleger, oprørerne i Milano, i Reggio, i Bologna, og som naadde frem over Alperne til grænsen, da opløbene var kuet av militær overalt, og som saa smuldred fra hverandre av sig selv, ligesom børnene i hint korstog.

Der sad ogsaa gamle folk her; der sad en liden sammenskrumpet mand i blaa busserul,

Digitized by Google

med et bukkefysiognomi, saa senet av slit; han hadde arbeidet hos franskmænd og kunde si *s'il vous plaît*, og de andre kaldte ham «master».

Der sad vel ogsaa anarkister her. Der sad en alene og skuled rundt paa vrimmelen og kanske tænkte vildsomme tanker om det land, som ikke stelte sig slik, at det kunde ha sine sønner hjemme i arbeide; han hadde en reisning som en romersk imperator. Han sad alene paa en hel langside av det lange bord; for ingen likte at sidde paa den side. De hadde alle en haandkoffert, som de hadde gjort selv; en kunde se det paa façonen, hvor den individuelle smag hadde boltret sig. De var av tyk pap, og saa hadde de stivet dem av med tynde træspiler indvendig, og udvendig hadde de trukket dem med grov strie; paa hjørnerne hadde nogen syet sorte lærlapper.

Arbeiderne stormed kupéen, da toget kom, sled hverandre overende med kofferterne, svor, — svor saadan i ustanselige strømme, saa man tænkte paa stegning ved langsom ild: *Por-r-r-r-ca Maria-a-a!*

Der var viltert opbrud over dem alle.

De hærmed efter alle lyd, efter jernbanens støn, efter de tyske konduktørers rop ved stationerne, efter piben, efter skurringen, naar toget bremsed; de kagled ogsaa, de hærmed efter alleslags dyr; de sad og øved sig paa det.

Digitized by Google

Denne imitationstørst rendte aldeles av med dem; denne evne er deres styrke, — som den er deres svaghed; hele den italienske bildende og skrivende kunsts svaghed er den for øieblikket. Der er saaledes efter mit skøn kun én virkelig original digter for øieblikket i Italien — og selv han er ikke altid original.

Deres digtere og deres malere — og især deres billedhuggere — er alle lærenemme, som ikke tutler sig langt væk i eksperimenter, — som derfor heller ikke bringer noget nyt, — altid med det skarpe blik for alt, som slaar an. Det er den samme kloge dygtighed, det samme slags praktiske greb paa, hvad kunst er, — som møder en hos Benevenuto Cellini, naar man følger faserne f. eks. i hans Perseus. D'Annunzio er typen nu; Abbed Perosi er vel ogsaa typen paa sit omraade — den kirkelige musik, hvor Wagner gaar saa sterkt igen. Og italienerne kalder dem begge «*genio*».

Man sad og tænkte paa dem, naar man hørte denne imitationssyge gribe om sig i kupéen, — hørte jubelen, naar en fik det til. Det er underligt: det var dog denne race, som frembragte de originale renæssancemestre. Men i det øieblik maa blandingen ha været rigtig mellem germanske og latinske bestanddele; da kom der ogsaa heldige omstændigheder til; det

Digitized by Google

var ikke noget mindre som kom til, end at middelalderens naive gemyt strøg flag, og individualiteterne vaagned, og folkets mystik for første gang ligesom gjorde sig rede til at stige i grav. Da skedde gennembruddets under.

Nu er racen for afklaret til at skabe nyt — den synes saa. De hærmer. — Og det kommer vel med i skuespilkunsten.

Ligeoverfor mig sad en mager mand med store kindben; jeg opsnapped av hans pas, som han bredte ud ret som det var, at han var 25 aar. Han var løs og slap i munden, med en forsømt grissen knebel; hadde skæve trillebørnæver — lillefingeren var blit rudiment. Han spytted hele tiden; han slap vinduet ned for at spytte ud av det; men saa begyndte det at trække, og han satte vinduet op igen. — Ved siden av ham sad en blass unggut og gjorde et servilt forsøg paa at indsmigre sig hos mig ved et mundspil; men jeg lod som jeg ikke forstod det; — og han syntes ogsaa selv tilsidst, at det dog ikke var en klang som i mandolinen, og opgav det.

Der kom en station, hvor toget holdt nogen minuter. Og arbeiderne stormed ud. Men mundspil-virtuosen bela ikke sin plads; og da han kom ind igen, var den optat af «master». Min spyttende genbo protesterte paa sin vens

Digitized by Google

vegne; men det hjalp ikke. Pladsen var ikke markeret, svarte «master».

— Jo! — hans koffert stod under bænken. — Ja; men vil man markere sin plads, maa den sættes op paa bænken! — De skrek. De svor. — «*Anarchicciuolo*!» (fille anarkist) — ropte min genbo; han blev saa sint, at han glemte vinduet og spytted lige i ruden. — Man samled sig til; men tog ikke parti, — bare nød det som et skuespil. Konduktøren begyndte at spasere op og ned derude, vel for at passe, at knivene ikke kom op. Og da de hadde faat rase ud, reiste «master» sig og avstod sin røvede plads uden et ord.

Der var i det hele tre trætter om pladsen. Naar jeg husker mig om, saa var der stilt bare to gange i kupéen. Den ene gang var, da en jæger kom ind med et stort knippe fasaner. Det var ikke av beundring for jægeren; det var, fordi de i dette vakre fugleknippe saa følgen av det rammende skud, saa død. Der laa sydlandsk blodtørst i denne stilhed, en slags mættelse. Og jeg hørte en av dem svælged.

Den anden gang var, da jeg tog op Fredrikshalds fyrstikker; de hadde ikke set den sort. Men én hjalp dem over forundringen og fortalte, det var av den sort som ikke lar sig tænde paa stenmuren.

Digitized by Google

Jeg var nemlig den eneste, som ikke var italiener i kupéen. Jeg hørte de sad og funderte paa den «fremmede»; nogen holdt paa «*francese*», nogen paa «*tedesco*», og andre muligheder forelaa ikke, eftersom deres geografiske viden ikke bredte sig længer.

Min genbo spytted av vanvare paa min sko, og det syntes han var leit med det samme og tænkte paa at gøre undskyldning og stjal et hurtigt blik op paa mig; jeg sad uden en trækning i ansigtet. Han kunde ikke rigtig skønne det, og saa saa han op paa mig engang til, og jeg saa, der fór en dævel i øiet paa ham, at kanske jeg hadde merket spytten alligevel og var for feig til at si fra, fordi her var saa mange italienere. Da retted han sig: det var visst en tysker! Og blunked bort til mundspil-gutten: «*tedesco!*» — Og da saa konduktøren kom ind og jeg spurgte ham om noget paa tysk, var gaaden løst. Det hvisled foragtelig over bænkerne: «*tedesco!*»

Og da begyndte det. Det begyndte med min hat og dens façon. Saa gik det videre; jeg hørte master rope: «*potaiuolo!*» (ɔ: krumkniv til beskæring af trær); det gjaldt min holdning. Det suste gennem luften av nye gloser og nye indfald. Jeg nød det, trods alt; for det er et ægte italiensk træk, et ægte udslag. Det var den samme trang, som fandt sit udløb

Digitized by Google

i «jamberne» i den græsk-klassiske imports tid. Man behøver bare minnes hint hjærteløse digt av Catul, den latinske digtnings eneste virkelige lyriker.

Men jamberne kunde ikke holde sig saa godt, fordi der stod en mand bag, og han kunde knibes igen og skamhaanes paa samme maade. Derfor hadde denne ustyrlige haanlattertrang skabt maskerne. Der fandt den udløb, og ingen stod inde for udfaldene. Der er noget feigt i det, en anonymitetsfeighed. Men deres trang fandt udløb, — og den lader sig nu ikke engang styre, fordi den er et opkomme av folkenaturen, og derfor har maskerne holdt sig til den dag idag — vel den mest ægte og originale skabning, som den italienske literære kultur har at fremvise.

Den ubændige skadefryd ved det mislykkede, som man træffer hos dem, — er noget av det samme. Deres gaminagtige lyst til at glefse sin velgører i hælen, — er ogsaa noget av det samme.

Men her, i kupéen, fik dette kostelige opkomme-væld av haanlatter sin mening og berettigelse i racefølelsen. — Selvfølgelig! i det øieblik jeg vilde reist mig og holdt en tordentale, sagt jeg ikke var tysker, — sagt «*tedesco*» med deres egen haanlige hvæsning, og saa høljet dem over med skældsord for mangel paa levemaade,

Digitized by Google

som hvert især fulgtes av et fast og urokkeligt blik, — da vilde de hvisket servilt: «*É un signore! — Sicuro!*»

Og han med mundspillet vilde gjort et nyt forsøg paa at træffe den fremmede mands fædrelands toner. Jeg reiste mig ikke; jeg lod dem flyde ud og gli indover mig. Man faar blandt andet se mere, naar man lader folk flyde ud.

Og det jeg vilde se, var deres racefølelse. Denne samling som sad her, var den mest internationale, jeg kunde træffe av italienere; det var netop de med sit eget land mest misfornøiede. Men deres raceinstinkter var i orden paa hver eneste en.

— — — «Master» reiste sig og foredrog en nidvise over tyskerne; den var yderst slem saavel i aand som især i glosevalget. Hele kupéen satte i med. Den var stundom saa slem, at de nærmeste søgte at kvæle forsmædelsen og satte i med «*pong-pong*» eller «*sing-song*»; og da skotted de bort paa mig med skelmsk medynk. Men de var i en eneste kluklatter-jubel alle tilhobe; jeg har sjelden set noget mere spillende end disse øine, naar man kom til de slemme steder.

— — — Der kom en ny station med nogen minuters pause. For at følge «masters» reglement tog jeg min koffert ned og markerte min

Digitized by Google

plads. Da jeg kom tilbage, laa «master» der udstrakt, og min koffert stod oppe paa hylden.

«Jeg satte kofferten paa bænken,» sa jeg. Han lod som han ingenting forstod: «Ja, nu staar den der,» sa han og pegte opad, «den har det godt nu». — *Che brigantaggio!* Og jeg maatte finde en ny plads.

Borte i kroken hvæste det til svar fra «master», som nu strakte sig over to siddepladse: «*Tedesco!*» Og borte paa en anden bænk blev en nyankommen gut, som virkelig var tysk, lempelig skøvet ud av naboen, som ogsaa vilde strække sig: «Sie sin dæitsch!» var hans korte forklaring.

— — — I Luzern stod der et nyt tog. Udenpaa to vogne stod «*Chiasso*» — den italienske grænsestation. Og italienerne stormed den vogn, for det var jo did, de skulde. Men derinde sad et par tyske damer, og de kaldte paa konduktøren. Han jaged italienerne ud igen og lod dem faa en kupé for sig selv, og mig negted han ogsaa adgang til Chiasso-kupéen.

Men da han hørte, jeg snakked tysk, sa han: «Ah, Sie sind Deutscher! Dann langweilen Sie sich hier.» Og jeg blev vist tilbage igen til Chiasso-kupéen. Damerne reiste sig og vilde gaa. Jeg kremted en lun germansk kremt. Og de satte sig beroliget igen.

*

Digitized by Google

Det var hid, jeg vilde med dette brev. Jeg vilde fremvise, hvor racefølelsen er uovervindelig stærk i Norditalien, — hvor italienerne dog føler sig i modsætning til tyskerne. Jeg mener ikke her at ha ført noget bevis for Norditaliens fremtid; racefølelse alene redder intet folk. Men den er dog den vigtigste indre betingelse for at bestaa, ligesom for den enkelte hans selvfølelse. Derfor drog jeg den frem.

Giuseppe Giusti, deres store revolutionslyriker fra 40-aarene, har git det adækvat udtryk av blivende værd i det uforlignelige digt *Il delenda Cartago*, som aander slik foragt, som er saa fyldt av ætsende racefølelse, med den grætne slut:

Vogliam, tutti quanti siamo,
L'Italia, Italia, e non vogliam Tedeschi.
Vogliam pagar di borsa e di cervello,
E non vogliam Tedeschi: arividello!

Det er ingen stolt udfordring til en lige stillet; det er bare en simpel udkastningsakt av paatrængende, som ikke har levemaade til at gaa selv. Et av de haanligste digte jeg kender.

Deres racefølelse er i orden ligeoverfor tyskerne. Det er tyskerne, som har Adige-dalen, Triest, Fiume — hele «*Italia irredenta*» (uigenløste).

Digitized by Google

Og Crispi kendte aversionen paa den kant; den vilde holde sig trods triplealliancen. Det gjaldt at faa istand en spænding paa den anden kant mod det racebeslegtede Frankrig, som især Piemont staar saa nært, — det maa ha været hans tanke, for derved at kunne smelte nord og syd sammen, at samle Italien ved en skærpet racefølelse. Der er et rigsenheds-moment i hans storpolitik. Og den geniale tanke har han lært av Bismarck, som skabte sammenhængsfølelsen og rigsenheden i Tyskland ved en mur av fiender gennem denne strimmel land, han tog fra hver nabo, ved den skærpede racefølelse. Men denne Crispis tanke var en dyr tanke for Italien. Den har kostet i øgede krigsudgifter og i omsætningstab som følge av bruddet med Frankrig ca. 9 milliarder. Bare vinudførselen indbragte 470 mill. lire aarlig før bruddet, efter 144. Men det har alligevel været en tanke, og hans triplealliance var ikke bare stormagts-galskab.

Tilnærmelsen til Frankrig øger for hvert aar nu. Ligeoverfor tyskerne staar Giustis vers uflyttelig fast, selv om tiderne ikke er de samme som dengang:

Non vogliam Tedeschi!

Og Norditaliens aviser støtter begge dele.

Digitized by Google

Sydover sletten fra Milano

Det var blit godveir, da jeg om morgenen kørte til stationen. Skrattende solskin under blaa høst-himmel. Skravlende mennesker langs de hvide murvægge! En saadan godveirsmorgen efter uveir i Italien skaber en følelse, som det første saltvandsbad i det fri skaber den første virkelige sommerdag hjemme i Norge; der dirrer en sundhedens ekstase gennem luft og sind — en opstandelse er den, for krop og sjæl . . . .

*

Paa stationens trappe, og udover vestibulen, og paa perronen, sad der fuldt av arbeidere paa sine hjemmegjorte stri-kofferter. Det var mine gamle venner fra Luzern og Lugano. Der var en i blaa fransk bluse, som jeg nok syntes, jeg skulde kende igen; det var «master», som kaldte mig «tedesco» og førte an i nidvisen. Kanske

Digitized by Google

han hadde hat politivanskeligheder paa grænsen, siden han var saa forsinket. Men ingen av de andre kendte jeg. Det var dog den samme slags mennesker; men noget av det ubændige opbrud, som var over dem oppe i Schweiz, hadde lagt sig; de var kommet ind i sit eget land, og karabiniererne stod og skulte mørkt paa stationen.

Vi blev en halv time forsinket paa grund af arbeidersværmen. Vogn paa vogn hægtedes for. Det stimled ind ustanselig og fyldte pladsene. Det blev tilslut et vældigt tog, og da det gik, stak to hoder ud av hvert vindu og prøved at tælle vognene og ropte i beundring: *Porrrr-co dio! che trrrreno!* . . .

Det rutscher arrig avsted. Personalet er nervøst; det er bare unggutter, som springer langs det lange tog og skriger stationerne, forat det skal gaa rigtig rapt. Og ropene til avgang gaar slag i slag med stationens navn: «*Partenza!*» (avreise) -- «*Pronti!*» (færdig). Toget ruller sint og uvorrent sydover gennem sletten, denne slette, som er som et vældigt schakbræt, delt i store firkantede ruter ved kanaler, hvor der flyder vand fra elvene omkring. Det er maismarker, rismarker, slaatteenge. Og ude paa sletten hist og her staar et slot ved enden av en lang popel-allé; det staar gerne tomt, med de grønne skod-

Digitized by Google

der fore. For godsbesidderne har forpagtere — og de har tit igen bygselmænd, og selv øder de sine indkomster inde i en av de store byer. Som regel tilhører disse eiendomme omkring Milano det milanesiske aristokrati; men ogsaa meget tilhører det vinskibelige bourgeoisi, som har arbeidet sig op.

*

Her ude paa dette vældige dambræt av en slette spiller godseierne schak med bønderne. Der er dem, som tror, at de spiller kanske saa længe, til der kommer tider, som slaar brættet overende og blander brikkerne paany. Herude fra disse marker er det, vi læser saa tit i italienske aviser om arbeidere, som faar pellagra, fordi de ikke har raad til at koge sin maisgrød i salt; her hænger en 60—70-aaring i sygdomsavsindet sig op i et træ, som avslutning paa et helt liv i sult; eller han kaster sig ud av et vindu. Hvis man ikke i tide faar ham anbragt paa det overfyldte hospital for pellagra-syge.

Bonde-streikerne har iaar pjutret som en lang lunte over sletten, helt fra Schweizergrænsen til Ferrara og Ravenna ved Adriaterhavet. Den pleier jo at pjutre hvert aar; men iaar har den pjutret mer ustanselig end ellers.

Jeg skal nævne nogen tal, som gir indblik

Digitized by Google

i lønningsvilkaarene. Mere vesterpaa ligger Lomellina-sletten, hvor der arbeides paa rismarker og med rensning av kanalerne; der har det især gaat for sig med streiker denne vaar og sommer. Arbeiderne forlangte følgende tarif: fra december til februar 17 centisimi (10 c. = ca. 7 øre) timen og en arbeidstid av 7½ time, fra mars til mai 27 c., naar de arbeided i vand[1], 22 c. paa det tørre og arbeidstid 8½ time, fra juni til september 33 c. og tid 9 à 10 timer, oktober til november 27 c. i vand, 22 c. paa det tørre og 8½ time. — Alt dette er selvfølgelig paa egen kost.

I nord for Milano ligger Bergamo. Her forlangte bygselmændene, som drev dyrkning av silkeormen, bl. a. 1.50 om sommeren, 1 lire (ɔ: 70 øre) om vinteren, istedenfor som før 70 centisimi dagen hele aaret rundt.

I sydøst ligger Bologna-distriktet; her har kanske streikerne hat en mere paagaaende karakter — de vil gerne faa det, eftersom de nærmer sig agitationscentra, som Ferrara, Ancona, Ravenna; Ancona er et anarkist-bøle. I en kommune her forlangte kvinderne 90 centisimi dagen for 9 timers markarbeide (hypping, luging); under ris-

[1] Ifølge vedtægt i det militære ingeniørvæsen regnes 7 timers arbeide i vand (naar det gaar over 20 centimeters dybde) lige med 10 timer paa det tørre.

Digitized by Google

høsten forlangte de 1.20 som minimum og ved tærskningsarbeide 1.70. Mændene forlangte henholdsvis 1.70 og 3 lire.

Bent i øst ligger Mantua-distriktet, endvidere Padua-distriktet, Ferrara — allesteds har der været bondestreiker.

Men jeg skal ikke nævne flere tal dennegang. Dette var altsaa arbeidernes lønningsideal, og de pleier ved streiker at være en 25 à 30 pct. høiere end den tidligere lønningstarif. — Av lønnen betaler hver — efter statsøkonomers beregning — ca. 30 pct. til staten i indirekte skatter.

De fleste forpagtere og eiendomsbesiddere gav mere eller mindre efter for kravene denne gang. Regeringen, som ellers ved streiker pleier at sende tropper for at hjælpe godsbesidderne med indhøstningen, tilbød denne gang at være behjælpelig med voldgift isteden. — Og det gik sjelden blodig for sig, der var mere av forhandlinger end av opløb. Der er dem, som har tat et godt varsel av dette, at der nemlig ikke behøver komme tider, som slaar hele schakbrættet overende og blander brikkerne . . . .

*

— Jeg spurgte en av arbeiderne i kupéen. hvad de hadde gjort i Schweiz og i Frankrig?

Digitized by Google

— De hadde gjort alt: «De gør huse, og de gør jernbaner, og de gør veie — *fanno tutto tutto!*»

— Men dere høster ikke?

Han smilte: — Nei, der er ikke noget at høste i Schweiz og Frankrig.

— Og lønnen?

— Den var omtrent den dobbelte av her.

Og borte i kroken begyndte «master» at harske sig og dreied lirekassen om misèren. Man hører det øieblikkelig paa den maade, de siger «*governo*»; det faar stadig skylden — og fortjener den delvis altid. Men alle glemmer, at skylden her, som i enhver parlamentarisk stat, først og fremst ligger i deres eget uduelige folkevalgte kammer.

*

Der steg en vigtigper av en jernbanefunktionær ind, mens «master» harsked sig som værst, og satte en konveks lorgnet ytterst paa næsetippen og bad om at faa se billetterne; arbeiderne hadde ogsaa et papir — saavidt jeg kunde opfatte sagen — fra deres borgermester; der er rabat paa partier paa italienske baner. Og kontroløren høljed «master» over med skældsord, fordi ved første øiekast billet og papir ikke syntes at være i orden. Og «master» reiste sig op og stod der

Digitized by Google

saa slunken og bukked og nikked og jatted med den irettesatte lange hals: «*Ah si!* — *Ecco! ecco!* — *va bene!*» Saa man fik lyst til at rope «krumkniv!» tilbage til ham. Og saa viste det sig tilslut, ovenpaa skældsordene, at papir og billet og alt var i den skønneste orden! Den konvekse administrative lorgnet gled videre uden en undskyldning.

For det er hemmeligheden ved gangen i det indre samfunds-urverk: der har levet mange signorer nedover tiderne i det land. Den menige mands instinkt er at si *Si, signore!*

Toget braaked arrig videre. Og arbeiderne maatte staa i kupéen; jernbaneselskabet solgte billetter, men sørged ikke for plads. Og de fandt sig i det, endda de saa, der stod ledige vogne igen paa stationen i Milano. De fandt sig i det, som de hadde gjort det før, en og anden med en rød flæk harme paa det ene kindben. Og de braaked med de andre. *Partenza! Pronti!* Kærringer blev kastet ud paa stationen i sidste øieblik. Og to kærringer kom ikke ud i tide med bylten gennem trængselen og blev med til næste station.

Der stod en rasende stationsmester igen paa perronen og knytted næver mod konduktøren og ropte, det var ikke hans skyld: «*Non é la mia colpa! Per mille diavoli!*»

Digitized by Google

Næste station. *Partenza!* — *Pronti!*

Der mangler en dame! skrek det fra toget.

Toget rulled ubønhørlig.

Alle togets glugger brølte; for hver mand tog del i den ulykkeliges skæbne:

«*C' é una donna al cesso!*» Og der stak fegtende hænder ud av alle vinduer, saa toget saa ud som et vældigt tusenben, væltet om paa ryg, famlende fortvilet med fødderne i veiret.

Langt borte paa sletten kom der travende en tyk frue ud fra angældende lokale. Der stod en konduktør paa brættet og trak hjælpeløs paa skuldrene til hende. Der stod en rasende stationsmester henne hos damen og frala sig alt og skrek, saa stemmen sprak:

«*Non é la mia colpa!*»

*

Toget braaker, og menneskerne braaker. Man lukker øret for ordene og bare hører støien. Hvor gør ikke fossesus en ensom og gir stilhed! Netop larmen gir stilhed. Men fosselarmen keder i længden, for den er saa ensformig og gør en tom. Men en menneske-larm keder ikke, for ved siden av susen saa har den blunkene i øinene, forskelligheden, den har ansigtstrækkene. Og man kan sidde i timer under menneske-fossens sus uden at kede sig, man blir bare ustanselig rigere.

Digitized by Google

Det er dog noget fortryllende deiligt i dette friske Italiens folkevæld — al denne sunde solhud, alt dette iltre Dionysos-blink i øinene, dette ubændige udfoldelsesmod i ondt og i godt! Disse mennesker er udadvendte, skyggeløse, som deres egne solskinsdage er det, saa herlig bornerte, at de ikke gider gruble eller forstaa andet end sit eget. Animal! Fordi de ikke ved, hvad tvil er som syge, fordi de mangler det kaotiske gemyt, som kan bli saa underlig sygt og føre til selvfortæring, men som ogsaa kan føre til skabelsesakter i kunsten, hvis intime finhed en italiener simpelthen ikke aner. Derfor tutler de sig ikke langt væk i sin kunst; derfor kommer de i skade for at skabe dybsindige, golde allegorier, naar de vil skabe symboler. Disse mennesker, det er et stof saadan over alle grænser sundt, at en nordbo maa vænne sig til det.

Og jeg kommer til at huske paa hjemme hos os, hvordan menneske-fossen gaar der, naar folk tørner sammen i gammen eller i trætte. Den begynder som en gammel svær stueklokke, som skal til at slaa, og man hører laaten vaagne dybt nede i maven og vokse, og klokken ligesom skotter mellem kneppene saa spidsborgerlig-lur efter Per og Paal sin laat. — I Italien er det som en murer faldt ned af stiladset uden varsko, med fjæler og bord og hele greien; det er, som

Digitized by Google

der falder murere uophørlig ned, og de slaar sig ikke ihjel, — de blir bare friskere av det. Og gir pokker i Per og Paal . . . .

*

Toget braaker. Man hviler ud i menneskelarm og i Milano-slettens sol.

Løvet er faldt av derude. Eller det er gult, og noget er brunt. For der er intet broget over en italiensk løvskog i høst; der er kun denne nuance fra gult til brunt. Der er ingen rust; eller blødende blod.

Langs hver kanal løber der to rader kuttede piletrær med en kvast av endnu blanke grønne blade, saa rank mod sky. Og mellem hver stamme luter en ung akacia, breder varsomme bladfingre udover mod vandet. Under en akacia etsteds ligger en flækket kat paa poterne og mimrer løvesteil i nakken og drømmer søde drømme om fuglesteg — solen falder ind mellem bladene netop paa den kridhvide flæk. Og paa brikkerne indenfor pileraderne gaar glinsende ungstuder og beiter.

Høit oppe i himlen hænger en lys sky og ved ikke, hvad vei den skal ta. Er dette novembers sidste dag? . . . .

Og det blir aften. Akaciaen lukker kulsen sine bladfingre, og hvid damp stiger op og lægger sig over slettens vældige schakbræt.

Digitized by Google

Bondeproletariatets første landsmøde

Det som egentlig foregaar i det offentlige liv her syd nu, det er proletariatets kamp for bedrede kaar; det gaar for sig med streik i streik — og længer sydpaa fremdeles med blodige bonde-revolter. Og springer man over dette, springer man over det som foregaar.

De sidste dage av november ifjor (1901) holdtes i *Sala dei Notai* i Bologna en kongres av bønder, som alle partier er enige om i sit slags var noget enestaaende i landets historie. Det var intet mindre end et landsmøde av Italiens jordarbeidere — *congresso nazionale dei contadini* — i alle de mange avskygninger, hvori de forekommer her i landet; der er jo en 7—8 forskellige sorter, alt efter deres arbeids- og forpagtningsforhold (*contadini; braccianti; mezzadri; coloni; obligati; bifolchi; giornalieri*, hvortil saa kommer de smaa selveiere — *piccoli proprietari*).

Digitized by Google

Hverken Frankrig eller Tyskland eller England kender vistnok til et saadant jordarbeidermøde for det hele land. Ca. 700 bonde-foreninger var repræsenteret med et samlet medlemsantal paa ca. 152 000, og repræsentanterne hadde moderation paa jernbanerne.

Den kom ikke ganske uventet. Den hadde saaledes hat en forløber i en kongres av bønder fra Pavia-distriktet, som holdtes i Pavia midt i september.

*

Som forhandlingstema var opstillet forslag til dannelse av en landsforening mellem jordarbeiderne — *federazione nazionale*; endvidere emigrations-problemet, en egen jordbrugs-lovgivning.

Hvert spørsmaal var døgnets mest brændende. Hvad det sidstnævnte angaar, saa blev der i juni fremlagt i kamret to forslag til lov om oprettelse av et arbeider-kontor — *ufficio del lavoro*. Det ene forslag kom fra to socialister, det andet fra minister-præsidenten Zanardelli; ifølge det sidste skal kontoret, som sorterer under agerbrugs-departementet, ha tilsyn med jordarbeiderforhold av alle slags, kontrakter, streiker og lignende. Og i forbindelse hermed skal der staa et voldgiftsraad for árbeidere — *consiglio*

Digitized by Google

superiore del lavoro. Dette forslag blev nu ligefør jul vedtat av kamret.

Der blev i kongressen talt om emigrationen, hvordan italienerne reiser til Amerika og godseierne begynder at bli rædde for at mangle arbeidshjælp. Der blev talt om streiker og om, hvordan samholdet ikke var stort nok, idet der kom jordarbeidere fra andre distrikter og paatog sig arbeidet o. s. v. Bondekoner stod op og talte. Der blev ogsaa vrøvlet endel.

Men man kom til selve sagen — dannelsen av en landsforening. Diskussionen kom her til at dreie sig om, hvorvidt de smaa selveiere skulde ha adgang eller ikke. Her greb nemlig socialistførerne ind, og de yderligst gaaende — professor Ferri fra Rom — modsatte sig deres adgang, mens Turati og andre, især av det republikanske parti, talte for adgang. Under denne debat viste det sig, hvor stærkt socialistisk farvet mødet var, idet pludselig hele forsamlingen ropte «leve socialismen!» Man fandt imidlertid et mellemforslag, ifølge hvilket foreningen skulde bestaa av to sektioner. Ligeoverfor andre arbeiderforeninger forbeholdt man sig frie hænder med hensyn til indtrædelse.

Man vedtog Bologna som sæde og nedsatte en komité paa 11 medlemmer. Det første, de vil kræve, er at bli anerkendt som retslig in-

Digitized by Google

stans ved jordarbeider-konflikter, med egne *probiviri* (skønsmænd) *agricoli.*

Jeg tror ikke, man lettelig overvurderer betydningen av denne kongres som led i det sociale reformarbeide i Italien, ikke saa meget paa grund av det enkelte partipolitiske rop, som lød under mødet: «*Socializzazione della terra!*» som paa grund af den sammenslutningens tanke, solidaritetsfølelsen, som her gjorde saadant mægtigt skridt. Ja, det staar for mig, som dette er det væsentlige, som er sket i det offentlige liv i Italien i det sidste aar, denne følelse av sammenslutningens nødvendighed for at opnaa bedrede kaar.

*

Forøvrigt er sammenslutningen mellem arbeiderne som tanke kendt nok og er ikke fra idag. Jeg skal nævne nogen av de former for sammenslutning, som eksisterer. Ligesom fabrikanter og handelsmænd hadde sin *camera di commercio*, som allerede for 10 aar siden ved lov fik sin retslige position som voldgiftsdomstol med sine *probiviri*, saa skabte arbeiderne *camera di lavoro* — det var fabrikarbeiderne i byerne, som skabte det, imod *camera di commercio;* men dette arbeidskammer har maattet vente paa sin lovformelige stadfæstelse til for-

Digitized by Google

nylig, da ministerchefen kom med sit forslag. Disse arbeidskammere — ialt 65 med medlemsantal paa 262 000 — har sin landsforening.

Saa er der *Società di mutuo soccorso* med en indbyrdes understøttelseskasse. Disse — ialt 530 — staar ogsaa i en landsforening.

Saa har man *Lega delle cooperative* med sin landsforening.

Alle disse tre har tat sigte paa at hæve arbeidernes sociale kaar. Men de har ikke udrettet, hvad de ønsked, skønt de jo har hat en ganske anden tilslutning end den 1898 ved lov oprettede *Cassa nazionale di providenza* (invalid- og alderdomsforsørgelse), hvor der ifjor kun var tre tusen indskrivelser istedenfor tyve tusen som paaregnet.

En følelse herav var det, som gjorde, at man sammenkaldte et stort landsmøde for alle tre i Reggio (Emilia) i oktober ihøst, forat man kunde bli enig om fælles optræden. Kongressen bestemte sammenslutning av de tre foreninger og valgte Milano som fælles sæde. Der faldt beslutning for, at ogsaa bønder og jordarbeidere kunde indskrives som medlemmer. Ogsaa her optraadte socialisterne med vidtgaaende forslag om alliancens forhold ligeoverfor streikeforeninger; men de var der i avgjort minoritet — 35 paa 150 repræsentanter.

Digitized by Google

Saa er der endelig de saakaldte *leghe di miglioramento* eller *leghe di contadini* eller — mere utilhyllet — *leghe di resistenza.* Det er jordarbeiderne, smaabønderne. Det var deres sammenslutning for hele landet, som skete paa den førnævnte kongres i Bologna. Av alle foreninger er det disse, som for øieblikket egentlig er alvorlige for tingenes tilstand, eftersom de tildels har faat et saa stærkt agrar-socialistisk præg. De er av ny dato; de begyndte i Mantua-distriktet i april ifjor[1].

Men ogsaa disse har tradition i det agrarreformatoriske arbeide i Italien. Saaledes som indenrigsministeren ifølge referat oplyste under en debat i senatet iaar, gaar gæringen i dette distrikt tilbage til 1883—84. Forholdene er i grunden uforandrede, gentagelsen av misnøien iaar slavisk lig den, som da fandt sted. Den gang konstitueredes ogsaa *leghe*, som fik stormende tilslutning, saa der var 30 000 bønder indtegnet paa nogle uger; som drivfjær virked

[1] Kfr. forøvrigt Enrico Ferri: *La lotta di classe nelle campagne Mantovane* i aprilheftet av *Nuova Antologia* (1901). — Skønt de ikke rutter med saa lidet mynt, springer jeg her over *leghe cattoliche del lavoro,* som kræver konfession for at yde hjælp og saaledes ikke egentlig kan betragtes som et resultat av arbeiderbevægelsen.

Digitized by Google

ogsaa den gang den almindelige stemmeret, som netop da var indført (1882). Men bønderne var grønne og usikre og lod sig uden synderlig indvending arrestere av politiet, som opløste foreningerne og kvalte gæringen (rigtignok frikendtes samtlige av juryen aaret efter). — 1890 kom den kommunale stemmerets udvidelse, og i følge med den igen en ny demokratisk gæring, som resulterte i en slags arbeidskommunisme. Men medlemmerne snød hverandre. Og i 1894 opløste Crispi foreningerne paany.

Men sammenslutningstanken har saaledes tradition i den provins. Bøndernes fordringer iaar synes ikke indiskrete; de loved at avstaa fra streik, hvis de blev sikret 500 lire aaret (ɔ: lire 1.37 pr. dag).

Man slutted sig sammen i de tilgrænsende provinser; smitten bredte sig med rivende fart, til Modena-distriktet, til Verona o. s. v. — et eneste sammenhængende net av foreninger. Man blev bekymret. Man interpellerte regeringen i senat og kammer (i juni); man kræved, at indredepartementet skulde opløse foreningerne. Dets chef Giolitti svarte, at foreningsfrihed var der i landet, saa der var efter loven ingen adgang til at skride ind. Han sa bl. a.:

«Aarsagen til denne agitation er udelukkende økonomisk, derfor ophører ogsaa streik,

Digitized by Google

naar arbeiderne har opnaadd billige indrømmelser, og ikke har der været optøier. Det er sandt, at denne agitation ledes av socialisterne, men det er bourgeoisiets skyld det hele, som til denne dag ikke har gjort noget for sine arbeidere. Og bourgeoisiet har begaat en dumhed ved ikke at ha lat disse arbeidere indse, at de har mere at haabe av de konservative klasser end av dem, som vil bruge dem i parti-politisk øiemed.»

Og i denne holdning fik regeringen støtte i det konservative fagtidsskrift *Economista* (Florens).

Man hadde gjort sig unødige bekymringer. Der var streiker uavbrudt. Men de løb næsten altid av uden optøier. Der var streiker i alle brancher: jordarbeidere, kusker, bryggesjauere, fyrbødere, matroser, jernbanepersonale, vævere, spindere, tobaksarbeidere, telefonistinder, murere, sporveispersonale, gasarbeidere o. s. v. o. s. v. Det er vel ikke den branche, hvor der ifjor ikke har været streiket. Indtil midt i juni hadde der i Italien været 511 streiker, hvori 600 000 arbeidere deltog, deri ikke medregnet de tilfælde, hvor gods- og fabrikeiere straks gjorde indrømmelser. Det til den tid opnaadde paalæg i løn repræsenterte en aarlig sum av 48 millioner.

Til sammenligning: Man har regnet ud, at de direkte tab for staten bare i mai 1898 (under hungeroprøret) beløb sig til 66 millioner. Og

Digitized by Google

kursen paa italiensk papir var nede i 13 pct., naar det skulde veksles i guld, mens det i sommer og i høst har staat saa høit, som det ikke har staat paa mange aar (2—3 pct.). Kapitalisternes mørke spaadomme har saaledes ikke slaat ind; da saaledes nu i november det forløbne aars budget blev opgjort, viste der sig en indtægtsstigning paa ca. 50 millioner.

*

Som sagt, denne solidaritetsfølelse, som har fundet udtryk i disse landsmøder, er noget av en begivenhed i Italiens indre historie. En konservativ ledende avis som *Corriere della Sera* i Milano er enig i det og roper: giv agt!

Nu er der imidlertid udbrudt uenighed inden selve det socialistiske parti i dets hovedsæde Milano; i hele to aar har det skurret. Det er det gamle socialistiske parti med Turati, som mer og mer har faat sans for «taktik» og er blit lunkent, og saa er der medlemmer, som har skilt sig ud, ledet av Merlino, og dannet ny forening og hævder, at det som gælder, er at «holde den revolutionære aand ilive, saavel i partiet som i folket» — *federazione socialista.* Der har været gjort forsøg paa at mægle — f. eks. av professor Ferri; men det har vist sig, at spliden ikke lar sig bilægge. Aarsagen er

Digitized by Google

egentlig av personlig art. Og spliden har forplantet sig videre, til socialister udenfor Milano.

Der spiller endnu et faktum ind, som man nu ikke kommer forbi: Italienerne er ifølge naturel ikke synderlig anlagt for redelig kollektivisme. Og naar saa tillige regeringen er saa lur at negte partiet den opstivning, som ligger i politi og ydre tryk, saa melder de separatistiske lyster sig straks.

Digitized by Google

Mafiaen paa Sicilien

Aviserne har blaast en ny glose udover verden: «Mafia». Hver dag har de hat telegrammer og smaa notiser om retsskandalen i Milano, hvor en 6 aar gammel siciliansk mordsag nu er fore — en sag som efter prov i retten kunde været fore 4 maaneder efter ugærningen. En politifuldmægtig blev arresteret midt i retten; saa blev en deputeret Palizzolo fængslet. Hvad hele Italien har vidst mand og mand imellem, kom saa grelt frem, at man ikke voved andet end at skride ind. Det spøger for fler; der er en hel forbryderbande bag det bankchefmord. Men oprindelig var anklage bare reist imod en konduktør og en pensemand som delagtige i mord paa bankchef Notarbartolo.

Sagen var jo denne: Notarbartolo var en hæderlig og energisk mand, som i egenskab av

Digitized by Google

bankchef vilde skride ind mod misbrug og rense op i Sicilia-bankens forhold. Herved kom han for nær en almægtig mafioso, en av direktørerne, den deputerede Palizzolo, som undsa ham paa livet. En dag finder man bankchefens lig paa en jernbanebro nær Palermo med 27 knivstik i sig. Man var fra samme øieblik ikke i tvil om, at Palizzolo stod bag, var *mandante dell' assassinio.* Man vidste saameget om ham, at han godt kunde ha gjort det; han hadde staat bag penge-udpresninger og bag store tyverier. En politifunktionærs anmeldelse, som ogsaa uden omsvøb gik ud paa, at han var ophavsmanden, blev snappet op paa veien av en anden politifunktionær; Palizzolo hadde venner i alle kontorer. Hans haandlangere i mordet har været mafiosi fra en liden by nær Palermo — Villa Abate — en by paa 2 000 indbyggere, hvorav der ifølge prov i Milano-processen skal være kun tre hædersmænd, *galantuomini;* her i denne by hadde Palizzolo sine bedste venner. Specielt stod han paa intim fod med en viss Fontana, en falskmyntner og forbryder av værste sort. Han har efter al sandsynlighed forestaat mordet; han har været *capo-assassinio,* hjulpet av en anden. Og jernbanepersonalet har været medvidende, billetkontroløren og muligens bremsemanden, idet de to er blit skræmt til ikke at lægge hindringer i veien for udførelsen av mordplanen.

Digitized by Google

Det skedde en maaneskinsnat, 1ste februar 1893. Notarbartolo skulde ta ud til sin eiendom udenfor Palermo. Ved en station steg der to ind i hans kupé. Konduktøren lod dem passere uden billet-kontrol. Mordet skedde mellem de to stationer Termini og Trabia, hvor avstanden er 6 kilometer og tar 10 minuter. De var færdige før Trabia med ugærningen; thi den blodige kniv var kastet ud før den station. Da toget holdt ved Trabia, har altsaa morderne ganske rolig faat lov til at sidde inde hos liket i kupéen; man fandt nemlig liket to kilometer efter den station — det var kastet ud av vinduet ned i en fjeldbæk, som gaar like ned i havet; men liket blev, som sagt, uheldigvis liggende igen oppe paa broen. Mens det foregik, har bremsemanden sandsynligvis brugt bremsen. — Saa er morderne steget ud ved den tredje station — Altavilla —, og her har de været indom hos en familje Il Barone, ogsaa en forbryderfamilje, og vasket sig og byttet klær.

At dette er sammenhængen, er alles opfatning, og den delte ogsaa retten i Milano.

Men dette første spor av ugærningen, besøget hos Il Barone, har forundersøgelsen søgt at udviske. Thi dette spor pegte jo udover togpersonalet og mod de egentlige, høitstaaende ophavsmænd. Di Blasio,

Digitized by Google

Palizzolo's bedste ven og valgagent, leded forundersøgelsen.

For det første holdt den paa i seks aar. Og da vidnerne saa blev forhørt, var der kun vage svar. Lagretten spurgte f. eks. konduktøren: «Men hvorfor kontrolerte De ikke billetten for disse to ukendte som kom ind?» — «Ja, jeg maa ha glemt det, da.» — «Men da mordet var begaat, og hverken Notarbartolo eller de to ukendte var i kupéen, la De ikke merke til det?» — «Ja, jeg maa ikke ha lagt nogen bræt paa det, da» o. s. v.

Fontana arrestertes vistnok straks efter mordet. Men Forundersøgelsen lar ham godtgøre sit alibi i Tunis og slipper ham. Der var forresten folk som paastod, at de hadde set ham i Villa Abate morddagen. Men selv om hans Tunisreise ikke var løgn, kunde han dog i virkeligheden ha rukket til at være tilstede morddagen. Forundersøgelsen tar imidlertid hans alibi for godt.

Men det mest groteske billede av italiensk retspleie gir resultatet av husundersøgelsen hos Il Barone, hvor morderne hadde skiftet tøi. Først halvanden uge efter mordet var politiet der. I dokumenterne er der opført som beslaglagt et strømpepar med blodflækker paa. Retsforhandlingerne nu i Milano stod paa omtrent i to maaneder,

Digitized by Google

og den meste tid gik vistnok med til disse strømperne. Forkortet stiller, saavidt en kan skønne, resultatet sig saa: Retten til Blasio: Hvad var det, De beslagla? — Et kvindfolke-strømpepar. — Saa fremvises der et par i retten. Det er et mandfolke-par. — Blasio: Ja, det kvindefolke-parret fik Il Barone straks igen, fordi det var uden betydning. — Et strømpepar med blod uden betydning?! — Ja, det var bare griseblod! — Men hvordan kunde De straks se det uden kemisk undersøgelse? — En ny politimand kommer ind og prover: Det var et mandfolke-par og et blodigt haandklæ, vi beslagla. — Retten: Et haandklæ med blod paa? Her staar ingenting i papirerne om et haandklæ! — Jaja, en pakke tøi, altsaa. — Blasio: Ja, det var en anden gang de mandfolke-strømperne blev beslaglagt. — Retten: Men de var løse og ikke i pakke efter dokumenterne? — Mandfolke-parret fremvises igen for politimanden: Nei da, det er ikke disse! — Blasio lægger ud og taber sig i en ordflom: Dette var et andet par igen! — Retten: Der er altsaa tre strømpepar! Og det som retten har nu, er hverken det første eller det andet beslaglagte par. — Røret stiger. Og familjen Il Barone besvimer. — Sagen blir simpelthen siddende fast i dette groteske «*imbroglio delle calze*». Snart siger vidnerne, det var koblod paa strømperne, snart griseblod, snart

Digitized by Google

andet blod. Og strømpeparrene viser sig delvis at være ekspederet av politiet til øvrigheden med underskrift av folk, som ikke har været tilstede ved husundersøgelsen! — De er kort sagt ombyttet! Haandklæet er borte! Og familjen Il Barone, som altsaa kender morderne, har gaat løs den hele tid! Politiet kan ingen oplysninger gi; selv de vageste svar maa presses ud. F. eks. retten spør: Men naar strømpepakken er ombyttet, hvem kunde De tiltænke det? — Politifunktionæren: Ingen. — Men naar det nu er gjort, hvem vilde De tiltænke det? — Ja, saa kunde jeg kanske tiltænke Blasio det. — Men konduktøren sidder paa anklagebænken som eneste skyldige i mordet, og saa bremsemanden som hans hjælper. Efter ledelsen av denne forundersøgelse hadde Blasio faat en orden — gennem Palizzolo som mellemmand.

Retten i Milano forlangte imidlertid fængslingskendelse mod disse politimænd og vidner, som stod og løi i munden paa hverandre. Hele otte blev arresteret.

Og tilslut sa den ene efter den andre høilydt i retten, at Palizzolo stod bag mordet. Aviserne skrev det. Det vokste til en storm. Den almene opinion og vidneprovene snørte sig saaledes om ham, at han ogsaa tilslut blev arresteret, trods alle sine ordner og trods sit stortings-

Digitized by Google

mands-patent, sammen med sin ven Fontana. — Sagen gik til ny forundersøgelse.

Men da Palizzolo først sad fast, voged man sig ogsaa ikast med en ny sag, et ældre mord, hvor beviserne laa støere til at bygge paa, — især efterat konduktøren i den anden sag døde, mens den ny forundersøgelse stod paa. Og denne sag rykked derfor nu endog i forgrunden. Den gjaldt mordet paa en eiendomsbestyrer Miceli. —

Udenfor Palermo ligger et svært arvegods — *Latifondo Gentile* — og der var i sin tid en flerhed, som hadde arve-krav paa det. Som bestyrer av denne plantage indsatte vedkommende administration Miceli, en kraftig og uræd og retskaffen mand, just av samme umedgørlige stof som Notarbartolo; gennem sin kone hadde han ogsaa arverettigheder paa godset. Men denne eiendom ønsked Palizzolo at tilvende sig. Først narrer han en av Gentile-slægten, en nærmest aandssvag mand, til at sælge alle sine rettigheder for 63 000 lire — og den del repræsenterte næsten halvparten av godset, som i sin helhed var værdsat til over $^1/_2$ million. Og saa lirked han stykke for stykke over til sig for røverpris; blir bygselmand (*«gabellotto»*) av andre teiger, som han da av bedste evne vanskøtter og nedstyrer, for omsider engang at komme til

Digitized by Google

det hele for en slik og ingenting; ikke engang leien betaler han ordentlig. Men nu laa det i Miceli's stilling at ha opsynet paa dette punkt: at hindre ødelæggelse og daarligt stel og at indkræve bygselavgiften pr. aar (*«estaglio»* som den heder paa Sicilien). Denne stilling gav anledning til mange rivninger og sammenstød; for Miceli var en stridbuk og foragted Palizzolo — var ikke ræd «en saadan clown som han,» sa han. Der var ogsaa hæftige trætter i anledning av ulovlig pinjehugst og i anledning av transport av vintønder o. l., som Palizzolo's haandlangere smugled gennem eiendommen og ind over bymuren; av og til prylte han disse *mafiosi*, som snød bytolden. Samtidig bearbeided han alt hvad han kunde, de andre parthavere i eiendommen, at de ikke skulde avstaa Palizzolo noget. I august 1893 vilde nemlig den andens bygselkontrakt være udløben; og da var det Miceli's hemmelige plan sammen med et par andre at lage konsortium og overta det hele. Men disse to sladred av skole, saa den anden fik nys om planen. Først blev der da skudt efter Miceli i mørket, — men det var bare for at varsko ham. Miceli blev ved, endda uforsonligere. Fra det øieblik forandrer Palizzolo holdning ligeoverfor ham, blir en korrekt bygselmand, viser ham respekt paa alle maader. Og fra det øie-

Digitized by Google

blik av skønner ogsaa Miceli, at nu nærmer faren sig i stormskridt, og han snakker med folk om sine anelser; det er nemlig et staaende træk hos mafiaen, at jo stærkere dens had er eller jo nærmere vendettaen, des mer foregir den venskab og kærligt sindelag mod offeret, for at vildlede mistanken, naar forbrydelsen er begaat.

Saa er det en aften i juli 1892, Miceli og kone samt en gut kører hjem fra en kondolencevisit hos en familje. Som de passerer en liden kirke, den hvorfra netop varsko-skuddene var avfyret hin gang, faldt der to skud paa to-tre skridts avstand lige bag gitterporten til godset. De skød ikke bom nogen; konen og gutten blev uskadt. Miceli sprang av vognen, trak revolveren, skrek «forrædere!» Men revolveren faldt ud av hans haand, og han segned om. Et par politimænd hørte skuddene og kom til lige efter. Situationen var med andre ord saa heldig for en opdagelse som mulig. Og fire blev ogsaa arresteret, hvoriblandt netop disse Palizzolo's haandlangere, som Miceli hadde ligget i mundhuggeri med. De sagkyndige udtalte sig om disses geværer, om ladningen, som bevislig var av selvsamme kaliber som den, der blev fundet i Villa Gentile, om tiden, da løbene sidst var brugt. Alt passed. De blev dog alle fire sluppet igen paa grund av «mangel paa bevis» og

Digitized by Google

kom ikke engang for lagretten. Palizzolo's forhold befatted ikke engang forhørsretten sig med, skønt alle folk snakked om det, og skønt man vidste, han hadde undsagt Miceli.

Dette er sagen sammenfattet i korthed av den bunke papir, som retsforhandlinger og forundersøgelser har stablet op paa lagmandens bord[1].

Sagen er dagens emne i Ialiens aviser og i tidsskrifterne og ogsaa i kamret. Glosen mafia er i stadig brug.

Den slags hemmelige foreninger har flere navne. Paa Sicilien heder den *mafia*[2], i Neapel *camorra*. I Calabrien heder det med en svækket ubestemmelighed i glosen *malavita* — daarligt levnet; men ligesom i Rom har det, benyt-

[1] Sagen, som altsaa først var fore i Milano novbr. 1899—jan. 1900, kom fore til ny behandling ved lagretten i Bologna septbr. 1901 og tog 11 maaneder, før dom faldt. De tre, Palizzolo, Fontana og den ene haandlanger i Miceli-mordet Trapani, blev dømt, de øvrige frikendt paa grund av mangel paa bevis. Appelretten i Rom kasserte siden dommen for nogen formaliteters skyld. Sagen er for øieblikket fore ved Florens' lagret.

[2] Jeg har set en prof. i Palermo forklare etymologien som av et arabisk ord *mahias,* som skal bety praler, noget som vil være gjildt og stikke i øinene.

Digitized by Google

tet om forbrydere, gerne en saadan bismag av komplot. I Rom og længer nord har man forøvrigt glosen *teppa*, *teppisti*, *barabba* med samme bismag: organiseret forbryderpøbel.

Navnene er forskellige. Foreningerne har da ogsaa forskelligt udspring — og karakter — paa de forskellige steder, fra alvorlig og hævdet levevei til det præg av impulsiv kaadhed og ødelæggelseslyst, som den har over sig i Rom, naar den optræder. Det er vistnok et faktum, at mafiaen paa Sicilien staar i sammenhæng med camorraen i Neapel; men hvorledes, er et uopklaret spørsmaal, og tillige det, hvorvidt denne sammenhæng udstrækker sig videre over Italien. Den lange tradition som paa Sicilien har den imidlertid ingensteds. Men selv her er dens optræden forskellig i de forskellige provinser; i Palermo og om svovlgruberne (Caltanisetta og Girgenti) optræder den blodig, med vendetta og drab; andensteds, som i latifondie-distrikterne, driver de mere tyveri, især kvægtyveri. —

Som bidrag til dens historie paa øen har man literatur nok. De fleste indberetninger til indredepartementet over sicilianske forhold har saaledes avsnit, som behandler den [1]. Hver gang en

[1] Man kunde henvise til Sidney Sonnino og Franchetti: *La Sicilia nel 1876*; — Damiani:

større begivenhed fandt sted — et oprør, en voldsdaad — gav man sig til at studere den; udenfor Ætnas udbrud er der ingen begivenhed paa Sicilien, som ikke staar i en eller anden forbindelse med mafiaens virksomhed. Hver mand ved det.

Den oprindelige mafià bestaar ikke nu længer, den som var virksom under Bourbonernes gudsforgaane absolutistiske styre. Han er væk, den ridderlige mafioso — *mafioso cavaleresco* — saadan som Rizzotto skabte typen og førte den frem paa scenen i sit digterværk. Han optraadte under det elendige styre, da adelen ustraffet organiserte bevæbnede landsknegteskarer, som oversvømmed øen og terroriserte fredelige landmænd og deres hjem. Han gjorde front mod udsugeriet og tyranniet, mod retsvilkaarligheden og politi-overgrebet — en personifikation av den folkelige retssans, en bærer av den levende retstradition. Han holdt egen justis; det brede lag i folket stolte paa hans vendettas retfærd. Man svor falsk og holdt sammen, saa godt man kunde, mod den bour-

Inchiesta agraria, XIII; — P. Villari: *Lettere meridionali;* — Corsi: *In Sicilia 1894;* — samt Bonfadini's vigtige indberetning i 70-aarene; — statsøkonomen dr. N. Collajani: *Gli avenimenti di Sicilia* (1893). Og m. fl.

Digitized by Google

bonske øvrighed. Han hadde to hellige love, som han aldrig krænked: beskyt den svage og kvinden! Han var til og med ordholden. Og ved hvert oprør stod han i den fremste skytterlinje.

I grunden var han aristokratisk og fuld av respekt for den gamle sicilianske landadel, som jo ogsaa indtil 1860 stod i spidsen for hvert oprør mod Bourbonerne. Ja, saa sent som under oprøret 1866, da adelen slet ikke stod bag, men misbilliged bevægelsen, hadde mafiaen dog formaadd endel adelige til at underskrive revolutionsopropet av bare gammelt venskab.

Dette er den typiske *mafioso* til 1860. Mafia er en frugt og en følge av Bourbonernes skændselsstyre paa Sicilien.

Men saa indførtes den fri forfatning — det repræsentative system; folkesuverænitetens dogme var anerkendt. Da skulde mafiaen i grunden ingen plads ha mer. Men de politiske og sociale forhold paa Sicilien forandred sig saa lidet; revolutionen 1860 var ikke grundig nok. Det var ikke let at overta Sicilien efter Bourbonerne — det maa indrømmes; men regeringen gjorde da heller intet forsøg paa at forbedre forholdene. Øen bare oversvømmes av fransk og italiensk militær, som holder justis og «civiliserer» paa sin vis — en begyndelse, som ikke var egnet til at hele det forrige vanstyres føl-

Digitized by Google

ger; og «Piemontesi», som de nye kaldtes under et av befolkningen, blev et skældsord paa øen. Vi ved, at saa kom oprøret i 1866, general Medici blev sendt som kongelig kommissær. Skændselsstyret blev bare ved. Nu tog ogsaa korruptionen fart. Og nu satte lovens haandhævere sig i forbindelse med mafiaen, benytted den, beriged sig gennem dens tyverier; politiet i Monreale (nær Palermo) bestod saaledes udelukkende av mafiosi, — saaledes som en av dets øvrighedspersoner i en aabenmundet fest-stund brauted: «Her stjæler vi, her dræber vi, her feder vi os i den kongelige regerings navn.» I Palermo fik f. eks. en forbryder valget mellem at gaa ind i politi-etaten eller landsforvises. Den forhenværende finansminister Sonnino, som ingenlunde kan beskyldes for at være radikal agitator, siger i sin bog om Sicilien (1876), at faktisk bestaar feudalvæsenet endnu (skønt avskaffet 1812 og 1818): «Bonden er træl og undertrykt som før,» siger han. Det samme gælder arbeideren ligeoverfor kapitalisten: han er faktisk retsløs og behandles som et lavere væsen. — En politiinspektør indberetted ligeledes, at det ikke lod sig gøre begribeligt, at de nuværende embedsmænd skulde ta sig av voldshandlinger, som en av overklassen — «*galantuomo*» — gjorde sig skyldig i mod en «træl» ɔ: en av folket.

Digitized by Google

Generalens styre trak sig gennem mange aar. Men da han og regeringen i Rom engang søgte at fremtvinge frikendelse for en dommer, som hadde gjort sig skyldig i mord, blev det for stridt for rigsadvokaten Tajanni; han tog avsked og skyndte sig til Rom, og her holdt han i kamret sin store tordentale 1875: «... Lovene forhaanes, institutionerne er en ironi, der er korruption overalt, partiskhed er regelen, retfærdighed undtagelsen, forbryderne er blit dommere, dommerne er blit forbrydere o.s.v. o. s. v.» — en salve, hvorpaa regeringen fik sine fremsatte undtagelseslove for Sicilien nedvoteret, og en undersøgelseskommission blev nedsat, som førte til Bonfadini's rystende indberetning. Parlamentsrevolutionens første resultat var en ny regering, Italiens første venstreministerium, med Depretis i spidsen, han som siden blev programforfuskelsens, den politiske forsumpelses far i Italien. —

Det kan saaledes i virkeligheden ikke undre os, at mafiaen ikke fandt grund til at forsvinde efter 1860. Det ligger i selve de yttre politiske og sociale forhold, som blev de samme, trods folkesuverænitet og repræsentation. Regeringen hadde i virkeligheden restaureret mafiaen og paa samme tid forkvaklet den og strøget den gamle episke glans av den. Mafiaen blir fra nu av tit netop vampyren, som udsuger den svage og

Digitized by Google

kvinden. Dens medlemmer findes f. eks. ikke sjelden i en eller anden lukrativ forretningsforbindelse med berygtede huse. Den hadde engang lært at ta sig selv tilrette og hæve sig over samfunds-institutionerne; i denne dens høit udviklede individualisme hadde regeringen spekuleret.

Men især er degenerationen gaat rivende hurtig for sig efter 1876. Nu har man stænder der ogsaa: *mafia bassa* — den simple — og *mafia alta* — den høitstaaende, ogsaa kaldt *la mafia in guanti gialli* — mafiaen i gule hansker; de har ordener og de har tillidshverv. En deputeret sa nys uimodsagt i kamret, at den klasse talte deputerede, ja til og med en *sottosegretario* (sekretær under statsraaden) blandt sine medlemmer.

*

Nu maa man ikke tro, at mafia er en forening med skrevne love eller saadant. Det har den aldrig været, og medlemmerne findes ikke paa nogen liste. Medlemmer er de, som har saapas paa sin samvittighed, at de ingen støtte har i samfundsordenen, i statsinstitutionerne. Der blev for nogle aar siden holdt en banket i den før nævnte lille by Villa Abate lige ved Palermo, et rede for mafiosi, hvor av de 2000

Digitized by Google

indbyggere — kvinder og børn iberegnet — den nette brøkdel af 250 er straffet før; banketten gjaldt et heldigt kup, en «seier», som det heder; man mener det gjaldt selve det heldige bankchefmord. Under den nævnte retssag i Milano er det oplyst, at til den banket gjaldt som adgangskort den enkeltes «*certificato penale*». Her hed foreningen *Fratellanza* (broderskab).

I mafiaen er der disciplin, og der er selvfølgelig samholdsfølelse; — hvor findes de egenskaber paa Sicilien og overhovedet i Italien nu? De blodige opgør medlemmerne indbyrdes løber av i al stilhed; netop efter det nævnte bankchefmord fandt man saaledes en dag en av deltagerne dræbt ved gift, fordi han hadde vist sig misfornøiet med sin andel av udbyttet. Hele familjer udryddes, naar der er tendenser til at være «lumpne» og angi. Man spreder ud det rygte, at vedkommende er rømt til Amerika eller lignende; en dag findes et ukendeligt lik i en grotte etsteds. Især omkring Palermo gaar den justis tit for sig. — En siciliansk avis fortalte saaledes i forrige maaned om en godseier, som i sine yngre dage hadde hat mangt sammenstød med landets lov, men som nu ved spekulationer var blit formuende og hadde købt en landeiendom. Han holdt sig nu til og med meget med politiet og søgte dets beskyttelse. Mafiaen hadde

Digitized by Google

ham derfor mistænkt for angiveri; seks gange hadde den forsøgt at dræbe ham — nu den syvende gang traf kuglen ham endelig i struben. Saa føies der, betegnende for tilstanden, til i beretningen: men han hadde forudset dette og købt sin landeiendom i konens navn for at undgaa sukcessionsavgiften.

Historien er typisk. Men ogsaa den ubestikkelige redelighed er genstand for mistanke. Først faar man truselsbreve med indhold som følgende: «Tizio skar vi tungen av, fordi han snakked for meget» — eller: «Filano kapped vi ørene av, for han vilde høre for meget» — eller: «Sempronio sendte vi i seng under jorden, for han blev saa brydsom og blanded sig opi saa altformeget.» — Som regel er de vetskræmt tilstrækkelig efter en saadan billet, for de ved, hvad det kan bety.

Selv i fængslernes celler føler man sig ikke sikker for hevn. Det viste sig f. eks. nu under retssagen i Milano, da en forbryder, som sad fast, blev ført frem for at vidne: han turde ikke kny! — Og jeg kommer her til at minnes et tilfælde i Messina. Det gjaldt dengang en mordsag. Det vigtigste vidne, som hadde angit de to mordere, sad selv i fængsel paa fastlandet for en forbrydelse. Han turde ikke for nogen pris genta sit udsagn i retten — han hadde oprindelig

Digitized by Google

slet ikke tænkt sig den mulighed. Men saa loved man ham høit og helligt fuld beskyttelse og stærk eskorte. Ledsaget av en flok karabinierer kom han ogsaa i al stilhed over til Messina paa egen liden dampbaad. Først kl. 10 om aftenen gik han iland. I hemmelighed var en celle gjort istand i fængslet. Der var bare en dør i cellen, og cellen laa i enden av en korridor, og korridoren hadde en stærk port med kættinger og slaaer. Alt stængtes. Morgenen kl. 7 kom karabinierene for at hente vidnet til retssalen. Vidnet laa dræbt paa cellens gulv med 60 knivstik i sig. Forbryderen blev aldrig opdaget: det var mafiosi indenfor fængslets mure, som paa forhaand hadde faat underretning om hans komme av mafiosi udenfor. — Saa man kan jo ikke fortænke vidnerne i, at de tier.

*

Mafiaen er en mægtig, offentlig hemmelighed. Medlemmerne er i folkeforestillingen fremdeles en sort mytologiske jættevæsener, som ingen rører eller knyr imod. Ja den er endnu i folkets forvildede retsbevidsthed en art legemliggørelse av den almene retssans.

Som støtte for disse overdrevne forestillinger om dens vælde bidrar da ogsaa det faktum, at

Digitized by Google

mafiaen staar i intim forbindelse med de mest kendte banditer. Det fortælles om en røver Leone, at han var saa frygtet, at man letted paa hatten, naar hans navn nævntes; det var saa langt ned som i 1877. Denne røver var en av den nu fængslede deputeredes bedste venner og saaes i hans teaterloge, som laa side om side med politimesterens.

Det er saaledes frygten ude i folket, som skaber den moralske atmosfære, som skal til, forat mafiaen kan trives og angiveri ikke gøre det av med den.

Men det er ogsaa fremdeles et andet moment i folket, nemlig egennytten.

*

For at forstaa det maa vi se paa de sociale og politiske forhold paa Sicilien, saadan som de har artet sig efter 1876. Her ser det nemlig omtrent ligedan ud som før 1876; man ved, at de saakaldte liberale regeringer ingen større reform har gennemført, men kun holdt folket hen med løfter. Under Bourbonerne trivdes mafiaen bedst i de provinser, hvor plantagesystemet trivdes bedst. Det gør den den dag idag. Den hører fortrinsvis hjemme der, hvor det blodige oprør brød ud 1894. Den breder sig mest der, hvor emigrationen er størst, hvor bygselmændene

Digitized by Google

hyppigst gaar fra gaard og grund for gæld, og der, hvor oplysningen er mindst.

Overklassen paa Sicilien, eiendoms-aristokratiet, er uden organisation; bryr sig i sin fornemhed ikke spor om jordbrugerproletariatet. Bourgeoisiet paa sin side er snobbet, gad gerne ha et vaaben; for at bøde paa det savn griber det hidsig efter politisk indflydelse, som regel ad liberal vei, og søger derigennem ialfald at komme til formue, mens den jevne borgerhæderlighed trækker sig længst mulig væk fra al befatning med politik, gaar og stuller for sig selv og sovner av. Imellem denne aristokratiske indolence og de politiske strebere gror mafiaen, og manøvrerer og udnytter spændingen. Den sicilianske arbeiders kaar er saa elendige, og der er saa lidet haab om bedring og reform — og der er ikke tale om at lægge sig noget tilbedste av den skarve dagløn —, saa den eneste udvei for at greie sig i kampen for tilværelsen blir at rapse av næstens gods. Han gaar ind i mafiaen. Her spiller fattigmanden straks en rolle, blir endog en «*uomo di onore*» (en mand at respektere) — kan bli storvælger, tar sig tilrette overalt, er han fræk nok, reiser gratis paa statens baner o. s. v. Her rekruteres altsaa den «simple» mafia; i disse klasser finder man sit værktøi.

Digitized by Google

Regeringen ved dette; de kender nøie sammenhængen, at det er i deres eget vanstyre mafiaens inflydelse bunder, at tilsidst og inderst inde er mafiaen et statsøkonomisk spørsmaal. Det er en av grundene til, at regeringerne har saa vanskeligt for at skride ind.

Mafiaen har bevaret sin magt, sin fulde handlefrihed; den mest ubundne individualisme raader. Den er oportunist i politik. En blind kraft uden politisk princip, ganske som den var det i sin episke guldalder.Den er uavhængig. Og derfor maa hver liden haandsrækning købes av regeringen. Mafiaen boltrer sig specielt i valgene; den vælger regeringsvenlig, hvis f. eks. præfekten er lidt rundhaandet med tilladelsen til at bære vaaben; i samme by kan den i en anden valgkreds kæmpe for oppositionen, hvis der er penge at tjene, og den lægger sig ogsaa i sælen for en rèvolutionær kandidat. Paa Sicilien staar regeringerne i grunden ikke overfor politiske partier med politiske ideer; de staar overfor mafiaen.

Dette køb foregaar forresten paa saa mange vis. Lige før valgene 1890 f. eks. blev 1000 mafiosi arresteret paa en nat i Palermo; de slap fri mod tilsagn om haandsrækning i de forskellige valgkredse. Det var hensigten med razziaen. Eller en politiinspektør, som hører mafiaen til, sendes avsted for at bearbeide en

Digitized by Google

valgkreds, saaledes som det kom op under Milano-processen. Eller det gaar mere aabenlyst for sig, som nu nys i Cefalu, hvor valget kom istand ved en sammenslutning av præfekten og en kendt bandit. Der er eksempler nok.

Mafiaen øver saaledes paa sin maade politisk indflydelse. Det er netop i syden, den paagaaende storstadspolitik væsentlig har fundet sin støtte ministerium efter ministerium; specielt er Crispis franskehad bygget paa valg i Syditalien. Regeringerne har i det hele hat mange grunde til ikke at gribe ind. —

Men det er ikke alene valgene, som foregaar ved mafiaens mellemkomst. Det er ved den kommunekasserne ustraffet bestjæles, bankernes penge underslaaes. Og her staar vi ved det, regeringerne maa betale for haandsrækningen, — som en doktor aabent ytred i retssalen i Milano: «Mafiaen hjælper regeringen, og regeringen hjælper mafiaen.»

Mafiaen faar lov til at arbeide sig uhindret ind i bankernes direktion og skalter, som den lyster (*«mafia bancaria»*). Det er saaledes oplyst, at man i Banco di Sicilia holdt kalas i banklokalerne, at man spilte med bankens penge, — naar banken vandt, strøk de pengene til sig, tabte den, saa blev det bankens tab; det sad kassereren lange tider bag sit gitter og saa paa.

Digitized by Google

Og da der saa tilsidst blev klaget over forholdet, blev indberetningen snappet op i de overordnede kontorer paa vei til selve indredepartementets chef. Mafiaen er overalt i administrationen. Og kommer en nidkær embedsmand til et saadant sted og faar det indfald, at rydde lidt op, blir han straks forflyttet; det, fortalte nys i kamret en deputeret, var hændt i Palermo. Den ytring forblev uimodsagt.

De sidder endvidere rundt i formandskaberne, beskatter byen, tar ind ulovlige sportler. Regeringen har ifølge italiensk lov ret til at gribe diktatorisk ind i kommunerne og ophæve alt selvstyre. Den gør det nødig der hvor kommunerne vælger rettroende.

Regeringen betaler haandsrækninger i straffrihed. Den betaler dette paa mange maader. Det ligger i sagens natur, at her meget er overladt til politiets «konduite». Av den ovenfor anførte historie fra Messina-fængslet aner man jo straks dets nære sammenhæng med mafiaen: Det opdager ingenting. Kommunens politi venter man slet ingenting av. Det er saaledes et faktum, at en politiinspektør, som i Palermo blev opdaget som mafioso og falskmyntner, bare blev forflyttet — og udnævnt til fængselsdirektør i Catania. Men heller ikke det militære — karabiniererne — har let for at opdage nogenting.

Digitized by Google

De stygge mord, de sværeste tyverier forblir uopdaget. Man kommer f. eks. bare fra Palermo til at minnes det store tyveri i selve appelrettens lokale, eller plyndringen av en rig hertugindes palads, eller bortbringelsen av hele 10 millioner genstande fra laanekontoret, uden at noget blev opdaget. Paa en eller anden maade staar politiet bag; er det ikke anderledes, saa slusker de med efterforskningen, lar vigtige spor bli gamle, før de undersøger dem, lar bilag forsvinde, klæsplag med blodflækker ombyttes o. s. v. o. s. v. Og stundom stanser efterforskningen vilkaarlig op, fordi der skimtes en høitstaaende som impliceret, en mafioso *in guanti gialli*; sagen ligesom dør hen, øvrighedens smule nidkærhed er ikke mere, politiets sporsans svækkes; da hvisker man, av frygt for denne «*mano magica*», denne hemmelighedsfulde haand, som staar bag det hele. Og de arresterede slipper ud en efter en paa grund av «utilstrækkeligt bevis».

Men kommer det alligevel til sag, er det vanskeligt at faa dom istand, for andre mafiosi optræder og sværger falsk. Og blir nogen ligefuldt knebet, vælges han altid ud av «*mafia bassa*»; disse ved jo, at de slipper alligevel lettere ved i taushed at ta alt paa sig, end naar de i hevn vilde røbe de medskyldige: man har jo

Digitized by Google

fængselscellens stille rædselsstund, da vendettaens knivstik finder en, som vetskræmmer; man har paa den anden side udsigt til snarlig amnesti, udvirket netop av denne samme «*mano magria*», — som lokker. Man saa f. eks. nys paa Sicilien, hvor amnestien naadde nogen røvere, som paa ægte banditvis hadde snappet op folk og presset løsepenge, mens endel journalister, dømte ved krigsret, blev siddende for endel uoverveiede udtryk i en hidsig stund.

Det er derfor heller intet under, at saaledes eiendomsbesidderne den dag idag i en stor del av provinsen Palermo mer end gerne betaler briganten Gandino en aarlig tribut for at faa være ifred, — som en politimester udtalte i Milano-processen: «Eiendomsbesidderne henvender sig til de værste keltringer, for de er de bedste beskyttere.» Det er vel ud fra det synspunkt en siciliansk professor nys skrev, at mafiaen er «en institution at respektere». — Det er heller intet under, at man tit gaar politiet forbi og ligesaa godt direkte til mafiaen for at faa sine stjaalne ting igen. Jeg kommer til at minnes en tyvehistorie fra Palermo. En dag hadde en baron mistet en kostbar hoppe av ædel race. Alle vidste, at det var Siciliens mest berygtede røver, som hadde stjaalet den. Baronen vidste det ogsaa. Og han var meget

Digitized by Google

bedrøvet. Han talte til Palizzolo om tabet og bad ham at interessere sig for sagen. En vakker dag tog da ogsaa Palizzolo røveren med til baronen paa visit. «Ja,» svarte han, «saasandt dyret endnu er ilive, skal De faa det igen — hvis ikke, skal man ialfald faa lov at sende Dem skindet.» — Nogen dage efter kom hoppens skind.

Det er i det hele intet under, at befolkningen henvender sig ligesaa ofte til mafiaen som til regeringen og lovens haandhævere. —

For at være retfærdig maa man indrømme, at der paa Sicilien ogsaa i mafiaen staar meget hæderligt folk, som straks gik over i anden levevei, naar der bare kunde findes en anden. For at være retfærdig maa man ogsaa huske, at det er den værste sort mafia, som man nu den sidste tid har stiftet bekendtskab med, nemlig den om Palermo; i andre provinser kan den optræde anderledes og mere forsigtig — noget som en slags stiltiende koselig gensidighed ved bankvalg, jernbaneanlæg o. l., saadan som vi kender den ogsaa under nordligere breddegrader. —

Sicilianeren har trods aarhundreders vanstyre og al denne opblanding av de forskelligste folke-elementer dog beholdt hele sin vitalitet, sin sunde kraftfylde, sit primitive friluftsgemyt.

Digitized by Google

Det er et «godt» folk, et bra folk — et folkestof av rang. Alle som har været fremme i den sidste sag i Milano og vidnet, gentar dette uopfordret: det er et godt folk. Og sicilianere, som skriver om sin ø nu om dagen, de hænger uadskillelig ved den, som man hænger ved en kær hjemstavn, ved et ubedærvet barndomshjem. Jeg har selv hørt Crispi i et foredrag behandle sin ø's historie, hvorledes hans gamle stemme kunde bli dirrende av stærke lovord over øens skønhed og traditioner og rige muligheder.

Digitized by Google

Camorra bassa i Neapel

Der er vistnok ikke saa lidet literatur om camorraen i Neapel. Især har franske forfattere skildret den oftere, og de skildringer skal ha stærke farver. Selvfølgelig! De har faat sine oplysninger fra hotelportierer, som har oppebaaret store drikkepenge for den plade, de slog turisten, og fra fremmedførere og kuske, og de har smurt tykt paa for at kunne spille nødvendige beskyttere mod camorraens efterstræbelser. Der er imidlertid italienere, som har studeret tingen videnskabelig og nedlagt sit arbeide i værker over camorraen[1].

Man forberedes i grunden til camorra bassa

[1] Man har adv. Carlo d' Addosio: *Duello dei camorristi*. De Blasio: *Usi e costumi dei camorristi* (forf. læge, ansat ved den antropol. afdeling i Neapels kvæstur). Prof. P. Penta's artikel i *Domenica giudiziaria* o. a.

Digitized by Google

fra barnsben av. Det er fattigbørn, som ligger paa gaden og ingen legitime forældre har. Samfundet og lovene gør ingenting for dem; de maa selv skaffe sig livsophold, og de skaffer sig sin ret med sine egne næver. Gutten er individualist fra begyndelsen av; hans jeg er centrum i verden; han lærer at tro og bygge udelukkende paa sig selv; love, pligter eksisterer ikke udenfor ham. Det er kampen for tilværelsen i renkultur. Og som den vilde tilkæmper han sig kvinden med vaaben i haand. Penta siger, han tatoverer sig ogsaa som den vilde og vælger spraglede klær og liker farver, som skriker. Han kender selvfølgelig ikke til noget, som heder fædreland, heller ikke familjefølelse, visst heller ikke det, vi forstaar ved kærlighed — han lever nemlig ofte som parasit paa sin elskede. En vild midt i det ordnede samfund.

Dette er jordbunden, hvori camorra bassa gror. Ikke alle disse blir camorrister — hver storby har jo disse lag; men alle camorrister er herfra.

Tingen var til, længe før camorra-navnet fæsted sig. Allerede paa huset Anjous tid i Neapel berettes der om det ryggesløse pak, som efterabed de adelige signorer, udfordred hverandre og holdt duel paa Piazza Carbonara i nærvær af stort publikum. De opførte sig slik, at

Digitized by Google

den stakkars Petrarca, som kom til Neapel som et gudsord fra landet, flygted skrækslagen fra gladiatorforestillingen, mens derimod dronning Johanna og soldaterne og folket klapped som vanvittige. Og siden, da Syditalien tilhørte Aragonien (fra 1416 av), blev skikken ved ligedan; pøbelen holdt duel. Den krænkede udfordred; man hverved endel medkæmpere, og saa tog de to flokke ud i nærheden af Pertuso, et ensomt sted udenfor murene. Her overhøljed de hverandre først med de obscøneste skældsord, og saa tørned de sammen, blottet fra beltestedet, med kniv i haand, til de laa døde og saarede om hverandre. Disse blodige dueller gjorde stærkt indtryk og beholdt sit ry hos den neapolitanske pøbel; de tiltalte jo neapolitanerens medfødte trang til sensation, de store gestus, mætted hans hunger efter passionen, det chevalereske, det heroiske.

Husker vi saa alle de forskelligartede folkeslags regeringer, som uden stans har skyllet hen over Neapel gennem hele syv aarhundreder: saracenere, normanner, schwabere, franskmænd, spaniere, — og saa tilsidst præsteskabet og Bourbonerne, saa forstaar vi, hvilke betingelser forvildelsens udvikling hadde i denne by. Det er bare underligt, at racen ikke helt er skyllet væk. — Under dette skiftende styre bundted forbryder-

Digitized by Google

pøbelen sig tættere og tættere sammen. Banden hed *compagnoni* — kamerater — paa Masaniello's[1] tid. Saa *masti ferrari* (jern-karerne). Derpaa *compagnia della morte*. Og nu *camorra*[2].

Denne kom til Neapel under det spanske vicekongedømme. Det er sandsynligt, at dette ord fra begyndelsen har betydd den stærkeres magtmisbrug mod den svagere saadan i sin almindelighed. Det var nemlig saa, at disse ovenfor nævnte *compagnoni* fortrinsvis holdt til i spillebuler og i faldne kvinders huse, hvor de drev sit udsugeri og sin pengeudpresning. Saa er glosen gaat over til at bety selve forbryderforeningen.

Hvordan det end forholder sig med glosen, d'Addosio hævder i sin bog, at organisationen er en nøie efterligning av det hemmelige spanske selskab *La guarduna*[3]. Det slaar en straks, hvor næsten slavisk efterligningen er.

---

[1] Som bekendt fører for juliopstanden mod de spanske 1647 (forøvrigt helt i Aubers opera: Den stumme fra Portici).

[2] Etymologien er et stridsspørsmaal. Man tror ordet kom til Spanien fra araberne, som kaldte *kumar* den avgift, de la paa gevinsten i spillebulerne. Endnu bruges det i spansk og betyr m i s b r u g a v m a g t Det betyr ogsaa et kort lærredsklædningsstykke, som før skal ha været karakteristisk for camorrister. (Kfr. Cervantes: *Riconeto e Cartadillo.*)

[3] Man kender denne forenings statuter, idet dens

Digitized by Google

Camorra bassa har ogsaa andre navne, som *società dell' umertà* (= *umiltà*) — ydmyghedens, underkastelsens forening, endvidere *bella società rifurmata* — den smukke reorganiserte forening. Den deles i *società minore* og *società maggiore*. Medlemmerne av den første heder *giovinotti onorati* — hæderskarerne — og *picciotti* — smaakarerne — hvilket ogsaa er navnet paa de i Calabrien og tilstødende provinser grasserende forbryderbander. Medlemmerne i den større heder ret og slet *camorristi*.

I denne større vælger man hvert aar sin bestyrelse, som bestaar av chefen *(capintesta)*. Han er chef for hele camorra bassa i Neapel *(camorrista-capo)*. Til for faa aar siden blev han bare tat ud blandt camorrister ved Porta Capuana; men nu er der et kvarter til i byen, hvorfra han kan tas. Man har ogsaa viceformand. Da for faa aar tilbage en chef blev dømt for tyveri, blev han avsat; nu er der imidlertid faldt beslutning for, at tyve kan vælges til chefer.

papirer blev opsnappet samtidig med foreningens leder av Manuel Cuendias (kfr. hans bog *Mystères de l'inquisition)*, som dengang kommanderede *les chasseurs des montagnes*. Denne forening konstitueredes 1417 i Toledo (lovene dateret 1420) og bestod av forbrydere fra galeierne i Sevilja, Malaga o. s. v. (Vidtløftigere hos Cimino i *Giornale Napolitano de filosofia e lettere*, 1880.)

Digitized by Google

Der taales forøvrigt ikke interregnum; straks han arresteres eller dør eller blir sendt «paa øen» (ɔ: Lipari, et forvisningssted), blir en ny valgt. Camorristerne lystrer ham blindt, i den grad, at autoriteterne betjener sig av ham ved leilighed for at faa pøbelen til at forholde sig i ro. Det var saaledes under en kuskestreik for en tid siden umuligt baade for kvæsturet og præfekten at faa de streikende overtalt til at genopta arbeidet; da sprang capintesta op paa bukken, smeldte med pisken og kørte rundt i hovedgaderne. Straks begyndte kuskene at køre.

Til bestyrelsen hører endvidere *caposocietà.* Han sorterer direkte under capintesta. Han faar et distrikt i byen tildelt, hvorfra han hver ottende dag indberetter alt av interesse. Heller ikke her taales interregnum.

Den tredje i bestyrelsen er *contajuolo.* Han er foreningens sekretær. Han skal efter reglementet egentlig vælges hvert aar; men da der ikke er saa god raad paa skrivekyndige, beholder han gerne stillingen gennem længere tid. Han fungerer ogsaa som offentlig anklager, naar der sættes ret i camorraen, en stilling, som før en kvinde indehadde.

«Den mindre forening» vælger bare sekretær.

Naar politiet kniber nogen og der blir huller, rekruteres medlemmerne fra gaden; det

Digitized by Google

er døgenigterne, som streifer om der og paa moloen dag og nat, «*palatini*» kaldet (omvankende riddere), som man faar til at gaa ind i foreningen. Man melder sig først til sekretæren i «den mindre forening», som straks har sagen fore hos sekretæren i «den større». Denne henvender sig saa straks til vedkommende distrikts caposocietà, som anstiller undersøgelser og træffer bestemmelse. Gaar den ud paa ja, faar aspiranten ordre om at møde frem til en bestemt tid for at forestilles for distriktets «smaakarer» i den mindre forening. Og denne ceremoni har et strengt og gammelt ritual: I midten sidder distriktets chef, tilhøire to camorrister og sekretæren for smaakarerne, tilvenstre tre camorrister. Novicen banker paa. Og paa svaret «kom ind» gaar han over tærskelen og spør med dyb ærefrygt om præsidentens navn, hvorpaa saa en samtale begynder efter lærte formler, en slags eksamination. Saa kysser han camorristernes hænder efter bestemte regler og triner frem foran caposocietà og kysser hans hænder. Da blir han erklæret «hæderskar» og faar paalæg om sine pligter: at han skal forliges med sine foreningsbrødre, at han skal være lydig — «*umile*» — mod de gamle og de overordnede, at han i tilfælde skal søge at bilægge trætter mellem medlemmerne, og at han uden egennytte skal ud-

Digitized by Google

føre, hvad der gavner camorristerne, samt at han ikke skal røbe til nogen, hvad der foregaar i foreningen. Overtrædelser herav straffes paa forskellig vis: med udelukkelse av andel i udbyttet, udvisning, brændemerking o. s. v. lige til dødsstraf (med nøie angivelse av knivstikkets art). Ovenpaa indvielsen gaar man saa efter gammel skik ud til et osteri udenfor Neapel og spiser og fester.

Han stiger siden til *picciotto*. Men for at stige høiere og komme ind i den «større forening» trænges specielle egenskaber, bl. a. maa han være en prøvet forbryder og kunne bruge kniven.

Camorraen har sin egen retspleie og domstole, som ogsaa inddeles i de større og i de mindre. De første deles i tre og har det koselige navn *Gran mamma*. De har hver sit distrikt af Neapel: *Gran mamma di Borgo Loreto, Gran mamma del Borgo S. Antonio, Gran mamma della Pignasecca*. De samles hver fredag for at dømme og hver lørdag for at skifte tyvekosterne og andre indkomster — «*per dividere il banco*». $^2/_3$ skal gaa til rettens medlemmer, resten til de andre.

Camorraens ordinære indtægtskilder er følgende avgifter, nemlig den paa de offentlige kvinder, den paa spil, den paa tyverier, den

Digitized by Google

paa helgener og madonnaer og den paa auktioner. Den, som indbringer mest, er den første. Hver stakkars falden kvinde har sin vampyr, som udsuger hende og tit mishandler hende, men som jo da ogsaa tillige forsvarer hende med sit liv mod andres mishandling. Spille-camorraen holder til i spillebulerne og paa gaden — den vagthavende kræver ind sin andel, enten han kender spilleren eller ikke. Auktions-camorraen indfinder sig punktlig og tiltvinger sig sit ved bistre blik eller sagte trusler. Ved tyverier kræver de ogsaa uden videre sin andel, og den skal være stor, meget stor. Hvad avgiften paa helgener og madonnaer angaar, saa er det et dunkelt punkt. Man ved, at i april 1895 røg det op til et voldsomt slagsmaal midt paa Corso Vittorio Emanuele mellem to camorrist-distrikter; og da politiet anstillede undersøgelser, viste det sig, at der forelaa en udfordring mellem camorristerne i anledning av delingen av de troendes almisser til *Madonna della Pignasecca.*

I denne forbindelse vil jeg nævne, at man forholdsvis hyppig læser om saadanne blodige masseslagsmaal paa gaden i Neapel; grunden er forskellig. Men det er de gamle dueller, som gaar igen.

Dette var den indtægt, som flyder av avgifterne. Men saa er der en flok camorrister,

Digitized by Google

som heder r o t t e r n e, *«i ratti»*. De deles i dag- og natrotter. Og de igen i underavdelinger. De har hver sin specialitet, hvortil de har opøvet sig: pungetyve, seddelbogtyve, lommetørklætyve (for der gemmes penge tit), røvere, o. s. v. Alle Neapels keltringer er begyndt som «ratti». Naar de gaar ud paa gaden, har de gerne følge med et par, som holder sig i nærheden og tar tyvekosten og bringer den bort. Alle tyverier, alt rapseri meldes til den vagthavende camorrista, som saa igen indberetter det til sekretæren, og saa forebringes det caposocietà.

Camorraen er virksom ogsaa i fængslerne.

Det er en gammel historie; allerede i et dokument fra 1568 nævnes det, at fangerne driver pengeudpresning mod sine kolleger, lar sig f. eks. betale for oljen, de faar til lamperne — i det hele optræder som husbonde og vært i fængslerne. En anden indberetning fra 1673 fortæller, at tyveri dreves i den grad, at «ikke før var en kommet indenfor muren, saa var alle éns klær solgt, før én vidste ordet av, og man turde ikke snakke om det av frygt for livet, da de øved drab, giftmord o. s. v.» Ja, endog duellerne trivdes indenfor fængselsmurene. Især blev slagsmaalene blodige, naar de forskellige landskabers camorra tørned sammen. Der var nemlig dødeligt had mellem

Digitized by Google

calabresere, abruzzesere, neapolitanere og sicilianere.

Der er flere, som har skildret disse sammenstød indenfor fængselsmurene.

En forfatter[1] har saaledes offentliggjort en calabresisk camorrists selvbiografi. Denne fortæller, at saa langt ned som 1874 blev en fængselsdirektør i Neapel nødt til at dele fængselsgaarden i to ved en mur paa fem meters høide. I den ene gaard gik calabreserne og abruzzeserne, i den anden gik neapolitanerne og sicilianerne. De to hadde hver sin *caposocietà*. Pludselig en dag skrek det i den ene gaard: «*Oh, infami calabresi!*» Det var det avtalte kamprop: — «30 calabresere og abruzzesere klatred over muren med vaaben i haand. Et vildt sammenstød mellem disse paa den ene side og neapolitanerne og sicilianerne paa den anden. De sloges mand mod mand. Blodet flød i strømme. Vagten kom løbende til, fængselsdirektøren kom, en avdeling soldater med bajonetten paa, som trued at fyre, hvis de ikke forholdt sig rolige. Det frugted ingenting. — 16 blev dødelig saaret, blandt dem en fængselsvagt, som laa med tarmene ude. To neapolitanere laa døde paa flækken o. s. v.»

*

[1] Bianchi: *Romanzo di un delinquente nato.*

Digitized by Google

Dette var *camorra bassa*, den lave *camorra*. Det maa indrømmes, at den har tabt i magt og udbredelse i Neapel i den sidste tid, specielt vistnok indenfor fængselsmurene. De farligste camorrister er nu paa galeierne eller «paa øen». Og kvinderne lar sig ikke altid pryle og tier som før, men melder sin plageaand og udsuger for politiet. Det er saa. Men alligevel lever camorraen og den trives; den lægger ikke vaabnene ned, fordi om organisationen ikke længer er saa fuldkommen, som den engang var.

Jeg vil ikke slutte disse linjer uden at nævne Neapels berømteste camorrist, typen paa en camorrist, Don Ciccio, med opnavnet «O signorino» (lilleherren). Han er en sagnhelt i Neapel, ligesom Herkules var det i Grækenland, og hans ry har vakt skinsyge og efterlignelsestrang i lang omkreds. Der fortælles en uendelighed av historier om hans bedrifter. Det var en statelig kar; enorme kræfter; et «hoved som paa en græsk statue». Han hadde «graa forfærdelige» øine; men hans smil var indtagende. Han var behagelig i omgang, en beleven selskabsmand. Betegnende for den dyrkelse, han var genstand for, er følgende: Han hadde en liden organfeil, han stammed en smule. Camorristerne i Neapel begyndte alle at stamme, hakked ved et eller andet ord, som Don Ciccio gjorde.

Digitized by Google

Da han kom «paa øen», blev han modtat og hyldet av straffekolonien som deres konge. Og da han nu 1892 døde av slag, hadde alle aviser i Neapel spaltelange artikler om ham og hans bedrifter. Hans likbegængelse var høitideligere end en fyrstes.

Digitized by Google

Camorraen i hansker og Saredo

Man stanser en aften i Milano. Man stanser for at se domen og Leonardo's billede. Man stanser kanske ligesaa meget for at se et lidet streikemøde og faa et glyt av norditalieneren under organiseret lidenskab. Der er nemlig netop her nord vældige planer om sammenslutning oppe, endog paa det kommunalpolitiske omraade. Man stanser ikke længe i Milano. Man hygger sig ikke der. Det er en urolig, energisk by, en fabrikby — Italiens største. Der er kamp for tilværelsen, tid er penge. Og der er ved folketypen noget bundskrabet paa gemyttet; de unge er selvgode strebere, de er golde kræmmere. Kanske det heller ikke er tilfældigt, at fra den by finder aviserne sit rigeste selvmord-stof. Men det er Italiens fremmeligste by.

Man gaar hen til en melankolsk gadefeier

Digitized by Google

den sildige time og spør, hvor arbeidersamfundet ligger; man faar sammen med beskeden et blik, som det saa paa en undløben sindssyg, fordi man avbryder den, som er ansat i natterenovationen. Men naar han saa faar en lang giftig Toscana-cigar op i næven, ser han sig gløgg om efter formanden, og blir pratsom.

— Det gaar jo rivende hurtig med reformerne her i Milano, siger man: en radikal borgermester, gavnlige forslag, gratis mad til skolebarn, arbeiderakademier, arbeiderboliger, ordførerkongressen i Parma?

— Ja, forslag og kongresser, ja! — Men hvad hjælper det? . . . Nei, men De, som læser aviser, har vel læst om korruptionen i Napoli! Der gaar det hurtigere! — Og han sætter i en uhøvisk ed, som man ellers bare bruger den længere syd. Og ved eden gliser han et av disse stille vilde smil, som borgere instinktivt hytter sig vel for at bli medskyldige i. En melankolsk natmand ender følgerigtig som anarkist, hvis han da ender som andet end natmand . . .

Paa en kafé sidder en signore ved sin kaffe, og man ber om *Secolo* efter ham — som man forresten alt har læst paa toget — for at komme i kontakt:

— Ja, korruptionen i Neapel vælter jo op ned paa al kommunalpolitik der i syden? —

Digitized by Google

Jeg ser her i avisen, at den vidtgaaende socialist-avis er blit dagsavis paa affæren?

— *Eh, altro!* — Og han ler en kort skraldende farce-latter op mod taget, som han var med til et lystigt karneval: — Den ene skabhals avløser den anden! siger han.

*

Korruptionen i Neapel's kommune er samtaleemne allesteds. Dette med korruptionen i Neapel er forresten en kendt, enstonig lirekasselaat; men denne gang er laaten blit saa uventet høimælt, fordi en kongelig kommission har gentat den.

Jeg skal kortelig resumere, hvordan det gik hul paa bylden, hvordan det hele er forberedt, og hvordan i grunden stillingen er efter. Selve resultaterne er i sine hovedtræk kendt nok. Og det er ogsaa metoden for dem, som er en smule kendt med italienske forhold; metoden er nemlig schematisk. Der gaar altid hul paa bylderne paa samme vis. Og derfor gir det et indblik, at levere et resumé.

For over et aar siden begyndte den hidsige socialist-avis *La Propaganda* at angribe en av Neapels deputerede, Alberto Casale, en forhenværende kavaleriofficer, som der stod glans av paa grund av hans mange reklamedueller. Han var i virkeligheden kommet ud av armeen,

Digitized by Google

fordi han var mistænkt for delagtighed i et kolossalt banksnyderi, hvor en slægtning av ham fik fem aars tugthus. Det var nemlig et faktum, at Casale tidligere var fattig; men efter bankaffæren hengav han sig til et luksuriøst liv, spil, kokottevæsen o. s. v. Han var Crispiner i politiken; han var organ for det «liberale» parti i Neapel, og dette skrumped ind til valgkvæg. Han skabte sig sin position paa sin antiklerikale holdning, præsteskabet brugte han som busemand, hver gang troppen ikke slutted smukt op.

1877 kom han ind i formandskabet — altsaa aaret efter Depretis danned Italiens første venstreministerium. Efter Depretis kom Nicotera og Crispi, og begge disse støtted ham; kommunevalgene blev med andre ord straks udpræget politiske. Neapel støtted til vederlag altid regeringerne. Det er nemlig hemmeligheden ved korruptionen i Neapel, at byen er landets største valgkommune. Og det «liberale» parti forpupped sig videre til et agentur. Dette valgagentur hadde mange klingende navne, som det vifted med opover aarene — navne paa virkelig hæderlige folk. Men der var altid de to selvsamme, som sad i mørket som «storvælgere» og trak i lededukkernes traade. De kaldte det «lage maccaroni» *(fare pastetta)*, naar de stelte istand

Digitized by Google

til valg; — saa de har hat humør, de mænd.

Den anden storvælger var Billi. Han var den skamløseste av de to og hadde ledelsen og lærte Casale op; men ham har da nu en syge rammet og berøvet fornuftens brug, saa loven ikke kan naa ham længer. — Casale blev alene. Casale, det var formandskabet. Og de hæderlige lededukker turde ingenting ymte om det, som alle vidste, endog som alle i deputeretkamret vidste. Ingen ymted noget offentlig. Casale var almægtig.

Dette er den ny art camorra — *camorra alta* eller *camorra in guanti gialli.* —

Hvad ikke ministre eller præfekter eller øvrigheden voged at gøre, det gjorde da en hidsig socialistisk ugeavis: *La Propaganda.* Den valgte øieblikket lige under hin skandaløse mord-proces i Milano ifjor; den sa, at nu hadde ogsaa Neapel sin Palizzolo, ligesom Palermo, og at han støtted sig til camorraen, ligesom bankchef-morderen til mafiaen. Den paastod, og paaviste i detalj, at Casale var en pest for det offentlige liv i Neapel, at han, en uformuende mand, leved flot av sit valgagentur, at han kun ved skidne midler var den mægtige deputerede, han var.

Casale blev nødt til at stevne avisen ind for æresfornærmelse. Og i slutten av oktober

Digitized by Google

ifjor kom sagen fore. Avisen mødte op med en hærskare vidner, blandt de vigtigste statsøkonomen Artur Labriola. Under eds ansvar vidned de, at borgermesteren — Summonte — nok »var konge, men Casale styrte»; at han øved indflydelse fra forværelserne, naar han ikke hadde adkomst til selv at delta i formandskabets forhandlinger; endog ved hemmelige avstemninger øved han den, da han hadde spioner.

Det oplystes, at han drev salg med poster: en skolelærer hadde saaledes ønsket at bli officer i municipalgarden og hadde henvendt sig til hans sekretær: Jamen han maatte «smøre hjulene», blev det svaret. — Hvor meget? — 5 000 lire! — 3 000 er buden! — Han pruted og fik ikke posten, og derfor vidned han nu i retten mod Casale. — Men en anden var blit menig gardist for 1500.

Det blev endvidere godtgjort, at Casale stod paa intim fod med politi- og fængselsmyndighederne, at f. eks. Casale's venner, selv om dom var overgaat dem, ligefuldt fik vaabenpermes, naar de kom ud, endvidere at man for 50 lire kunde bli overflyttet fra et fængsel til et andet; at sporvognselskabet hadde betalt ham 60 000 lire for koncession paa nye linjer; at Manzi-selskabet, som har dampskibstrafiken i golfen, et elendigt selskab med elendige skibe,

Digitized by Google

som Casale gang paa gang skaffed offentlig subvention, og ligeoverfor hvilket han hindred al kontrol saavel fra statens som provinsens og kommunens side — det blev provet, at det selskab hadde betalt ham 300 000 ved sidste kontraktsfornyelse; fremdeles at firmaet for den elektriske belysning maatte ud med 400 000 i «gaver» til Casale og andre o. s. v. o. s. v. Ingen protektion uden vederlag! Ingen kontrakter uden provision!

Casale's advokater begyndte simpelthen at udebli i retten. Og en vakker dag vilde Casale ogsaa selv smøre haser for at «konferere med sine kolleger,» sa han. Men de anklagede slap ham ikke. En av dem holdt en tale, hvis slutning lød omtrent saa — jeg anfører det, fordi det gir det dramatiske billede av en italiensk retssal: «Du har i klagen sagt, at du haaber at vende tilbage til den hjemlige arne og dine døtre, agtet av alle. Nei! — vidnet skrek ud: Du vender tilbage ydmyget, udskæmmet, eftersom der paa din pande staar skrevet de frygtelige ord: Keltring!» — Casale sprat op: Usling! Usling! — Og vilde slaas; og — satte sig igen.

Thi kendtes for ret: *La Propaganda* bør for tiltale i denne sag fri at være.

Det skedde sidste oktober ifjor. Saadant var ikke skedd paa 40 aar i Neapel. Casale

Digitized by Google

nedla sit mandat som deputeret — vilde «trække sig tilbage til privatlivet». Og borgermesteren fulgte eksemplet en dag efter; ligesaa udvalget *(la giunta)*.

Men repræsentantskabet dimissionerte ikke. De valgte en ny borgermester og et nyt udvalg; og det hele faldt ud i camorraens favør, skønt rækkerne jo var kendelig tyndet; omtrent halvparten avholdt sig fra at stemme.

Men denne slappe deltagelse netop efter disse begivenheder gav indblik bedre end noget andet i de lammede overbevisninger, i Neapels forvildede samfundsfølelse. Der blev et skrik paa «*risanamento*», «*purificazione*» o. l. — et folkeskrik. Der opnævntes en kongelig kommissionær, en diktator, som overtog hele administrationen. Samt en undersøgelseskomité paa 5 medlemmer, hvis formand var senator Saredo[1].

---

[1] Født 1832 av simple forældre. Han har været prof. i juridiske discipliner i Chambery, Sassari paa Sardinien, i Parma, Siena og Rom. Udnævnt 1879 til *consigliere di stato* (uavsættelig statsraadgiver, som staar udenfor de parlamentariske ministerier), siden præsident for «statsraadet». Han var som ung en dygtig journalist. Hans hustru er en skattet forfatterinde, som skrev under pseudonymet Ludovica de Rosa. Han har før været kgl. kommissær i Neapel — 1891 — og skal nu i den anledning være sagsøgt for skadeserstatning;

Digitized by Google

Det skedde i november ifjor, under det vistnok retsindige, men noget senile forsoningsministerium, som kom istand ved oldingen Saracco, da Pelloux ovenpaa hungeroprøret 1898 hadde kørt sig fast og istedenfor skattereformer og reduktioner i armébudgettet sad og bød paa undtagelseslove og strengere kammerreglement.

Der var endel, som ikke var ganske trygge for Saredo. Han gik saaledes paa nytaarsvisit til Crispi, da han kom til Neapel, fortalte aviserne. Han var gammel, sa andre, og gik aldrig i verden tilbunds i denne sag; han vilde faa et par municipalgardister til sin disposition, og de vilde lyve ham huden fuld. Casale var kaut og bad om at bli forhørt snarest mulig. — Og for sikkerheds skyld blev *Propaganda* ved at avsløre og offentliggøre kompromitterende aktstykker. Der kom flere aviser til, saaledes *Pungolo Parlamentare*, men især den republikanske «1799», som tilsidst fik tvunget en ny deputeret, Aliberti, til at anlægge sag for æresfornærmelse; — og den sagen endte i grunden ikke

han strøg nemlig bl. a. 250 000 lire, som kommunen yded San Carlo-teatret, idet han forpagted det bort til en ny impressario. Men den nye kommune-administration avsatte straks S.'s impressario, som nu altsaa har sagsøgt Saredo. Det er saaledes lidt farligt at staa i spidsen for en «purificazione».

Digitized by Google

stort mere straalende end Casale's proces. — *Propaganda* offentliggjorde en ældre indberetning fra en præfekt til nuværende indenrigsminister Giolitti, hvor præfekten fortæller, at Casale holdt spillebule, hvor han plukked unge levemænd: han skulde saaledes ha plukket en søn av en tysk gesandt for 150 000. Og hans ven og hjælper ved de anledninger fik følgende korte attest: *turpe, sporco* (skidden) *di cuore, osceno sempre.*

Den samme avis trak frem nye municipalgardister; den kunde endvidere fortælle mere om de 60 000 fra sporvogn-selskabet: da Casale's mellemmand efter koncessionen indfandt sig for at hæve summen, fremviste direktøren brev fra en stor aktieeier i Belgien, at 20 000 skulde holdes tilbage (for det var han snydt for av Casale før). Men de 40 000 tog mellemmanden og fordufted med. En ny mellemmand satte efter og opsnuste den første i Rom; men endda han stod med revolver i haand, avtvang han ham blot 8 000 av summen. —

De aviser, som skumled over Saredo, hadde imidlertid tat feil. Hans to bind stærke indberetning, som i forrige maaned uddeltes til senatorer, ministre, deputerede og pressen, dækked ikke over korruptionen. Men han holdt sig kun til byen Neapel. Og dens kommunale administration har han tat historisk, moralsk, økonomisk.

Digitized by Google

Det var *La Stampa* i Turin, som først offentliggjorde resultaterne, og de har nu vandret gennem Europas presse. Jeg skal her ikke genta dem; de har i det væsentlige vist, at *La Propaganda* har hat ret. Indberetningen kender til kommunalskoler, hvor lærerne ansættes kun ved protektion og «anbefaling» av Casale; den kender til eksamina paa gymnasier, hvor de protegeredes sønner flyttedes op uden hensyn til skulking og uvidenhed. Paa de tekniske skoler var i 1891 elevernes antal 1040 og lærernes 21, i 1900 henholdsvis 1122 og 103, ɔ: professorernes og elevernes antal var steget lige meget, nemlig med 82! — Efter loven skulde der være idetmindste 840 elementærskoler i Neapel; der er 594 — og hundreder av barn avvises av den grund! Man leier trange lokaler i privathuse. — Og indberetningen kender til municipal-gardisterne, som ansættes o.s.v. o.s.v.

Men hvad der især gjorde opsigt, var avsløringerne om pressen, som lar sig købe. De nævner redaktør Turco i *Don Marzio*, endvidere *Corriere di Napoli* og *Paese*. Men fremfor alt rammer de *Mattino di Napoli*. Ogsaa dette forhold var kendt før; jeg har saaledes for to—tre aar siden talt med italienere om mit indtryk av bladet, og det viste sig straks, at man var fuldt paa det rene med dets moral. Thi enhver med lidt

Digitized by Google

evne til at veire mellem avislinjer tar ikke *Mattino* i sin haand, uden at kræmmerbodens duft slaar en imøde.

Eduardo Scarfoglio (Tartarin) er efter min mening en af Italiens dygtigste journalister, i den forstand at ingen som han kan skrive en leder ind i et hvilketsomhelst opstukket spor. Han kan endog midt under sterke begivenheder eller vigtige sager, hvor enhver søger lederen for at sættes paa gli og opgøre sig en mening, skrive saaledes, at han ikke alene skjuler sin mening, men kan til og med frata læseren de engang erhvervede sparsomme holdepunkter; det er, naar han endnu ikke har faat andet end saglige grunde for et standpunkt.

Hans ledere er mesterværker i saa maade; de er retoriske bøiger, pointløse, men formfuldendte, runde, glatte. Og over hans stil er der tit noget eggende friskt, noget som en lokalfarve, med glosebrug, som søger væk fra de slidte presse-chausséer.

Saredo har nu sat paa tryk, at Scarfoglio's redaktionskontor har været et agentur, hvor man henvendte sig og betalte for at opnaa koncessioner eller stillinger i kommunen. Kendte mænd har for undersøgelseskomiteen oplyst, at ved siden av Casale og Summonte var Scarfoglio den styrende mand i Neapel; han var deres organ; han var deres fortrolige, eller som det staar i ind-

Digitized by Google

beretningen: «han gik ind til dem i deres kabinetter med hatten paa hodet.»

Men hvad der kom mer uventet, var avsløringerne om hans frue: Matilde Serao, den mest kendte forfatterinde i Italien; det er jo hun, som i sin tid skrev hin stærke bog for Neapel, dediceret til Depretis, da han var blit minister. *Il ventre di Napoli* er et slags bønskrift, som avslører vanstyret og elendigheden i Neapel saa vibrerende stærkt, som vel ingen av alle dem, som har skrevet om Neapel. Et eneste blødende indlæg for reform for den ulykkelige by.

Man ser av indberetningen, at hun nu selv i mellemtiden har lært at plukke sine ofre; luften i Neapel maa være farlig. Men mens ægtemandens krav gaar op til 30 000 for en enkelt haandsrækning, er der stundom noget knuslet og smaaskaaret over hendes snyderier; der kan være smaasummer paa et par hundrede lire, som hun endog lar sig skræmme til at tilbagebetale i portioner paa 5 lire, naar vedkommende ansøger ikke er blit municipalgardist. Men maaske ligger der i denne beskedenhed en fordelagtig minnelse fra *Il ventre di Napoli*'s forfatterskab. —

Saredo har nævnt navne og fakta. Sygdomsbilledet er klart. I det hele, jeg tviler paa, at der eksisterer en korrumperet kommune, som man i grunden kender saa nøie som Neapel nu; jeg

Digitized by Google

tviler paa, at f. eks. Tammany Hall i New York er saa godt kendt. Det staar nu til en retsindig rigsadvokat at ta det næste skridt. —

Det er imidlertid botemidler, man trænger. Og her kommer Saredo ogsaa med enkelte forslag i sidste del av sin indberetning. De er av alle slags; men han fremholder stærkest forbedringer paa havnevæsenets og kommunikationernes omraade, endvidere etablering av en fri zone istedenfor den trange frihavn, hvor fabriker kunde blomstre op; i det hele, man ser at Saredo øiner redning, saavel økonomisk som moralsk, i at Neapel blir et moderne industricentrum for Syditalien, ligesom Milano er det i nord.

Saredo er paa grund av sin indberetning, ved siden av banditen Musolino, for øieblikket Italiens mest navngjetne mand.

— Men, som nævnt tidligere, Saredo har kun behandlet forholdene i byen Neapel. Han har ikke berørt provinsen Neapel, og heller ikke har han befattet sig med de milde stiftelser *(opere pie)*. Der er nyt stof. Og *La Propaganda* fortsætter allerede.

Denne avis's sukces har ikke lat de trægere anlagte aviser sove, saa nu begynder de ogsaa at komme i sig. Nys kom saaledes *Pungolo Par-*

Digitized by Google

lamentare med avsløringer mod en ny deputeret (fra Castellamare), at han hadde snydt for over 20 000 lire.

Og der er fra socialistisk hold nedsat en komite, væsentlig bestaaende av advokater (som Labriola, Ciccotti o. a.); de holder bureau, som med tak modtar oplysninger om myndighedsmisbrug og korruption av al slags. Det lar sig i det hele ikke negte, at det er socialisterne, som har vundet paa det, som er skedd i Neapel. Samtidig er der ogsaa et andet vældigt spørsmaal, som er naadd længer op i overfladen: det, som sammenfattes under betegnelsen det «syditalienske spørsmaal». Som man bare med et halvt øie ser, det er en partipolitisk livssag for en «liberal» regering, at tage têten i denne renselsesfest; for ellers blir uhumskheden bare brugt som skyts i valgbataljen mod den.

Men det italienske folk forholder sig skeptisk ligeoverfor botemidlerne; det har ogsaa al grund til at gøre det. Denne skepsis er det hyggelige ved det italienske folk. Det har nemlig før set celebre indberetninger ende som en livløs slimet klump i deputerkamret, — set dem dø drukningsdøden i det seige snakkeslam, som saa festlig ironisk heder «*la feconda lotta parlamentare*». Man husker indberetningen over det syditalienske jernbanevæsen, og man husker den

Digitized by Google

over tobaksfabrikerne (*«regia cointressata dei tabacchi»*). Og de, som var med i Banca Romana-skandalen, ser folket nu hver dag gaa uantastet til sit købmandsskab, eller optræde i kamret.

Der er derfor mange, mange i folket, som nu bare ler sin vantro karnevals-latter over begivenhederne, ligesom signoren paa kaféen. Og der er ogsaa dem, som faar den korte, blege bombekaster-lystenhed i smilet, ligesom natmanden.

Digitized by Google

Scarfoglio's svar

Som bekendt blev camorristerne nys kastet i Neapels kommunestyre. Men det fremgaar nu av listen paa de nyvalgte, at det er en programløs samling. Man overdriver saaledes betydningen av valget paa de 12 socialister; de er ikke kommet derind paa et bestemt partiprogram; de sidder der kun paa grundlag av sin personlige redelighed.

Det er en broget samling; der sidder en erkeklerikal ved siden av advokat Merlino, oprindelig anarkist og Brescis forsvarer — nærmest av Elisé Réclus' art; der sidder høikonservative hertuger ved siden av arbeidere; der sidder «moderate»; der sidder landskendte socialistførere som advokat Altobelli og Labriola. Det spiller i alle farver; man har sagt om styret, at det ligner en iris.

De har intet program uden dette ene, nega-

Digitized by Google

tive, at rense kommunestyret. Og det har de foreløbig opnaadd. Det bestyrkes ved, at øverst paa listen staar hertug Gualtieri, som var blit valgt til borgermester, hvis han ikke af helbredshensyn hadde sagt nei. Istedenfor ham blev Miraglia valgt, som ogsaa betragtes som en helt ud hæderlig mand.

Vi ved altsaa intet om de egentlige botemidler. Naar man nu skrider til positive forslag, vil vel samholdet rakne op.

Der er endnu en betænkelig omstændighed ved hele omslaget: Deltagelsen ved valget var paafaldende liden. En kommunal interesseløshed netop paa dette tidspunkt lover jo ikke godt. — Men det kan maaske komme, naar redeligheden vinder terræn og blir mere husvant; for der sidder endnu mangen skikkelig borger i baggrunden og gemmer sig feigt væk og venter paa rigtig tryg grund under fødderne, før han voger sig frem.

Men et skridt videre fremover betegner det, at Saredo nu netop har paatat sig ogsaa at granske forvaltningen av byens milde stiftelser.

Jeg forudskikker disse supplerende bemerkninger til mit brev om affæren i Neapel.

Digitized by Google

I det brev berørte jeg *Il Mattino* og dets redaktør Scarfoglio's forhold. Han er i disse dage rykket ud med en lang redegørelse og forsvar.

Scarfoglio's mor er italiensk, men hans far er græsk. Det er vistnok i og for sig ingen lovende krydsning — syditalienerne er mer end nok opblandet med græsk. Og det er græker Scarfoglio er. Han er græker i sin skamløshed; han er græker i sin væverhed — i sin væverhed udi moralen; hans lette flagrende samvittighed er græsk — om han har nogen samvittighed. Og hans udenlandsreiser har ogsaa saa tit trukket ham østover mod den kant.

Han har studeret bl. a. i Rom. Han har ogsaa optraadt som forfatter.

Der var en kreds kunstnere og politikere, som samledes i maleren Michetti's hus i Villafranca ved Adriaterhavet; denne maler anser vistnok italienerne selv for sin ypperste maler. De, som har været i det moderne galleri i Rom, vil ha lagt merke til hans lange retoriske lærred — den koloristiske pomp i det, dets blændende rutine. I hans hus kom d'Annunzio, hvis foredrag netop er saa nær i slægt med Michetti's; her kom komponisten Tosti; her kom Matilde Serao; Cavallotti skal ogsaa ha deltat i samlivet. Her — saa har jeg hørt

Digitized by Google

en nevø av Tosti fortælle — kom ogsaa Scarfoglio.

Men han opgav tidlig forfatterskabet og gik over i journalistiken; han har været udenlands korrespondent for *Tribuna*. I Neapel grunded han for 15 aar siden en avis — den første moderne avis der syd, som holdt sig *à jour*, og som — efter hans sigende — tryktes i 25 000 eksemplarer, da han forlod den. Saa grunded han en ny avis, sin nuværende, *Il Mattino*; det er 10 aar siden.

Han er en meget bereist mand. Han eier en dampyacht — «Tartarin» — som ligger paa golfens red. Og i den tilbringer han to maaneder av aaret paa reiser, som skal sluge større summer. Han siger selv, at han er en passioneret seiler.

Før jeg gengir hans selvforsvar, skal jeg gi en udsigt over hans holdning ligeoverfor undersøgelseskommissionen; allerede den er tilstrækkelig som karakteristik.

Da en viss De Martino foreslog den i kamret, bekæmped Scarfoglio den hæftig. Men saa kom Casale-processen, og en undersøgelseskommission var uavvendelig; ministeren nedsatte den ved kongelig resolution og spurgte ikke kamret. Da hug han fluksens sin egen hale av og kasted sig om; han skrev sin alvorlige artikel *Verso*

Digitized by Google

la luce (imod lyset); der beder det bl. a.: Nu er retfærdighedens time slaat. Og længere nede: Nogen faa er skyldige, mange er ligegyldige, alle er indsovnet. Nu kommer kommissionen og fjerner kloroformmasken. Og han ender artikelen med disse forklarelsens ord:

> Nu er da situationen grei og klar. Der er ingen tauge spændt for nogens fod. Og vi vandrer imod lyset med den følelse av behag og stille fryd, som den har i sin sjæl, som venter, at paa det gode skal det godes sol lyse straalende, og Neapel skal genvinde et nyt liv, fuldt av ungdom, fuldt av mod, fuldt av opreisning og fuldt av reform.

Oversættelsen formaar ikke at gengi ordenes pragt eller sætningernes rytmik.

Og en maaned efter fortsætter han og priser undersøgelsens ekspedite og faste gænge. Han nævner saaledes en, som netop da har været oppe og vidnet; han har greit forklaret grunden til det «bedrøvelige system» i byen: «imorgen haaber vi, han vil gaa over til at præcisere de enkelte tilfælde.»

Men en to maaneder efter — jeg har alle disse artikler liggende for mig *in extenso* — har han en ny artikel: *La questione di Napoli*. Da skulde Saredo ha søgt om forlængelse av den kongelige fuldmagt til 18 maaneder. Den maa han for Guds skyld ikke faa! Samlet i en sætning siger

Digitized by Google

artikelen: Nei, nu synes vi virkelig, han blir pedantisk! Og avisen forsøger at haane Saredo: han farer udenfor bygrænsen med sin undersøgelse! Vil han ikke ta sig en tur rundt golfen? vil han ikke bestige Vesuv? — Og saa ved han at berette, at kommissionen har leiet lokale for 18 maaneder: Nu installerer de sig rigtig! Men latteren er ikke ganske godlynt; den er nervøs og staccato. — I mellemtiden er der nemlig kommet et nyt ministerium, og denne mand, han ikke har «tillid» til, De Martino, er traadt ind i det. Der ligger forklaringen.

Scarfoglio siger nu i sin redegørelse for denne braa vending omtrent saa: ja, da bekæmped jeg Saredo, endda jeg vidste, hvor han var hevnsyg, og skønt alle advarede mig: jeg var da som altid uden frygt.

Hans indlæg mod undersøgelsens beskyldninger er fortrinlig gjort. Det er fornemt og behersket og sagligt tilsyneladende. Han gaar dog ikke ind paa sagen; han spænder bare benene unna dem, som har vidnet for Saredo. Eller han skriver til sine dusbrødre eller til selve de kompromitterede mænd og faar attester og avtrykker dem som vægtige aktstykker; man maa vel kunne kalde det en *circulus vitiosus*. — Og saa kalder han sit 5-sidige indlæg i dobbeltnumeret *Per la verità*. Den overskrift har han fra Zola.

Digitized by Google

Dels greier han sig med haarkløverier. F. eks.: man har sagt, at han gik med hatten paa i borgermesterens kabinet: «Jeg som ikke har gaat ind engang i en graverkarl's hus med hatten paa!»

Med hensyn til de 30 000, han skulde ha forlangt av en viss ingeniør Daufresne, som ønsker at overta gadesopingen, avtrykker han som aktstykke en attest fra sit eget blads forretningsfører. Og med hensyn til Daufresne, som har vidnet for Saredo, siger han, at han ikke ved, hvem han er, og griber saa anledningen paa følgende vis: men broren ved jeg hvem er! — han har været tiltalt for bedrageri og tyveri flere gange og for andre forbrydelser. —

Partiet vedrørende Matilde Serao indleder han med en tirade om, hvor vanskelige pengeforholdene var for bladet:

> . . . Og naar der ikke var anden vei at gaa for at faa betalt typograferne og faa avisen ud — den, som angreb regeringen og som diskuterte kronen — som satte store idéer i bevægelse og fik de store passioner op — ja saa tog vi ikke i betænkning, hverken at banke paa laanekontorets dør, eller at forsøge os hos aagerkarlen eller at bede en portner om laan. Er det nogen, som behøver at bli røde av skam? — den som har gjort det? den som nødes til at aabenbare, hvor mange torne der er i Italien, og især i Neapel, paa uavhængighedens sti?

Digitized by Google

Saa kommer det om de 200 lire, som en portner «laante» Matilde Serao; det var et laan til avisen, som var i vanskeligheder den aften — siger redegørelsen; — og saa krævede laangiveren, den uforskammede knægt, at bli municipalgardist! — Han belægger med attest fra den ene prostituerte borgermester, at der i saa maade ikke er foretat noget skridt fra Matilde Serao's side.

Og saa er der en, som hun har «laant» 2000 lire av, «paa bladets vegne». Vedkommende fik en post som inspektør ved omnibusserne i vederlag. Scarfoglio avtrykker en erklæring fra inspektørens overordnede, at det slet ikke var paa grundlag av hendes anbefaling, han blev ansat. Det ender med et værdigt udfald mod disse

> journalistiklere, som fortæres av misundelse og følelse av egen udueligbed, disse sultne hunde, disse Marat'er paa fire sous, som vi jaged ud av vore kontorer, fordi de keded os med sine slette Piedigrotta-viser, og fordi de plaged vore venner med sit evindelige tiggeri . . .

Og saa slynger han ud en snedig insinuation mod Saredo; han bare nævner det, at han ogsaa er gift med en slags forfatterinde. Han urgerer det ikke, men det holder sig som en mulighed i ubestemte konturer fremover, at her er der ogsaa lidt misundelse med i spillet mod Matilde —

Digitized by Google

denne kvinde, som bærer i sin hjærnekiste en guldaare, en kvinde, til hvis venskab saa mange kongelige sind betror sig trygt, en kvinde, hvis ord behersker saa mange mægtige og saa mange rige paa jorden . . .

Kort og godt: hun behøver ikke at snyde. De 200 kunde hun ha tjent ved en artikel til *Figaro*, de 2 000 ved en liden roman til en avis — «frugten af nogle faa nætters arbeide». — Han fortæller endvidere, at hun hæver 18 000 lire aarlig som medarbeider i *Mattino*, og paa sit forfatterskab forøvrigt tjener hun 20 000. — Ingen av disse paastande lyder trolige.

Han kommer med bladets budget. Overskuddet skal være 60 000 lire om aaret, som altsaa er hans gage.

Han kommer ogsaa med sit private budget; han kommer med køkkenregningen og vaskeregningen, siger han; han gaar i detalj. De betaler 3 400 lire i husleie, de holder ikke selskaber, eller køber fine kager o. s. v. Matilde har hest og vogn — det er saa — og han har en automobil, men den var gammel, da den blev købt. Han fremlægger endvidere snedkerregninger helt fra 1890, og han gennemgaar udgifterne for lystyachten, som bare koster 12 000 om aaret; den sidste han købte, kosted kun 76 000, hvortil kommer ca. 40 000 i maskinreparation. Det er forøvrigt

ingen luksus at ha et skib, det er nødvendigt for hans «aands rekreation». Og saa siger han, at han desuden købte skibet, fordi han vented krig i Middelhavet:

> . . . først en liden let seiler, saa en liden dampbaad, som jeg gjorde mest mulig hurtiggaaende, jeg blev sjømand, jeg lærte at kende alle landingssteder, alle smuthul, alle Middelhavets telegrafstationer, og dem paa Atlanterhavets Europa-side, jeg satte mig istand til, hvis der imorgen udbrød krig — som det var lige ved under Fashoda-affæren — da fuldstændig at beherske situationen og i nogle faa maaneder at skabe mit blads lykke.

Altsaa ingen luksus! alt for at skabe en moderne avis i Syditalien.

Og saa gir han en udsigt over Matilde Serao's og sine reiser. Han finder, at de ikke er saa mange: «men mange af vore kolleger, som reiser ligesaameget som vi og mer, de reiser ubemerket og vækker ingensteds opmerksomhed eller vender de nysgærrige blikke paa sig» — lægger han til med selvfølelse.

Det, det kommer an paa her, er jo reisernes budget; det leveres ikke. Og om det blev leveret, vilde ingen tro det, ligesaalidt som man tror paa de fremlagte regninger. Det er den ene svaghed ved hans redegørelse. Den anden er den, at det, som nævnt, er de av skandalen berørte, som leverer ham attesterne. Intet bevis,

Digitized by Google

men kun en paastand er jo ogsaa det, at Saredo's bevæggrund skulde være hevnsyge.

Scarfoglio's indlæg vil forsaavidt ingen indflydelse ha paa folks dom. Og Italiens øvrige journalister, som har tyngre for det, de vil kunne trygt vedbli at gni sine hænder i skadefryd, at de ikke var som denne tolder. Han er selv for klog til ikke at vide alt det.

Det gjaldt at slaa et slag for decorum; man maa vise, man er fægter. I saa maade er indlægget et mesterværk. Der er antik retorik. Der er klassisk sofistik. Man har Cicero for sig, men man har mere Demosthenes, for Scarfoglio er noget betydeligere end Cicero. Jeg minnes ikke Demosthenes' tale for kransen længer i dens enkelthed, men jeg minnes mit indtryk av den — dens jesuitiske uredelighed i dokumentationen, haardhændtheden. Det skulde undre mig, om ikke Demosthenes staar i hylden ombord i «Tartarin»s skibsbiliotek. —

Til slutning skryder han av sine mange abonnenter; nu er der over 30 000; om fem aar skal jeg ha det dobbelte! Og han dvæler vemodig ved sin herkomst: det krigerske drag, han har tat i arv fra sin latinske mor, gennem sin far de finere instinkter fra de helleniske kolonier langs Joniens kyst. «Og midt i strid og arbeid er det mig sødt at la længslen gaa til seirens

Digitized by Google

fjerne roser»; og med en fin smigrende parallel siger ham:

> Ikke for ingenting var Jason blandt mine fædre, han som seilte og hented det gyldne skind og Medea, og ikke for ingenting var Peliden iblandt dem, han, som trak sig tilbage under teltet, da man tog Briseis fra ham.

Han erklærer, at han føler smerte og ydmygelse ved at maatte nævne, hvad han har udrettet i sin tid; men han er jo blit tvunget til det.

Og han ender med mørke syner for Syditaliens fremtid; det vil lægges øde av socialismen og emigrationen:

> Hvad formaar at modarbeide denne truende skæbne? Hvad formaar i et splidagtigt og udmattet folk, at faa allarmskriget og samlingsropet til at genlyde i hver krok? Hvilken magt formaar at stanse italienernes vanvittige stræv og slit? Hvilken tromme formaar at vække de sovende? Hvilken, uden en avis? En avis, som udkommer i Neapel og har indpas over hele Syditalien, — som bærer klagen og dadelen og truselen fra dette ulykkelige folk udover Neapels og sydens enemerker. og som med det gode eller med det onde — med magt ogsaa, naar overtalelse ikke nytter — uden stans lægger dette store nationale problem frem for italienernes øine . . . .

— — — —

Saredo blev uforstyrret ved. Et halvt aars tid efter kom hans indberetning over provinsen Neapel's

Digitized by Google

administration, hvor delvis de samme navne møder os. Men det undgik ikke ens opmerksomhed, at der var en mattere tone over denne end over den første. — Saa stod de milde stiftelser for tur. Saredo døde imidlertid, før den undersøgelse var til ende. Og nu tales der ikke mer om de milde stiftelser; det hele er ligesom sovnet hen. Scarfoglio har vistnok vundet abonnenter paa affæren, og kæmper for øieblikket som en bold ridder for den ny regering imod socialisterne; opvaskens dystre dage staar der allerede i blegnet fjernhed, næsten bortimod som et smukt minne. — Giolitti, ministerchef fra høsten 1903, har heller aldrig været nogen varm ven av denne opvask, aviser og politikere paastod endog, at han hemmelig modarbeided Saredo; hensynet til valgene i Italiens største kommune kræver jo, at levebrødspolitikerne slipper ind i bankbestyrelserne og administrationerne. Og ved ministerdannelsen blev han desuden nødt til netop at omgi sig med statsraader, som delvis staar camorraen nær; en av dem, hans finansminister, skød sig saaledes kort efter udnævnelsen, fordi der ligeoverfor ham kunde vedlægges dokumenter, som godtgjorde korruption.

Digitized by Google

Problemet i Syditalien

Cavour skal ha sagt paa sit dødsleie om Syditalien: «Om tyve aar vil det være Italiens rigeste provinser.»

Der er nu gaat to gange tyve aar, siden de ord faldt; det var nemlig en ting, som maatte løses først, det syditalienske spørsmaal.

Tidligere har jeg antydet det uhyre, som man samler under betegnelsen *la questione meridionale.*

Og derfor gaar jeg her ikke nærmere ind paa den administrative korruption, fordi netop Neapel-affæren har git et nøiagtigt billede av den, og det bringer saaledes intet nyt til billedet nøiere at gennemgaa de lignende resultater, som kongelige undersøgelseskommissioner nys er kommet til, f. eks. i Palermo og i Catania. Historisk set, saa er det vanerne fra Bourbonernes elendige styre, som bare fortsætter sig.

Digitized by Google

For at gi et indblik i almenoplysningen her sydpaa skal jeg kun anføre et par tal fra en statistik over de skrive- og læseudygtige i landet. I Calabrien var det ved folketællingen 1881 77 pct. av befolkningen, som ikke kunde bogstaverne, paa Sicilien 65 pct.; til sammenligning anfører jeg av de nordlige provinser f. eks. Piemont med kun 11 pct. Ved folketællingen, som offentliggjordes nu ved nytaar — altsaa 20 aar efter — var antallet gaat endel ned; men det var fremdeles oppe i 60—70 pct.

For at gøre billedet fuldstændigt vil jeg ogsaa her nævne det syditalienske politi, hvis forhold forøvrigt ogsaa faar sin forklaring ved den administrative korruption. Jeg behøver bare at minne om den sidst fangne storrøver Musolino, som holdt sig tre aar i Calabrien og siden uhindret spaserte helt nord til Ancona; og det var intet bandit-geni — han misted jo sans og samling, da han paa veien traf de to karabinierer, som ikke kendte ham. Det er det elendige politi, han skylder de tre aars frihed.

Deres retsvæsen er av samme løse art. Man ser, at myndighederne selv ikke har tillid til juryerne, idet de vigtige sager næsten uden undtagelse henlægges til nordlige retsdistrikter, saadan som netop er tilfældet med mordsagen mod

Digitized by Google

Palizzolo, og som blir tilfældet med Musolino's proces, som skal fore i Lucca.

Alt dette er led av det store uhyre, som heder det syditalienske spørsmaal.

Det følger av sig selv, at inderst inde bunder korruptionen i misèren; det, at folks overbevisning kan købes, skriver sig jo fra, at de trænger pengene. Det er i grunden det samme, som en rig godsbesidder og konservativ politiker fra Girgenti-egnen skriver om bøndernes fattigdom der: . . . Herav kan man forstaa deres immoralitet, som næsten er blit en nødvendighed; for naar ikke hæderligt erhverv strækker til for at underholde familjen, saa blir de nødt til at gaa ud paa naskeri og røveri.»

Og misèren igen bunder for landets vedkommende i agrarforholdene, ligesom paa den romerske Campagna; man indser det specielt paa Sicilien, naar man betænker, at $^4/_5$ av øens indbyggere er bønder. Ordningen av agrarforholdene er egentlig «*questione meridionale*». Hertil kommer da reform i kommunikationsvæsenet, hvorved Syditalien vil bli handelsmarked for Levanten, ligesom Milano delvis er blit det for Mellemeuropa. Men for de større byers vedkommende er problemet forsørgelse av det talrige proletariat gennem industrielle anlæg,

Digitized by Google

saaledes som Saredo i sin indberetning pegte paa. Men agrarforholdene er og blir egentlig det syditalienske spørsmaal. Det er uhyret under vandskorpen. Og hver revolt, hver halsløs gærning av bondeflokkene er paa en eller anden maade en boble, naar uhyret dybt dernede rører paa sig.

Men før jeg behandler agrarforholdene nærmere, vil jeg til belysning av tilstanden ogsaa sammenstille formues-forholdet i Nord- og Syditalien[1]. Ifølge rigets statistik var kreditoperationerne ved bankernes omsætning 1893 for Siciliens vedkommende i det hele paa ca. 300 millioner (indbyggere ca. $3^1/_2$ million), for Lombardiets vedkommende paa ca. 800 (indbyggere ca. 4 millioner); naar alle hensyn regnes med, skal dog forholdet i virkeligheden være som 1 til 4. Men forholdet mellem nord og syd stiger endnu klarere frem, naar man tar indskuddene. I Lombardiet stiger da beløbet til 1 milliard 91 millioner; paa Sicilien er det blot 100 millioner! Og her er altsaa ikke medtat den kapital i Lombardiet, som staar i industrielle foretagender, ligesaalidt som de ikke ubetydelige summer, som kommer did fra Schweiz, Tyskland og Frankrig.

[1] Jfr. professor Nitti: *Il bilancio dello stato 1862—1897* og sammes *Nord e Sud.*

Digitized by Google

Eller man kan bare ta for sig skattepantningen av fast eiendom, det gir næsten det grelleste billede: fra 1ste januar 1885 til 30te juni 1897 var der 148 saadanne i Lombardiet; paa Sicilien var der 18 637 ekspropriationer! Og nu er denne ø en av de rigeste, om ikke den rigeste egn i syden.

Hertil kommer da ogsaa, at den fabrikvirksomhed, som findes i Syditalien, gerne er i udlændingers hænder. Og det er mest fremmede skibe, som gaar ind og ud i deres havne. Talende er ogsaa Neapels import og eksport, sammenlignet f. eks. med Livorno's, som i folkemængde bare er en fjerdepart; de to byer er lige i eksport.

Blandt de ting, som har bidraget saa stærkt til at hemme formuernes udvikling i Syditalien, var ogsaa toldkrigen med Frankrig i sin tid; det brud rammed især syden, mens Norditalien netop blomstred under protektionismen. Der er nogen faa millionærer; men de fleste gaardbrugere er fattige.

Ogsaa skattesystemet bidrar til det samme misforhold mellem nord og syd. Indkomstskatten i Italien falder saa uforholdsmæssig tungt paa den, som arbeider paa jorden; for en ridehest, for et firspand, betales saaledes ingenting, fordi de repræsenterer — og det er jo saa —

Digitized by Google

en udgift og ingen fortjeneste; derimod for mulæslet, som trækker bondens plog eller kører grønsagerne til torvs, betales der.

Her er vi altsaa ved misèrens oprindelse: agrarforholdene.

Ulykken ved det gamle romerske samfund var igrunden skillet mellem byen og landet, som holdt sig saa uoverstigeligt; og landet blev altid ofret for byen. Det skille er ulykken den dag idag. Og det merkes stærkest her sydpaa, fordi der er saamange, som lever av landet. Giolitti, den nuværende indenrigsminister, har forlængst gjort opmerksom paa, hvor skatterne tar tungt paa jordarbeidet. For industrielle og kommercielle indtægter er der saaledes et skattefrit beløb indtil 533 lire; men den, som køber en liden gaard for den samme sum, som den anden satte fabrik eller handel igang med, eller begyndte en osteriforretning, han betaler skat straks, selv om han ikke tjener 533 lire. Og den italienske stat har ikke den klækkelige post til akerbrugets ophjælp paa sit forøvrigt forsvindende lille landbrugsbudget, som f. eks. Preussen og Frankrig har.

Bøndernes levesæt er da ogsaa i samklang med deres livsvilkaar. En Messina-præfekt skildrer saaledes forholdene saadan som man finder dem blandt bygselmændene paa den romerske

Digitized by Google

Campagna; de lever i usunde skur med aare midt paa gulvet, sover sammen med høns og æsel og svin og geder. Der er, ifølge samme præfekt, nogen faa undtagelser i Catania-provinsen og et par andre steder. Intet under, at det er her sydpaa røver-uvæsenet trives bedst. Intet under, at det er herfra udvandrer-drifterne vælter ned til havnebyerne.

Og malariaen herjer paa sletten sydover fra Neapel mod Calabrien, omkring Salerno-golfen, hvor jorden ligger saa øde trods klimaet, trods den fede muld. Den optræder i Apulien og paa Sicilien.

Og naar en læser om hungersdød i Italien, saa er det næsten altid fra en smaaby i Basilicata og Apulien. —

Det er derfor ikke noget under, at her nede ofte er optøier og uro. Det er ikke almindelige optøier, de har vel aldrig været politiske. De opstaar dels av, at bønder paa liv og død vil arbeide for at faa, om bare 70 centisimi om dagen paa egen kost. Ifjorvaar var der en saadan alvorlig reisning i Lecce-provinsen. 200 bønder hadde git sig til at arbeide paa en millionærs gods; men om aftenen vilde han ikke betale mere end 30 centisimi, og saa slutted 2000 andre arbeidere sig til, og de stormed gennem landsbyen og knuste vinduerne i rig-

Digitized by Google

mandens palads. Det blev først roligt, da tropper kom tilstede. Den selvsamme form og aarsag hadde optøierne fleresteds dersyd dengang.

Men en anden grund til optøier er trætte om de saakaldte *beni demaniali*, almenninger, som for 30—40 aar siden har været fælleseie, men som saa private jordmillionærer har usurperet. Og dette glemmer ikke bønderne godseieren, og med visse mellemrum tar de dem i besiddelse; men misnøien bryder gerne først ud, naar der kommer socialister paa stedet. Dette almennings-spørsmaal er et av de vanskeligste der syd at ordne. Energiske mænd har forsøgt paa det; men papirer og dokumenter er opsnappet og ødelagt paa sin vei til indredepartementet. Naar saa hertil kommer nye grunde til misnøie, som øgende brødpriser, saaledes som vaaren 1898, saa kan det komme til at gaa temmelig uforsonlig og blodig for sig (som ved Minervino Murge i Apulien det aar). — —

Men hidtil har der ikke været nogen organisation over deres optræden, ingen sammenhængsfølelse, ingen disciplin, ingen mening. Og det er saare ofte netop de reaktionæres og godsbeziddernes ærinde, bondeflokken gaar, naar de kommer tumlende ind paa byens pladse og stiller sig op foran raadhusene. En slags begyndelse til organisationen skedde paa Sicilien gennem

Digitized by Google

de saakaldte «*fasci*» (1890—92)[1], bondeforeninger, som bl. a. skulde ta sig av bygselkontrakter og talte kollektivismens sag; men de blev jo med magt opløst av Crispi og beleiringstilstand pro klameret isteden. Men organisation tør komme, skønt det vil falde vanskeligere at gøre disse bønder solidariske, end det faldt i Norditalien.

Indredepartementet har tit maattet træde til med pengeuddeling i de apuliske smaabyer, og arbeidsdepartementet har maattet gaa igang med arbeider for at lindre nøden. Men endnu er ikke det vældige vandledningsprojekt — *aquadotto pugliese* — naadd ud av komitebearbeidelse, skønt der er faldt lov for det. Det skriver sig helt fra 1868. Men det er dyrt; det kalkuleres til 163 millioner, men med overskridelser og renter sætter man vandledningen til 260 millioner. Det er Seleflodens vand, den som falder ud ved Salerno, som agtes ført ved tunnel gennem Appeninerne med en hovedledning paa 262 kilometer (+ forgreningerne = 1398 km., total = 1660 km. — lidt mindre end avstanden fra Rom til Berlin). Gennem fjæld kommer den til at gaa 75 km. — fem gange længere end Gotthardstunnelen.

Men dette kolossale projekt gaar ikke gennem

[1] Jfr. f. eks. De Felice: *La questione sociale in Sicilia.*

Digitized by Google

kamret uden knur og modstand, og tonen over modstanden er — efter den lille prøve, kamret gav i december ifjor — den samme som i vort storting, naar der skal bevilges til en stambane, og distrikternes snakkesalige udueligheder faar sveiv paa lirekassen.

Der er nemlig en skinsyg spænding mellem nord og syd, som regeringerne før stundom har spekuleret i og fremelsket. Den er gammel, lige fra 1886, da grundskatten ordnedes. Da brød den ud i kamret.

Men den stikker dybere, stikker noget i racen. Antagonismen er indgrodd; de i nord liter ikke paa dem i syd. Ja, saa langt syd som i Abruzzerne: — nævner de «napolitano», saa har de nævnt en keltring, det har jeg hørt mer end en gang. Kanske det av virkelighed, som der dog, trods overdrivelsen, ligger bag en saadan opfatning, — kanske det, naar alt kommer til alt, imidlertid blir det aller vanskeligste ved dette vældige, vanskelige syditalienske spørsmaal.

Digitized by Google

Partipolitisk kapløb om udsultede provinser

Syditalien er ikke ganske roligt den senere tid. Der er maaske ikke mer uro, end der pleier være. Men det som er, springer saa i øinene, fordi der ellers hersker saa fuldstændig ro i landet.

Syditalien har altid i kamret været de reaktionære regeringers støttepunkt. Men nu begynder socialismen at sive ind. Den har vel nærmest bredt sig sydover fra Neapel av, hvor socialisterne vandt terræn ovenpaa kommuneskandalerne. Hidtil har de faat ret i hver sag de roted op i. Men her sydpaa er partiet ikke saa vel disciplineret som i Norditalien. Og det har mange grunde; det ligger bl. a. i folkenaturellet — lidenskaben har lettere for at vokse dem over hodet. Det ligger ogsaa i det, at en mængde av disse socialister har gjort det svim-

Digitized by Google

lende sprang til socialist direkte fra det ikke at kunne læse og skrive — den kunst lærte de i militærtjenesten. Bevægelsen er til en begyndelse ganske anderledes farlig og uberegnelig her end nordpaa.

Jeg ved ikke om dette er en av grundene, men Syditalien er pludselig kommet i vinden i politiken. Det er vistnok før ogsaa — og med rette — sagt om den landsdel, at Italiens fremtid vil bli saadan, som Syditaliens blir; og naar nye ministerier dannedes, saa tog man av lokal-hensyn altid nogle statsraader derfra.

Men nu er Syditalien rykket frem til at bli vigtigste post at behandle i nationalforsamlingen. Der er kapløb mellem partierne om at tilrive sig reformerne.

*

Ihøst reiste ministerchefen Zanardelli sydover paa kondolence-tourné. Den indlededes med en stor banket i Neapel og avsluttedes i Basilicata med en redegørelse for de indhentede erfaringer.

Saadanne banket-tournéer til urolige landsdele har hævd i den italienske politik. Da Pelloux efter urolighederne for vel en fire aar siden overtog regeringen, sendte han tre retoriske statsraader ud paa tourné til Sicilien, hvor de

Digitized by Google

indprentede folket, at det ikke var nødvendigt at gøre oprør for at opnaa forbedringer; vi ved jo meget vel hvor elendigt det staar til her paa øen, sa deres hovedtaler; vi kommer her, bare forat I skal se os og faa tillid til vor bevaagenhed. Statsraaderne hadde ordet alle tre efter hverandre, og den efterfølgende roste altid den foregaaende. Det var et ganske fornøieligt syn. Og Sicilien fik løfte paa nye veie og havne, og de fattige skulde faa jord at dyrke — romerrettens begreb om eiendom, retten til *usare et abusare*, var da gudskelov et tilbagelagt stadium, sa de. — Det blev imidlertid med løfterne. —

Zanardelli var nu tilstede ved en vældig banket i Neapel, hvor hans landskendte veltalenhed holdt en poetisk samlingstale med gammel glans over retoriken fra firtiaarenes reisningstid. Han er selv en gammel mand, som har været med ved frihedsværket, dengang det begyndte i Norditalien — han er fra Garda-sjøen. Han sa bl. a. i sin tale: . . . Jeg ser i eders bifaldsstorm en hilsen til den landsdel, hvorfra jeg er, jeg ser i den et udslag av det brodersind ligeoverfor egnene under Alperne, med hvilke I har fælles fremtid og fælles hjærteslag.» — Og han var uden statsraadsfølge, saa han maatte rose sig selv. Han regned op sine gode handlinger mod Syditalien helt fra 1876, da han som arbeidsminister skaf-

Digitized by Google

fed jernbane mellem Neapel og de to hovedprovinser i syd. Han mindtes Garda-sjøens bølger, hvor Vergil hadde færdes, og Posilippo-haugen ved golfen, hvor hans grav laa. Han sanked, saa godt han kunde, paa de store fælles minner i landet, som bandt nord og syd.

Og efter denne indledning fortalte han, at nu vilde regeringen spendere 100 millioner til en vandledning! Nu hadde regeringen nedsat en kommission, som skulde gøre Neapel til et industri-centrum! Nu skulde bytolden paa maccaroni og brød ophæves! — og i flere smaabyer skulde de helt sløife toldmuren, saa alle levnetsmidler blev billigere o.s.v. Og han hadde nys læst en fransk bog, hvor der stod noget, som ogsaa faldt sammen med hans opfatning: at en intelligent regering og administration kunde gøre Neapel's befolkning til den fremmeligste i Italien, i enhver henseende, ogsaa i moralsk henseende . . . «I forvisningen herom løfter jeg mit bæger og drikker. Jeg drikker paa Neapel's fremtid, — og da tænker jeg paa dets genialitet paa tankens omraade, paa dets offermod, naar det gælder handling o.s.v. Jeg drikker paa eders udmerkede ordførers sundhed o.s.v. Jeg drikker paa kommunestyrets vel, som blev valgt nu nys under det stærke fornyelsens pust og som har en velsignelsesrig mission at udføre for verdens

Digitized by Google

mest fortryllende by. Jeg drikker amtsrepræsentanterne til, repræsentanterne for retsvæsen, for øvrighed. Jeg drikker industriens repræsentanter til og handelens o.s.v. Jeg drikker o.s.v. o.s.v.» Den gamle minister drak dem alle til, entusiastisk, under blændende retorik.

Talen gjorde da ogsaa vældig virkning paa forsamlingen i øieblikket. De faldt i ekstase av kunstnydelse.

Og saa reiste den gamle mand sydover, besøgte smaabyerne, omsværmet af ordførere, og holdt taler og drak paa byernes vel. Efter sit besøg i Basilicata-provinsen samled han sine indtryk fra reisen og holdt for vælgerfolket en ny stortale, hvis mening, sammentrængt, var denne: Han hadde ikke hat idé om, hvordan her saa ud! Ingen veie omtrent! der er jo 21 kommuner, som ikke har kørevei! Nogen har ikke engang stier, saa de bruger elveløbene. Men høst og vaar, naar det regner, er adkomsten avskaaret; dagevis er de uden post og aviser! — Og saa emigrationen! Saa dødeligheden, specielt paa grund av malariaen og det elendige hospitalsvæsen! Uvidenhed i jordbrug og dets fremskridt! — Det som maa til, det er jernbaner! og veie! og drikkevand — den store vandledning! Saa maa der skogplantning til, forat det kan komme til at se ud som dengang da Ovid

Digitized by Google

og Martial besang syden — mod malariaen, mod oversvømmelserne. Saa maa der finans-reformer til — skatten paa arbeidsprodukterne maa omlægges; der maa skaffes billige laan til kommunerne. — — Hans række indtryk var en eneste jammer fra ende til anden; han hadde ikke hat idé om, at det saa slik ud . . .

I begyndelsen av oktober var Zanardelli færdig. En maaneds tid efter reiste forhenværende minister, den deputerede Sonnino sydover. Han er nu det moderate partis fører i kamret, arvtageren efter Crispi og Rudini, oppositionens leder mod ministeriet. I og for sig en kraft, en personlighed. I Neapel holdt han sin bankettale. Han er tør; hans programtaler er som algebra. Og naar han vil være poetisk, saa nøier han sig med at citere andres digte — han er jøde. Sammentrængt var hans tale følgende:

Jo da, vi har en meget god idé om, hvordan her ser ud, her syd. Det er noget, vi alle har kendt til — det er ikke noget at anstille sig overrasket over. Vi kender endog grundene: Det er jordbruget, det stikker i — grundskatten *(imposta fondiaria)!* det er hypoteklaanene, som ødelægger jordbruget. Dette uvæsen at laane paa jorden! — dette utal av smaabanker, som lever av at være mellemmænd! Og saa er det de store banker i Neapel, som eier alt i jorden.

Digitized by Google

Det er netop denne brug av krediten, som er det gale. — Problemet i syden er et ganske andet, end Zanardelli sa: en faar ta det fra grunden av, skal man først gøre noget. Jernbaner hjælper ikke — det er ikke det, som trænges; det er netop det, som er feiltagelsen, at tro det, saaledes som man har trodd nu en 30 aar. For naar arbeidet med anlægget er over, saa gaar jo arbeiderne der ledige igen .... Grundskatten maa reduceres til det halve, ved en speciel lov for Syditalien og øerne! Der ligger egentlig botemidlet. Og den som vil løse problemet ad den vei, har hans — Sonnino's — støtte, enten han er høire, venstre eller radikal ....

Dette var hovedindholdet af Sonnino's lange tale; og hans avis — *Giornale d'Italia* — bragte dagen efter de lovforslag, som han agter at forebringe kamret. — —

Med hensyn til ministerchefen Zanardelli, saa er jeg ikke der i tvil om, at den gamle retor følte det væsentlige av den lands-bekymring, han i feststundens henrykkelse la for dagen. Sagen stiller sig mere tvilsom med Sonnino; hans program har for tiden ingen anden bestemmelse end at være meisel, som skal hugge løs tilhængere fra regeringens majoritet. Man er ikke helt tryg for hans medynk med de sted-

Digitized by Google

moderlig behandlede provinser i syd, endda han som ung har gjort studiet af dem til sit specielle.

Og denslags manøvrer fra partierne, pludselig at ville overgaa hverandre i kærlighed til reformer, har god tradition i den italienske politik. Da saaledes venstre to til tre aar efter at have faat magten (1876) indbragte for kamret et forslag om ophævelse av told paa mel som det første skridt til en radikal skattereform, kom Sella, høires geniale fører dengang, straks frem med et forslag, som ogsaa var retfærdigt og paakrævet, nemlig om nedsættelse av salt-prisen. Ved denne vældige kurtise av de lavere klasser vildledtes dengang den offentlige opinion, — og meltolden forblev den samme indtil den dag idag. Ogsaa den antike statsforfatnings historie kender denslags kneb.

Sonnino ved for det første meget vel i sit hjærte, at denne reform med nedsættelsen av grundskatten ikke gaar i kamret; der vil nemlig bl. a. lokal-interesserne straks reise hodet i veiret: Ogsaa vi fra Norditalien vil ha reduceret grundskatten! Han ved endvidere, at en lettelse i grundskatten i tilfælde ikke vil komme jordbrugs-proletariatet tilgode, men bli en foræring fra staten til endel million-godseiere, som ligger inde i storbyerne og morer sig. — Forslagets reelle hensigt er at bevare *status quo*.

Digitized by Google

Nu har ogsaa til overflod en av de største godseiere der sydpaa, høiremanden Capelli, netop skrevet en opsigtsvækkende artikel, hvori han siger, at en saadan skattelettelse hjælper ikke det gran (gjennemsnitlig vil det bli $1^1/_2$ à 2 lire hektaren i lettelse!). Men i den med bredt landmandshumør skrevne artikel vender han sig ogsaa mod Zanardelli's nye jernbaner. Han siger, at de som er bruges jo ikke av befolkningen han siger, at det er med jernbanerne her syd ligesom med museerne og gallerierne i Rom: gaar en romer der mere end en eller to gange om aaret, blir han anset for et merkeligt dyr. Og endda merkeligere dyr er de indfødte, som reiser paa Syditaliens baner og ikke har fribillet. Han mener, at det, som skal til, er en fornuftigere drift av banerne, saa de blir brugt av folket og bærer sig (bl. a. nedsættelse av taksterne).

Digitized by Google

Politiske portræter

Det er ikke ret mange aar siden det italienske folk genlød av klynk. Det klaged skuffet, hver italiener man traf, hvert oprigtigt presseorgan som ikke hadde betaling for sin optimisme, og klagens indhold var ens: da vi slog landets fiender paa sletterne ved Po og jaged tyskerne ud, da vi hjalp Garibaldi og siden rykked ind i Rom, da trodde vi, vi var med at skabe en moderne stat av Italien, som anerkendte de nye principer for styrelse og gjorde os til borgere istedenfor undersaatter; den annekterte jo ogsaa os og la klostrenes daarlig dyrkede vidder i flinke arbeideres haand, den førte industrien ind, den satte jo folkeoplysning og aandsfrihed i høisædet med sit følge av revolutionære tanker og konfessionsfri videnskab, den skænked os jernbaner, den gav os de parlamentariske institutioner. Men hvad ser vi nu! Der er vokset op en

Digitized by Google

skeptisk slægt, som er blit myndig og foragter staten, fordi den ingenting udretter, for dens finansledelses skyld, for landets misères skyld. Og det allerværste er, at de har ret. Saa den skeptiske skare øger; der er anarkister og socialister og republikanere allevegne, og især blandt statens egne utallige funktionærer findes de! Studenterne piber ud statens professorer rundt om paa universiteterne! Hvilken ungdom vokser der dog op! Staten blir svagere hvert aar! Hvad skal enden bli! — Og teorien om den latinske races dekadense begyndte at silre indover grænsen. — De konservative presseorganer mækred hæse og rustne i stemmen som en gammel fængselsdør: o tempora! o mores! Vi maa ha strammere karabinierer! — Bare en og anden gammel republikaner sukked sangvinsk: det er kun fordi staten blander sig op i saa alt for meget og fortar sig! Vi maa ha en anden statsform.

Og de var heller ikke faa, de som gned sig i hænderne med den husvildes skadefryd: driv bare paa, I herrer parlamentarikere; saa I faar regeret borgernes tillid til jer grundig op med roten.

Saadan var almenstemningen saa sent som i 1898—99. Og den som gik og lytted til disse udbrud, maatte tilsidst faa det indtryk: Dette

Digitized by Google

her gaar aldrig i verden godt! Italien staar overfor en voldsom flomtid.

Men situationen ændred sig som ved et kogleri. Jeg skal ikke her gaa ind paa de enkelte ytre begivenheder, som gik haand i haand med den ny situation. Der er i grunden bare én at nævne: da kong Umberto faldt for anarkisthaand, skaffed den nye konge sig et liberalt ministerium; der gjorde kongen et klogt greb, ventilerne kom op for høitrykket. — Men jeg springer over døgnpolitiken paa Montecitorio og partigrupperingen der — den interesserer jo ikke mer end det interesserer ikke-spillere at høre herrer efter whisten genkalde sig i erindringen, hvordan nu kortene sad; det kan nok i øieblikket ha optat sindene vældig, men det har ikke i samme mon let for at bli historisk dokument.

I de to-tre sidste aar er forandringen foregaat. Flerheden av de husvilde i landet er traadt ind som medlemmer av organiserte fagforeninger, fabrikarbeiderne, jordarbeiderne; der er udspændt et net av organisationer over det hele land. Kursen paa italiensk papir er al pari. O. s. v. Og nu har italienerne faat sin Marconi, til næring for den nationale selvfølelse. — Italien er for øieblikket roligere og mere tilfreds end det har været siden sin genreisning.

Ligefuldt er der kamp og spænding. Kam-

Digitized by Google

pen staar nu som før mellem proletariatet og de besiddende klasser, mellem godseieren og bonden, mellem fabrikarbeideren og kapitalisten. Det er de parlamentariske partier inderst inde enige om. For der er nok av partier; der er socialister, republikanere, radikale, moderate (= konservative), klerikale; og paa Montecitorio gør endvidere den lokale spænding mellem nord og syd sig gældende — stærkere end italienerne ønsker, at udlændingerne skal tro. Og naar disse flokker klumper sig sammen i kamret, kan det i øieblikket se ud som der hænder noget politisk.

Det som imidlertid foregaar i landet er av social karakter. Spændingen er saaledes saa enkel som den bare kan bli.

Men det som gir spændingen det præg av broget liv, er her som andensteds sagernes talsmænd, er personerne. Jeg vil her føre frem nogen av dem, som den ændrede situation har skøvet i forgrunden, og søge at gi et billede — dem av dem som lokker en ved sin udprægede profil, ved et bestemt temperament.

*

Først kommer jeg til at nævne en mand, som er død for fem aar siden. Fordi hans skygge er saa stor og saa stærk i sin virkning.

Felice Cavallotti's værelse i Rom er

Digitized by Google

blit et kapel, hvorhen folkepartiet i alle avskygninger valfarter paa hans dødsdag, 6te mars. Det var en landesorg den dag han faldt i duellen i villaen udenfor Rom. Og siden er han blit en folkehelt. Hans ord citeres paa møder og i aviser. Og der reises statuer rundt paa byernes torve eller fældes marmortavler ind i paladsernes murvægge, der hvor han engang har holdt en tale. Jeg ved ikke om der i det mon har været rigdom paa guldkorn i hans politiske taler, som man nu fremholder; det er jo med politikere som med kunstnere: dør de en tragisk død, eller rykkes de uventet bort, selv om de endog en liden smule har faat overleve sig selv, da vaagner barnepige-instinktet op i en nation, — da er hovedbetingelsen der for at bli profet i sit eget folk. Det er i hvert fald ikke det avgørende hvor værdifulde en saadan mands indlæg er; det avgørende er, om folket tror paa ham, enten han nu var den høvding de tror eller ikke. Og de tror paa Cavallotti.

Det forekommer mig imidlertid, at Cavallotti fortjener at være reformpartiernes helt, deres samlende aand, naar splittelsens dæmon piller ved dem. Der er nemlig, rent menneskelig set, noget fængslende ved ham og hans hele stormende livsførsel, ved hans enestaaende vilje til at ofre sig for sit land. Det har været en rast-

Digitized by Google

løs mand, noget av en ødsel ildsjæl, som stod over partierne, skønt venstre, fordi han satte Italiens enhed øverst, — som han selv sa engang: «naar et hold roper: leve kongen! og et andet hold roper: leve republiken! saa har vi endnu et rop tilbage: leve landet! — det land som venter av sine bra borgere lægedom for sine ulykker, det land som trænger faa fraser og mange gærninger.» Cavallotti har været en mand fuld av handletrang, av arbeidstrang, uden hensyn til levebrød; og der har fulgt vaabenklirren med ham, hvor han traadte frem. En utrættelig stridsmand gennem 40 aar av sit liv.

Som attenaarig begyndte han i aviserne (1859). Men han blev ikke med Garibaldi paa de tusendes tog; det var som deltager i general Medicis ekspedition han kom over til Sicilien. Paa overfarten did er det han ombord skriver sine første digte, fyldt av brusende enheds-entusiasme, opblussende som en ung i et ungt land, naar han føler sig at suse med i dets drømme:

«Aa hil dig, Ætnas sagnrige strand!
som knække aag, som splintrer klingers staal.» —

Hans politiske kamp gjaldt siden venstreministeren Depretis, da denne efter at være kommet til magten begyndte sin forfuskelse av det liberale program. Det gik endnu hetere til

Digitized by Google

siden, da han stod ligeoverfor Crispi. Det var en vældig indsats han gjorde den gang; han stod stundevis ganske alene i den kamp. Men han var en «fusentast», som aldrig firte og som ikke sparte sig selv. Og hvor han fór frem, fulgte der et mylr av dueller; hans modstandere sa, at han led av duelmani — hele 35 skal han ha hat. Hans rastløshed drev ham ogsaa der: han søgte duellerne for at faa endskab paa én sag og komme over til den næste. — Han vilde i Crispi ramme korruptionen og triplealliancen og skattebyrderne. Og han tog denne politiker grundig og historisk; i kamret gennemgik han hans liv og søgte at bevise, hvor Crispi var embedsjæger hos Bourbonerne, republikaner siden, og saa monarkist og ordensuddeler, for at ende i Banca Romana-skandalen. Og det var Rudini som i denne kamp mer end gerne hjalp ham til bevismaterialet, eftersom Crispi stod Rudini iveien. — I 1891 førte Cavallotti obstruktionen an i kamret, dengang Crispi vilde fornye triplealliancen; men de 15 «katter» magted ikke at døive 300 deputerede. Hans stjerne steg ligefuldt ude i folket; han blev opfattet som landets offentlige samvittighed.

Og samtidig med al denne kamp skrev han opflammende digte og dramaer *(Pezzenti; Guido; Messeni; Alcibiade; Luna de miele)*. Jeg kender

Digitized by Google

ikke tilstrækkelig hans digtninge til at fælde nogen dom; men det jeg har set, synes at lide av lidt hulhed og bombast. Det kan vistnok ikke nægtes, at der i det hele, efter vor smag, er en smule retorik ved Cavallotti; — men der ligger gærninger og begivenheder bag! Det er den samme slags retorik som i sin tid skabte et samlet Italien; — og det er jo ikke saa daarlig retorik endda.

Cavallotti var dog visselig ingenlunde en mand med lys og tryg tro; — han tænkte vel inderst inde som saa: men tro er alligevel det eneste som der er mening i! Flagrende altid videre ind i ny kamp, berusende sig og glemmende sig. Der er noget av dette ved hans endeligt ogsaa hin morgen i villaen udenfor Rom — jeg kan ialfald ikke værge mig mod det indtryk, — ved den hidsige maade, hvorpaa han, den drevne duellant, kasted sig frem, saa modstanderens sabel jog ham gennem mund og svælg. — Over sin sæng hadde han hængende billedet av to mænd i Italiens historie, som hadde dræbt sig selv av væmmelse over løgnen i verden.

Thi Cavallotti var i grunden ingen politiker; han blev saaledes grundig tat ved næsen av Rudini — bare for at nævne et tilfælde. Et herlig stormende veir var han, med sang i sig

Digitized by Google

om et enigt Italien og om et redeligt Italien. Det er det manende ved hans skikkelse, i tider da offermodet ligesom er svagere blandt statens mænd, og hver saadan indsats kræver vederlag.

I sammenligning med Cavallotti blegner neapolitaneren Matteo Imbriani's navn, skønt det har samme slags klang; ogsaa hans betydning stak i hans ubestikkelighed, i hans uegennyttige vilje til at ofre sig. Han var ogsaa med paa general Medici's tog til Sicilien, og deltog siden i omtrent alle frihedskampene. Hans drøm var en «*lega latina*», og i hans skikkelse er nationalhadet til Østerrige leggemliggjort.

Og i forbindelse med disse døde vil jeg nævne Bovio's filosofiske genfærd, som endnu lever i Neapel, en fortsættelse av Garibaldi's borgeraand, republikaner. Men det republikanske parti i italiensk politik er, hvad maalstræverne er hjemme i sprogudviklingen: republikanerne springer uden videre over en national opløsnings- og forfaldstid, som dog har været og som har efterladt uudslettelige spor; og forgæves holder de hver høst sin landskongres, hvor de med redelig vilje søger at hale programmet lidt ned, saa de ikke skal bli ved at sidde i politiken som Simon Stylites oppe paa søilen. Bovio er redeligheden og uegennytten i person, hvis standpunkt folk, selv om de ikke er hans menings-

Digitized by Google

fæller, spørger efter ved vigtigere sager. Men der er gaat hegelsk filosofi i ham, og naar han slipper sig rigtig til der, minner han i filosofisk duelighed stundevis lidt om Cicero, naar denne roter i den græske filosofis dialektik og forflygtiger kategorierne; men hans meningsfæller lytter til ham med respektfuld uforstaaelse. Thi, i modsætning til Cicero, er Bovio en karakter, saa hans popularitet holder sig uanfægtet. — Og saa kommer et moment til: han har det med, ligesom Tolstoi, stadig at ligge for døden. — —

Det «moderate» parti har ingen manende genfærd, som virker samlende saadan ved sin nærhed som Cavallotti. De har den abstrakte enheds-idé; og de driver en ivrig, men lidt bleg kultus av enheds-minnerne ved at reise slette statuer i alle byer til erindring om samlingsværket.

Man kan nemlig ikke si om Crispi, at han har efterladt noget politisk testamente; og det vil man endnu mindre kunne si om en ideløs politiker som Rudini. Ved Crispi var der et tiltalende moment: han kunde handle paa impuls; — men han indsnævredes efterhaanden i politiken til blot og bar konstabel. Rudini virker som der aldrig har været plads for impuls i hans bringe, en bred plantage-eier uden nerver, som aldrig kan komme ud av koncepterne, —

Digitized by Google

med italienerens pragtfulde fordøielse og dyriske ro. En ytterst fornøielig type i og for sig, — men ikke noget stof at lage genfærd av, som kan virke manende og samlende.

Men Crispis og Rudinis parti har nu Sidney Sonnino. Det er et jern, maaske den betydeligste statsmand, italienerne har for øieblikket, forsaavidt han er den, som statens eksistens i en snæver vending tryggest kan bygge paa. Hans kraft maales bedst ved de radikales had. Oprindelig er han dog ingen fordomsfuld autoritetsdyrker; han har i sine yngre aar nedlagt sine studier i uhildede værker som *Suffragio universale*, *Governo rappresentativo* o. a. Han hører til de yngre politikere, som har fjernet sig fra enheds-entusiasmens frasemageri, en desillusioneret kapitalist med skarp, kynisk sans for realiteterne; man behøver bare følge en smule den avis han grunded i Rom for et par aar siden, *Giornale d'Italia*, for at føle det. I kamret er han uforstyrrelig fremadskridende i sin kritik, trods skrik og avbrydelser fra venstre, — passelig sutrende; han har holdt den skeptiske klagetone fra fire-fem aar siden vedlige; hans omkvæd er for øieblikket i grunden blit, hvad han fremholdt i sin store kammer-tale ifjor vaar: «Revolutionens bølge vokser for hver dag mer.» Og han fører altid «*autoritá dello Stato*» i munden. Men

Digitized by Google

forøvrigt ligger han paa lur efter modpartiets utopier og venter — og søger stundom ved at fremkalde vanskelige streiker at paaskynde bølgen, da han kan komme til og værge de store kapitaler, eller han kaster ind ændringsforslag for at forpurre. I virkeligheden selv programløs, kanske i grunden en smule uproduktiv av væsen; han er jøde; — men han er oprindelig ingen høker i politik. Det er noget av en despot, en diktator-natur, den av alle politikerne, som kommer det gamle italienske begreb om statsmand nærmest. En logisk, tæt individualitet, som maa fange ens interesse. Thi vel har situationen ført det med sig, at han nu er kommet til at lægge roret den anden vei, saa han er blit en skikkelse med nattens skygger over sig, — men ligefuldt, det er en klar og høi skikkelse. Det er de skikkelser, som i smaa lande blir forfulgt og udskældt for intriganter og forrædere mod den gode sag, mens frasemagere, som ved første kritiske knibetag gør kuvending og forraader det lille lands av dem selv oparbeidede politiske passion, gælder som hædersmænd — eller forfremmes til amtmænd. —

Helt forskellig fra en skikkelse som Sonnino er det nuværende ministeriums chef Zanardelli. For en to-tre aars tid siden overtog han regeringen uden portefølje, dengang Sonnino beredte

Digitized by Google

forsonings-ministeriet Saracco vanskeligheder ved den svære havnestreik i Genua, som vokste den gamle mand over hodet. Sonnino opfanged imidlertid ikke pæren; kongen tog et ublandet liberalt ministerium, hvis program bl. a. var avskaffelse av bytold paa fødevarer, — et program som under de frugtbare parlamentariske rivninger har undergaat saapas modifikationer, at der nu ikke synes at staa igen stort mer end en lettelse i saltskatten, samt skilsmisseloven; gaar disse reformposter ogsaa i parlamentets store papirkurv, reiser vel det selvsamme parlament sig og gir ministeriet et mistillidsvotum for svegne løfter — det har i hvert fald været metoden før. — Men i det tilfælde kan Zanardelli godt paany bli overdraget at danne regering.

Han er nemlig ifølge væsen ikke en mand som skiller; der er noget samlende ved ham som personlighed, og i det ligner han Cavallotti; men der er intet stormende ved ham. Som ung var han vistnok republikaneren Mazzini's fælle og medlem av en revolutionær klub — nihilisten Bakunin fortæller, at han har truffet ham, og da har nok mødets anledning ikke været saadan helt harmløs. Han har ogsaa været med ved Italiens reisning og har deltat i frihedskampene. — Zanardelli tilhører politikerne av den gamle skole, med den gamle skoles godlidende festivitas og

Digitized by Google

lyse, lidt senile humør, som i grunden ingen uvenner kan faa, — uden at han dog rakner op i den generations frasefyldte hulhed, som den kan ta form hos agerbrugsministeren professor Bacelli, naar en bedre middag gør sin virkning paa tungebaandet. Hans lange politiske liv har tillige opøvet et gløgt øie, som forstaar at vælge sine mænd — man ser det næsten bedst ligeoverfor de politikere som han forstaar at undgaa i sit ministerium (som finansmanden Luzatti og Syditaliens specielle ministerkandidat Lacava). Han er endvidere en betydelig taler, i sin tid landets mest søgte advokat, som netop egner sig til at færdes mellem partierne, — som ogsaa egner sig til at sendes ud paa banket-reiser til misligholdte provinser, hvor refrainet er *«l'Italia una e indivisibile»*, hvor hans retorik, med udgangspunkt i Vergils vugge og Vergils grav, finder anslaaende ord for rigsomslyngende syner, helt fra Garda-sjøens bølger til Neapels golf. Man tror paa hans uegennytte og paa hans vilje — om den ikke er saa stærk; man ved jo, at enheds-entusiasmens storm har flagret i hans lokker — dengang han hadde lokker. En mand ikke netop med saa mange idéer som med idealitet; — og han lar sig udlaane til modparten, naar det gælder at redde enheden, som i 1898, da han gik ind i Rudinis reaktionære

Digitized by Google

ministerium for at hjælpe til at ride oprørsstormen av.

Men den egentlige politiker i Zanardellis ministerium er piemonteseren Giolitti, det vanskelige indredepartements chef. En mand uden idealitet, uden synderlig idéer ogsaa, udenfor de nødtørftigste at fodre folket med; — det gælder forøvrigt at styre en skute efter de gældende parlamentariske styringsregler. Og det er hans liv at manøvrere i stygt farvand.

Giolitti egner sig ikke til at sendes ud som banket-taler. For det første er han ingen taler saadan som italienerne fordrer det; dernæst er folks tillid til hans karakter ikke overvættes stor — dertil stod han i sin tid Banca Romana-skandalen lidt for nær; men især er det dette som betar folk tilliden: han er uudgrundelig; der er ligesom saa mange politiske erfaringer avlagret nedover i ham, saa han virker som en mørk brønd. Skønt han er uigennemtrængeligere end sin hæftige modstander Sonnino, saa minner dog skikkelsen om ham; det er bare det, at Giolitti har lagt roret den rette vei.

Giolitti kan politikens golde jus, han kender tilbunds parlamentarismens kautschuk, dens forfuskelse av løfter, saadan som det har været dens særpræg i Italien: ingen løsning av sociale spørsmaal foregaar i grunden gennem kamret —

Digitized by Google

han fik selv sande det i 1891, da han søgte at sætte igennem en ekstraskat, som rammed de velhavende; og naar et forslag i kamret frem til at bli lov, saa er det fordi de folkekaarne har hast og skal hjem til paaske. Han har set, at partierne ikke har flyttet nogen ting de sidste aar, — det eneste maatte da være, at de har flyttet sig selv; det er det som foregaar ude i landet, som flytter paa tingene. Og ud fra denne skepsis til parlamentet lar Giolitti proletariatet selv besørge socialt reformarbeide gennem streiker: kan de ikke opnaa skattelettelser, faar de skaffe sig bedrede kaar, saa de faar humør til at betale skatterne. — Ifjor vaar gjorde saaledes næsten hele Norditaliens jordarbeidere sig foreløbig færdig — og omtrent uden blodsudgydelse. Dengang svarte han Sonnino under en større kammer-debat, at alle disse streiker var et uimodstaaeligt udslag av den stigende kultur blandt proletariatet og kun av social karakter; men «bevægelsen vilde bli politisk den dag regeringen greb ind som klasse-regering. Bevægelsen vilde bli farlig og voldsom den dag regeringen vilde bruge magt. Regeringen skal være neutral og respektere retten til streik». Undtagen — la han til — hvor det gjaldt virksomheder av offentlig art, saa stansning vilde ramme samfundets vitale interesser; og dertil regned han

Digitized by Google

foruden jernbanetrafiken o. l. ogsaa brødbagning — da greb han ind og anvendte soldater til at udføre arbeidet. — Han holder sig alle veie aabne. Og sidder som en edderkop i baggrunden, med et vaagent øie, som ikke lar sig overrumple eller overraske, med indflydelsesrige presseorganer i sin sold.

Men især kommer hans overlegenhed for dagen ligeoverfor streiker, hvor gæringen er kunstig oparbeidet og hvis relative berettigelse er tvilsom, saa den er forudbestemt til nederlag. Han behandler den psykologisk; i begyndelsen borttar han mest muligt alt som kan støtte trodsen og saaledes styrke de streikendes samhold. Han demoraliserer dem, og forvirrer dem, ved at række dem dette overstrømmende bæger handle- og streikefrihed. Og imens rykker tropperne stille ind i byen, og den situation av knusende militær overmagt fuldbyrdes, som skal til, forat den genstridige kapitalist uden fare kan genta sit avslag. Han er en Cunctator av rang. — Man saa det ved jernbanearbeiderstreiken ifjor vaar; man saa det ved generalstreiken i Florens samme sommer, hvor han udførte et lidet mesterværk, — især da han her ogsaa hadde en hidsigprop av en præfekt at holde i skækerne. Den streik endte med fuldstændigt nederlag for arbeiderne. Og dog forløb det hele uden blodsudgydelse,

Digitized by Google

uden et skud — kun et avklippet gasrør oppe paa Viale dei Colli! kun nogen avisspalter retorisk angst for Florens' ve og vel!

Giolitti er vel den sleipeste indenrigsminister Italien har hat. Ved arbeideruroligheder er han en myg gummikølle, men der sidder en blyknap ytterst. Og blyknappen er den selvsamme som den var under Crispi: karabiniererne.

Og dog, hvis den dag alligevel kan tænkes, da det italienske proletariat staar samlet i kampstilling, saa situationen kræved et raskt indsnit, da er muligens Giolitti gaat tilbunds med sine parlamentariske styringskneb, Zanardelli visselig viftet hen med sin nationale retorik. Den dag vil proletariatet heller komme til at staa ansigt til ansigt med en mand som Sonnino. — —

Det ytterste venstre og proletariatet tæller ikke længer 15 repræsentanter i kamret som paa Cavallottis tid; de hadde ca. 50 at mønstre ved obstruktionen under Pelloux, og ved de nye valg ligeefter kom de tilbage i et antal paa ca. 100. De stod dengang tæt sammen i en fællesforening — *Unione dei partiti popolari* — baade socialister og radikale og republikanere; de stemte i flok, og deres organer nævnte aldrig dissenser.

Spliden i folkepartiet traadte klart frem i dagen, dengang det parti erobred Milano's store

Digitized by Google

kommune fra de konservative, og en av venstre — Mussi — blev borgermester. Det republikanske parti, som i den by er stærkt, med egen avis — *Italia del popolo*, og som staar i livlig rapport med republikanere i Schweiz og over i Argentina, skilte først lag og meldte sig ud av fællesforeningen. Misstemningen gjaldt socialistføreren Turatis person. Men spændingen er øget, og under valg ifjor vaar udarted den til sammenstød paa knytnæver; av pur chikane mod Turati hadde dengang republikanerne sat en straffange, anarkisten Calcagno, op som modkandidat.

Splittelsen bredte sig som smitte. Ogsaa socialisternes samhold rakned op. Der var en spak fraktion — *riformisti* — med Turati som leder, og en mer paagaaende — *rivoluzionari* — som skældte fællesforeningen ud for at være sovnet ind i kommunestyret og slet ikke at ha til bensigt at opfylde de løfter de hadde git før valget; man sa bent ud, at denne slaphed skrev sig fra frygt for at miste det pengetilskud, som deres «arbeidskammer» oppebar.

Disse to fraktioner samler sig om Turati og kriminalisten Enrico Ferri.

Der er i grunden noget indolent og lidenskabsløst ved Turatis personlighed, noget seigt despotisk; kanske det ikke var saa stærkt

Digitized by Google

fremme før, da han blev forfulgt og efter 98-revolten sat i fængsel sammen med de andre. Han kræver god disciplin i sin skare; derfor lar han sig nu vælge tre fire gange op igen i sin valgkreds og frasiger sig kammerhvervet, for at gøre skaren tættere og gi valget vægt, naar han saa endelig bekvemmer sig til at svare ja. For ham er «stat» i grunden et ukrænkeligt begreb. Socialismen er mer og mer blit ham en videnskabelig disciplin, og siden gruppperne i fællesforeningen begyndte at skille lag, er han i sine taler begyndt at fremholde stærkt nødvendigheden av *«educazione politica»*, noget man ikke hørte om tidligere, da den ifølge sagens natur var meget mindre end den nu er; dette med kultur anvendes jo ofte ogsaa her sydpaa for at skræmme, naar de første tegn til differentiering viser sig. — Turati taaler ikke sprang, ligesom hans tæt sammenføiede artikler i hans ugeskrift *«Critica sociale»* ikke taaler det. Lidt tung logik, lidt kompakt, en indolent logik; men dialektisk blændende — man kan maaske merke, at han især har læst megen engelsk filosofi og social-literatur. Forøvrigt gir han ved sin optræden i den senere tid indtryk av en mand som vil ind igen i det «gode selskab», — muligens spiller Millerands lysende endeligt ind.

En helt anden skikkelse er professor Ferri;

Digitized by Google

der er noget ublandet romansk ved ham; en væver mand, fuld av kast, -- som handler paa impuls; han synes i det hele at være den blandt alle italienske politikere som har færrest bagtanker. Han er en stor taler, slagfærdig; der er gnist i hans ord, og hans organ er bøieligt, fuldt av tone. Netop en taler saadan som italienerne nyder ham. En agitatorisk kraft. Han førte an i kamret obstruktionen mod Pelloux, en stund socialist-partiets første tillidsmand, som i sin tid, dengang hele redaktionen sad fængslet, alene redigerte deres hovedorgan «*Avanti*» i Rom. Man føler, at han ifølge sit væsen netop ikke kan suge næring av engelsk læsning; det er den utaalmodige belgiske socialisme han staar nær.

Ferri hadde med misnøie set paa den parlamentariske situation, hvor socialisterne som parti støtted regeringen for at undgaa Sonnino som Giolittis eftermand, — og støtted den sammen med en del av de «moderate», som nu holdt paa venstre-styret, fordi det efterhaanden bedred sig og strøg radikale poster av sit program. Han saa ogsaa Giolitti ved streiker mest muligt gi de ytterligst gaaende fri tøiler, og han gennemskued den demoraliserende hensigt; thi han vidste jo, hvor en italiener trænger at stives op i sin opposition av modstand.

Digitized by Google

Ferri ønsked tilbage igen det frimodige partihads salte skumbølger.

Det var hans grundstemning, da den store debat kom i kamret ifjor vaar — den gjaldt foranstaltninger til Syditaliens opkomst. Dengang delte talerne sig pludselig i nord og syd og anklaged hverandres landsdele. Og i stridens hede slynged Ferri ud, til forsvar for Norditalien: «Nordpaa er moralske smittecentrer undtagelser; i syden er de kommuner, hvor hæderlighed er til huse, oaser,» — som han straks oplyste, han tænkte kun paa administrationen. Og han sa der kun hvad alle italienere gaar og siger sig imellem — det er bare det, at saadant siger man jo ikke i kamret. Stormen brød løs over hans hode: det var en krænkelse av parlamentets værdighed! en forsmædelse mod landet! Han blev fratat ordet og fik ikke engang lov til at forklare sig ytterligere; og da han stod paa sin ret til at tale, blev han sat under censur og uden videre nægtet adgang. Han drev videre i sit raseri, lige ind i glasruten i møde-salens dør, som han knuste med knytnæven; og gennem det hul brølte han ud over forsamlingen: *Camorra parlamentare!* — Ovenpaa det reiste han ud paa en folkemøde-tourné, og grunded samtidig et ugeskrift «*Il socialismo*», hvor hans omkvæd er: for al del, væk med

Digitized by Google

Giolitti! — hans frisind demoraliserer os! La os faa den uforsonlige Sonnino isteden! thi han holder rækkerne sammen og gør os stridbare. — Men hans forrige venner søgte at tie ham ihjel — han er blit saa uanstændig glimresyg! sa de; det hele er bare jagt efter applaus. Saa han forstummer nok, naar vi nu lar være at nævne ham i vore aviser.

Ferri er imidlertid ikke forstummet; han er rigtignok ikke nu længer socialismens mand, men kun fører for en fraktion, som altsaa har brudt med parlamentarismen og kalder sig «revolutionær». I september ifjor holdt saaledes det samlede socialist-parti landsmøde i Imola, og der kom det til opvask mellem fraktionerne; her mødte ca. 800 som delegerede for ca. 60 000 indskrevne medlemmer, og ved voteringen over dagsordenen stod det nye parti mod «reformisterne» omtrent som 3 mod 4. Jeg har set av nordeuropæiske socialistaviser, at «den sunde fornuft» seired paa Imola-kongressen, og at faren for splittelse er besværget; det ser man altsaa av stemmegivningen ikke er tilfældet. Og man er da vistnok ogsaa her i landet paa det rene med, at et aabent schisma vil komme; den dag en moderat socialist sidder i regeringen, er det der ialfald. Men paa landsmødet dækked man over saa godt man kunde — selv

Digitized by Google

Ferri optraadte dæmpet. «Reformisternes» lange omsvøbs-resolution er for lang at avtrykke i sin helhed, men jeg kan ikke nægte mig at hidsætte følgende filt-passus: «. . . Kongressen erklærer, at partiets aktion er reformistisk, saasom den er revolutionær, — er revolutionær, saasom den er reformistisk, med andre ord: partiets aktion er helt enkelt socialistisk . . .» Og talerne fremholdt, at det, som skilte, kun var ledernes ulige temperament.

Som om det ikke er det, som altid adskiller! Specielt i Italien, hvor jo alle er enige om de sociale problemer — selv Sonnino siger stadig, at landet er «sygt». Det er just det temperament, hvormed man tar fat paa løsningen, som egentlig adskiller. Det er temperamenterne, man har at regne med; det er ogsaa temperamenterne, som bringer overraskelserne og fornyelserne. Overalt gælder det jo, at blir politikerne gamle og deres temperament avtar, avtar tillige deres evne til fornyelse.

Men der er ved første øiekast noget uhyggeligt spændende ved et temperament som Ferri — noget som en beruset natur-magt; det bryr sig ikke om stierne, eller har sky for det som møisommelig er indgærdet, bare sætter tvers over haverne og markerne og akrene. Og denne beruselse ved gamle partiers opløsning, og ved

Digitized by Google

fund av nye veie, forskrækker rubrik-politikerne, og kommer dem paa tverke som beregner en idés værd efter det stemme-tal den formaar at samle om sig, — gør dem helt svimle i hodet. Ferri er tillige videnskabsmand og kender tingenes gang; han ved i kraft av det, at ingen ting stanser i udvikling, at der forestaar opløsning for alle og alt.

Paa den anden side ser han tydelig Giolittis tilfredse smil, at han ved sin optræden er sit parti, hvad man kalder *enfant terrible*, saasom det er tæt sammenslutning og opstilling i geled, hvor den enkelte forsvinder, — som trænges. Han ser, at han sparer Giolitti meget besvær.

Ferri er et offer for denne dobbelthed; hans lidt akademiske artikler synes da ogsaa av og til den senere tid præget av betænkelighedens halvhed. Det er dette modsigelsesforhold, som er det tragiske ved manden — ved alle mænd, som ifølge temperament kaldes til at sætte differentieringens idé ud i livet. Men det er ogsaa dette, som gør ham saa interessant som fænomen.

Og der er endnu en tragisk side til ved manden: det er den praktiske virkning et saadant rop gennem en knust glasrute har i øieblikket paa selve parlamentarismen. Der skal mere til ligeoverfor en forsamling skøiere som et

Digitized by Google

deputerkammer — det bare vækker deres bajadshumør, mens ropet fortoner sig lig den sprøde lyd av en knust rute. Det synes saa haabløst vældigt, det han har tat paa sig at rydde op i.

Saa er det endvidere det, at han endnu for en ikke uvæsentlig del i sit stormløb eskorteres av irregulære husvilde horder fra gaden — fra rennestenen, og støtter sig til deres bifald, — Ferri, en uskrømtet fremstormende idealist, som tilhører det «gode selskab», men som paa liv og død vil ud av det for at bli stridsmand. — Og dette sidste træk ved billedet er det tragikomiske ved skikkelsen.

Men man kan være av hvilken politisk overbevisning man vil, eller man kan tro, at den paa bunden borgerlige Ferri ikke er manden: en saadan fremtoning i stats-livet som han er der noget fængslende ved, fordi han alligevel er et stille vink om, at organismen lever, at der er stofveksel. Et skurrende varsel til det avlægse om differentieringens unge stolte lov.

*

Jeg har i denne artikel forbigaat mange skikkelser. Jeg har bl. a. forbigaat vævre slangemennesker som finansfagmanden venezianeren

Digitized by Google

Luzatti, som har deltat i saa mange ministerier, og som har det ved sig at bli farlig, naar han er naadd indenfor, ligesom træhesten i Troja. Jeg forbigaar en saadan snedig mysende politiker som Syditaliens Lacava. Jeg forbigaar den nuværende udenrigsminister Prinetti, en ny mand, som har vist sig at være en ytterst dygtig kræmmer i sin branche, oprindelig cyklefabrikant fra Milano, — og i den branche skifter jo ogsaa systemerne alt i ét. Jeg forbigaar i det hele dem, som har hat vanskelig for at bli ledere, eftersom deres profil var for ufast, hvormeget dog ogsaa disse har været med paa at gi det offentlige liv i Italien dets friskhed og bevægelighed og sikre det mod pedanteri.

Men jeg har trukket frem Cavallotti, Sonnino, Zanardelli, Giolitti, Turati og Ferri, fordi det er disse udprægede typer, som efter mit skøn for øieblikket gir statslivet dets fysiognomi. Og jeg har nævnt Cavallotti først og Ferri sidst, ikke bare fordi de i sin kamp er repræsentanter for hver sin generation, men fordi det synes mig som det er mellem disse to temperaments-ytterligheder, at det levende i statslivet inderst inde svinger i Italien, kanske alle landes statsliv — mellem Cavallottis samlende enheds-entusiasme, hans had til splittelsens dæmon, og Ferris optrevlende individualisme, som i svimmel rus løfter

Digitized by Google

foden til nyt skridt, men som saa ligesom ikke tør sætte den ned. Mellem disse ytterligheder som ramme boltrer sig hele det kostelige mylr, som man kalder parlamentarikere, og driver sit selviske spil.

Digitized by Google

Neapel

I

Den nordbo som nærmer sig Neapel første gang med toget fra Rom, med toget som naar frem mellem 11 og 12 om natten, — og luften er klar, men uden maane, han glemmer ikke synet av Vesuv høit deroppe tilvenstre, selv om han forinden har set sig blaseret paa alle malerierne, som fremstiller det. Og alle de illustrerte brevkort formaar ikke siden at slette indtrykket. Dette rosenrøde, fede flammegenskin, som slikker op fra kraterets bund, flakker urolig inde i hvirvlende røgskyer, som stiger mod himlen; stummende sort nat, og saa flammeskæret! — Og man synes i øieblikket det slet ikke er noget underligt, at der i svundne tiders teologi har været stemning oppe for at henlægge Styx og Acherusia her og nedgangen til underverdenen — her var jo hul paa jorden! Intet under heller, at «troldmanden» Vergil, som hadde pla-

Digitized by Google

gieret Homer's sang om de dødes rige, at han og hans grav har holdt sig i overleveringen hele middelalderen igennem og mættet fantasierne med mystik, saa stærkt at Dante ikke kom forbi hans grav. Her ved hans grav har Petrarca stanset op; her stod jo ogsaa købmandssønnen fra Florens, Boccaccio, og følte den «hellige dæmon», som vendte op ned paa hans indre og skabte syner. Her har de staat alle, som tilhørte den literære renæssance og har følt sammenhæng med folkets fortid, følt sig omsust. Thi renæssancen er jo i sin kærne og i sin udfoldelse intet andet end hvad man længer nord har kaldt «romantik». Og saa har dette hul i jorden med skæret fra baalet i riget dernede som rent ydre apparat hjulpet til at holde liv i den mystiske forestilling, i sammenhængsfølelsen. —

Men saa menneskerne fra idag, som vi træffer paa om natten herudenfor jernbanestationen! Ikke fnug naturmystik! ikke mer paavirket av hullet ned til underverdenen med dets helvedesflamme, end om de hadde et illustreret brevkort for sig!

En norditaliener hadde paa forhaand sagt mig, at man ved ankomsten aldrig undgik en uvedkommende person op paa bukken, som kusken kaldte «min bror». — Ved kuskerækken

Digitized by Google

stod en høi konstabel og holdt opsigt og indskærped kuskene bestemmelsesstedet, før de tørned ud med sin reisende. Jeg saa ingen uvedkommende, da vor vogn løsned fra rækken; men ikke før var den forbi hestemulerne, saa klatred der lynsnart noget graat laset op paa bukken — det var som mennesket var kommet ud av hestens bug. Og kusken smeiste paa hvad han kunde og det randt avsted i rasende galop ud paa pladsen fra konstabelen. Jeg stak kusken i ryggen med paraplyen: hvad er den andre for en fyr? — *Il mio fratello, signore!* — han ber om at faa sidde paa, stakkar, han skal hjem. Og saa smeiste han paa igen, saa vi atter fór avsted i et nyt rasende skeid. — Jeg stak ham i ryggen. «Broren» snudde sig: hvor skal De hen? sa han. Jeg nævnte hotellet. Jeg kender ikke det hotel, svarte han; men hotel Londra? Og snudde sig braat om til kusken, som brugte svøben. — Et nyt paraplystød i ryggen. Vognen holdt. Den fyr skal ned! — Men hotel Londra? — Den fyr skal ned! Og paa fortauget stod en konstabel. Hurtigere end en draabe var det lasede utyske dryppet av bukken. Kusken vendte sig: Lazzaron! en af disse hotel-agenterne, tvi! Og han spytted av foragt efter sin «bror»; halte saa tømmerne ind og smeiste paa, saa det skar i

Digitized by Google

rasende fart nedover en hovedgade. Han hadde en lappet bonjour, og de lasede skøder fløi energisk i lufttrækket. Det varte i to-tre minuter, saa slakked han paa tømmerne og hesten bare dilted, og tilslut bare gik den; han vendte sig om: Det hotel De nævnte, kender jeg ikke. Men hotel Londra? — *Avanti!* fik han lige op i ansigtet som svar. Og saa kasted han sig om paa bukken, rafsed tømmerne til sig i opblussende energi, og de forlorne bonjourskøder vibrede i vinden. Men det varte bare nogen minuter, saa faldt han sammen igen; han gjorde en krok av sin langfinger, som holdt tømmen, og resten av den løb efterhaanden frem, saa hesten som nu bare gik, holdt paa at traakke i løkkerne med forbenene. Han vendte sig om: Tja; saa maa Deres hotel ha skiftet navn netop. — *Avanti!* — Han kasted sig om, halte tømmerne ind, og det bar avsted som forrige gang. Men han faldt sammen endnu engang, før vi naadde ned paa en stor aaben plads. Her hvor saamange av hans kolleger holdt, vaagned rigtig skøieren op i ham. Med tømmen slapt hægtet ind i langfinger-kroken kørte han hen til en klynge kuske, ropte spørgende hotellets navn. Men hotel Londra? svarte de ogsaa. Han kørte sin vogn langsomt fremover bag vognrækken — hele kuske-flokken slog følge med, saa det var

Digitized by Google

sort av folk om en, skraalende, skrattende, — og da de hadde faat væltet fra sig ind i vognen en hob av ukvemsord som det neapolitanske kuskesprog eier, gjorde han en sving om vognradens ytterste fløi, reiste sig pludselig paa bukken, halte tømmerne til sig, styrte tilbage i rasende fart tæt ind paa hestehoderne, saa hestemulerne skvat rædde i veiret hele rækken igennem. Et halvt minut efter holdt vognen udenfor det rette hotel.

Hele den næste dag i Neapel vilde ikke det kuskeansigt ud av mit hode. Jeg syntes aldrig jeg hadde set en saadan skrabkage av et menneske — lurvet, degenereret: de runde barnebollekind, de grisne skægstranter, brynene som var vokset sammen over næsen, en uudsigelig mund — fłød over av bare røde læber; men der sad en syrlig tænksomhed inderst i mundvigen, noget bortimod raffinement. Jeg tror hans erotiks væsen sad der. Et forvildet, linjeløst ansigt; viljeløst paa samme maade som et dyr. Og man kunde ikke bli fri for dette billede av hans energis art under kørselen, dette opblussende og straks igen sammensynkende; det er muligt, at han mangled mad og søvn, men det virked, dette umyndige, som det var hans væsen. Jeg saa en mængde ansigter paa gaden, som nok var ham ulige i træk, men som ligned

Digitized by Google

ham i udtrykket; og dette kuskeansigt vedblev for mig at være typen paa neapolitaneren, naar han kommer ind i ordnede forhold eller staar under instruks — netop i denne hundesjælens herreløse svingen mellem opblussende pligt og sammensunken energiforladthed. — Da han dingled der foran mig paa bukken, sad jeg og veired efter noget, som var til at holde av ved ham, eller til at begeistres over — det individuelle kaotiske stof, som udgør et menneskes kærne, trods det ikke kan formuleres i ord, og som man omtrent altid finder en tæft av, saa man ligesom slaar sig til ro og siger med sig selv, at lignende menneskestof har man til syvende og sidst stødt paa før. Men mit instinkt fandt det ikke ved denne kusk. Det eneste maatte være dette lune foran hestemulerne; da sprang der frem noget umiddelbart fatteligt, selv for en nordbo, en gavtyvs trang til almengyldig latter, som kostelig bar udover smaalig labanagtighed. —

Man gaar i Neapels gader og læser ind i denne vrimmel av ansigter; man blir fælen om hjærtet ved at føle saa liden sammenhæng med dem. Folk siger flest, at det er fordi ansigterne er herjet af forvildede sæder. Det er muligt, det er lasten, som har sat sine merker. Neapel har været skueplads for ryggesløse hoffers liv,

Digitized by Google

som ingen by i Italien, og ingen intelligens eller skabende kunstnerevne hos de svirende lægger her et forsonende skær over udskeielserne. Men det synes mig, at det er lige saameget en racens forvildelse, man læser ud av deres ansigter og deres væsen. Det latinske stof er saa grundig opblandet med græsk og orientalsk, at det oprindelige er vanskeligt at finde rent — opblandet netop med de folkeelementer altsaa, som i den klassiske tid maaske inderst inde blev den vigtigste grund til romernes fald. Og her i Neapel er denne opblanding fortsat siden gennem aarhundreder. Jeg tror saaledes ikke det er et tilfælde, at neapolitanerne i renæssancekunsten spiller en saa liden rolle; de maatte undvære den tilsætning av friskt folkestof nordfra, som i Norditalien var med at frembringe de store mestere.

Der er naturligvis her som ellers mange momenter, som er med at give Neapel fysiognomi og gøre det til, hvad det er. Og det vilde vistnok bli mere end livsværk for en etnograf med psykologi at udgranske alle dem.

Medbestemmende til at skabe det store proletariat og gi det karakter, er ogsaa de økonomiske forhold i byen, saadan som de var for en tyve aar siden. Neapel var dengang et søgt opholdssted for rig adel og for rige

Digitized by Google

udlændinge, især engelske, og disse strødde penge ud. Men den tid er forbi. Neapel er kommet i vanry blandt turisterne, — koleraen i 80-aarene, koppeepidemier, tiggerne. Og saa er isteden Nizza dukket op, den liguriske riviera, Cairo; adelen og de rige englændere har forladt Posilip og Camaldoli. De rige, som nu sidder igen, har anbragt sine penge i papirer, og smaarentenisterne driver aager. Resten er fattigfolk, og derav 200 000 virkeligt proletariat, som lever av tilfældig sjau eller tiggeri.

Og armoden blandt disse tiltager. Befolkningen formerer sig stærkt, og dog viser bytolden paa levnetsmidler — i modsætning f. eks. til Roms — en aarlig mindreindtægt paa ca. 3 millioner fra for 10 aar siden (bytolden indbragte 1889/90 ca. 17 millioner; i 1899/1900 ca. 13½). De tal taler for sig selv.

Men fattigdommen træffes ikke bare i proletariatet; den træffes i alle klasser. Der er en mængde saakaldte bedrestillede familjer, som vaagner om morgenen og ikke ved, om de faar middag den dag; det er bourgeoisiet, som har signore-tradition i blodet og mener, at arbeidet skæmmer. De har sønner, som det gælder at skaffe en «post», saa de ikke synker ned i arbeiderklassen, og det gælder at kravle forbi hverandre i stillingens anseelse, for de har

Digitized by Google

ambition trods sin armod. Det er snyltedyrene i det neapolitanske samfund; det er oldtidens klienter, som antichambrerer, de antike *umbrae,* som gaar igen. Det var disse og deres velyndere, som Saredo rammed i sin første indberetning om Neapel.

*

Oprydningen er begyndt. Allerede i 1889 indviedes under de kongeliges nærvær den vældige gadeomregulering, *lo sventramento della Sezione Mercato,* hvor koleraen herjed styggest 1884. Der blev lagt virkelige gader gennem dette dueslag, for at lede golfens havbris ind i bulerne. Dette arbeide har hidtil kostet 151 millioner, og der vil, som ministerchefen oplyste i sin store banket-tale i Neapel i høst, bli anvendt endnu ca. 50 millioner frcs.

Saredo pegte paa botemidlerne for at reise byens moralske sundhed: Byen skulde bli en industriby for at sysselsætte proletariatet. Og en nationaløkonom — professor Nitti — har nylig udregnet, hvor byen dog ligger bekvemt til for at bli en fabrikby. Han har fæstet sin opmerksomhed ved vandkraften i Italien. Nu lægger landet ud i det hele ca. 200 millioner frcs. aarlig i kul for at skaffe sig en million

Digitized by Google

hestekræfter; til at benytte vandet — har han regnet ud — trængtes der en milliard, det vil sige 40 millioner frcs. aarlig, for at skaffe den samme drivkraft. Og specielt stiller det sig gunstig for Neapel, som har 60 000 hestekræfter bare 50 kilometer borte, mens Milano, som alt er en industriby, har maattet ta dem 120 til 150 kilometer borte.

Det forekommer mig imidlertid utænkeligt, at initiativet til denne forvandling av byens liv nogensinde skulde udgaa fra Neapel selv; der maa fremmed energi ind, og kan den med tiden lære proletariatet til at møde op punktlig ved fabrikerne, saa har den udført et mesterværk.

Hidtil er reform-arbeidet lagt politisk an; man har rammet nogen mænd, og faat andre isteden. Det foregik for byens vedkommende under et ideelt samhold mellem socialister og anderledes troende, som vilde have udrensning. Men saa kom, ovenpaa Saredo's anden indberetning, de nye amtsvalg; da bekæmped socialister, venstre og radikale allerede hverandre, og tabte, saa de av Saredo merkede mænd vendte tilbage til administrationen.

Det er neapolitaner-kuskens væsen som gaar igen — hans krappe svingen mellem opblussende vilje og energiforladtheden efterpaa; denne moralske renselsesfest — jeg kan ikke komme fra

Digitized by Google

det — var bare et laset bonjourskøde, som vifted energisk i lufttrækket.

II

Neapel var alt i gammel tid en farlig by at komme til for den reisende. Hvem husker ikke den uskyldige historie hos Boccaccio, fortalt med eventyrets fortryllende ro, om Andreuccio («Vesle-Anders») fra Perugia! Dette gudsord fra landet, som hadde faat spurgt, at hesterne var billige i Neapel, og som saa tog did syd med 300 floriner i lommen. Men paa hestemarkedet vifted han kaksevigtig med pengepungen, og blev jagtvildt for storbyens bondefangere, som franarrer ham mynten. Men saa vaagner rigtignok ogsaa bondefulheden i ham, saa han holder sig skadesløs tilslut — en skikkelse som Smørbuk i eventyret.

Men dette, at Neapel er en ubehagelig by for turisterne, maa ikke siges offentlig; da reiser neapolitanerne sig i moralsk harme, saaledes som det skedde i kommuneraadet her i fjor vaar, da den engelske konsul Rolfe's reisebog for Neapel kom i nyt oplag. Den var skrevet for 15 aar siden, før han blev konsul i Neapel; men der blev et svare spektakel ved den nye udgave, og en deputeret retted til og med en

Digitized by Google

forespørsel til udenrigsministeren for at faa vide, «om det var tilladt for en konsulær repræsentant for en venskabeligsindet regering at udbrede i en bog, for pekuniær vindings skyld, injurier og bagvaskelser, som gaar ud over den by, i hvilken han bestyrer sit embede, idet han altsaa udnytter sin stillings prestige til at sværte det land, som viser ham gjæstevenskab og traditionel høflighed». Konsulen sendte kommunen en skrivelse, hvori han erklærer sig for en stor beundrer av Neapel og ber dem ikke lægge for stor vegt paa en udtalelse, som ikke hadde til hensigt at saare. — Denne erklæring tog borgerne for god og lod, som den indeholdt tilbagekaldelser.

*

Naar man gaar i gaderne og ser paa al denne ungdom, som ligger paa fortauget op mod solvæggen og later sig i store klumper, saa tænker man hele tiden: hvor der dog sløses med menneskeliv her i denne by! De unge ligger i vegetativ selvhypnose, ligesom bamsen i hi, med avstumpet følelse for sult og for utøi. Ret som det er har aviserne smaa politinotiser fra neapolitansk liv, og det sandes saa tit: hvor der sløses! Netop nu læser vi følgende: En korøgter hadde en frille, og hun ønskede en søn, for at manden

Digitized by Google

skulde bli uløseligere bundet til hende; men hun fik ikke barn. Saa var der i samme bydel en frøken av de høiere klasser, som i hemmelighed fødte en gut, og hendes barn skulde jordmoren bringe til en barnekrybbe. Jordmoren solgte isteden guttebarnet til frillen for femten francs, og hun slog da en plade i sin ven korøgteren om sin hemmelige nedkomst, saa manden for fadderglæde ikke vidste hvad ben han skulde staa paa. Sagen blev meldt anonymt, som saa tit, til politiet, som saa arresterte de skyldige: — men saa staar der i notisen, at spædbarnet blev bragt paa politistationen, hvor det omsider døde paa grund av mangelfuld føde. — Den slags avis-notiser forekommer saa tit, som viser, hvor et menneskeliv fra eller til her har lidet at si.

Og de unge proletarer, som er naadd lykkelig over spædbarnsalderen, ligger i klump og døser i solvæggen, mimrer ud paa denne natur, golfen, Vesuv, — som i hver linje præker og priser det vigende, skønheden ved det, priser energi-forladtheden, toner ud i lange brusende satser sangen om dyrets og blomstens *far niente.*

Slaraffenlandet. *Il paese di cuccagna.* —

Men saa er der en dag specielt som pøbelen reiser sig fra fortauget og slaar sig løs i fest, saadan som en fest maa bli i denne slyngel-

Digitized by Google

agtige glædes by. Det er *Piedigrotta*-festen den 7de og 8de september. Hvad der er av spillopmagere. møder da op; og spillopmagerne fra Neapels gader er ikke harmløse.

Det er egentlig en kirkefest ude ved kirken nær «Vergils grav», der hvor den vældige tunnel skærer ind under Posilip-haugens ryg. Og som saadan er den da blit en folkefest, hvor bærmen samlet har sin aarlige opvisning i livsytring. Jernbanetogene er overfyldt de dage, og der gaar ekstratog lige fra Rom. Der er optog; — og her spiller avismændenes ridt hovedrollen — *cavalcata dei giornalai* — tilligemed «sangenevogne» — *carri delle canzoni*. Der er dans, musik fyrværkeri, kapløb og leke. Det er en friluftsfest, og der spises ude ved Posilip-haugens fod.

Og man tar natten til hjælp; da sværmer de karnevalsvildt gennem den svære tunnel. Man kaster sig ud i festens yre brus, bader sig i livsrus, som det var et av de hedenske mysterier. Folkefestens bakkanal og larm er steget med aarene, og de tøilesløse løier har udartet, saa de bra borgere nu holder sig unna, og tilslutningen i det hele vistnok er avtat; pøbelen raader grunden alene derude den nat.

Men der er en side ved denne folkefest, som hele landets opmerksomhed fremdeles er fæstet

Digitized by Google

ved. Det er konkurrencen om de bedste sange (gadeviser) i neapolitansk dialekt. Og her konkurrerer hele folket, jenter, advokater, kirurger, politifuldmægtige, retstjenere o. s. v. o. s. v. — alle som kan rime. Der er til den fest en visetilvirkning saa vældig, at man har spøgefuldt sagt, at kunde regeringen sørge for handelstraktater, som muliggjorde eksport i denne branche, var Neapels økonomiske fremtid sikret.

Der er dog en forlægger, som hvert aar boltrer sig med liv og lyst i alle disse visemanuskripter; det er Peppino Santojanni, med opnavnet «Mecenate Sebezio». Han har samlet hos sig dem, som anses for de dygtigste blandt komponisterne og visedigterne. Han lar sine sager den dag udføre for den store folkemasse paa Plebiscito-pladsen av Gambrinus-hallens orkester og sangere.

Stundom sætter aviserne op præmier for de bedste viser. Det gjorde saaledes Scarfoglio's avis *Mattino* for et aar siden. Det aar udgav ogsaa den mest kendte dialekt-digter, Salvatore di Giacomo, en samling canzoner — *Piedigrotta for ever* — med musik av Giordano, Costa, Tosti og De Leva; og den samling gjorde umaadelig lykke.

De handler vistnok udelukkende om kærlighed; det er ialfald tilfældet med alle dem, jeg

Digitized by Google

har anledning til at se. — Nogle tolker længslen, som især vise-firmaet digteren Capurro, musikeren Chiara. De hadde saaledes en paa festen for to aar siden, som gjorde megen lykke; det var historien om to, som elsked hverandre saare, men de mangled udkommet for at kunne gifte sig. De sad og elsked og drømte om penge, og vented paa en begivenhed, sendt av skæbnen, som bragte dem sølv i pungen. Saa heder det: det første sølv hun saa, var i sit eget haar. — For iaar var der ogsaa en av det firma, som handled om kærlighedens venten hos en pige; hendes elskede er soldat og er reist; hun sidder og minnes: «nu faar du huske mig,» sa han, «og saa skal jeg aldrig glemme dig.» Hver aften sidder hun nu med armene i vinduet og ser og venter — ensom, ensom; og husker da hun sad her før og talte minuterne; «og hvorofte med haand i haand, med knæ mod knæ, vi læste i vort elskovsfyldte øie den store kærlighed og sad saa længe uden mæle!» — Omkvædet er anlagt efter hvert av disse minner, og det skildrer militærmusiken, som netop passerer derudenfor paa gaden.

Og der er serenade-motiver: «Fuldmaane — du som gør golfen skøn, — naar Nina ser ud paa dig, saa fortæl hende om mig.» Og i den klangfulde ritornel heder det: «Maane hist,

Digitized by Google

sig hende du, at paa dette vis dræber hun mig, — at nu ved jeg ikke mer at gøre for at vække hendes medynk!»

Der er viser, som med forloren galgenhumor synges om kvindens ubestandighed eller er fulde av den flygtige gade-elskovs skelmeri: «Ninetta er en pige skøn og frisk; som en fersken, som en rose; hun er rent ud som en ædelsten. For hende har en bergsaglier-sergeant tabt sin hjærtefred; dog naar han er i kvarter, lar Ninetta sig geleide av vennen Pasqualino. Sergeanten er en smule kort for hodet, Pasqualino han har blod og sener, og Ninetta lar dem aldrig træffes» o. s. v. Der er tre saadanne smaahistorier i visen, som vittig fortæller om kvindens ubestandighed, skilt ved et omkvæd, som italienerne selv anser for et virkeligt fund, ikke paa grund av sin mening — for det indeholder ingen mening, bare nogen lyd, men de er valgt saa, at de udelukkende i klangen gir det flygtige spil, de ligesæles omslag.

Og nogen viser besynger kvindelig skønhed — lyder gerne lidt abstrakt, skønt det er knyttet til bestemte navne. Eller de synger over det udtraadte motiv: gift dig ikke, for saa mister du din frihed! — —

Jeg har hat liggende for mig de poetiske perler fra de tre sidste Piedigrotta-fester — det som slog mest an av viserne. De slaar en ikke

Digitized by Google

ved sin originalitet. Det siger sig imidlertid selv, at det er uretfærdigt at gengi indholdet av en vise, som er bestemt til at synges; man har ikke lov til at dømme paa det. Det er dog vendingen, som gir visen dens værd, det særegent neapolitanske i den, som ogsaa tillige sikrer den sukces som gadevise; — og det er umuligt at gengi i et kort resumé. Man faar jo ogsaa huske paa, at visen staar og falder med musiken, specielt med omkvædets. Naar jeg derfor har forsøgt at oversætte nedenstaaende vise saa tæt opunder den neapolitanske original som muligt, saa gir heller ikke det udtømmende besked om digtningens værd. Teksten er av den før nævnte Giacomo og bærer som overskrift: «Imorgen, hvem kan sige? Den gjorde ifjor mer lykke end alle de andre.

Og mit hjærte spør jeg dag og silde:
 sig mig, sig mig, er det ei saa,
 Lina nok mig like vilde? —
 eller kanske bare later saa?

Og mit hjærte, det mig svarer:
  Kære dig, hvad skal jeg si?
 Kender du ei bølgen, hvor den farer?
 Saadan er og de pigers sti.
   Bølger gaa og komme,
   storme frem og vige:

Og idag, til dag er omme,
kan din pige
dig lige.
Men imorgen . . . Imorgen?
Hvem kan sige!»

Aa hvor svar og ord er haarde,
som du gir mig, pinte hjærte!
du vil si jeg rettest gjorde
at la seile alle haab?

Du vil sige øine bløde
pønser paa kun løgn og tant?
du vil si, hendes ord de søde
ikke eier fnug av sandt?
Bølger gaa og komme,
storme frem, og vige.
Idag forvist, til dag er omme,
kan min pige
mig lige . . .
men imorgen? -- Imorgen?
Hvem kan sige!

Vel! saa er jeg nøidd, og tar dig!
Og hvad raker mig saa mer!
Naar jeg ser dig, naar jeg har dig,
intet mer paa jord har værd!

Kom! sid ned og skænk mig fryden!
— selv flygtigst stund er dog en gang.
Og hvad gør, om hjærtet siden
synger op hvad nys det sang:
«Bølger gaa og komme,
storme frem, og vige . . .

Digitized by Google

Ja, ikveld til dag er omme,
kan din pige
dig lige!
Men imorgen? Imorgen . . .
Hvem kan sige!»

Som man ser, der er intet nyt udtryk for følelsen, ingen før ukendt nuance; den er som saadanne viser er flest, — om det end ikke er udelukket, at en eiendommelighed ved den neapolitanske dialekt eller en finesse i vendingen kan være gaat mig forbi under oversættelsen.

Det er intet under: disse viser render op i tusenvis, som sop i september. Det maa bli gentagelse. Og derved har de faat det stivnede ved sig, det schablonmæssige, dette udtraadte i motivets behandling.

*

Naar man hjemme i Norge den sidste tid har sat sig ned til at «stevjas» for at rette paa visse ting udi litteris, saa er det et forsøg paa at grave op igen en skik, som er blit til i en bundforskellig sjælsatmosfære; det er forstandige nutidsmennesker, som sætter sig ned for at eftergøre det naive fra ordkunstens barndom i Norge, — og der er ingen anden air av barn over dem end den, at de ikke selv aner, hvor uægte de er. — Der er ingen affektation over visetilvirk-

Digitized by Google

ningen i Neapel. Selv om den er paa vei til at stivne i schablon, selv om den sjelden mer bringer bud fra en enkelts hjærte. — Disse viser er sprunget op av gaderne; og de springer fremdeles op av gaderne. De har ikke skiftet jordbund; det er ingen «national» opvisning i, hvad huset formaar.

Og selv om de ikke rager høit hverken musikalsk eller poetisk, saa tror jeg nok, man ikke skal undervurdere betydningen av denne side ved Piedigrotta-festen for Neapels vedkommende — kanske for Italiens med. Disse viser har sin betydning for gadens liv; gadeungdommen griber melodierne og sætter gennem dem ud av sig al sin lumre følsomhed. Specielt har ritornellen med sin ørefaldende musik let for at fæste sig paa andres læber og bli bud, om ikke fra hjærtet som det føler, saa dog fra hjærtet som det vilde følt, om Neapel hadde været som det kunde været, om menneskernes kaar der hadde hat noget av den blændende, solmættede luft over sig og glansen fra det grønblaa hav, og om drømmene hadde været saapas virkelige som øerne derude i den fjerne dis.

Og derigennem gennemlever proletarsindet en stakket stunds løftelse.

Digitized by Google

Udenfor Roms mure

Den som vil ha det ensomt, skal gaa ud paa Campagnen. Det er som at ro udenfor skærene og ligge i baad der en stille dag.

Her er stilhed! Her er døds-stilhed. Og naar der kommer en mand forbi, saa skuler han lidt, og gør det dobbelt stille, naar han er væk. Man har sagt om Sætesdalen, at der sang ingen fugl. Jeg har ikke merket det; men her ude paa Campagnen har jeg merket det; her har jægernes fugle-garn plukket lærke og spurv. Og pinjerne mister sine naale og dør, fordi billerne faar leve.

Man gider ikke gaa længe udover. Man behøver det heller ikke, for stilheden begynder lige udenfor murene. Man stanser, ser. Ørken-stilheden over disse sletters lunefulde bølge-rygge fanger en. Især hvis man tar veien indover mod fjæld-ryggen, øst over — Via Tiburtina,

Digitized by Google

hvor spor-vognen gaar til Tivoli. Farven er ensformig; noget er brunt, og noget staar som lysegraa frødun i solen; men det meste er brunt, brune avbrændte græsstranter, som smaa-skog saa tæt; en og anden klunger-busk; nogen hvislende siv.

Jeg sa bølge-rygge. Men det er i grunden ikke rygge. Det er oftere som hoppende sjø, som inde i en havn, hvor færge og bugserbaad grasserer og skærer alle bølge-rygge i to. Bare saameget vældigere end inde paa havn. Det er smaa-koller, og stundom har mennesker gravet inde i maven paa dem for at finde tuf-sten eller puzzolan-jord, eller denne gul-brune sand, som drysses over Roms gader, naar det skal være stas i byen, som naar kongen aabner kamret; og det er den sand, vi spaserer i oppe paa Monte Pincio i spradetiden.

Og nede i dybderne er der stundom diker, vand-syge hul; der staar det brune siv. Folk her ude kalder disse diker *marrane* = «forrædersker», vel en folkelig ord-kombination, fordi de tror, at derfra kommer malariaen.

Her ligger landet, som det har ligget i hundreder av aar, og det er det samme uløste jordbrugs-spørsmaal, som svæver over det nu som paa Gracchernes tid; det er sjelden man føler sig saadan i flugt, historisk set, som naar man staar paa den romerske Campagne.

Digitized by Google

Denne slette av stivnede bølge-toppe er endnu vældige plantager (latifundier). Men man leter og leter, og øiner slet ikke forpagter-gaarden — *casa colonica* — eller *la fattoria*, som den heder her syd paa.

Paa toppen av en haug staar i steden nogle sort-brune uanselige rønner, nogen smaa usselige skakke skur. Eller de kan ligge nede i en bakke-skraaning, for det hænder, at der ikke gis tilladelse til at bygge skurene paa en haug, hvor det kan ses. Der kan gaa et krok-rygget menneske der borte, eller en unge; men man hører ingen barne-latter; man kan høre en hund gø eller en hane gale, men det er et træf, det ogsaa. Eller man ser folk røre sig borte i en ruin av et middelaldersk taarn, eller inde i en antik akvadukt-rest.

Det er alt sammen *casali* — vaanings-huse — og de som holder til der, er jord-arbeidere, de saakaldte *bifolchi*.

Hytterne derimod — *capanne* — er laget av straa, tørt græs, maisstængler; gennemsnits-størrelsen er 15 til 20 meter i kvadrat. Og i hver bor der en familje, og den kan tit bestaa av en 8—10 stykker, for italienerne er en frugtbar race. Skurene kan ligge i klynge paa en 20—25 stykker, som netop her ude paa Tivoli—Roma-linjen, ved stationen Salone, hvor der i sin

Digitized by Google

tid bodde en mængde arbeidere og grov puzzolan-jord, den tid Genua-havnen byggedes og Rom ogsaa hadde sin bygge-raptus. Døren er trang og lav; midt i rummet ligger en aare, det vil si to stene, og rundt langs væggene paa straa og blade har de sit natte-leie, denne haug av menneske-kød. Der er ingen møbler derinde, og av køkken-stel findes der en kedel til polenta (maisgrød) og en pande. Selv abyssinske og arabiske hytter skal se bedre og renere ud ind-vendig end disse. Og dette fælles-ophold i det trange rum har ført med sig sædelige forvil-delser, som man stundom ser faar sin avslutning ved retterne. Det har ogsaa hat fysisk degene-ration til følge. Der er tusener av slike hytter strødd ud over den romerske Campagne; fra kupé-vinduet ser man dem bare paa avstand.

Og spør man disse mennesker, om de kan læse og skrive, kanske da én av tyve kan svare ja.

Naar man staar og ser paa disse hytter og livet omkring dem, saa undrer man sig paa, hvor Italien har sine kunstnere henne. Denne jord er vel ikke saa rig paa motiver, som den rus-siske jord; men ogsaa her er der utvilsomt nok av oprindelighed, overtro, fordomme, guds-dyr-kelser, — alt det morsomme gamle mylr, hvor et fint øre kunde lytte ud og finde frem noget

Digitized by Google

av det, som er folkets mystik; for ogsaa paa bunden av den klare latinske race er der mystik, — og her har kulturen ialfald ikke forflygtiget den. Man kommer i steden til at tænke paa den talrige skare av elendige snobber, som Italiens moderne kunst og digtning har at fremvise, turist-snobber, hvis eneste maal er at træffe det gængse turist-idol og faa varerne solgt.

De som bor her, det er bønder fra Sabinerne og Abruzzerne, som har en 7-maanedlig kontrakt med forpagterne eller agenterne — *caporali*, som de kaldes her. Hele familjen tas i sold. Og betingelserne er just ikke gunstige.

De faar altsaa et stykke jord at dyrke. Men først maa der bygges hytte, eller den som forgængeren hadde, maa repareres. Bonden maa straks til at laane av caporalen til køb af træværk og lignende; han betaler 10 procent rente, og det regnes av paa det indhøstede. Naar bonden reiser fra teigen, mister han al ret til skuret.

Formen for selve forpagtningen er den saakaldte *a terzeria*, ɔ: en tredje-del gaar til eieren for hvert dyrket stykke, de to tredje-dele til bonden. Det høres jo ikke som værst. Men av disse to tredje-dele igen maa han betale en fjerde-part til agenten, saa en del til *caporaletto* — en «mindre mellemmand, saa det saakaldte *guardiania* til eiendommens opsynsmand, end-

Digitized by Google

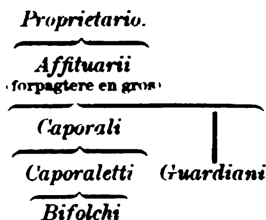
videre, som nævnt, den blodige 10 procent rente paa alt det, mellemmanden leverer i forskud; og det er ikke bare pengelaan, som til reisen og til de daglige udgifter til salt, olje o. l. — *la spesetta* = ca. 6 lire maaneden — men det er ogsaa saakorn. Specielt her er betingelsen ublu; agenten forlanger nemlig 50 procent i rente. Endvidere laaner agenten bonden mais til mad, som er slet og odelagt, men som han faar betalt tilbage av ny, god høstning og med 25 procent i avance. Alt dette blir som sagt desuden lagt paa med 10 procent. Endvidere betaler bonden 20 lire i redskabsslit; desuden paatar han sig at dyrke en liden teig gratis for agenten. Og saa binder han sig til at sælge hele sin indhøstning til denne, som da nærmest sætter prisen alene. Naar saa hertil kommer — hvad det av og til gør — den obscøne stipulation i kontrakten, som gaar ud over familjens vakre unge piger, saa skal man vistnok ha vanskeligt for at tænke sig en grundigere udnyttelse av en jord-arbeider.

Og naar han har passeret dette system av udsugeri og efter 7 maaneders arbeide reiser hjem, saa staar han i skyld hos formanden paa en 40—50 lire! Forat han skal være nødt til at komme igen næste aar.

Det er denne jord-arbeider, paa hvis slit de

Digitized by Google

andre lever høit. Et steds maa jo alle disse mellemmænd mellem gods-besidderen og bonden ha sin fortjeneste. Det er en hel slægts-tavle. — jeg skal sætte den op:

Den første og den anden kender arbeideren ikke personlig og ved neppe hvem de er.

Og alle disse, fra fyrsten til «vesle» mellem-manden, lever et mer eller mindre lystigt liv inde i Rom.

Dette var ud over langs Via Tiburtina. —

Men lavest i livs-vilkaar staar vel «hule-boerne» — *trogloditi* — hvorav især mange sorterer ind under Italiens penge-fyrste Torlonia, han som har udtørret sumper og hele sjøer for mangfoldige millioner, og som har eiendomme vidt og bredt. Disse huler findes saaledes nær Ponte Galera, en station et par mil vest for Rom. Den som har været i Ostia, vil ikke glemme indtrykket av denne tause glatte slette her vest; for her ud imod havet er ingen rygge i fladen, som østover. Man ser nogen

kør gaa der eller en okse staa og stirre og gulpe dybsindig, og alle staar de mod himlen med sine svære horn paa denne flade, — naar man da ikke ser dem mod de disede blaa fjælde der øst ind i landet.

Jeg har ikke været inde i disse huler og set deres indre med egne øine. Men jeg har set en beretning om en reise, som malaria-specialisten professor Celli's reise-fælle offentliggjorde for vel et aar siden. Og den er haarreisende. Her sover dyr og mennesker i samme grotte uden andet end en høi-dot under sig. De spiser polenta og muglet brød. Naar de skal ha suppe, blir den kogt paa grøn-sager; de ser næsten aldrig kød, lige saa lidt som vin og melk; heller ikke salt, det er dyrt, fordi det er stats-monopol. Naar de, som bor nær havet, forsøger at hente sig et spand sjøvand for at koge i, har told-opsynet ret til at arrestere vedkommende, ja skyde.

Her herjer malariaen som ingen anden steds. Og menneskerne ser ud som skeletter, gule med opsvulmede maver, fordi milten vokser under sygdommen, saa de ligner frosker, siger han.

Og dette er ikke det eneste sted, hvor huleboere findes paa Campagnen. Efter folke-tællingen i 1881 er der 469 mennesker, som lever i naturlige tufstens-grotter; men kendere paa-

Digitized by Google

staar, der er langt flere. Og der bor ogsaa av dem meget nærmere Rom: jeg har ialfald set dem ved Via Flaminia, ikke fuldt en halv mil borte fra byens mure paa veien til Orte; ogsaa ved Via Tiburtina bor de og anden steds.

*

Den værste hjemsøgelse for jord-arbeiderne paa Campagnen har alligevel været malariaen. Disse arbeidere, naar de er vendt hjem til fjeldene efter endt sommer-sjau, har hat feberen med sig. Og derfor har man saa mange steds helt opgit dyrkningen av sletten og bare brugt den frugtbare dybe jord til beitning. Og ligeoverfor agrar-reformer har man sagt og skrevet: anderledes kan det ikke være paa denne giftige jord!

Men der er ogsaa her jordbrugere, som har staat imod og beseiret vanskelighederne: det er som ellers norditaliensk foretagsomhed, som har gaat i spidsen, idet et lombardisk selskab for en 5 aar siden bygsled jord her ude ved Tivoli-veien, ved Cerveletta, og gav sig ikast med dyrkningen efter norditaliensk mønster, udveiting og vandings-system. Det havde lombardiske bygsel-mænd med, og jord-trælerne fra Abruzzerne og Sabinerne blev benyttet som arbeidere; men man avskaffed mellemmændene —

Digitized by Google

caporalerne og caporaletterne. Det første aar var de ikke heldige, idet folk og kreaturer fik feber. Men saa søgte man raad hos den før nævnte specialist i malaria-sygen, og efter den tid har de lært at hytte sig, og gaardsbruget gaar stadig fremover.

Men denne undtagelse er vistnok nærmest enestaaende. Den romerske Campagne er og blir en prøve paa Italiens mørke striber. Længer syd paa herjer sotten værre — især i Salerno-bækkenet, hvor professor Grassi har arbeidet for at bekæmpe den. Der ude omkring Neptuns stolte tempel-ruiner, hvor der dog i oldtiden laa en by paa 15—20 000 sjæle, ligger landet næsten øde en seks maaneder om aaret; mod aften kan man hen over sletten se jord-arbeiderne rømme opover for at naa haugene, før solen gaar i hav. Og i den gode kølige aars-tid kommer der en og anden lystig fætter av en adels-mand i besøg paa sit forladte slot for at drive jagt. Og endda længer syd — i Lecce-provinsen — er nu ifølge Celli det smittede areal 70 000 hektarer og de syges antal 10 000; det skal være landets stærkest hjemsøgte provins. Øerne er ogsaa uhyggelig angrebet. Og heller ikke Norditalien er fri — Po-dalen, de sumpige ris-marker. Paa landets 69 provinser falder der kun 6, hvor malaria ikke forekommer, nemlig Como, Cuneo,

Digitized by Google

Genova, Firenze, Macerata og Porto Maurizio. To millioner mennesker skal være angrebet, og der dør som følge av sygdommen en 15 à 20 000 om aaret.

Men nu er kampen mod sotten reist i hele sin 'hidsighed; ogsaa den har faat den politiske farve, som saa tit skal til, forat en enkel sag skal faa vind i seilene.

Politiske professorer har fartet omkring i landet og holdt foredrag; de har fortalt om den giftige mygge-arts væsen — *zanzara malarica* —, at det gælder at ha sig i hus før sol-nedgang, eller gaa med mygge-slør og hansker; de har fremvist de røde blod-legemers parasit. De har fortalt, hvor det endvidere gælder at udveite dikerne og dyrke op, og forat det kan ske: nyt agrar-system, jord-uddeling fra statens side! De har git vink, at man kan slaa petroleum i vandet, saa dør larverne, eller anilin, eller slippe en krysantemum-art udi. De har fortalt, at lægevidenskabelig eksisterer ikke den sot malaria længer, eftersom den rationelt kan bekæmpes.

Dette felttog er oprindelig udgaat fra *L'istituto d'Igiene dell' Università di Roma*, hvor man har arbeidet med problemet fra 1883 av. At det nu er blit en art folke-bevægelse, skyldes dannelsen av *La società Italiana per gli studi sulla malaria*; det stiftedes i december 1898 i Rom under præsidium

Digitized by Google

av den deputerede Giustino Fortunato, med penge-hjælp fra provinsen Rom og kommunen Rom samt fra fyrste-huset Borghese og andre private, og var egentlig rettet mod malariaen paa den romerske Campagne, hvorav ifjor høst en omkreds med en radius paa 25 kilometer var kommet ind under selskabets observation og behandling, og hvor der arbeided en 25 læger. Hygieniske stationer er der nu ud over hele landet; speciel opmerksomhed vises de pontinske sumpe og Salerno-fladen. Men der er ogsaa stationer i Norditalien: i Ferrara, i Milano, i Venezien o. s. v. Og i Syditalien og paa øerne. Og i dette selskabs arbeide deltar nu tillige det røde kors i Italien.

Bevægelsen har frugtet, — det har vist sig paa flere maader. Det var saaledes visselig den, som ikke var den mindst medvirkende ved den medicinske professor Baccelli's indtrædelse i Zanardelli's ministerium som agerbrugs-minister; løsningen av pellagra-spørsmaalet staar jo ogsaa for døren nordpaa. Endvidere har jernbane-selskaberne baade paa fastlandet og paa Sicilien git efter og delvis forsynet vagt-husene og smaa-stationerne med mygge-net av metal. Endvidere har staten grebet ind for at skaffe billig kinin (15 centisimi — ca. 10 øre — grammet). Endvidere, i april ifjor vedtog kamret en lov, efter

Digitized by Google

hvilken eiendoms-besidderne skal levere bønderne gratis kinin, naar de blir syge i deres tjeneste, ligesom arbeids-herren i samme tilfælde til alle sine akkord-arbeidere. Men lov er jo ikke disse bestemmelser, før de er kommet helskindet igennem senatet.

Haand i haand med denne bevægelse har ogsaa kravet paa jord-uddeling fra statens side gaat *(bonifiche agrarie).* Og der er gjort skridt i den retning, f. eks. i Mantua-distriktet og paa Campagnen. Men der er nu den fare ved slike opdyrknings-planer: penge-spekulanter og kapitalister vil blande sig op i disse moderne jord-assignationer! Og det kan vanskelig regeringen hindre. For den er avhængig av kamret. Og kamret er avhængig av de parlamentariske repræsentanters egen-interesse, som falder sammen med kapitalisternes. Den reform er strandet paa det før. — —

Man staar her ude paa Campagnen og ser. Fjældene dirrer i hvid-blaa himmel-dis; vinden tusler gennem de brune græsstranter, hvor malaria-myggen sidder saa lumskelig paa lur.

. . . Tro, naar reformer bryder ørken-stilheden, som hviler over slettens lunefulde bølgetoppe?

Alligevel! Trods al den elendighed, man ved om: naar man staar her ude mellem Rom

Digitized by Google

og fjældene, saa er det som at ligge og vugge sig i baad langt ude paa et roligt hav. Dette mygge-bæst faar i Guds navn suse med sin feberbrod! Han, den blinde muldvarp af en jordtræl der borte i skuret, faar lade sig udsuge av iglerne, saa længe hans hud er saa hunde-tyk, at han ikke stinges av den raseriets gift, som gør ham til menneske igen — den gift, som alene gør mennesker ud av muldvarper.

Et stivnet hav! Uden al udvikling. Ogsaa uden vor tids andpustne mas for at det, som er idag, ikke skal være imorgen: Stolt — en saadan tusen-aarig seighed i modstand mod al udvikling! Suveræn — en saadan trods og en saadan haan mod tidens store gud!

Man stirrer, og stivner i hedendom. Det er noget overvældende, stundom at staa ansigt til ansigt med det ene, med det uforanderlige. Sletten blir verden; og verden lar sig naa om. Man omspænder et øieblik historien, hvorfra den kom, og hvorhen den gaar. For historien gaar jo ikke.

Og man minnes andre ting fra vor tid; man minnes moderne høker-krige, som vore fremmeligste kultur-nationer fører trods Spencer og Stuart Mill; og man minnes røver-tog. Man henter skadefro frem saa mangt, som fortæller om den samme seighed og den samme haan hos

Digitized by Google

menneskerne fra idag. Venner fremskridts-mænd, I som saa trygt er kommet til sæde i det røde plysch i førsteplads-salongen ombord paa evolutionens elegante store steamer: steameren har luner! steameren gaar visst ikke i fast rute! . . .

Og naar saa solen gaar ned over dette stivnede hav! — naar man herude kender den underlige skælvende aften-skynding i luften, som sol-nedgangen har sydpaa, og hvori kirkeklokkerne saa virkningsfuldt tar del!

Jeg minnes en klarveirs-aften et andet sted paa Campagnen, det var paa jernbanen længer vest mellem Rom og havet — banen rulled østover mod Rom fra en av kyst-byerne. Der stod et kort blændende sol-blus langt nede i vest og kasted gløden uhindret ind over landet, for der nede i vest var bare glat slette. Det lave egekrat kom, hvor aften-dampen laa i mættet syrinskær; saa kom bølge-toppene her længer øst; saa kom akvadukternes nat-mørke buer, — ligesom kæmper skræved de frem i storm-skridt, og mellem deres ben var der endnu udsigt til den lille rest av lys vesten-himmel lavt der nede . . . . Der klimpred en mandolin i kupéen, for det er ingen ting mandolinens skøre strænge-brus kan fange som sol-blussets dirrende rest . . . . Vi sad i en moderne jernbane fra opfindelsernes aarhundrede; vi var tæt under Roms mure, Rom

Digitized by Google

laa lige ind paa os, og de elektriske lys-blaf og dr··ke-ramlen; der nede paa bane-linjen stod endog en moderne soldat ved sit blaa-graa skilder-hus og keded sig og tænkte paa sin pige.

Ligefuldt! Man spurgte sig selv: — tro nogen gang nogen reform bryder stilheden herude over det stivnede hav? For det var det ene, det uforanderlige — Campagnen, som laa med sin koglende rune-magt over vore sind.

Det er mer end én, som er stivnet i sin tro ved at stirre paa det uforanderlige. Det er til sidst egentlig dette som er det farlig koglende ved klassiciteten, er de klassiske studiers hedenske rune-magt over sindene: det uforanderliges gru og charme paa samme tid.

«Udviklingens lov», hvad blir den her ude? Den blir som disse kæmper av akvadukters buer, som skræver frem over sletten der henne, latterlig stundesløse, uden at røre sig. Mennesket selv, hvad blir et menneske her ude? Det forsvinder, som mandolinens skøre strænge-brus, som fanged sol-blussets døende rest.

Digitized by Google

Signora Ottavia

Hun var fed og svær, av dem som italienerne beundrer og snur sig om efter paa gaden. Hun hadde krusete sorte barter som en yngling paa 19. Store sorte pupiller og et øieæble som var gulligt og massivt, uden lysets spil inde i sig. Hun var nok sine 55.

Det var min værtinde. — —

Jeg la frem til indkøb av petroleum den første dag 70 centisimi — det literen koster.

— Hvad koster literen? sa jeg.

Hun fik det stive linedanser-blik, som stirrer saa uvægerlig bent frem i tomme luften; og øienlaagene fik morsomme skælvende fimrehaar. For ogsaa italienerne kender det bondefule blik, naar de blir var ugler i mosen, eller naar der er avgrunde til begge sider. Det blik tilhører ikke Norge som eneret; det er de som ikke reiser nok, som tror det; det er med det som med be-

Digitized by Google

skyldningen imod os for at være et spytte-folk. Det blik er et dyre-blik; en hund har det, naar den er ængstelig for sit kødben, eller naar han har været mindre proper, og man forsøger at henlede hans opmerksomhed paa det umiskendelige bevis. Signora Ottavia svarte: *Non saprei* (jeg skal ikke kunne si det).

Da jeg kom hjem om aftenen, vented hun mig i en dørspræk. Og ikke før hadde jeg tændt lys paa værelset og set, at der paa bordet stod en flaske petroleum, og ingen liter — og uden penge ved siden, saa kom hun pæsende og feststemt ind:

Buona sera, signore! Come stiamo adesso?

Og jeg opfatted det, som hun gemytlig og paa godt norsk omtrent vilde si: Naa, aassen har vi det i kvæld da? — *Benone!* (særdeles bra) svarte jeg.

Hun greb det lynsnart og gled fornøiet ud: *Ah si! Ah si!* — Saa underlig tynd av erkendtlighed.

Jeg blev gaaende og minnes det fornøiede blunk i øiet, som var for brændende til at gælde mit befindende. Der kom hun ind igen med et rent haandklæ: hun hadde alt lagt to inde i soveværelset, sa hun; nu la hun dette ogsaa. En signore som De bør ha tre haandklær i ugen! Pegte saa, ligesom tilfældig, hen paa petroleums-

Digitized by Google

flasken: *Ecco un litro, signore!* sa hun sky, men med det erkendtlige blunk og gled ud igen.

Jeg forstod, at det var petroleumsprisen, som var sat for vinteren; nu gjaldt flasken for en liter.

Og jeg hadde ikke hjærte til at skride ind og protestere. Det var jo ogsaa urigtigt at gøre det, eftersom hendes fryd over 17 centisimi pr. indkøb var ti gange stærkere end min ærgrelse. Hendes vinding denne gang kom jo ikke som drikkepenge eller almisse; hun tilvendte sig snedigen disse soldi i en forretning, ligesom høkeren og slagteren. Det var det, som gjorde hende saa feststemt.

Signora Ottavia var fra nu av til stadighed situationens øverste, hvergang det gjaldt regninger. Men det skal siges til hendes forsvar, at hun altid udnytted sit hegemoni forsigtig. Det koster jo i det hele aldrig svært meget at bli trukket op i Italien.

*

Men i samme leilighed bodde en nordtysker. Det var en lærd og nervøs ung mand. Han hadde en «famoser bart», som han stadig og omhyggelig greied op fra sine sensuelle læber, som lyste rødt og vaadt lang vei. Han snakked altid om Andrea del Sarto, «mesteren over alle

Digitized by Google

mestere», sa han; «diese farben-freude, sag' ich Ihnen,» gurgled han. Og det kan godt være, at han har ret. Men jeg kan nu engang ikke med dem, som beundrer Andrea del Sarto — de er uigenkaldelig tabt for mig. Og jeg kunde heller ikke med tyskeren med de fugtige læber.

Men han lod sig ikke lumpe av signora Ottavia. Derinde paa hans værelse levedes livet med et fribaarent pust over sig fra et større og stærkere land, som nys hadde hat krig og hadde seiret. Han protesterte samme dag han kom, dette var ingen liter petroleum, og han betalte ikke mer end 53 centisimi flasken!

Hun kom pæsende ind til mig. Ordflommen gik. Men jeg hørte ikke efter; det vilde ogsaa været unyttigt — «*paga meschino*». var omkvædet (han betaler elendig). Jeg saa bare paa tungen, som gik. Den fik straks en kridhvid bølge snakkeskum ytterst ude. Jeg titted længer ind: nu lagred der sig en ny bølge derinde. — Hun vækked mig og spurgte pludselig: Ja, hvad synes De?

Og jeg la mig øieblikkelig til hendes stive linedanser-blik, naar der er avgrund til begge sider: *Non saprei*, sa jeg, og jeg kendte ogsaa forsigtige fimrehaar paa øienlaaget.

Og hun skønte det; hun fór ind igen til tyskeren for at greie sagen selv. Men det gik

Digitized by Google

ligedan; han forsikred hende endog, at han reiste, hvis ikke regningen for fremtiden var rigtig.

Og hun kom sydende ind igen til mig. Nu var endog den tredje skumbølge kommen. Jeg maatte lægge min haand paa hendes skulder: — *Cara signora,* berolige Dem! Hos os i vort land regner vi en flaske for en liter; men i Tyskland gælder en liter for en liter — kuriøst nok! — Da dalte hun ned i min bedste stol og stønned og svælged skumbølgerne — svælged længe. Saa reiste hun sig energisk, kasted sagen av sig i et nu og mindtes andre gøremaal: *Dunque, a riveder-ci, heh!* De er en virkelig signore, sa hun.

Men derinde hos tyskeren holdt ekkoet av kampgnyet sig langt udover kvælden, vaagned med mellemrum. Da gurgled det seierstolt: Diese italiänische un — ehr — lich — kait!

Fra den dag var signora Ottavia og jeg svorne venner. Hvergang tyskeren hadde været nøiagtig i regningen, kom hun ind og viste en eller to bølger snakkeskum paa tungen.

*

Saa kom tilsidst avreisens dag. Tyskeren skulde sydover til Neapel; men han hadde foreslaat, at vi skulde bruge samme bubyd, for at spare. Regninger avgjordes; de var forøvrigt i orden. Der sneg sig drikkepenge-forventning om-

Digitized by Google

kring ude i korridoren servil og stille, og døren ind til signora Ottavia stod haardnakket paa glytt.

Men da tyskeren var inde og betalte, fik han en ekstra-regning paa tre liter petroleum = 2.10; det var nøiagtig alle kvartlitrene, som hun skulde ha tjent i vinterens løb, saafremt han hadde tat flaskemaalet for godt. Det var glemt ved en feiltagelse, sa hun. Jeg hørte han skrek: *Quella maniera italiana!* Men saa slugtes alle ord av en eneste fosselarm; det var sammenstød mellem to racer — det var gotere og romere, som mødtes.

Han kom først sættende ind, forpjusket efter kampen; hans røde læber var blit hvide av retfærdig harme: Diese italiänische unehrlichkait! Og han rasled med regningen mellem stolene.

Saa kom hun pæsende fra slagmarken: Ja, hvad synes De?

Jeg holdt tungen uryggelig ret i munden, ledte mig bondeful vei mellem skjoldene: *Non saprei.*

Og han slængte regningen og styrted ud: Jeg betaler ingen ekstra-petroleum!

Men signora Ottavia tog min haand mellem sine og trykked den varmt. De er en virkelig signore. Og ord-elven løsned paany. Det gjaldt for mig straks at gribe det væsentlige, som var omkvædet, og det var, at han — tyskeren —

Digitized by Google

hadde kaldt hende en «gammel røver-kærring»! Ord-elven fossed. Og saa sa hun: Er ikke jeg en *signora* — heh? — Selvfølgelig!

Ja, hvor gammel tror De jeg er? sa hun saa med et og satte sig i stilling i min bedste stol; hun slog øinene ned forlegent, som en ung pige.

Og jeg hadde ikke hjærte til at si, at hun var sine 55; for nu hadde hun alle de tre krid-hvide bølger snakkeskum indover paa tungen:
— Saadan en 29 og ½ aar? sa jeg.

Hun smilte i blyg sørgmodighed: Desværre, nei. Jeg er nok 31 alt. — Og hun reiste sig opfrisket og gik ind igen til tyskeren, for at prøve en gang til; døren stod oppe derind. Hun stilled sig i rank talerstilling og holdt retorisk pause først:

De har kaldt mig en gammel røver-kærring! Hun gjorde en truende stans: Jeg har hat mange logerende; jeg har hat ingleser, og jeg har hat russere, og jeg har hat albanesere. Ifjor hadde jeg saaledes en japaneser. Det har været aldeles ukendte folk. Men altid har jeg været heldig: Jeg har ikke hat ét udannet menneske i mit hus —.

Han avbrød hende: — Selv om De staar der som Marcus Tullius Cicero, — jeg betaler ikke de to lire og ti! — Han rakte frem hendes

Digitized by Google

tilgodehavende uden ekstra-tillæget. Hun vendte sig foragtelig væk.

En fik rope ind til dem. For nu stod bybudet og vented. Det var en snau halvtime, til hans tog gik: Höchste zeit, mein herr!

Han greb sin koffert og gik mod døren.

Hun knækked pludselig sammen: *Signor! signor!* — sa det kaldende og betuttet: *Il conto?*

Og han rakte hende summen uden tillægget: *Addio!* sa han.

Deroppe i trappen hug et fruehode hvæsende ned til svar: *Al diavolo!* — — —

Han tog min arm paa veien til stationen — for han var jo lidt ilde berørt — og snakked ivrig om dette herlige lands fremtid, naar der nu blev ryddet op i disse forhold; han skønte jo heller ikke mit tvetydige forhold til principet: nøiagtig regning. Den tyske lærde skønte i det hele ikke meget sin næste; uden naar der i ham dæmred en tanke om at ville bedrage — den veired han paa stand.

— For principets skyld! la han til.

— Höchste zeit! sa jeg; jeg tænkte paa togets avgang.

— Richtig! richtig! sa han; han tænkte paa sit: Men hvis hver mand gør sin pligt paa dette gebet, kan det jo endnu bli behageligt at bo her i Italien.

Digitized by Google

Og folkelarmen paa banegaarden tog ham, skingred ondt i hans øre og skar i hans hjærte; her var ikke begravelses-taushed som paa en tysk perron, hvor man snakker lavt av hensyn til den overordnede. Han blev ivrigere, han sparked sint til et appelsinskal, som i syden spiller samme rolle for gamle folks ben som det glatte føre hjemme i Norge. Og der gurgled haan op fra hans væsens urdyb: Diese italiänische ausgelassenhait!

— En maa jo begynde, sa jeg.

— For principets skyld! sa han igen. Han tog lange skridt, steg ind i kupéen, fyldt av sin mission i Neapel og i syden. Toget rykked i; for hans tog gik først; det gled sagte avsted mod det store reformarbeide, forædling av alt, hvad der hed signora Ottavia i Italien.

— For principets skyld! blunked han opbyggende til mig gennem kupé-vinduet.

Saa sa jeg; men jeg brølte det til ham, som man skal brøle paa en italiensk perron, hvor man skraaler netop med hensyn paa den overordnede:

— Glück auf, mein herr!

Digitized by Google

Gabriele d'Annunzio

I

Gabriele d'Annunzio har, som man ved, nys laget et nyt drama — *Francesca da Rimini* —, som begyndte sin gang over scenerne 10de december i Rom, og som nu har stavret sig frem gennem norditalienske teatre — stavret, trods Eleonora Duse's spil, trods claquen, trods stadige ændringer og sløifninger. Stykkets ankomst til en by betegnes altid ved en saadan notis til aviserne om en foretagen ændring i en akt. Først har han leveret Duse et i dramatisk henseende halvfærdigt udkast. Saa gør han ved ændringernes art publikum paa en maade til medarbeidere, og denne smigrende tagen-med paa raad gør dem lemfældigere i deres holdning, mere avventende. Og stykket stavrer sig imens trofast frem ved Duse's hjælp, med et svagt haab om at bli et mesterværk tilsidst. Og for-

Digitized by Google

sigtigvis har han hidtil kun befordret en akt i trykken i et tidsskrift.

Dette stykkes historie er typisk — typisk for ham, typisk for saamegen yngre italiensk kunst, og det fremkalder for ens syn paany det fornøielige billede av dets forfatter, en i al hans spræl og mangel paa tyngde komisk skikkelse

*

Gabriele d'Annunzio — *il poeta Abruzzese*, Scarfoglio's ven og reisefælle paa dennes nu verdenskendte lystyacht, er fra Pescara ved Adriaterhavet, hvor hans far, Antonio d'Annunzio, var syndakus (ordfører og borgermester). *Min* hjemmelsmand, bysbarn og bekendt af forfatteren, karakteriserte faren som «ekscentrisk», *moren* som «blid» og «mild»; men den karakteristik er jo saa svag og tillige saa *schablon*mæssig, at man i grunden ikke ved stort mere ved den, og den hører som bekendt for tiden kun hjemme i skolekompendierne[1]. Men en ting kan man se følger ham fra hjemstedet: det er

[1] Den samme hjemmelsmand benægted ogsaa — hvad jeg har set en tidsskriftkender hjemme fortælle —, at d'Annunzio var hans *nom de guerre*. Hans fars familjenavn var Rapagnetto; men da denne blev adopteret av en d'Annunzio, antog han dette navn.

Digitized by Google

havet, som vender saa tit tilbage, saavel som genstand for skildring som i selve skildringens rytmik. Bare han nævner op en række navne, saa gør han det saa, at disse mennesker kommer som bølger rullende blanke mod land.

Han kom til Rom, gjorde lykke ved skønhed og vid; det var netop et yttre, som henrykked romerne: *figura esile* (tendre), *bionda* (blond), *e giovanile* (ungdommelig) er den tilbagevendende karakteristik, naar han optræder. Han blev siden knyttet til avisen *Tribuna* som medarbeider, kom op i det internationalt prægede highlife, leved med og leved stærkt. Han blev valgt til deputeret fra Ortona al mare, en by lidt søndenfor hans hjemsted, og optraadte — naar han optraadte — som høikonservativ. Hans interesse synes at være viet marineväesenet, hvor han da vel nyttiggjorde sig maritime erfaringer fra Scarfoglio's lystture!

I Abruzzerne skrev han sine første noveller, mens søndagskritikerne benægted, at han eied nogen prosa-evne, og raaded ham da heller at vende tilbage til «*metri barbari*», hvormed han fra først av var optraadt. *Episcopo e compagnia* kom, *Isotteo*, *La Chimera*, *Intermezzo*, *Libro delle Vergini*. I anledning av disse to sidstnævnte opstod der en voldsom polemik mellem hans beundrere og fiender. Da den hadde lagt sig,

Digitized by Google

overrasked han sine bolde beundrere og sparked benene unna dem med sonetterne *Rileggendo Omero* (ɔ: ved ny gennemlæsning af Homer), hvori han selv holdt dommedag over sine to bøger og udtalte sin anger over den «syge kunst» (*«artifizio malsano»*), som gik igennem dem.

Han er straks i begyndelsen vuggende og uviss som et slankt siv for vindene. Episcopo-samlingen er tydeligvis blit til under indflydelse av Zola og av arbeider av Verga — kanske ikke mindst under indflydelse av Verga ved sine bonde-noveller, Italiens mest ægte moderne digter.

Men han slog først igennem og vandt europæisk ry paa *L'innocente* (oversat til fransk: *L'intrus*), en knugende fortælling om kærligheds ophør i et samliv og om kærligheds opblussen paany, naar det er for sent; da er der nemlig kommet et illegitimt barn imellem og stænger for forsoningen. Vi kan neppe frigøre os for fornemmelse av konstruktion; der er mekanik, det pinliges mekanik. Pinlighed paa pinlighed! et orgie i sjælepinsler!

Men her har det retoriske i hans stil udfoldet sig, saa blændende som ikke før; hans skildringers hele, og eneste, hensigt er at blænde, — blinde ved sin glans. Jeg har ved en anden leilighed nævnt maleren Michetti, i hvis hus

Digitized by Google

han kom og bodde, og skrev sine bøger. Jeg tror ikke, jeg tar feil, naar jeg siger, at denne maler har sin andel i denne retoriske udvikling; der er altfor stort slægtskab mellem de to's foredrag.

I *Il piacere* (oversat til fransk under titelen: *L'enfant de volupté)* er der over skildringerne den samme pittoreske pragt, i sjæleanalysen den samme raffinerte torturmekanik. Fortællingen begynder i grunden efter katastrofen, efterat hovedskikkelsen — efter vor opfatning — er færdig og tappet baade moralsk og fysisk. Men forfatteren forstaar kunsten at sætte ham i situationer, som vrister ny energi ud av ham, kryster ny kraft av det safttømte. Man har vistnok med rette set noget av en selvskildring i denne vivør, i hvis hjærte og i hvis kabinet Roms damer gaar ind og gaar ud; det er bogens begivenhed, denne defilé av disse elskerinder, som det gælder at faa fulgt til dørs i tide, før næste *rendez-vous* begynder. Iøvrigt minnes man en smule om Daudet og ogsaa om Maupassant, denne sidste kanske især i kapitel-indledninger, i den maade hvorpaa nyt sceneri oprulles. Og desuden gaar læsningen af Stendahl lidt fersk igen, og han har heller ikke fordøiet rigtig det engelske æstetikleri med Botticelli-kultus, saadan som han maa være kommen til det i turisthighlifet i Rom. Han har ogsaa læst Baudelaire.

Digitized by Google

Men der er havets retorik over skildringerne — enstonig, men blindende blank. Hans landsmænd kalder det «gylden stil». — Det kan vel ogsaa være, at der er mere nuance, end en fremmed opfatter.

Der er ogsaa noget andet, som er ægte, skønt det er mindre tiltalende. Det er kynismen; f. eks. der hvor vivørerne sidder sammen og snakker. Her pibler der frem en utilhyllet hedensk raahed, som vi kun kender magen til hos vore latinske klassikere; det er som at ha for sig en digter fra den tid. Og man forstaar meget vel, hvorfor forfatterens franske oversætter har beskaaret saa tit og spenderet saa mange figenblade.

I det hele, der er latinsk-klassisk sensualisme over hans personer, i deres lugtesans, i deres smagssans. Specielt har de en saadan robust lugtesans; de farer gennem livsens nydelser med spilte næsebor, ligesom digteren selv. Der er noget graadigt over dem, fryd over dyre-evnen i dem; de har italienernes gode fordøielse og stærke mave.

Og paa samme tid er der raffinement. Hans personer har det med at føle gysen gennem sit legeme — dette «*frémissement*», som de franske romaner har til overdaadighed paa hver side.

Men hos d'Annunzio bevarer de altid noget

Digitized by Google

av de usigtede urfornemmelser midt i sit raffinement, midt i sin perversitet; de bevarer appetiten i andre retninger ligefuldt.

Man har sagt om ham, at ingen forstaar at tegne en kvinde som han; det er jo noget, som kritikere saa til stadighed siger, naar de vil rose. Det har jeg imidlertid vanskeligt for at forstaa. Der kommer tvertimod specielt her noget hult over skildringen og noget almindeligt: hendes gang er selvfølgelig som en «rytme», og hendes skuldre dukker op av skindbesætninger som «poleret elfenben» (i *Il piacere*). Man træffer ikke et billede eller et ord, som gir det hemmelige uimodstaaelige kogleri. Men netop i opfatningen av kvinden er jo forskellen saa stor mellem en nordbo og en av latinsk race, saa det gaar ikke an at maale med samme maal.

Efter *Il piacere* kom *Il trionfo della morte*, hvor Bourget gaar igen. Saa kom *Il fuoco*, hvori man bl. a. har villet se en skildring av hans forhold til Eleonora Duse. — —

I Louvre-galleriet er der en guaschtegning av Correggio — jeg tror det kaldes «lasten», men navnet gør intet til sagen — et billede, hvori maleren saa utilhyllet er kommet til at fortælle om sin egen sensualismes art. Det forestiller en satyrmand, som halvt ligger, halvt sidder. Over ham staar nøgne kvinder og piner ham,

Digitized by Google

og en blaaser fløite i hans øre — tyske monografier kalder hende «das gewissen». Og satyrmanden synker sammen og vaander og vrir sig i smerte, og vrir sig i vellyst — og vrir sig mest i vellyst. Jeg tænker saa ofte paa Correggio's satyrmand, naar jeg læser d'Annunzio.

Det er ikke let at dømme av bøger, hvordan menneske en forfatter er — her har man mangen gang gjort stygge bommerter. Det gaar nemlig ikke an at slutte direkte her, som man gør i algebraen: Digteren har de og de mennesker; *ergo:* digteren er som de og de mennesker.

Det er det, som lokker disse logikere, at de ved: her, i motivets og i skikkelsernes valg og i udførelsen, ved vi jo, at hele manden ligger. Ja; alle tar det, som har grebet stærkest, saasandt de er helt kunstnere.

Men det, som griber stærkest, er tit det, de selv savner: De haarde hestehandler-sind tar saaledes de bløde, blide emner, de bløde sind fylder sine bøger med haarde, steile mennesker. Bare den lille mulighed kuldkaster projektionens sikkerhed. Der er saa mangt at ta vare, naar man vil slutte her.

Og saa er der rigtignok nogle, hvis fantasi er liden og som ingen udvælgelse har, og som ikke har evnen til at omforme indtryk og komme

Digitized by Google

i intimt og personligt forhold til sin kunst; de fotograferer sig selv og sine omgivelser i forskellige stillinger. Paa dem kan man anvende algebra.

Menneskernes smerte i d'Annunzio's bøger er som smerten hos Correggio's satyrmand. Saadan er ogsaa d'Annunzios egen smertefølelse, det er mest vellyst. For en satyr er saa bred, at han spænder ogsaa over det raffinerte. —

d'Annunzio er en ægte italiener, med sine lyder og fortrin. Skildringernes retorik og kynismen og graadigheden — det, som vil leve av hans bøger — det er alt udtryk for det ægte i racen. Og det uægte er ogsaa ægte: hans paafaldende usikkerhed i smag, hans kunstneriske uselvstændighed, som kanske av og til har sin rod i sukces-syge, denne prærafaelitiske dilettantisme — dette sammensurium, i det er han ogsaa ægte italiener fra idag.

Og var de i grunden anderledes vore gamle klassikere: Horats, Ovid, og de andre, endog stundom Catul?

⁂

I Frankrig var d'Annunzio mere berømt end i sit hjemland, ialfald for en fire-fem aar siden. Dertil bidrog mange omstændigheder. For det første var der vel i Paris i grunden en viss træthed, for ikke at si lede, ovenpaa den nor-

Digitized by Google

diske literaturs invasion. Dernæst fandt han en mageløs oversætter i Hérelle, som forstod at træffe originalens sensualisme og brændende ord. Der er endvidere faa digtere, som forstaar den kunst – og ikke forsmaar den — at skabe slik larm om sit navn som d'Annunzio.

Men dette var vel alligevel biting. Aarsagen til sukcessen i Frankrig laa vistnok netop i det, som jeg her ovenfor har betegnet som udtryk for det ægte i racen: i denne havets brede retorik, i kynismen og i graadigheden, som tillige var inde i det moderne livs raffinement; her kom jo en fuldblods satyr dumpende ind i boudoiret, med bukkerag og klov og spilte næsebor! Det var noget andet end de klinete og blasse handelsreisende i pornografi, som de selv hadde og som de kaldte sine forfattere. Her ligger den egentlige grund for sukcessen. De franske aabned en bog av ham med samme art skælvende nyfikenhed, som de i Neapel's museum steg ind i hint separate avlukke, hvor oldtidens intime, mest utilhyllede skulptur er samlet.

*

Men jeg vil ikke slutte denne artikel, før jeg berører den modbør, han var ude for netop i Frankrig. Det var ikke noget mindre end be-

Digitized by Google

skyldning for plagiat. Og det var en landsmand av ham, som kom med den — Enrico Thovez. Det var saadan ved aarsskiftet 95—96.

Og forfatteren, han skulde laant av, var Josephin Péladan, hvis vigtigste værker som bekendt er *Vice suprême*, *Curieuse* og *L'initiation sentimentale*. Han hører til de saakaldte «satanister», som nu synes at dø ud med den ubegavede Jules Bois. Han har denne prærafaelitiske hang, Botticelli-kultusen, de side gevandter, som falder i folder ned paa fødderne, og hans helte taler om den «hellige Leonardo». Det er den moderne androgyne, som interesserer ham mest. Og hans syn kan maaske samles i denne sætning i *Vice suprême*: *«Il y a quelque chose de plus beau qu'une âme sans faiblesse: c'est un corps sans désir»*.

Thovez henviser til første kapitel av *Il piacere*, hvor man sidder tilbords hos markise Ateleta; det er i skildringen av den japanske diplomat, med hvem Elena flirter. Hun gir ham en hvid kamelia av sine blomster: «Asiaten løfter kameliaen til sine læber med en komisk hengivelsens gestus — *«avec un geste comique de dévotion* — hos Hérelle). Hos Péladan er det en kineser (*Initiation sentimentale*, pag. 53): *«Elle lui offrit un camélia blanc; l'asiatique le porta à ses lèvres avec dévotieuse drôlerie»*. Selv d'Annunzio's

Digitized by Google

ivrige forkæmper Gaston **Deschamps** kun- ikke nægte, at det var den samme kamel.
Under konversationen ved bordet (pag 13 hos Hérelle) falder sanselighedens art helt sammen med træk hos Péladan; fuldstændig identisk er en sætning, som hans oversætter har undertrykt: Skildringen av den forførte engelske lady (pag. 97) falder sammen med den hos Péladan (pag. 35 i nævnte værk).

Der er en skildring av et bal hos den franske gesandt i Farnese-paladset (pag. 50—57), som delvis er laant fra Péladan (pag. 47—49). Men det alvorligste er dog den ytring om kunstens kaar, som den italienske udgave har, men som den franske har sløifet; jeg skal oversætte den: «I et demokratisk samfund som vort faar prosa-kunstneren eller vers-kunstneren renoncere *paa* al vinding uden elskovens. Den virkelige læser er ikke længer den, som køber mig, men *den,* som elsker mig. Den virkelige læser er altsaa den velvillige dame. Lauren er ikke for *andet,* end for at trække nydelsen til sig. Hvad bryr jeg mig saa om, om jeg f. eks. har 100 læsere paa Sardinien og 10 læsere i Empoli, og kanske 5 i Orvieto? Og hvad nydelse har jeg av at være kendt som konditor Tizio eller parfumerihandler Cajo? Jeg, forfatteren, jeg vil gaa frem for efterverdenens aasyn, rustet saa godt jeg kan;

Digitized by Google

men jeg, mennesket, jeg ønsker ikke anden krans end en, flettet af skønne, nøgne arme.» --- Dette er det selvsamme som i *Initiation sentimentale* pag. 134.

Det lar sig ikke nægte, at d'Annunzio har stjaalet. Hans venner har lidt taabelig spurgt: men i herrens navn! hvorfor stjæler en digter, som er saapas betydelig, at han kunde gøre det der bedre selv? Disse «laan» vilde ogsaa kun fylde en tre sider tilsammen.

Ogsaa heri, i sin opfatning av den kunstneriske eiendomsret, er han imidlertid ægte romerrace; ogsaa her aabenbarer han sit letlivede forhold til kunsten.

Men d'Annunzio har selv tidlig følt, at han ikke kunde bli ved med romaner som *L'innocente*, *Il piacere* og *Trionfo della morte*, hvilke tre han samlede under titelen *Roman de la rose.* Man vilde snart begynde at kede sig; d'Annunzio var gløgg nok til straks at veire det. Hans franske oversætter meddelte alt i 1895, at han hadde tat til sit valgsprog: *Ou se renouveler ou mourir.* Og han annoncerte en ny serie under fællestitelen *Roman du lys*, som skulde begynde med *Vierges aux rochers (Vergini delle rocce).*

«*Croyez moi, l'art commence à présent!*» sa han til en interviewer.

Serien lar imidlertid endnu vente paa sin

Digitized by Google

avslutning. — Jeg skal i et følgende brev gi en udsigt over hans næste fase.

II

Forfatteren sa til intervieweren: Kunsten skal først til at begynde nu! Og han annoncerte en ny serie romaner: «Liljens roman».

Det blev imidlertid egentlig det, jeg vil kalde Eleonora Duse-perioden i hans digtning, som begyndte, den dramatisk-«symbolistiske» fase. Hovedrollerne er skrevet for Duse. Og det har virket tilbage paa hendes kunst og bidrat til at udsuge den sjælelig, eller i det mindste til at fremskynde den syge, som udvisker og svækker hendes plastik. Allerede da jeg saa hende første gang — og det er kun en tre-fire aar siden — var hun ikke fri for maner.

*

I det lille stykke *Sogno d'un mattino di primavera* (vaarmorgen-drøm) er der maaske noget av Ibsen, noget av Maeterlinck — man har ialfald paastaat det stadig. Men det forekommer mig, at ogsaa — og kanske ikke mindst — Botticelli's flora-billede gaar igen. Dette lille drama er nem-

Digitized by Google

lig kun et tableau, en umodnet imitations værk, og «symbolismen» er anstrengt. — Den vakre hertuginde Isabella lever paa sit gods, vanvittig, fordi hendes mand overrasked og dræbte hendes elsker i hendes fang. Nu gaar hun omkring og ser blod i alt det, som er rødt; det er hendes fikse idé. En vaardag kommer den dræbtes bror Verginio, som ogsaa elsker hende, og prøver at vinde hende tilbage til fornuften ved at fortælle fælles minner. Men til ingen nytte. — Det er dramaet, som altsaa ikke er spor dramatisk. Men det er fuldt av poetiske karakteristiker, lidt søgte efter vor smag; denne Verginio kommer taus ud av skogen, og hans «taushed siger de ting, som alene græsset, vindene, vandene kan si». Han er april, han er vaaren; han har i «luftningen drukket den berusende aande fra alle de ting, som fornyer sig». Der er en viss lighed i stillingen med zefyren hos Botticelli. Og da han ikke opnaar sin hensigt med Isabella, forsvinder han uden videre fra stykket.

Isabella-skikkelsen bærer stærke minnelser om Ofelia. Men hun eier forøvrigt ikke spor av Ofelia's vanvid og sang i repliken. Hendes repliker er paa hele sider, og det den pragtfuldeste prosa. Hun er filosof, og der findes ikke en abrupt tanke hos hende; hun kan gøre lange parenteser og saa ganske rigtig ta traaen op

Digitized by Google

igen, der hvor hun forlod den hinsides parentesen. En vanvittig var desuden ubrugbar som dramatisk hovefigur, da jo dermed ogsaa individualiteten er væk tilligemed udviklings-muligheden.

Ved opførelsen i Rom januar 1898 holdt imidlertid Eleonora Duse's store kunst tilskuerne i tømme trods deres forsøg paa mishagsytring.

*

Men digteren opgav ikke sin nye kunstretning. Et halvt aars tid efter kom en ny liden enakter. *Sogno d'un tramonto d'autunno* (høstsolnedgangs-drøm), hvor motivet er en stærk erotisk krise, som imidlertid fortælles. Den har den samme svaghed som den foregaaende; dramaet med sine personer drukner i dette enstonige, som jeg har kaldt havets retorik.

Saa kom *Cittá morta,* som ogsaa Sarah Bernhardt indstuderte paa Renæssance-teatret i Paris. Heller ikke med dette drama slog han igennem, skønt han udnyttede Eleonora Duse's fuldkomne plastik i de lange retoriske repliker.

Med *Gioconda* først — udkom i slutten af 1898 — hadde han held, skønt ikke noget avgørende. Og det tiltrods for, at Zacconi og Duse — Italiens betydeligste skuespillere —

Digitized by Google

nu spilte sammen. De reiste omkring med hans stykke i Syditalien (Neapel) og paa Sicilien (Palermo).

*

I *Gioconda* har han lært. Men det forekommer mig ikke desto mindre at ha de selvsamme mangler som hans første mislykkede forsøg. Det staar trods alt for stille i den pragtfulde retorik, som endog fortsætter sig ind i vinkene til skuespilleren. Der er for meget av lange pittoreske dialoger, som nok en Duse's plastiske kunst nogenlunde kan fylde, og der er manierte pauser med avis for skuespilleren til stumt spil, som ogsaa Duse eller Zacconi for en enkelt gang kan redde. Hans repliker svaier for lidenskaben som tunge duftmættede blomsterguirlander for vinden; men de skifter ikke, som repliker gør. Det er avplukkede blomster, og de er bundet i guirlander.

Og fordi det saa udelukkende er ham selv og ikke de optrædende, som ytrer sig tiltrods for de med raffinement udpønskede træk, saa finder vi ogsaa igen hans eiendommeligheder fra romanerne, hans naturskildringers pragt, den smule hulhed, naar han priser kvindens skønhed, hans skikkelsers svaghed for at beruse sig i dufter o. s. v. — i det hele hans fantasis

Digitized by Google

vanmagt, naar det gælder at se og skabe nye figurer.

Ogsaa i *Gioconda* begynder handlingen efter katastrofen — efter den katastrofe, som har fratat skikkelserne evnen til at føle som normale naturer: En stor kunstner har gjort forsøg paa selvmord oppe paa sit atelier, hvor han modellerer en sfinx, for at komme ud av modellens klør; han er gift, har et barn. Men han kommer sig efter skuddet: Vil han nu vende tilbage til hustruen, som har pleiet ham? Mellem disse to kvinder, modellen og hustruen, staar da kampen; hustruen, den milde, reiser sig som en tigerinde. Og kampen staar i atelieret: og kunsten seirer, og billedhuggeren følger sin skønne model. Resultatet er symboliseret, lidt ytterlig, i hustruens vakre hænder, som knuses under statuens vægt, da den falder.

Dette pittoreske drama behandler altsaa konflikten mellem familje-instinktet og kunstner-instinktet - et motiv, som jo ogsaa hos os har været oppe i den senere tid. Men denne i og for sig store idé er saa indgnedet med kostelig salve, at løsningen i grunden ikke gør indtryk. Der er heller ingen frisk naturfylde i kærlighedens udspring. Og her kommer man f. eks. som sammenligning til at minnes Turgenjew, naar han skildrer den erotiske paralyse og ska-

Digitized by Google

ber det vidunderlige. Her er intet vidunderligt. Retorik! retorik!

Men man faar være retfærdig og ikke forlange av en romaner, hvad en slaver kan yde.

Dette stykke hadde som sagt held med sig i Palermo og i Neapel. Men naar man tog i betragtning, at Duse og Zacconi spilte hovedrollerne, var ikke den smule sukces heller synderlig opmuntrende for forfatteren. Han har utvilsomt selv indset det.

Men værre gik det ham lidt efter, da de to paa samme tourné spilte hans stykke *Gloria*. Det gjorde enestaaende fiasko. Man ropte til skuespillerne paa scenen, skrek, lo; det var bare Zacconi og Duse, som holdt ud til stykkets slut, de øvrige skuespillere sank sammen under paniken.

Gloria var en politisk tragedie, som — saa forsikred forfatteren til en interviewer — ikke brugte levende politikere til model. Første og anden akt fik passere under opførelsen. Men saa begynder uklarheden; scenen oversvømmes av uvedkommende personer.

Stykket er et eksperiment, forsaavidt det har indført den gamle tragedies skæbne, og endvidere deri, at ved vægtigere vendinger optræder folkemassen, som saaledes overtar korets rolle i den græske tragedie. Forøvrigt er de optræ-

Digitized by Google

dende moderne i klædedragt, og begivenheden er henlagt til nutiden.

Efter premièren forsvandt *Gloria* av repertoiret.

*

Saa ved vi, hvordan hungeroprøret kom over Italien udover vinteren og vaaren 1898 og kulminerte i den blodige gade-revolte i Milano i mai. Vi ved, hvordan landet da var saa stærkt politisk optat, hvorledes Rudini maatte forsvinde, hvorledes Pelloux danned nyt ministerium med et smukt reform-program, som blev helt borte under det parlamentariske køb og salg, i den grad borte, at der kun var forslag til nogen strengere politilove igen. Og for dem hadde han parlamentarisk flertal.

Da reiste socialisterne og de radikale og republikanerne sig i obstruktion, og deres braak var saa stærkt, at flertallet ingen vei kom, endda oppositionen dengang kun talte 50 mand i et kammer paa 3—400.

En dag — det var i mars 1900 — da maskineriet stod saa pindende fast, og der laa statskup i luften, holdt ytterste venstre møde i sin «røde sal» i kamret. Dette lidenskabens veir, denne forfriskende luftning av en handlings mulighed, som fór henover folkerepræsentationens

seige snakke-dynd, greb d'Annunzio, saa han svinged over fra ytterste høire og traadte frem i mødet i den røde sal med en erklæring, som han underskrev:

«Jeg frembærer mine lykønskninger til ytterste venstre for den iver og udholdenhed, hvormed det forsvarer sin idé. Efter hvad der foregik idag, ved jeg, at der paa den ene side er mange døde, som hyler, og paa den anden side nogen faa troende og veltalende mennesker. Som en mand med fornuft gaar jeg mod livet.»

Han kasted sig ind i politiken. Han blev kasseret i sin gamle valgkreds Ortona al Mare. Han skrev i aviserne. Hans hovedartikel (i *Giorno*) — *I morti e i vivi* — gir motiverne for hans politik; det er ikke misèren, som bestemmer hans holdning, siger han; «men det er trang til revolt mod den utaalelige falskhed, som brer sig ud i alle vore tilværelses organer og skræmmer dem og forgifter dem og truer med at dræbe dem. For at leve, for at eksistere, maa vi dræbe den». Og længer nede siger han: «Den vældige parlamentariske løgn holder paa at besmitte hele det italienske liv, ligesom en kræftsyge et kraftigt legeme.» Han fortsætter videre om det parlamentariske styre, at det burde være en genspeiling af folkets vilje; men hvad er det: «Hvem kender, eller hvem gætter (af folkerepræsentationen) de skjulte kræf-

Digitized by Google

ter, det nationale stof i os, vor races instinkter? Han mener, de er allesammen «døde mænd».

Og i en senere artikel i samme avis er han bekymret for Italiens skæbne mellem folkeslagene: «Jeg er ræd, Italien alt er bestemt til at falde i hænderne paa en eller anden lavpandet jøde . . .»

Han stilled sig til valg i Florens, hvor han holdt voldsomme taler mod modstanderne. En av dem virker i sin bombast og retoriske rytmik ganske som en av Cicero's katilinariske taler: specielt i indledningen:

«Frie borgere av Florens! ungdommelige kraft, som gaar mod det store forehavende! livfulde og pludselige nye vaar indenfor og udenfor de gamle mure! — I, borgere fra San Giovanni (ɔ: en valgkreds), mine sikre venner, som — her følger en lang tirade om deres bedrifter i historien. I, borgere fra Sant Maria Novella, I, førsterangs krigere, som . . . o. s. v. Og I, borgere fra San Spirito, som . . . o. s. v. Og saa sluttelig: I, borgere fra Santa Croce, som . . . o. s. v. I fra Santa Croce, vort sidste haab . . . o. s. v. I alle frie borgere fra Florens, her forsamlede . . . o. s. v.»

I opregningens rytmik, i den matte, næsten trætte tilføielse tilslut, og i den samlende apostrofe allersidst ligner det Cicero.

Digitized by Google

Han hegled modstanderne igennem. Især var en artikel i Florens' socialist-avis — *La Difesa* — stærk; her slafser han i skældsord og fede gloser: «Idioter», «barbarer», «raadne kadavere», «lopper» o. l. Og mod disse uslinger vifter han med størrelser som Michelangelo og Leonardo og Macchiavelli. Han var ved at faa sig en duel av valgtalen; men sekundanterne glatted affæren ud. Men en duel maatte han ta, — da hadde en konservativ redaktør overfaldt ham saa personlig, at affæren ikke lod sig glatte ud. Og alle Italiens aviser kunde telegrafisk berette, at redaktøren hadde faat et hug i hodet.

Trods retorik og larm, og skønt hans indtog i Florens halvt ligned et triumftog, faldt han dog styggelig igennem ved valget; av 1900 stemmer fik modkandidaten de 1100 og d'Annunzio blot 600. Siden har han ikke villet stille sig; han ønsked — svarte han ifjor vaar — at staa udenfor parlamentet for at optræde «efter øieblikkets moralske tarv».

Og her er vi ved resterne av det politiske veir, han kom op i hin mars-dag for to aar siden: ved hans episk-patriotiske fase, ved digtcyklusen *La Canzone di Garibaldi* (G.-sangen).

*

Digitized by Google

Naar man lar blikket løbe tilbage over den klassisk-latinske literatur, er det som at se henover en række kvalte spirer. Deres originale dramatiks spirer, hvor folket kanske var betydeligst i sit anlæg, blev jo dræbt av den græske komedies blasse epigoner. Da idéen om at lage et epos naadde dem, var det Ennius, som traadte frem, fritænkeren, for hvem gudeapparatet og troen paa det overnaturliges inkarnation ikke længer eksisterte. Og Vergils epos er blot et politisk tendensindlæg for en bestemt patricier-slægt. Og dog har der selvfølgelig ogsaa i dette land eksisteret sange, som i tidens fylde vilde kunnet gi stof til en samling, til et autochtont folke-epos, saaledes som skedd er med Homer og med Kalevala. Og deres «lyrik»! Hvor stjal ikke «digterne» paa Augustus' tid! Ikke et metrum er originalt, saa faa billeder, næsten ikke en stemning! Laant! laant! Grækerne dræbte det; folkets eget snobberi ligeoverfor græsk kultur brød den romerske individualitet ned.

Men især gik det ud over eposet, fordi det jo, ifølge sagens natur, mindst taaler at miste den genuine naivetet.

La Canzone di Garibaldi er — literært set — et forsøg paa fornyelse gennem folkedigtningen. Det er den carolingiske sagnkreds's

Digitized by Google

chansons de geste, som har git ham idéen. Rolands-sangen kom jo ogsaa til Norditalien gennem jonglører og sangere og var populær der; det er specielt denne, som — efter forfatterens eget sigende — formelt ligger bag hans plan.

Den indholder syv sange: *La nascita dell' Eroe* (heltens fødsel), *L'Oceano e la Pampa, La notte di Caprera, Da Roma alla Palude, Aspromonte e Mentana, Le corone della Pace, La morte dell' Eroe.* Av disse er endnu kun *La notte di Caprera* kommet i handelen. Men udover vaaren ifjor var han paa oplæsnings-tourné med samlingen. Han har været i Turin, i Florens, i Milano, paa hvilket sidste sted han fremsa digtet ved det da netop oprettede *Università popolare*, et slags forelæsnings-akademi, og han har læst det op i Rom, hvor der sad tykt af ministre i salen. Overalt har der været jubel og stormende applaus; han er blit hyldet av studenter foran hotellets vinduer, — man har villet spænde hesten fra og trække hans vogn; han modtog indbydelse fra Garibaldis søn og hilsnings-telegrammer fra kultus-ministeren og fra beundrere for sit «*cuore* (hjærte) *di italiano e di patriota*».

Jeg har ikke hørt ham og kender saaledes kun «Caprera-natten». Den ender med en idyl fra

Digitized by Google

Garibaldis liv; han hører gennem den milde, stjerneklare nat et gedekid bræge borte mellem klipperne; saa staar han op og gaar ud og finder kidet og bærer det hjem til moren i gedegaarden. -- Forfatteren har forstaat at lægge en enkel dæmpet stemning over denne nat, og hans retorik er holdt episk-værdig itømme, skønt udførelsen tangerer det sødladne.

— Gabriele d'Annunzio er blit «folkelig» !

Og led i den samme udvikling er vel ogsaa hans sidste drama, som jeg nævnte i forrige artikel — *Francesca da Rimini* — hvori fremdeles Duse udfører hovedrollen. Et historisk udstyrstykke, med minutiøst milieu fra det 13de aarhundrede, med kostbare dragter og for anledningen tegnede og ciselerte bægre — en række tableauer uden handling, den første aften med musikalske intermezzoer, som smagte av Wagner, komponeret for stykket (av Scontrino). Motivet er hentet fra Dante: *L'inferno V*, et drama om kærlighed og vendetta; men allerede ved præmièren døde det under publikums gæspende træthed, trods Duse, trods udstyr. Det som gjorde lykke, var den kærlighedsduet, som ogsaa Dante har; det var Dante, som gjorde lykke.

*

Digitized by Google

Naar digteren begynder sine oplæsninger av «Caprera-natten», saa gør han en indledning og snakker til den menige mand om arbeidets velsignelse, forherliger det kropslige arbeide, som gir «brød og lykke, liv og kærlighed».

Det er hans tanke nu at skænke Italien et folke-epos, et landet samlende folke-epos. Det er jo muligt, det vil lykkes uden naivetetens fortryllende skær, ved sentimentalitet. Det er muligt, det er vor feil, naar vi sidder med en genstridig kluklatter i hjærtet og ikke kan faa ud av vor fornemmelse, at det er en satyr, som synger — en lidt træt satyr, som kommer direkte tilbage fra boudoirerne og nu sætter sig ned og blaaser en Rolands-sang for folket. Naar han kvikner til igen, hvo ved, hvad der saa kan ske? Han kan engang komme til at slaa om og si: *«Croyez-moi, l'art commence à présent.»*

Men jeg har alligevel opholdt mig saa længe ved d'Annunzio, fordi der i ham er saa meget typisk for folket, saa meget ægte italiensk i feil og fortrin, og netop derved pegende tilbage paa vore kendte klassikere fra Augustus' tid. Skønt han ikke er Italiens største forfatter og langtfra den ægteste — det er i sine uforlignelige landsens-fortællinger Verga, — d'Annunzio er ligefuldt noget av en digter. Bare i leden, maaske væmmelsen, over sin egen digtning, som

Digitized by Google

tydelig følger ham og driver ham over i nye faser, — netop i denne stadige paa vei over i noget nyt og andet stikker umiskendelig kunstneren, selv om draget næsten altid er opblandet med sukces-syge.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

Digitized by Google

Digitized by Google